

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI
FÜZETEK 6

MC
66. 306:2

Cahiers d'histoire de l'art

AKADÉMIAI KIADÓ
BUDAPEST

Sz. Koroknay Éva

MAGYAR
RENEZÁNSZ
KÖNYVKÖTÉSEK

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI FÜZETEK

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI FÜZETEK
CAHIERS D'HISTOIRE DE L'ART

6

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
MŰVÉSZETTÖRTÉNETI KUTATÓ CSOPORTJÁNAK KIADVÁNYAI

Főszerkesztő

ARADI NÓRA

Szerkesztő bizottság

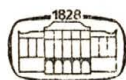
ARADI NÓRA, DERCSÉNYI DEZSŐ, POGÁNY Ö. GÁBOR,
RADOCSAY DÉNES, VAYER LAJOS

Technikai szerkesztő

SZABÓ JÚLIA

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

AKADÉMIAI KIADÓ · BUDAPEST, 1973

MAGYAR RENESZÁNSZ KÖNYVKÖTÉSEK

KOLOSTORI ÉS POLGÁRI MŰHELYEK

Írta

SZ. KOROKNAY ÉVA

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

AKADÉMIAI KIADÓ · BUDAPEST, 1973

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

MC 66.306:2

© Akadémiai Kiadó, Budapest, 1973 · Sz. Koroknay Éva

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó igazgatója

Felelős szerkesztő: J. dr. Halász Margit

Műszaki szerkesztő: Gábor Péter

A burkoló- és kötéstervező Kulinyi István munkája

Ak 247 k 7376

73.74699 Akadémiai Nyomda, Budapest

Felelős vezető: Bernát György

Printed in Hungary

TARTALOM

Előszó	7
Kutatástörténet	11
Előzmények és a könyvkultúrával kapcsolatos általános kép	15
A magyar reneszánsz kötések stílusa	34
Jegyzetek	47
A kötések jegyzéke	53
Mutató a kötésjegyzékben szereplő szerzőkről	102
Őrzési helyek mutatója	105
A képek leírása	107
Zusammenfassung	113
Anleitung zur Benutzung des Verzeichnisses der Einbände	118
Beschreibung der Bilder	118
Képek	127

Az itt bemutatott 327 kötéstábla vizsgálatából az európai kötéstörténet eddig ismeretlen fejezetének körvonalai bontakoznak ki. A nemzetközi szakirodalom korábban is érdeklődéssel fordult a kora reneszánsz magyarországi kötéseleméi felé, azonban ezek egyre inkább leszűkültek a Corvin-kódexek egyetlen kötécsoportjára. Így természetesen a királyi könyvtár kötéseinek alapos vizsgálata és megnyugtató értékelése sem történhetett meg. Itt most nem foglalkozunk a királyi könyvtár emlékeivel, azokat az itt leszűrt tanulságok felhasználásával a már szerkesztés alatt álló újabb kötetben kell majd összegezni. Természetesen óhatatlan, hogy ebben az időszakban ne említsük a királyi köteteket, amikor ezek közül néhány beletartozik az itt ismertetésre kerülő magyar kötécsoportokba.

A német szakirodalom az európai kötéstörténet kora reneszánsz, 1500 előtti szakaszát olasz–magyar periódusnak nevezi, szemben az 1500 után következő olasz–francia periódussal.¹ Magyarországon és Közép-Európában az 1500 körüli határvonal megvonása semmiképp sem alkalmazható, mint látni fogjuk, töretlen fejlődés mutatkozik az 1470-es évektől az 1520-as évekig. A következőkben éppen azt szeretnénk illusztrálni, hogy hogyan fejlődött ki a budai, magyarországi reneszánsz kötéstábla dísz, amely olasz és az ország speciális helyzetének megfelelően egyes közel-keleti (Egyiptom, Jemen) területek emlékeitől kapott közvetlen ösztönzést, felhasználva a helyi és általában a közép-európai gótika hagyományait. Vizsgáljuk továbbá, hogyan élt egységes stílusfolyamatként az itt kialakult új díszítésmód és hogyan hatott tovább a közép-európai, lengyel, cseh, osztrák területekre.

Előbb azonban vissza kell tekintenünk, hogy mi történt e kötések felmérése terén eddig és a múlt század óta milyen módon közelítettek feléjük, s meg kell vizsgálni, hogy milyen talajon nőtt ki ez a speciális kötésstílus. E kérdésekkel az első két fejezet foglalkozik.

A magyar, illetve közép-európai kötések stílusfejlődése híven tükrözi az eddig ismert szellemi, gazdasági és politikai kapcsolatokat, illetve utal az eddig kellően még fel nem tárt összefüggésekre is.

A bőrkötéseket melegített fémszerszámokkal, bélyegzőkkel díszítik. Így az egy-egy kötésen szereplő lenyomatok összessége a műhely szerszámainak rekonstrukcióját adja, több kötet egyezése esetén *műhelycsoportok* felismerése válik lehetővé. A szerszámok lenyomatának felnagyítása tisztán mutatja a felhasznált ornamentikát.

A kötések díszítése speciális ornamentikával ismertet meg, amely jellemző egy-egy területre, városra, könyvtárra. Ennek alapján lehetőség nyílik arra, hogy a kötések díszítésének alapján a könyv készítési vagy használati helyét,

esetleg az idők folyamán megtett útjának egy-egy állomáshelyét meghatározzuk. Mindezek jelentősége fokozódik Magyarországon, ahol a középkori könyvtárak szétszóródtak és a mohácsi vész utáni századok könyvgyűjtései sem maradtak a maguk helyén. A régi magyarországi kötésemlékek összegyűjtésével egyben egy olyan speciális *ornamentika kincs* felmérése válik lehetővé, amely már nemcsak a kötésekre, hanem egyéb iparművészeti emlékekre vonatkozóan is meghatározó lehet, és végül eddig lappangó magyarországi eredetű iparművészeti tárgyak felismeréséhez vezethet.

Elöljáróban meg kell köszönnöm Gertraut Laurinnak azokat az rajzlevonatokat és jegyzeteket, amelyeket Grazból megküldött számomra és amelyekből 28-at itt felhasználok; továbbá Csapodi Csabának azt, hogy Bécsben gyűjtött jegyzeteit rendelkezésemre bocsátotta; 5 kötetet e jegyzetek alapján közlök.

A *kötések jegyzéke* Kovách Zoltán értékes segítségével folytán a kötetek tartalmi katalógusát is adja, amely érdekes fényt vet XV. század végi, XVI. század eleji művelődésünkre.

Lektoraimnak, Balogh Jolánnak és Kardos Tibornak évek hosszú során át adott értékes tanácsait ezúttal is szeretném megköszönni.

Az összegyűjtött anyag rendezésénél nagy segítséget nyújtott Maros Szilvia.

Köszönetet szeretnék mondani azoknak az intézményeknek és könyvtáraknak is, ahol voltak szívesek a régi anyag átnézését biztosítani és rajzlevonatok készítését engedélyezni.

Az alábbi magyarországi gyűjteményekben végzett kutatási eredményeket használom fel:

Budapest

Egyetemi Könyvtár, Fővárosi Levéltár, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Iparművészeti Múzeum, Központi Szeminárium Könyvtára, Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Országos Széchényi Könyvtár

Esztergom

Ferences Rendház Könyvtára, Főszékesegyházi Könyvtár, Érseki Papnevelő Intézet Könyvtára, Érseki Simor Könyvtár

Gyöngyös

Bajza József Tudományos Könyvtár

Győr

Egyházmegyei Könyvtár

Kalocsa

Főszékesegyházi Könyvtár

Keszthely

Helikon Könyvtár

Pannonhalma

Szent Benedek-rend Központi Főkönyvtára

Pécs

Püspöki Papnevelő Intézet Könyvtára

Sárospatak

Tiszáninneni Református Egyházkerület Könyvtára

Sopron

Állami Berzsenyi Gimnázium Könyvtára

Szeged

Egyetemi Könyvtár

Szombathely

Egyházmegyei Könyvtár

Veszprém

Egyházmegyei Könyvtár

Végül az alábbi külföldi gyűjtemények vezetői és munkatársai nyújtottak segítséget a helyszíni kutatásban:

Bártfa (Bardejov)

Sarišké Múzeum

Bécs (Wien)

Österreichische Nationalbibliothek

Boroszló (Wrocław)

Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolinskich

Drezda (Dresden)

Sächsische Landesbibliothek

Kórnik

Muzeum i Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Kórniku

Krakó (Kraków)

Biblioteka Jagiellońska

Lipce (Leipzig)

Universitätsbibliothek

Ljubljana

Narodna in Universitetna knjižnica

Poznań

Biblioteka Raczkich

Pozsony (Bratislava)

Archiv, Kapitulna knjižnica, Lycealna knjižnica, Matica Slovenska, Univerzitetna knjižnica, Vedecká knjižnica

Prága (Praha)

Biblioteka Kapitulnej, Strahovska knihovna

Raguza (Dubrovnik)

Dominikanski Samostan, Knjižnica Male Brace

Stralsund

Bibliothek der Stadt Stralsund

Varsó (Warsawa)

Biblioteka Narodowa

Zágráb (Zagreb)

Metropolitanska Knjižnica

A könyvkötések művészetének fontosságát és történetének feldolgozását a XIX. század második felének kiváló kutatói már felismerték. Rómer Flóris a magyarországi műtörténet és régészet nagy úttörője így írt 1872-ben: „Sokszor fájt, sőt némi irigységgel hallgattam, midőn a lengyel, a német, a francia, az olasz csak úgy felületesen a könyvtáblára nézve azonnal képes volt azt a maga nemzete számára reklamálni, vagy meg is bámultam, ha még a várost hol, az időt mikor és az embert kinek műhelyéből került ki a kötés” szintén megállapította. — „És mi tudunk-e erről valamit?”²

Nem sokkal ezután, 1882-ben Ráth György, az Iparművészeti Múzeum ideiglenes vezetője és felügyelője megrendezte az országos könyvkiállítást. Az akkor nemrégiben alakult országos intézmény igazgatója „a műipar emelésének és verseny-képességének fokozása” céljából szakkiállítások rendezését vette tervbe. „A választás a könyvnyomtatásra és könyvkötésre, mint oly iparágakra esett, melyeknek ízlésnemesítő befolyása, s közgazdasági jelentősége a közművelődés terjedésével nőttön-nő.”³ A könyvkiállítás időtartama alatt elfogyott a „Kalauz” címet viselő ismertetés, ennek második kiadása „Könyvkiállítási Emlék” címen látott napvilágot.

E munka a könyvtörténet minden területére vonatkozólag tartalmaz alapvető tanulmányokat és így a kötéstörténet első összefoglalását adja Keszler József tollából.

A XIX. század végi szép kezdetek után a XX. század első felében Magyarországon kiváló kutatók foglalkoztak a téma egyes kérdéseivel,⁴ a debreceni, nagyszombati, kolozsvári kötésekkel, de főleg az aranyozott Corvin-kódex kötésekkel. Rendszeres felmérés és feldolgozás azonban nem történt meg és elmaradt nálunk az országos katalogizálás is. Ugyanakkor német nyelvterületen a kutatók egész sora foglalkozott kötésekkel és az 1920-as évek óta folyt a történeti kötések katalogizálása. A fentieknek megfelelően német területen megszülettek a nagy összefoglalások: Kyriss a gótikus kötésekéről, Haebler a görgetős, lemezpréseléses kötésekéről nyújt áttekinthető képet.⁵

Magyarországon két összefoglaló munka látott napvilágot. Hunyadi József a mohácsi vész előtti, Romhányi Károly a XVIII–XIX. századi kötésekéről írt.⁶ E munkák azonban a megfelelő részpublikációk és rendszeres országos felmérések nélkül készültek, így nem nyújthatnak megnyugtató képet.

A külföldi szakirodalom keveset tud a magyarországi kötésekéről, de még ennél is nagyobb baj, hogy a magyar fejlődésben eddig ismert legragyogóbb időszakról, a reneszánszról, a magyar kutatás hiányosságai miatt téves nézetek alakultak ki. A XX. század kutatói, mint említettük, többször foglalkoztak az aranyozott,

címeres Corvin-kódex kötésekkel. Végh Gyulának nagy érdeme, hogy a hazai és a nehezebben elérhető külföldi gyűjteményekben levő, címerrel ellátott Corvin-kódex kötésekről hiteles akvarell másolatokat készített.⁷ Azonban még így sem volt ismeretes valamennyi, nem is említve azt, hogy a királyi könyvtárban levő, címerrel nem díszített kötésekkel Rómer Flóris óta senki sem foglalkozott. Miután a királyi könyvtáron belül is csupán egyetlen csoportot értékelték, természetesen, hogy a királyi könyvtáron kívüli emlékek léte teljesen feledésbe ment, a Rómer által említett „Corvina stílusú bőrkötés”-fogalom a XX. századi magyar szakirodalomban nem szerepelt.

A múlt század végén az antwerpeni bibliográfiai kongresszus megállapította, hogy az aranyozott, címeres Corvin-kódex kötések külön helyet foglalnak el az európai kötéstörténetben. Méltó rangsorolásban szerepeltek ezek a nagy külföldi összefoglalásokban is, mint pl. Loubier, Gottlieb és Goldschmidt munkáiban.⁸ A stíluseredet kérdését azonban nem sikerült megoldani, miután a fejlődésből kiragadott öncélú vizsgálatok soha nem járhatnak eredménnyel. Az időközben jól feldolgozott német és olasz anyag mellett érthetetlen elszigeteltségben álltak a nevezetes magyar királyi kötések. Végül Ilse Schunke az 1944–1949-es Gutenberg Jahrbuchban megállapította, hogy azoknak a magyarországi fejlődésben sem előzményük, sem folytatásuk nincsen.⁹ Ugyanígy nem tudtak mit kezdeni a nyugatra vándorolt „Corvina stílusú” közép-európai kötésekkel sem. Ilse Schunke megmondolásait követve jelentek meg Leskien és Mazal dolgozatai.¹⁰

Ilse Schunke a kor és a terület emlékeinek fontosságára századunkban elsőként hívta fel a figyelmet és rámutatott arra, hogy a „Corvina-stílus” hogyan áramlik szét Ausztria, Krakkó, Boroszló és Görlitz felé. Az azóta eltelt több mint húsz esztendő alatt a kutatók több részletkérdést is megvilágítottak.¹¹

További tanulságokat nyújtott Otto Mazal legutóbb megjelent ragyogó illusztrációkkal ellátott gazdag kötete, amely az európai kötésművészet folyamatát igyekszik bemutatni a bécsi Nemzeti Könyvtár anyagán keresztül.¹²

Mindezek nyomában mind erőteljesebben bontakozik ki a politikailag és kulturálisan összefüggő terület kötésemlekeinek sok tekintetben azonos arculata.

A legnevezetesebb magyar reneszánsz kötések Mátyás király kódexeit borították. Az aranyozott Corvin-kódex kötések tárgyalásakor a kutatók kihangsúlyozták a táblák keleties jellegét és sokszor vizsgálták, nem keleti mester dolgozott-e Budán?

Mint hogy nem állanak rendelkezésre levéltári adatok, sőt korábban a Corvin-kódexek kötésén kívül nem is emlegettek más magyar reneszánsz kötést, Schunke felvetette, hogy a keleties stílus a Magyarországtól keletre eső „valachiai” területekről származik. Ebben a kérdésben legfőbb bizonyítékként szerepelt Lucas Coronensis, a Corvin-kódexek könyvkötőjének vélt brassói származású mester személye.¹³

Ma már tudjuk, hogy a keleti jelleg magyarozatát szélesebb és távolibb keleti területek hatásában kell keresnünk, időben pedig korábbra kell visszamennünk. Ezeket a vizsgálatokat könnyebben megtehetjük azután, hogy az elmúlt 20 esztendő folyamán felszínre kerültek a királyi könyvtáron kívüli magyar reneszánsz kötet-táblák, amelyek immár széles bázist biztosítanak a vizsgálatokhoz. Ez időszakban kül- és belföldi szakemberek felkutatták az emlékeket és ma már viszonylag nagy-

mennyiségű 1470 és 1530 közötti magyar anyagot vehetünk vizsgálat alá. A Magyarországon fellelhető legszebb emlékekből jelen sorok írója az Iparművészeti Múzeumban 1966–1967-ben széles körű dokumentációval kísért kiállítást rendezett.¹⁴ Lényeges szempontot jelentett továbbá, hogy Gratzl és Sarre keleti kötéseket ismertető alapvető munkája után, az elmúlt 15 évben láttak napvilágot azok a további szakmunkák, amelyek a keleti kötések szélesebb körű megismerését lehetővé teszik.¹⁵

A keleti, közelebről az iszlám kötések történetének értékelésében döntő jelentőségük volt a kairuani (tuniszi) ásatásoknak. Poinssot tárta fel a nagy mecset udvarának északi szárnyához csatlakozó raktárban a könyveket és könyvtöredékeket. Ezek a IX–XI. századból való kötések kitöltötték azt az űrt, melyet a régebbi kutatók sokszor hiányoltak az iszlám kötések történetében. A kötések ismertetését Marcais és Poinssot Objets Kairouans sorozatának I. kötetében Gaillard és Carrière készítette el 1948-ban. Ezt követően 1954-ben Peterson kimutatta a régi iszlám kötések kopt stíluseredetét. Ezzel kapcsolatban rámutatott arra, hogy nem a nagyvárosok, Tunisz, Kairouan, Kairó könyvkötészetével hasonlíthatók össze ezek a kötéstáblák, hanem Felső-Egyiptom és Fayum kolostori kötéseivel, ahová nem hatolt be annyira az új díszítésmód és hívebben másolták a régit, ennek megfelelően a hellenisztikus tradíciókat vitték tovább. A kötéstáblák fő díszítőeszközei a bélyegzők, a ponc, a fonadék, a köröcskék stb., 240 bélyegzőfajta, olyanok, amelyek a későbbi iszlám kötésekben élnek tovább. Az új felfedezések jegyében készült el 1957–1958-ban a Baltimore Museum of Arts könyvkötéskiállítása és itt mutatták be először a tunéziai köztársaság által kölcsönzött néhány kairuani példányt.

Igen lényeges lépést jelentett Weisweiler 1962-ben megjelent munkája, amely a német gyűjteményekben levő iszlám kötések mellett a konstantinápolyi gyűjtemények anyagából is ízelítőt ad. Az 1963-ban a British Múzeumban rendezett keleti könyvkötés-kiállításon az iszlám kötések fontos szerephez jutottak.

1964–1965-ben alkalmam nyílt rá, hogy helyszíni kutatásokat végezzek Egyiptomban. Ez alkalommal dolgoztam Kairóban a Dar-ul-Kutub-ban (Nemzeti Könyvtár), az Arab és a Kopt Múzeumban, valamint az Egyetem művészeti gyűjteményében, Alexandriában a Musée Greco–Romain könyvtárában és végül az Ouadi Natroun Szir kolostorában [Deir Suriani].¹⁶

Mind a megjelent tanulmányok, mind a helyszíni tapasztalatok módosítják azt a képet, amely a korábbiak során kialakult.

A magyar reneszánsz kötések vizsgálata során a kor és a terület sokféle nehézség elé állítja a kutatást. Komoly nehézséget jelent, hogy egyik műhely másolja a másikat, továbbá, hogy valamennyi a budai királyi könyvtár kötődíszzeit igyekszik utánozni.

További nehézséget jelent a magyarországi emlékek szétszóródása. Maguk a ma hitelesnek elfogadott Corvin-kódexek 13 ország 41 városának 44 könyvtárában található.¹⁷ Magunk részéről eddig 37 európai városban 59 olyan gyűjteményt tudunk megemlíteni, amelyek magyarországi vagy budai stílushatást mutató közép-európai kötéseket őriznek (lásd a *Jegyzéket*).

A magyarországi menekítések tömegesen történtek olyan területekre, ahol a budai stílus már amúgy is hatott, így ezeken a vidékeken különösen nehéz a kötések

készítési helyének meghatározása. Mindezekon felül számolnunk kell a humanista könyvgyűjtők általános szokásával, vagyis azzal, hogy hazájukon vagy városukon kívül sokszor vásárolnak kötött könyveket. Sok magyar humanista Itáliában, Bécsben, Krakkóban vett könyvet. Johannes Petri bártfai könyvgyűjtőről tudjuk pl., hogy Krakkóban is kötetett. Máskor külföldiek vásárolnak Budán, mint ahogy erről néhány, a Jegyzékünkben közölt bejegyzés is tanúskodik. Nem vagyunk azonban mindig olyan szerencsés helyzetben, hogy a könyvek kötéséről adatunk lenne, vagy hogy a tulajdonos beírja könyvébe annak beszerzési helyét.

A felvázolt nehézségek ellenére egyre jobban tisztul a közép-európai reneszánsz kötésekéről kialakítható kép, és ezt minden egyes újonnan felbukkanó emlék tovább szélesíti. Az utóbbi évek kutatásai nyomában vizsgálat alá vehető nagy mennyiségű anyag tanulása mindenekelőtt az, hogy több műhely működött mind Magyarországon, mind Közép-Európában, mint azt korábban gondoltuk.

Ezek a kötések stilárisan, táblafelépítés és ornamentika tekintetében szorosan kapcsolódnak egymáshoz, illetve a királyi kötésekhez. Ezt a kérdést szeretnénk a továbbiakban még bővebben megvilágítani. A magyar reneszánsz kötések európai helyének meghatározásában sokat segített Tammaro De Marinis és Ernst Kyriss munkája.

Tammaro De Marinis a korabeli olasz kötések tette közzé Ernst Kyriss pedig a német nyelvterület gótikus emlékeit.¹⁸ E publikációk világosan mutatják a déli és északi terület jellegzetességeit és azt, hogy a speciális stílusjelleg hogyan különíti el a magyar illetve közép-európai reneszánsz kötések.

A kötéskutatás legújabb eredményei után mindjobban kialakul az a történeti fejlődési vonal, mely a magyar és közép-európai történelem első ilyen emlékei után a XI. századtól vezet a nagy kiteljesedésig, a munkánkban tárgyalt gazdag magyar reneszánsz könyvkötések művészetéig.

ELŐZMÉNYEK ÉS A KÖNYVKULTÚRÁVAL KAPCSOLATOS ÁLTALÁNOS KÉP

Magyarország az első évezred végén lett keresztény európai állam. A magyar feudalizmus kialakulása a társadalmi átalakulás mellett nagy változást hozott a művelődési formákban is. A szóbeliség fokozatos háttérbe szorulásával előre tört az írásbeliség, így ettől számítjuk a magyar könyvkultúra kezdetét. Az írás, a könyvkészítés tudománya kezdetben az egyházi emberek kiváltsága volt.

István király 10 püspökséget alapított és elrendelte, hogy minden 10 falu építsen templomot. Ennek felszereléséről a királynak, pappal és könyvekkel való ellátásáról a püspöknek kellett gondoskodnia. A templomi könyvek között igen értékes kötetek voltak. Az 1252-ben említett, s a szilágypelei templomból ellopott missale értéke az egykorú feljegyzések szerint 100 márka volt, ami ebben az időben kb. két közepes nagyságú egyházi javadalom évi jövedelmével volt egyenlő.¹⁹

A főpapok maguk is rendelkeztek könyvekkel. Magyarországon az első között Gellért püspök, akiről feljegyezték, hogy bakonybéli magányában, könyveket tartott, amelyeket saját kezűleg írt.

A könyvkészítés centrumai Európa-szerte a kolostorok: „... minden a monostorokban tartózkodó istenszolgájának kezemunkájával kell foglalatzkodni, ... A mi fő célunknak leginkább megfelelő kézimunkának a szent könyvek írását, vagy akár idegenek kódexének bekötését is, tekinthetjük” – mondja a hildesheimi fraterherrek szabályzata.²⁰

Az újonnan létesült kolostorok nagyrészt az anyakolostoroktól kaptak könyvet, de gyarapodott a könyvtárak egyéb könyvadományok által is. A legrégebbi egyházi alapítólevelek, leltárak az ingóságok összeírásában tételenként sorolják fel a könyveket. A pécsváradi bencés apátság javainak összeírásából (1015) kiténik, hogy I. István az általa alapított kolostort milyen gazdag felszereléssel látta el: „könyvekből pedig – melyeknek nagy tekintélye ragyog az Isten egyházában”, 30-nál többet sorol fel; s 70-nél több könyvet említ az 1093-ból való pannonhalmi leltár²¹ és könyveket sorol fel a bakonybéli összeírás is.²² A garamszentbenedeki bencésekről egy egykorú feljegyzés elárulja, hogy művészi (artificiose) kötéseket készítenek.

Kolostori, káptalani könyvtárainkra, könyvgyűjtő királyainkra, főpapokra vonatkozó adatok csak sokasodnak az idők folyamán.

Bizonyos, hogy a magyarországi kolostorokban ugyanúgy készítettek és kötöttek könyvet, mint külföldön. A rendi szabályzat és szokás minden időben a rend valamennyi kolostorára vonatkozik. A későbbi századokban már adataink vannak a magyar monostori könyvkészítésre, sajnos azonban közvetlenül a könyvek kötésére kevesebb. Ezért a hiányért az egyéb módokon azonosítható kolostori

kötésemlékek kárpótolnak, és tájékoztatásul szolgálnak a külföldön fennmaradt kolostori kötetekre vonatkozó feljegyzések is.

Ugyancsak a hildesheimi fraterherrek szabályzatából értesülünk arról, hogy milyen pontosan előírják a formát, ahogy idegenek számára másolhatnak vagy köthetnek a kolostorok szerzetesei. A rektor által, a testvérek munkájának ellenőrzésére és irányítására kijelölt fráternek kell a megrendelővel tárgyalnia. Az írásba foglalt megállapodás egyik példányát magánál tartja, egyet pedig átad a megrendelőnek.²³

A könyvkötőkről külön intézkednek. „A rektor jelöljön ki valakit könyvek kötésére. Ennek a keze alatt legyenek a könyvkötéshez megkívánt összes eszközök.” A kötésre szánt könyveket „a scripturariustól kapja meg, s bekötve ugyancsak neki adja vissza”. Az értük kapott munkadíjat a „scripturarius könyvébe jegyezze be és a maga idejében számoljon el”.²⁴

Külső megrendelők között szerepelnek az uralkodók is. 1152–1153-ban Barbarossa Frigyes miscskönyvet és lecionáriumot rendelt a tegernseei kolostorban.²⁵

Az uralkodók viszont nagy gondot fordítottak arra, hogy a kolostorok el legyenek látva a könyvek készítéséhez szükséges eszközökkel. 774-ben Nagy Károly egy erdőt ajándékozott a Saint Denis-i apátságnak, a szarvas- és őzvadászat jogával: „... és elrendeltük, hogy ezeknek bőrével a szent hely könyveit borítsák be” — mondja az erre vonatkozó oklevél.²⁶

A magyar királyok I. Istvántól kezdve támogatják a feudális rendi államban fontos szerepet játszó kolostorokat. Az első bencés kolostorok után már a XII. századtól kezdve alakulnak az ugyancsak francia kapcsolatokkal rendelkező ciszterci kolostorok. Ezeket követik a premonstreiek és a karthauziak. De a XIII. században alapított koldulórendek, a domonkosok²⁷ és a ferencesek²⁸ is hamar otthont találtak Magyarországon. 1221-ben maga Szent Domonkos küldte Magyarországra boldog Magyar Pált, hogy a provincia domonkos kolostorait megszervezze. Az egyetlen magyar alapítású rend, a pálosoké, a tatárjárás utáni időben kezd kialakulni.²⁹ Míg korábban a bencések és ciszterciek, a XIII. századtól kezdve a kolduló- és remete rendek állanak a magyar királyok kegyeiben. Ennek oka, hogy a szerzetesrendek hivatásához tartozik a kereszténység ellenségeinek legyőzése, és mivel a kereszténység és az államhatalom ellenségei „a pogány törökök, tatárok” jelen esetben azonosak, a szerzetesek állásfoglalása az államrendet támogatja.

A XV. század a szerzetesrendek lezüllesztésének, elvilágiasodásának időpontja. Ezért a szerzetesség megreformálása égető egyházi feladat. Mivel azonban ez a mozgalom erősen kihat a magyarországi könyvkultúrára, végül pedig magára a Bibliotheca Corviniana kérdéseire, szükséges, hogy bővebben foglalkozzunk vele.

A mozgalom Magyarországon különös színezetet nyert. Már Zsigmond király személyében lelkes támogatóra talált, az igazi rendi reformok azonban a Hunyadiak és Vitéz János erélyes közbelépésére születtek meg.

A ferences renden belül voltak a szigorú törvények szerint élő ún. salvatoriánusok és kényelmesebb életet élő ún. mariánusok. 1442-től két évig Magyarországon tartózkodott Cesarini Julian bíboros, hogy a kolostori életet felülvizsgálja. Jelentése szerint a török elleni harcra, a kereszténység védelmére nem alkalmasak

az elkényelmesedett, nehezen mozduló mariánusok. Ezért követi hatalmánál fogva elrendeli, hogy több mariánus kolostort — így a pestit és a budait is — adják át a szigorúbb szalvatoriánusoknak. A szalvatoriánusoknak nagy népszerűséget szerzett Kapisztrán János, aki 1455-ben jött Magyarországra és Hunyadi János fővezérsege alatt kiemelkedő szerepe volt a nándorfehérvári diadalban.

Magyarországon a bencés apátok világias szellemét a XII. század óta nem nézték jó szemmel. A tatárjárás után egyre inkább előtérbe kerültek a szerénységük és áldozatkészségük miatt tisztelt koldulórendek, a ferencesek és a domonkosok. Ennek a puritán szellemnek megfelelően alakult ki a magyar alapítású pálos rend. Királyaink szívesen tartózkodtak a csendes életű pálos szerzetesek körében, különösen Nagy Lajosról és Mátyás királyról tudjuk, hogy gyakran elvonultak e szerzetesrendek kolostoraiba. A művelt és hitvitázó domonkosok inkább diplomáciai ügyekben voltak a királyok segítségére.

Mátyás idejében a rendi reformokon átesett domonkosok, ferencesek és az amúgy is szigorú pálosok és karthauziak különböző pontokon töltötték be fontos szerepet. Az oligarchiával szemben a központi királyi hatalmat erősítő köznemességre támaszkodó Mátyás király az egyházi rend szegényeit, a koldulórendeket pártfogolta. Ezek viszont segítették a török elleni és Csehország meghódítását leplező huszitaellenes háborúiban. A királyt annyira foglalkoztatta az obszerváns mozgalom, hogy 1489-ben Angelus ortei püspök, pápai legátussal egyetértésben a szerzetesrendek megjavítása céljából 13 pontból álló rendeletet adott ki.³⁰

Ennek következtében Mátyás király idejében Magyarországon sok esetben domonkos szerzetesek kezébe került a bencés és ciszterci apátságok irányítása. A bencések közül Madocsa, Zebegény, Tapolca, Jásd, Kolozsmonostor és Ludány kolostorainak volt domonkos commendátora.

A kolostorokban végbement egyházi reformok nagy hatással voltak művelődésünkre. Az obszerváns szerzetesek a hit igazságait tudományos úton akarták igazolni. A ferencesek enyhébb és szigorúbb irányzata között régen is az volt az egyik különbség, hogy az utóbbiak rendszeres iskolázásban részesültek. Természetesen a szerzetesek elsősorban — de nem kizárólagosan — egyházi jellegű tanulmányokat végeztek. Gyöngyösi, a pálos rend krónikása azt írja, hogy minden kolostorban legyenek olyanok, akik a hét szabad művészethez értenek. A tudománnyal hivatásszerűen foglalkozó domonkosok tanulmányi rendszerébe a világi tudományok is bevonultak. A XIII. század óta „philosophia” néven tanították a „studium artium”-ot (a hét szabad művészetet) és a „studium naturalium”-ot (természettudományt). Főiskoláik (studium generale) rendkívül nevezetesek: Párizs, Oxford, Köln, Montpellier stb. mellett Buda is.

A XVI. század elejétől számos magyar nyelvű kódexünk maradt fenn. Ezek a latinul nem tudó apácák számára a kolostorokban készült fordítások. A szövegekről általában megállapítható, hogy még a XV. századból valók. Irodalomtörténeink kódex irodalmunk fellendülésének okát a szerzetesi reformokban látják: „Kolostorok fegyelmi reformja, meg kolostori irodalom: történetileg egymásba kapcsolt láncszemek.”³¹

Okleveles adataink nincsenek, mégis kétségtelennek látszik, hogy ezeknek a rendeknek magyar kolostoraiban készültek könyvgyűjtő királyaink és főpapjaink könyvei. Ez a helyzet még a XV. század második felében is, amikor a reneszánsz

és humanizmus nyomában eddig nem látott mértékben fellendül a könyvdíszítés és könyvkötés művészete. Az uralkodó osztály számára készült legszebb kiállítású könyvek a mohácsi vészig a kolostorokból kerültek ki.

Jóformán csak sejtéseink vannak a régi magyarországi *kolostori* könyvkészítőkről és könyvkötőkről. A szórványos adatokat kiegészítik a lassan felismerhető kolostori könyvegyüttesek és a kialakulófélben levő új képet támogatják a történeti kutatások eredménye alapján levonható következmények.

Talán úgy tűnt, hogy a kelleténél hosszabban méltattuk a szerzetesrendeknek a speciális magyar fejlődésben betöltött helyét és szerepét. Azonban éppen ezek a történeti tények formálják egészé a szórvány adatokat, tárgyi emlékeket és a történeti megdondolás segített hozzá, hogy a magyar reneszánsz könyvkötés művészetéről új képet alakítsunk ki. S ha ez a kép itt igaz, akkor a kultúra és a művészet más területein is érvényes kell hogy legyen. Kolostoraink könyvkötő szerzeteseinek munkái még nem állnak előttünk világosan, a XV. században jelentős szerepet játszó ferences, domonkos, karthauzi kolostorok könyvkötőműhelyeiben készült emlékeknek ez idő szerint csak kis töredékét tudjuk bemutatni, a királyok által legkedveltebb pálosok könyvkötészeti tevékenységéről pedig éppen semmit sem tudunk. Azonban az eddig felismert emlékek és az előzőkben felvázolt történeti összefüggések világosan mutatják a fejlődés útját és a kutatás további irányait.

A könyvkultúrájukról közismert *pálosok* budaszentlőrinci kolostorának tekintélyes könyvtára volt.³² A köteteket ők másolták és javították, nyilvánvalóan más rendekhez hasonlóan maguk is kötötték azokat. Mátyás király szívesen időzött ebben a kolostorban, a szerzetesek pedig használták a királyi könyvtár köteteit. Így pl. a római Casanatense Corvin-kódexeit, egy XIV. századi orvosi enciklopédiát, amelyeket magyar nyelvű megjegyzésekkel láttak el.³³

A király előtti népszerűségüket mutatja, hogy a Budán készült, ma Párizsban levő Cassianus Corvin-kódex pálos szerzetesekről szól.³⁴ De népszerűségükről tanúskodik az Országos Szépművészeti Múzeum ugyancsak budai eredetű antiphonale töredéke is, amelynek miniatűrái Remete Szent Antalt és Pált ábrázolják.³⁵

A kegyúri megrendelő emlékét őrzi Kinizsiné Magyar Benigna néhány virágos lapszéli dísszel ellátott kódexe. Ezt 1513-ban készítette egy nagyvászonyi szerzetes, aki magát F. M.-ként jelölte.³⁶ A kötet újabb kötése sajnos semmit nem árul el a kolostor egykori kötéseiről.

A nagyvászonyi pálos kolostort a „lövöldiek” karthauzi kolostorával egyidőben, 1552-ben robbantották fel. Az 1959-ben itt folyt ásatások kötésvereteket is felszínre hoztak, s ezek a kolostor könyvtárának emlékét idézik. Remélhető azonban, hogy a kötetek nagyobb részét már korábban elmenekítették, s talán még különböző könyvtárakban rájuk akadhatunk.

Több kötés, illetve kötéscsoport *ferences eredetű* sejtet, mindenekelőtt azok a kötések, amelyek két nyelvemlékkel, a Virginia- és a Nagyszombati-kódexszel mutatnak azonos műhelyeredetet. Ez a kötéscsoport az 1500 körüli időtől követhető. Viszonylag későiek azok az adatok, amelyek világosan bizonyítják, hogy a szerzetesek foglalkoztak könyvek kötésével. A csiksomlyói konvent könyvtárában levő énekeskönyvet 1525-ben kötötte be Szakmári Máté segítőtestvér, munkáját

Szent Máté ünnepének előestéjén fejezte be. Érdekes az 1522-es évi közgyűlés intézkedése. Szigorúan megtiltják, hogy a szerzetesek más ferences rendi testvértől pénzt fogadjanak el könyvek kötéséért.³⁷

A könyvkötésre vonatkozó, eddig felismert tárgyi emlékek és adatok mellett kódexek készítésére is vannak adataink már a XV. századból. Sőt, az adatok és emlékek a ferencesek udvar-közelségére mutatnak. Kálmáncsehi Domonkos székesfehérvári prépost 1492-ben készült imádságoskönyvének (London, Chester Beatty-gyűjtemény) egyik lapján „frater Stephanus Chahol” minorita scriptor névjelzése olvasható. A kódex festett díszjeinek érdekessége abban rejlik, hogy egyik lapján a Philostratus Corvin-kódex tengeri csatáját másolja le a festő, másutt pedig a díszítmények között Mátyás király emblémája, a kút szerepel.³⁸

Drági (vagy Draghy) Tamás királyi személynök egyetlen ismert könyve ugyancsak minorita kapcsolatokra utal.³⁹ Ez a vatikáni könyvtárban őrzött kötet Johannes de Utino XIV. századi minorita szerzetes krónikájának XV. századi másolata. Az ismeretlen szerző Magyarországon leírt kódexében a magyar királyok médaillonokba foglalt kezdetleges kivitelű képei láthatók, melyek szerepelnek a ma Heiligenkreuzban a Ciszterci könyvtárban található krónika 1469-ben készült német nyelvű változatában is.

A budai Hess-nyomdában kinyomtatott „Chronica Hungarorum” alapján szolgáló kódexet a ferences „Ordo fratrum minorum conventualium” bocsátja rendelkezésre.

Ismeretes, hogy a *domonkosok* körében milyen fontos szerepet tölt be a könyv. A kolozsvári domonkosok a XV. század második felében könyvesházat építenek.

Több kötécsoport is mutat domonkos eredetet. Olyan kötécsoportokat is ismerünk, amelyek szorosan kapcsolódnak a „Bibliotheca Corviniana”-hoz, vagyis hiteles Corvin-kódexeket is magukba foglalnak. Az ún. Egidus- és Lucanus-csoport keletkezési ideje az 1470–1480-as évekre tehető. Az Ulászló király idejében történt kötetések szintén mutatnak domonkos vonatkozásokat, mindenekelőtt az 1511 és 1516 közötti, a címerpajzsban jelző GA vagy GE mester munkái.

Nemigen szokták emlegetni Mátyás király domonkos kapcsolatait, pedig az 1470-es években a király rokonszenve egyre inkább feléjük fordult. A budai domonkos konvent tagja, Zárai Antal a királynő gyóntatója,⁴⁰ de domonkos rendből való az udvari pap II. Ulászló király idejében is.⁴¹ Mátyás rokonszenvének több oka lehetett. Az egyik, hogy a rend tagjai mindenféle tudományokban jártasak és hivatásos vitatkozók. Sok közülük az itáliai és dalmát származású, mint maga Zárai Antal is.

Végül nem elhanyagolható az a körülmény, hogy a domonkos szervezet szerint a szerzetesek esküjüket nem a konventnek, hanem a magister generalisnak teszik. Ennek következtében a rend tagjai és konventjük között nincsen elszakíthatatlan kapcsolat, a szükségesnek megfelelően költözhetnek más konventbe, sőt más provinciába. Nyilvánvalóan ezt a gyakorlatot igen erősen befolyásolta Mátyás király és a királyi udvar igénye. Magyarországon a XV. század második felében igen fontos szerepet játszott a domonkosok budai kolostora. Tudós szerzők és könyvkészítők egyaránt voltak a szerzetesek között. A kolostor mellett működött a főiskola, „studium generale”, s mivel Mátyás király ebben látta később megvalósítandó nagy egyetemi terveinek alapját, különös gondot fordított rá. A tanulmá-

nyokat figyelemmel kísérte, az egyes professzorok kinevezésében pedig aktívan részt vett. Az ugyancsak budai domonkos professzor, Petrus Niger nyomtatott munkájából, Clipeus Tomistarumából arról értesülünk, hogy a király gondoskodott nemcsak a tanárok fizetéséről, de a diákok ellátásáról is.⁴² Érdekes megjegyezni, hogy Mátyás király 1469-ben domonkosokra akarta bízni a pozsonyi egyetem fejlesztését is.⁴³

A nyulakszigeti (margitszigeti) domonkos apácák a budai domonkos konvent felügyelete alá tartoztak. 1474-ben Váci Pál – a művészetek és a teológia magistere – lefordította számunkra a rendi szabályokat. Az irodalomtörténet megállapítása szerint ez a munka – a Birk-kódex – a magyarországi rendi reformtörékvések első irodalmi emléke.⁴⁴ Váci Pál 1480-as bejegyzése a 155. sz. alatt leírt kötetben is megtalálható.

A XIV. század elején jelentős helyet elfoglaló nyulakszigeti kódex család eredetét szintén a budai domonkos kolostor irodalmi munkásságára vezetik vissza. Domonkos kódexet tartalmaz 87. és 88. sz. kötetstáblánk is. Ismerjük néhány domonkos könyvmásoló és miniátor nevét, akik a generális engedélyével olykor külső megrendelésre is dolgoztak. Néha azt is engedélyezték, hogy az, aki a munkát végzi, a keresett összeget saját számára megtarthassa.

Egyes szerzetesek nyomtatott könyveket is árulhattak. Így pl. Budán Petrus Niger 1481-ben saját megjelent művét, Clipeus Tomistarumát árulhatja. E kiváltságban osztozik vele a zágrábi Miklósfia Imre is,⁴⁵ akinek már egy évvel korábban engedélye volt arra, hogy Velencéből nyomtatott könyveket hozzon és azokat saját provinciáiban eladja.⁴⁶ A magyarországi domonkosok üzleti kapcsolatban állottak a velencei Octavianus Scotusszal, aki könyvnyomtató, könyvkiadó és könyvkereskedő volt egy személyben. Olykor Scotus nehezen kapta meg pénzét bizományosaitól, ilyenkor generálisi parancs intézkedett arról, hogy az illető fráter tartozását megfizesse.⁴⁷

Domonkos szerzetes volt a Corvin-kódexekkel kapcsolatosan sokat emlegetett „madoccai apát”.⁴⁸ Johannes Antonius Cattaneus de Mediolano domonkos szerzetest a bencés Madocsa élén találjuk, ezért az irodalomban mint „madoccai apát” szerepel. II. Ulászló király 1495. évi számadáskönyvében a „királyi könyvek miniátorának” nevezi.

1480-ban „illuminátor-rubrikátor”-ként került elének az apácák számára szabályzatot fordító Váci Pál. Az esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár egyik ősnymtatványában találjuk bejegyzését (Jegyzék, 155. sz.).

A domonkos rendi „madoccai apát” a királyi könyvek miniátoraként szerepelt, a Váci Pál által jelzett ősnymtatvány viszont a vaknyomásos Corvin-kódexek Egidus-csoportjába tartozik.

Az eddig felsorolt csoportok ferences, illetve domonkos eredete igen valószínű, ez idő szerint azonban csak egyetlen 1478–1490 közötti kötésegüttest hitelesít írásos bizonyíték. Ezek a kötések a karthauziak lövöldi kolostorában készültek 1478 és 1490 között.⁴⁹ Készítőjük a kötésekben alkalmazott szignatúra szerint „frater Matheus”. A kötetek közül egyben lövöldi bejegyzést olvashatunk (Jegyzék 102. sz.), egy másik pedig az ún. „lövöldi Corvina”, amelyet Mátyás király ajándékozott a kolostornak. Erre való emlékezőképpen festették bele a király címerét és egy gyónási jelenetet, 1488-ban pedig szépen bekötötték.⁵⁰

A némaságot fogadott karthauzi szerzetesek a XIV. században szervezték meg magyarországi kolostoraikat.⁵¹ A szigorú rendszabályok két esetben engednek meg fényűzést, a templom és a könyvtár dolgában. „A könyveket mint lelkünk örökös táplálékát a legnagyobb gonddal őrizzük, sőt újakat is írjunk, mert ha már szóval nem hirdetjük Isten igéjét, tegyük meg azt legalább kézzel az írás által”, mondja a XIII. században Guido, a karthauzi szabályok írója. A kolostorokban könyveket készítettek, a nyomtatás idején pedig igyekeztek nyomtatványokkal is gyarapítani könyvtárukat. A rendszabályok arról intézkedtek, hogy a szerzetesek íróanyagot, táblát, pergament, tollat, krétát kapjanak. Külön kiemeli a szabályzat, hogy a könyvkötőket, továbbá azokat a frátereket, akik valamilyen egyéb mester-séget űznek, lássák el megfelelő szerszámokkal. Ennek megfelelően külföldön a karthauzi írónak és könyvkészítőnek sok műve ismeretes. Könyvkötészeti tevékenységüket Guterstein, Köln, Nürnberg, Olmütz (Olomouc) és Prüll kolostoraiból ismerjük.⁵²

Lövöldön, a Bakony rengetegében állott a barátok legnagyobb magyar kolostora, míg a török közeledésének hírére több más kolostorral együtt fel nem robbantották 1552-ben. A szerzetesek szétszéledtek, László perjel birtokaikat 1557. június 8-án kelt okmány szerint a veszprémi püspöknek adta bérbe. A kolostor nagy királyaink kegyében állott, Nagy Lajos alapította és Völgykő várát engedte át nekik, hogy annak köveit felhasználhassák az építkezésekhez.

A kolostor első tagjai a magyar pálos rendből kerültek ki. Mátyás király adományokkal látta el a kolostort, 1480-ban pedig meglátogatta feleségével, Beatrixszal, valamint a királyné testvérével, Aragóniai János bíboros pápai követtel és egész udvartartásával együtt.

Bizonyos, hogy a királyok által kedvelt kolostornak tekintélyes könyvtára volt. Valószínű, hogy a köteteket a mohácsi vész utáni időkben Ausztriába menekítették s talán valamelyik ottani kolostorban sikerül majd ezeket megtalálni.

Időközben a városok kialakulásával és a nyomában járó polgáriasodással egyidőben, mintegy a XIII. századtól, már megjelentek a polgári könyvkészítők és könyvkötők is.

Külföldön az egyetemek mellett alakultak ki könyvkészítő központok. A párizsi egyetemen 1467-ben úgy intézkedtek, hogy a „4 párisi garas vettetik ki a jövőben (a 12 párisi dénárón kívül és felül) mindazokra, kik könyvárusok, másolók, illuminátorok, könyvkötők és pergamentkészítők lesznek: azokra, kik műhelyt akarnak nyitni, mielőtt arra jogosultak, azaz nevezett testület tagjai lennének, 24 párisi garas; az új tanulókra 8 párisi garas; és minden legényre vagy hasonló állapotban levő munkásra 12 dénár hetenként; az említett összegeket a nevezett testület hasznára és a tagok költségére és céljaira kell fordítani.”⁵³

A bolognai egyetem statutumai ugyancsak foglalkoznak a könyvárusokkal és a könyvkötő polgárokkal.⁵⁴ A könyvkötőknek, a nekik kötésre átadott könyvekért 50 bolognai líra összegéig kell kezességet vállalniuk.

Nyilvánvalóan hasonló helyzet alakult ki a magyarországi egyetemek körül is. Hazánkban korán létesültek hosszabb, rövidebb életű egyetemek. Így Pécsen, Óbudán, majd a XV. század második felében Pozsonyban. Ugyanakkor, amikor az egyetemek mellett polgári személyek is részt vettek a könyvkészítésben, az egyetemek szoros kapcsolatokat mutatnak a domonkosokkal. Különösen jelentős

ez Magyarországon. A domonkosok tárgyalásakor elmondtuk a Mátyás-kori egyetemek domonkos kapcsolatait, valamint azt, hogy a Bibliotheca Corviniana néhány kötetét is magában foglaló „vaknyomásos Korvin-kódex” kötécsoportról úgy tűnik, hogy az a budai egyetem, illetve kolostor mellett működő könyvkötőműhelyben készült. Mezey László nyomatékosan említi a városi könyvkészítőket.⁵⁵ Hasonlóképpen polgári jellegű könyvkötőkről és művekről is tudunk. Fel-tűnő azonban, hogy míg a kolostori eredetű kötécsoportok az új, a reneszánsz stílus első úttörői, a polgári emlékek jobbára a német gótikus könyvtáblákra emlékeztetnek. A magyar középkor végén a kolostori könyvmásolás legnevezetesebb tevékenységi területeként említi Mezey a magyar nyelvű kódexek másolását. Ezek a magyar nyelvű kódexek – amennyiben eredeti kötésük megmaradt – kivétel nélkül az új stílusjegyeket mutatják.

Mint ahogy az egyetemek körül, ugyanúgy a városokban is némileg összefonódik az egyházi és polgári könyvkészítők, könyvkötők munkája. A városokban mutatkozó igényeket a mohácsi vészig nagyjából még szintén egyházi személyek elégítették ki, de ugyanakkor egyes helyeken már működtek polgári könyvkötők.

Egy-egy nevet is ismerünk, csak példaként említjük, hogy Esztergomban 1483 előtt egy „Damianus kenyete” – nyilvánvalóan polgári – könyvkötő élt. Teljesen tisztá képet kapunk azért nehéz, mert az ország jelentős számú fejlett városi kultúrával rendelkező magyar városa a török pusztítás területére esett. Egy példával támasztjuk alá az elmondottakat. Szeged városának történetét idézzük. Kemal pasa a következőket írja: „A szerencsétlen Magyarországnak azon részén van egy nagy város, mely a gonosz hitetleneknek ősi gyülekező, a harcot kereső csavargóknak szülő helye. Szegedin néven ismeretes és földjének termékenységről, éghajlatának kellemes voltáról, vizének jó ízéről, továbbá óriási kiterjedéséről, nagy épületeiről, mindennemű javainak bőségéről és végre arról volt híres, hogy lakosai között igen nagy számmal vannak dúsgazdagok.”⁵⁶ 1543–1686 között, a török hódoltság alatt, a vagyonosabb réteg általában elmenekült, Debrecen, Kecskemét, Kassa és Nagyszombat felé. Az elmenekültek között sok ötvös is volt. 1557-ben Kecskeméten a Szegedről menekült Ötvös Sebestyén, Benedek és Imre ötvösök felújították céhüket. Szegedi Ötvös Tamás (1572–1599) pedig Kassán dolgozott, többször céhmester is volt. 1558 és 1581 között működött Münchenben Zeggin, Söckhin, Seggein (Szegény) György mint Albrecht herceg udvari ötvöse. Három társával együtt négy pergamen könyvet készített, amelyek az udvari muzsikus Orlando di Lasso zsolnárkompozícióit tartalmazzák. Hans von Mühlich, a miniatúrák kifestője egyhelyütt az ötvös képmását is megörökítette. A könyvek zománcos vereteit György mester készítette. Varsóban működött Szegedi István, akiről tudjuk, hogy a király meghagyta neki, hogy csatlakozzon a lengyel főváros ötvös céhéhez.⁵⁷

Nyilvánvaló, hogy az ilyen gazdag és jó mesterekkel bőven rendelkező városokban virágozhatott a könyvkészítés és könyvkötés művészete is.

A nyomtatás feltalálásával a könyvkészítés Európa-szerte egyre inkább polgári kézbe került. Már a XV. században ismerünk ún. kiadói kötéseket, amikor a nyomdában készült könyveket a mellette működő műhely kötötte be. Ilyenek például a nürnbergi Koberger-nyomda kötései. A nyomdáknak azonban országokként vannak könyvárus bizományosai is. Ide kötetlenül küldik a könyveket,

annál is inkább, mert a nehéz, fatáblás és veretekkel ellátott könyvek szállítása nehéz feladat lenne. De a könyvárusnak, aki még a XVIII. században gyakran maga is könyvkötő, szintén nagyobb hasznot jelentett a kötetlenül átvett, de kötve árusított könyv. A könyvárusok természetesen többnyire polgárok, azonban arra is tudunk példát, hogy szerzetesek foglalkoznak nyomtatott könyvek árusításával, ahogy erről a domonkosok tárgyalásánál részletesen megemlékeztünk.

A XV. század végéről, XVI. század elejéről számos budai könyvárus nevét ismerjük,⁵⁸ azonban egyikről sem tudjuk biztosan, hogy könyvek kötésével is foglalkozott. Kaym vagy Keim Orbán budai könyvkiadó könyvárust a budai Orbán nevű könyvkötő személyével szokták azonosítani.⁵⁹

Orbán mestert 1506-ban könyvkötőként — Urbanus Ligator Librorum-ként — említik. Ekkor a budai városi tanács helyreállítási kötelezettség mellett átengedi számára a budai Várban levő Színház utca 9. alatti roskadozó tornyot. Későbbi perirataiból kitérjük, hogy a tornyot 1509-ben új tulajdonosra bízzák, mert Orbán mester nem teljesítette a feltételt.⁶⁰ Balogh Jolán érvelése szerint az azonosság azért nem valószínű, mert Urbanus könyvkötő vagyoni helyzetét 1509-ben meg lehetőségen rossz lehetett, míg Urbanus Kaym 1503 és 1519 között folytatta könyvkiadói, könyvárusi tevékenységét.⁶¹

Keim Orbán könyvárus, könyvkiadó személye akár azonos Orbán könyvkötővel, akár nem, az általa kiadott és forgalomba hozott, ma ismert kötése nem mutatnak azonos jelleget.

Lucas Coronensis neve a Corvin-kódexek egyetlen könyvkötőjeként bekerült a nemzetközi szakirodalomba és lexikonokba és mint a keleti hatások megteremtője szerepelt, ezért szükséges, hogy a személye körüli kérdéseket némileg megvilágítsuk.⁶² Neve a korábbi szakirodalomban is felmerült és személyét egyes kutatók egészen távoli összefüggésbe hozták a Corvin-kódexek kötéseivel.⁶³ Állítólagos szignatúrája — görög betűkkel, latinul — a Bibliothèque Nationale egyik görög kódexének egykori kötéstábláján szerepelt. Ezt az 1900-ban történt restauráláskor eltávolították. Balogh Jolán meggyőző bizonyítékai folytán a szignatúra valódi volta erősen kérdésessé vált.⁶⁴ A kézirat, melynek kötéstábláján szerepelt, nem Corvin-kódex, de a szignatúra sem mond mást, mint „illigator librorum Budensis”, tehát ha létező személynek vesszük is Lucas Coronensist, akkor sem lehetett más, mint a számos XVI. századi budai könyvkötők egyike. Végül „valachiai” származására semmiféle valószínűség nincsen: neve, az erdélyi Corona, vagyis Brassó városára utal, amely közismerten német (szász) lakosságú volt.

A városok közigazgatási eseményeit különböző könyvekben rögzítik. Ezek a jegyzőkönyvek, számadás- és egyéb feljegyzési könyvek a városházán voltak elhelyezve, ezekből alakultak ki a városi levéltárak. A városi könyveket a helybeli mesterek kötötték, s így ezek egy-egy vidék könyvkötőinek munkásságát is megőrizték számunkra.

Városi kötések is, mint a többi emlékeink, csakis az ország védettebb peremvidékein maradtak fenn, így elsősorban az egykori Észak- és Nyugat-Magyarországon. Különös szerencse, hogy két budai kötetet őrzött meg számunkra Pozsony városa.

A mai Magyarország területén Sopron az egyetlen város, ahol az emlékek a XV. századtól kezdve töretlenül szemlélhetők. A soproni levéltár négy korai

városi könyvet őriz. Ma a budapesti I. sz. Állami Levéltárban találjuk az egyik Pozsonyból visszakérült kötetet, a 64. sz. alatt leírt pesti és budai mézszáros céhkönyvet. A másik budai eredetű könyv – a budai törvénykönyv (Jegyzék 24. sz.) – ma is a pozsonyi Líceum tulajdona. Sopron négy hiteles kötetével szemben Pozsonyban hat különböző műhely tevékenysége mutatkozik meg az emlékeken.

A hivatalos, városi könyvek mellett polgári megrendelők számára készült munkákkal is találkozunk. Besztercebányán 1477-ben egy Longhaus nevű polgár missalet ajándékozott a városi plébániahivatalnak. A budapesti Országos Széchényi Könyvtár 4 pozsonyi missaleja közül egyet Pottemperger János pozsonyi polgár ajándékozott a Szent Márton templomnak, a másikat pedig Rosenthal Magdaléna készítette a plébániatemplom számára.

A nyugat-magyarországi városok esetében Ausztria közelsége erősen kihat a stílusalakulásra. Még a XVIII. században is sok bécsi, ausztriai vagy tiroli mester telepszik át ezekbe a városokba. A XV. század végén viszont a salzburgi börmetsző, Ulrich Schreier dolgozott egy ideig Pozsonyban.⁶⁵

A templomi és káptalani könyvtárak is számos hiteles kötést őriznek. A kezdetben szerény könyvvállomány úgy alakult ki, hogy a templomokat ellátták a szükséges szerkönyvekkel, s ezeknek száma az idők folyamán vétel és ajándékozás folytán gyarapodott. Nemcsak a magánosok ajándékoztak, hanem maguk a városok is, hiszen a városban levő könyvtár a város dicsősége is.

Néhány ilyen későközépkori templomi könyvtáregyüttes fennmaradt, így a lőcsei Szent Jakab templom könyvei, amelyek a gyulafehérvári Batthyány Könyvtárba kerültek. Vagy a bártfai Szent Egyed templom kötetei, amelyek a XVI. század elején készült könyvszekrényvel együtt Budapesten, a Magyar Nemzeti Múzeumban vannak.⁶⁶ Természetes azonban, hogy Magyarországon a templomi könyvtárak nagy része is szétkallódott; a budavári német templom kötetei közül egyet az utóbbi években vásárolt meg a Magyar Tudományos Akadémia könyvtára (Jegyzék 83. sz.).

A városi levéltárakhoz hasonlóan a plébániákon és a káptalanokban hivatalos könyveket, anyakönyveket, különböző jegyzőkönyveket, kiadási naplókat vezettek, ezek összességéből alakultak ki a különböző egyházi levéltárak. Korai emlékeink ezek között is hiányosak, különös szerencse, hogy a veszprémi káptalan tulajdonában levő, 1497-től vezetett számadáskönyv eredeti kötésben maradt ránk (Jegyzék 306. sz.).

Viszonylag sokat tudunk a bártfai templomi könyvtár létrejöttéről, sőt kötetéseiről is, az adatokat pedig kiegészítik a meglevő kötetek tanulságai. Ez a gyűjtemény a XVI. század elején két egyházi ember könyvgyűjteményével gyarapodott. Az egyik Georgius Petri bártfai presbiter bölcsészkar-i baccalaureus, a másik Blutfogel Boldizsár presbiter és a hittudományok licenciátusának gyűjteménye volt.

A Petri-féle gyűjtemény érdekessége, hogy köteteinek egy része azonos kötésben van. Ezeket bártfai mester munkáinak tartották, a rendkívül szép kötések párdarabjaival azonban Lengyelország, elsősorban Krakkó könyvtáraiban és a krakkói levéltárban találkoztunk. Készítőjük tehát krakkói mester. Bártfa és Krakkó között állandóak a kapcsolatok, Petri és Blutfogel is Krakkóban végezték az egyetemet.

A sziléziai Canthból származó Blutfogel könyveit az teszi felismerhetővé, hogy azokat belül díszesen kifestette és névjelzéssel látta el;⁶⁷ feltehetően Bártfán készült kötése nem mutatnak egységes jelleget.

Bártfa város jegyzőkönyvében több adat van arra, hogy a város könyvet készített a templomi könyvtár számára. A Szent Egyed templom 1509–1539 közötti számadáskönyvében pedig igen gyakran találkozunk könyvek javítására és kötésére fordított kiadási tétellel. Innét ismerjük meg a könyvkötők nevét, akik jobbára egyházi emberek voltak. Ilyen pl. Bartholomeus Zygelhewer, aki 1515-ben egy psalteriumot kötött be, valamint Binder Máté könyvkötő, aki káplán és plébános is volt, Apja bártfai esküdt polgár, s a nevéből következtethetően szintén könyvkötő lehetett. Binder 1525-ben egy graduálét javított, 1532-ben pedig egy psalteriumot kötött be.⁶⁸

A XV. század legnagyobb magyar könyvgyűjtői főpapok, de ez, a királyi kegy folytán elért egyházi méltóság számukra jobbára társadalmi rangot és vagyoni alapot jelentett. Püspökségük, érsekségük színhelyén vagy budai palotájukban humanista udvarokat rendeztek be, ízlésük, életformájuk és műveltségük a királyi udvarhoz kapcsolódik.

A magyarországi humanista udvarok jó hírnevét, tekintélyét mutatja, hogy 1455-ben Aeneas Silvius Piccolomini – a későbbi II. Pius pápa – Georgius Policarpust lebeszéli arról, hogy Frigyes császárnál keressen alkalmazást, inkább a magyar király és a magyar urak udvarát ajánlja.⁶⁹

A magyar humanisták szoros kapcsolatot tartottak fenn az olasz humanizmus vezető alakjaival. Többen Itáliában végezték tanulmányaikat és az itt szerzett barátság egész életükre kihatott.

A humanista udvarok nem képzelhetők el könyvgyűjtemények nélkül. A nagyarányú szükségleteket Magyarországon nyilvánvalóan papok és szerzetesek elégítették ki. Azonban az Itáliában széles körű megrendelőknek dolgozó polgári könyvműhelyek is szállítottak a magyarországi gyűjtőknek könyveket. A híres firenzei könyvkereskedő, Vespasiano Bisticci legjobb vevői között említi Vitéz Jánost, Janus Pannoniust és Handó György kalocsai érseket.⁷⁰

Azonban mindegyik püspök dolgoztat Budán is. Így ismerjük Filipecz Jánosnak Budán készült, a váradi egyház számára rendelt szertartáskönyvét.⁷¹ De Perényi Ferenc is Budán festette ki missaleját 1522-ben.⁷² Thurzó Zsigmond Antonius Gazius padovai professzortól kapott, 1508-ban Budán bekötetett könyvéről később hosszán lesz szó.

Vásárolnak is Budán. A Széchényi Könyvtár egy szépen bekötött nyomtatott esztergomi missaleját bejegyzése szerint 1497-ben Rosarius Máté pozsonyi kanonok a budai Várban vásárolta 3 forintért (Jegyzék 105. sz.).

Az esztergomi érsek, Hippolyt (1487–1491) 1491-ben három feljegyzésre szolgáló könyvecskét vásároltat Budán, de ugyanitt köttetik be a „Prvisor úr könyvecskéjét” is 1487-ben. A Hippolyt-féle számadáskönyvek Modenában vannak, a leírás szerint kötéstáblájukat „sajátos magyar szűrhmzésszerű minták borítják”.⁷³

Jellegzetes budai stílust mutat annak a kötetnek kötéstáblája is, amelyet bejegyzés szerint Pelei Tamás ózdi főesperes vásárolt Budán 1515-ben (Jegyzék 69. sz.). A könyvet, amely Erasmus Adagia-ját tartalmazza, sokkal korábban, 1508-ban nyomtatta Aldus Manutius Velencében.

A könyvgyűjtők könyveiket igen gyakran nem látták el címerrel vagy tulajdonosjelzéssel, Janus Pannonius például egyáltalán nem jelezte könyveit. De sokszor ugyanez a helyzet Vitéz János és Mátyás másként hitelesíthető köteteinél is.

Hoffman Edit összeállította a régi magyar bibliofilek sorát. Bár csak azokat említi meg, akiknek díszített és címer alapján hitelesíthető kódexe maradt fenn, a gyűjtők száma még ezzel a leszűkítéssel is igen tekintélyes.

Fontos szerepet töltött be ebben a sorban Vitéz János. Az ő példája buzdította a többi humanista központ kialakítóit és könyvgyűjtőit, sőt mint a két Hunyadi fiú nevelésének irányítója, Mátyás királyra is nagy hatással volt.

Tevékenysége két kort köt össze, mert pályafutását még 1433-ban Zsigmond király udvarában kezdte és Mátyás uralkodása idején halt meg, 1472-ben. A szegényes családból származó ifjú a királyi kancelláriába került és elkísérte uralkodóját külföldi útjaira. Hunyadi János kormányzósága alatt lett nagyváradi püspök, 1464-ben az ország kancellárja, egy évvel később pedig esztergomi érsek. Váradi és esztergomi palotájában a kor legkiválóbb tudósai jöttek össze, udvara Európa-szerte ismert. volt Aktívan részt vett a Mátyás által megalapított rövid életű pozsonyi egyetem szervezésében: ide Európa szaktekintélyeit tudta megnyerni professzornak.

Vitéz híres könyvtárából kevés kötetet ismerünk. Ennek legfőbb oka, hogy könyvei szétszóródtak, az érseki székben utóda, Beckensloer 1476-ban megszökött és Mátyás ellenségéhez, III. Frigyeshez pártolt, aki hűtlenségét a salzburgi érseki székekkel jutalmazta. Távozásakor magával vitte az esztergomi kincsek jelentős részét és így kerültek Vitéz könyvtárának kötetei Salzburgba, Bécsbe, Münchenbe. A napóleoni háborúk alkalmával ugyanis Salzburgból Párizsba vittek sok kötetet, s ezek később Münchenbe kerültek vissza.⁷⁴ Könyvtárának más darabjai a királyi könyvtárba vagy más magyarországi humanista könyvtárba juthattak, ezek azonban idővel, legfőképp a mohácsi vész után, hasonló sorsban osztoztak.

Vitéz több kéziratát maga javította át gondosan és még a munka befejezésének dátumát is feltüntette. Olykor címert használt tulajdonosjelzésként. E két lehetőséget figyelembe véve állította össze Hoffman Edit a ma ismert 26 Vitéz-kódex jegyzékét. A hiteles kódexek közül 15-ben hiányzik a címer, ezeket viszont Vitéz személyes javításai hitelesítik.

A Vitéz-kódexek vizsgálata még sok érdekességet hozhat művelődéstörténeti és művészettörténeti szempontból egyaránt. A kutatásokat megnehezítette a kötetek szétkallódása, valamint, hogy általában nem tartalmazzak tulajdonosbejegyzést, illetve címert. Az újabb komplex kutatási módszerek azonban meghozhatják a kívánt eredményt.

Az eredeti kötésben fennmaradt ma ismert néhány kötet az olasz és keleties jelleg egységét mutatja.

A kérdéses időszakban Európa-szerte nagy gondot jelentett a török előnyomulás elleni védekezés. A két világ határán fekvő Magyarországon kívül ez a kérdés leginkább érintette Itáliát Keletnek nyitva álló partjaival.

A keleti jellegű kötésstílus egyik közvetítője Itália. Feltűnő, hogy míg Itáliában valamennyi keleti terület hatása érvényesül, tehát a perzsa, török kötésstílus ugyanúgy ható tényezőként jelentkezik, mint az arab világ művészete, Magyarországon ebben az időszakban török és perzsa hatással egyáltalában nem találkozunk.

Azt mondtuk, hogy a keleti hatások egyik közvetítője Itália, azonban e stílushatásoknak más Budára vezető útjai is fellelhetők. Gondolnunk kell minde-
nekelőtt arra, hogy Mátyás király „Bizáncban és más keleti országokban” vásá-
roltat könyveket. A leírások szerint a könyvtár két egymásba nyíló teremből állt,
melyek egyikében a latin, másikában a görög és keleti kéziratok foglaltak helyet.
„Az egyik részben magából Görögországból, részben más keleti országokból maga
a király nem kisebb gondnal mint vesződséggel összegyűjtött görög könyvek-
kel van megtöltve, a másik, a belső az összes latin kódexeket tartalmazza.”⁷⁵

A görög és keleti kéziratokat (néhány kivételtől eltekintve) valószínűleg nem
kötötte át a király és nem látta el címerével. Így ha fenn is maradtak, a könyvtár
szétszóródása után azonosításuk nehéz feladat. Elképzelhető, hogy a török foglalás
alkalmával a keleti, tehát a foglalók számára érthető nyelven írt kódexeket elvitték
Konstantinápolyba.

Kétségtelen, hogy nagy mennyiségű görög és keleti kézirat lehetett Budán.
A görög kötések stílusáról Regemorter megállapította, hogy egyiptomi és kopt
elemeket tartalmaznak⁷⁶ és így e kötések ugyanúgy közvetíthették a stílushatásokat,
mint maguk a keleti kéziratok kötéstáblái. A királyi könyvtáron kívül számos
kolostori és humanista könyvtár jelenlétéről tudunk; ezekben is lehettek keleti
kéziratok egy olyan korszakban, amikor a királyén kívül még két csillagvizsgáló
működött az országban, hiszen a csillagászat, a matematika és az orvostudomány
az arab tudósok révén lendült fel Európában. A király közelségében levő budai
domonkos kolostorban — ahol egyébként csillagászok is működtek — 1481-ben
a „theologiai lectori” címet viselő frater, Michael de Oriente, lesz a visitator és
vicarius.

A domonkosok „studium generale”-jából Mátyás soha nem látott méretű
egyetemet akart kifejleszteni. Regensnek Petrus Nigert hívta meg, aki kitűnő
hebraista, amellet azonban a kaldeus és arab nyelvben is járatos volt.⁷⁷

Oláh Miklós leírása szerint a Mátyás király számára dolgozó másolóműhely
élén álló Felix Ragusinus nemcsak a görögben és latinban hanem az arab és
kald nyelvben is tudós volt. „Praefectus his Felix Ragusinus Dalmata et ipse
iam senex mihi cognitus, qui non modo Graece et Latine, sed Chaldice et Arabice
doctus.”⁷⁸ „Ezeknek prefektusa Felix Ragusinus Dalmata — akit én már mint
öreg embert ismertem meg —, nem csupán a görög és latin, de a káldeus és arab
nyelveknek is tudósa volt.”

Esztergomban lakott egy időben Capacelli Jeromos ferences rendi barát, a bolo-
gnai egyetem bölcsészettanára. Itt gyakorolta magát a héber, a görög, a latin és
a kald nyelvben, ahogy ezt a fennmaradt olasz verssorok tanúsítják:

„Hebbe Hieronimo l'esser in Strigonia
Et il ben esser dal Ginnasio Hebreo,
Dal Greco, dal Latino e dal Caldeo.”

„Jeromos akkor ott élt Esztergomban
Élvezve a gimnáziumi áldást
Héber, görög, latin és kald tanítást.”⁷⁹

Számos kapcsolatot teremtettek kelet felé a zarándokutak.⁸⁰ A legtöbbet tudunk
Lázoi János erdélyi főesperes útvjáról, mert útítársa Felix Fabri ulmi domonkos

megörökítette az utazás történetét.⁸¹ Figyelemre méltó hogy milyen sok magyar mamelukkal találkoztak Egyiptomban és Kisázsiaiban. Gazaban felfegyverzett mamelukok keresték fel őket, ezeket az egyiptomi szultán küldte a török ellen Szíriába. Lázoiék meglátogatták a Sínai-félszigeten levő Szent Katalin kolostort is, ahol Lázoi sectiója nevében alexandriai Szent Katalinhoz verset rögtönzött. Néhány évvel e látogatás után, 1487-ben a kolostor priorja Bártfán járt és ez alkalommal a bártfai Irgalmasság Anyja Társulat imaközösségébe lépett a Sínai-hegyen levő Szent Katalin kolostorral. A bártfai plébánost és a Társulat minden tagját a Sínai-félszigeten levő confraternitás tagjává fogadták, a prior pedig belépett a bártfai társulat tagjai közé.⁸²

Az európai szakirodalomban mindig kérdést jelentett a magyarországi reneszánsz kötések – bár ekkor még csak a Corvin-kódexek aranyozott kötéseiről volt szó – keleties stílusa. Schunke végül a „valachiai” területek stílushatását vélte felfedezni.⁸³ Ma már világosan látszik, hogy kissé távolabbi területeken kell keresnünk a tudományos, vallási és politikai kapcsolatok nyomában érvényesülő keleti stílushatást, annak forrását. Az 1483 előtti emlékeket jó lenne az örmény, grúz kötésekkel összehasonlítani, a későbbiekben, főként 1489 körül teljesen világosan rajzolódik ki Egyiptom és Kisázsia emlékeinek ihletése. És ez egybeesik a magyarországi keleti diplomácia irányvonalával.

A Perzsiát, Mezopotámiát és Örményországot felölölő birodalom ura, Uzun Hasszán perzsa uralkodó, a grúzok szövetségese, felesége az utolsó Trapezunt császár Komnenosz Dávid elődének és fivérének leánya révén sok szállal kötődött Európához, illetve Velencéhez. De tudjuk, hogy Magyarországnak is volt követe a perzsa udvarban, sőt a perzsa követ is felkereste Mátyást a törökellenes liga létrehozása érdekében. 1445 tavaszán Aeneas Silvius Piccolomini (később II. Pius pápa) Vitéz Jánoshoz, az akkori nagyváradi püspökhöz írott levelében egy táborba szólítja a mohamedán karamánokat, az ortodox grúzokat és az európai katolikus hatalmakat.⁸⁴

1483 után Magyarországon egész másfajta keleti orientáció mutatkozik. És ezzel kapcsolatban helyes, ha mindjárt a korabeli szerző, a keleti diplomácia nagy ismerője, a velencei származású és hazájával kapcsolatot tartó lengyel királyi udvarban élő, Callimachus Experiens soraira hivatkozunk.⁸⁵

Kardos Tibor évekkel ezelőtt felfedezte Callimachus Experiens versei között az 1483–1484-es években Mátyás keleti diplomáciáját jellemző sorokat.⁸⁶ Az egyik versben a Canopus csillagképről van szó, ezzel Kardos szerint a költő a Rodosz szigetén fogva tartott Dsem herceggel kapcsolatos politikára utal, mivel a csillagkép Afrikán kívül egyedül Rodosz szigetén látható. A Canopus csillagképre való utalás azonban itt szó szerint értendő és valóban Afrikára és Mátyás egyiptomi politikájára vonatkozik, amely Dsem személyével szorosan összefügg.⁸⁷ A török birodalom uralkodója, Bajazid öccse Dsem (Dzsem, Djundjuma) 1482-ben Egyiptomban kért menedéket, majd velencei hajóra szállva francia fogságba esett és így került Rodosz szigetére, ahol a johanniták nagymestere, d'Aubusson védelme alá helyezte magát. Európa több uralkodója törekedett arra, hogy Dsem őrzője lehessen, nem utolsósorban Mátyás király, aki végül 1489-ben ígéretet kapott a pápától a herceg kiadását illetően.⁸⁸ Mátyás az Egyiptommal való szövetséget is kereste. 1498-ban egy egyiptomi követjárásról is tudunk,⁸⁹ a követ azonban

velencei hajóra szállva meghalt, és a ládákat, iratokat csak hosszú tárgyalások után adta ki végül Mátyásnak a Köztársaság.⁹⁰

Az ország egykori peremterületein, ahol az emlékek a török időkben is megmaradtak, a polgárság korábbi hagyományai folytán nem volt annyira fogékony a humanista királyi kör reneszánsz művészeti hatásával szemben. Bár egyes jelentős elemeket átvesznek a királyi udvar támogatásával dolgozó műhelyektől, és a főurak részére dolgozó mesterektől, feltehetően szerzetes könyvkötőktől.

Az ismert városi kötések folytatják később a gótikus hagyományokat, mintegy jelezve, hogy az uralkodó és az egyházi körök, valamint a magyar főurak körében található reneszánsz elemekkel szemben az új polgári művészet a korábbi stílushoz igazodott. A kép azonban ma nem lehet teljes, mert a pusztulás következtében nem tudjuk, hogy az ország belsejében virágzó magyar polgári művészet milyen irányban haladt.

Ma úgy tűnik, hogy az ország különböző területein élő könyvgyűjtő főpapok tevékenysége, valamint a kolostorokban folyó könyvkészítés biztosítja a reneszánsz könyvművészet széles körű elterjedését. Fokozza ezt az, hogy szerzetesek — különösen a domonkosok — egyik kolostorból a másikba kerülhetnek.

Ebben az időben azonban Szilézia és Morvaország is Mátyás birodalmához tartozott, így érthető, hogy ezek a területek szorosan kapcsolódnak a magyar humanista könyvkultúrához. A morva származású Filipecz János, korábban váradi püspök, Olmütz püspöke lett. A morvaországi humanizmus jelentős alakja, az első morvaországi, a brünni nyomda megalapítója. Itt több magyarországi rendeltetésű könyv látott napvilágot. Így például a Thuróczy-krónika. Filipecz magyarországi kapcsolatait és Mátyáshoz való hűségét mindvégig megtartotta. Könyvtárából egy Corvin-kódex Zápolya Jánoshoz, majd az olmützi káptalan könyvtárába került.

Olmütz későbbi püspöke Thurzó Szaniszló abban az időben, mikor egyszerre négy Thurzó ült magyar püspöki székekben. Igen nagy jelentőségű Thurzó János, boroszlói püspök (1506–1520) működése, akinek udvarában a legkiválóbb humanisták fordultak meg. Magyarországi kapcsolatait mindvégig megtartotta. Kéziratos könyveinek díszítményeire a budai miniatúra festészet is hatással volt. Schunke szerint olasz fonadékkal díszített könyvtábla készült számára 1508-ban.⁹¹ Ugyancsak Ilse Schunke ismertetett egy Boroszlóban levő kötéstáblát, amelynek díszítése a budai reneszánsz jelleget mutatja. Itt ezt a 326. sz. alatt mutatjuk be az Ilse Schunke által közölt kép alapján. Maga a kötet a helyszínen nyert felvilágosítás szerint sajnos a II. világháborúban elveszett.

Boroszlóban azonban nemcsak Thurzónak voltak magyar kapcsolatai. Érdekes adatunk, hogy Sauer boroszlói kanonok Mátyásnak olyan nagy tisztelője volt, hogy a saját maga által megrendelt sírkövére 1533-ban Mátyás király babérkoszorús profilképét faragtatta „Mathias Rex HUNGARIAE” felirattal.

A jegyzékünkben szereplő 299. sz. kötet az 1508 körül Budán bekötött szép Gazius-kódex (L. Gazius-csoport) tartalmi vizsgálata a XV. század végi, XVI. század elejei közép-európai szellemi kép keresztmetszetét adja.⁹²

A kézirat írója a padovai születésű Antonius Gazius, a művészetek és az orvostudomány professzora. A mű címe: „De tuenda et proroganda viridi ac florida hominis iuventa Libellus.”⁹³

A munka Thurzó Zsigmond nagyváradi püspökhöz szóló ajánlással veszi kezdetét és mint a kézirat kolofonjából megtudjuk, a szerző 1508-ban fejezi be művét.⁹⁴

A több országot bejárt Gazius két olyan kéziratát őrzi Velencében a Bibliotheca Marciana,⁹⁵ amelyek 1511-ben Budán készültek. Feltételezik, hogy korábban is járt Magyarországon és kapcsolatot tartott más magyar főpappal is. Itt tárgyalt művének előszavában említi „De conseruanda et proroganda senum vita” című munkáját, amelyet Erdődy Bakócz Tamás esztergomi érseknek ajánlott.⁹⁶

Kétségtelenül szoros kapcsolatok fűzték a Bethlenfalvi Thurzó családhoz. Erre mutat, hogy halála után megjelent művei közül — melyeket fia, Simon rendezett sajtó alá — több Thurzó Ferencnek szóló ajánlást tartalmaz. Az egyik mű előszavából (megjelent Padovában Jacobus Fabrinusnál 1549-ben) megtudjuk, hogy a kézirat akkor készült, amikor Gazius Krakkóban Zsigmond lengyel király háziorvosa volt. Másutt az ajánlás a következő szöveget tartalmazza: „patri meo cum esset in Ungaria summa quaedem fuit, cum optimo illo viro patruo tuo Joanne Thurzo qui tunc in amplissimo illo regno florebat.”⁹⁷

Az idősebb Thurzó János (†1508) itáliai tanulmányai után üzleti vállalkozásait fejlesztette ki. 1464-ben a magyarországi birtokaihoz közel eső Krakkóban telepedett le.⁹⁸ 1490-ben Corvin János bányáit vette meg örökáron, majd II. Ulászlónak nyújtott kölcsönök fejében 1505-ben zálogba kapta a bányavárosokat és Zólyom várát. Üzleti kapcsolatban állt a Fuggerekkel, amelyet 1497-ben házassággal is megpecsételtek, amikor György nevű fia feleségül vette Fugger Annát. Thurzó János krakkói polgármester is volt, közben Magyarországon is magas méltóságokhoz jutott. Körmöci kamaragróf, aki Körmöcön pénzt veret, 1505-től pedig „Comes de Bethlenfalva”-ként említik. György fia 1481-ben iratkozott be a krakkói egyetemre, ahol kapcsolatba került a magyar ifjakkal; ő hozza számukra hazulról a híreket és a szülők pénzküldeményeit. Apjának 1508-ban bekövetkezett halála után ő folytatja üzleti tevékenységét. 1511-ben krakkói tanácsos, majd Augsburgba költözik és itt is hal meg 1521-ben.

Thurzó János Elek fia visszaköltözött Magyarországra, ahol a királyi tanácsban az országnagyok között foglalt helyet. Végül a testvérek közül — mint már említettük — ifj. János Boroszló (1506), Szaniszló pedig Olmütz püspöke (1497) volt.⁹⁹ Thurzó János testvérének fia volt az a Thurzó Zsigmond nagyváradi püspök, akihez a Gazius-kódex ajánlása szól. A királyi kancelláriában tevékenykedett, 1507-ben pedig II. Ulászló őt jelölte a pápához követnek. Jó kapcsolatot tartott a kor humanistáival, régi barátja Aldus Manutius, akihez egy alkalommal azzal a kéréssel fordult, hogy Cicero műveiből rendezzen zsebkiadást az ő, és barátja Szathmári György kedvéért. A munka azután meg is jelent, sőt Aldus Manutius ezt 1513-ban Thurzó halála után újból kiadta és ekkor az előszóban elsíratja nemcsak a régi barátot, hanem a nemes szívű, nagy tudományú férfiút is.¹⁰⁰

A kor jeles tudósai és irodalomban jártas emberei szüntelenül vándoroltak Krakkó és Magyarország között. Hosszabb-rövidebb időre otthont találtak itt a királyi udvarban és a humanista főpapok és nagybirtokos családok környezetében.¹⁰¹

Konrad Celtis német vándorhumanista költő 1489. július 23-án Krakkóban a magyar hallgatók burzójában tartotta meg előadását a levélírás művészetéről.

A munka átdolgozott formában 1492-ben nyomtatásban is megjelent, majd több kiadása látott napvilágot. 1490-ben létrehozta irodalmi körét, a Sodalitas Vistulanat, de ez végül is nem tudott Krakkóban mélyebb gyökeret verni. Ezért Celtist 1491-ben Budán találjuk a kancellária nemzetközi humanista együttesében. A Schlechta János, Olmützi Ágoston, Neideck György, Lobkovitz Bohuslav és Szathmári György köré tömörült humanista kör végül is megalakította a Sodalitas Litteraria Danubianat, amelynek célja volt a budai s bécsi humanisták összefogása.¹⁰² A társaság elnöke Vitéz János érsek unokaöccse, ifj. Vitéz János veszprémi püspök volt, aki nem II. Ulászlóhoz, hanem a magyar trónra ugyancsak igényt tartó Miksához csatlakozott. Az 1491-es békekötés után II. Ulászló meghagyta veszprémi püspökségében, Miksa viszont a bécsi püspökség kormányzásával bízta meg. Így a budai–bécsi összefogás céljára nálánál aligha találhattak volna alkalmasabb egyéniséget.

Kardos Tibor véleménye szerint a Janus-kultusz a Sodalitas Litteraria Danubiana köréből nőtt ki, mivel a szkeptikus világfelfogás és a panteisztikus filozófia, amely Janus Pannonius verseit átítatta, nem állt távol a Jagelló kori humanista kör fejének, Szathmárinak nézeteitől.¹⁰³ Janus Pannonius munkáinak nyomtatásban való megjelenését többször tervezték eredménytelenül. 1508-ban a Krakkót fenyegető pestis elől Magyarországra jött a lengyel humanista költő, Paulus Crosnensis, aki kedvenc tanítványa, Maghi Sebestyén révén magyar főúri családokkal került összeköttetésbe. Előzőleg azonban Thurzó Zsigmond nagyváradi püspök udvarába került. Magyarországi pártfogóinak versekkel hódolt, amelyeket „Panegyrici et alia carmina” címmel 1509-ben Bécsben megjelentetett.¹⁰⁴ A kötet két nagyobb dicsőítő éneket is tartalmaz, az egyik Thurzó püspökségének színhelyén, Nagyváradon eltemetett magyar királyhoz, Szent Lászlóhoz szól, a másik a Thurzó család védszentjéhez, Szent Szaniszlóhoz.

Crosnensist másik magyarországi mecénása, Perényi Gábor bízta Janus Pannonius műveinek kiadására. Végül 1512-ben Crosnensis megjelenteti Bécsben Syngrenius és Vietor betűivel Janus Pannonius Guarinóhoz írt panegíriszét.

A Budán folyó pezsgő szellemi élet nem maradhatott érintetlen az új szellemi áramlatoktól. A kötésstílus alakulásából is kiolvasható az a szellemi változás, ami Budán végbement. A Corvina stílusú olaszos jellegű kötetstílblákat az 1520-as években olykor ismét a német nyelvterületekre jellemző gótikus stíluselemek színezik át és megjelenik a német reneszánsz kötésekre jellemző görgetős típusú kötetstíbla dísz.

Ez a látszólag maradiság mégis a biztos haladást tükrözi, a német humanizmus és a reformáció tanainak gyors magyarországi elterjedését.

Az új tanok budai terjedésének érdekes egyéniségei Simon Grynaeus, aki 1520 áprilisában még Bécsben adja elő a görög nyelvet, majd Budán találjuk, ahol 1523 táján a dominikánusok kérésére luteránus érzelmei miatt börtönbe vetik. Kiszabadulása után visszatér Németországba, 1524-ben a heidelbergi, 1532-ben a baseli egyetem görög tanára volt.¹⁰⁵ Egy másik Grynaeus nevű „Germanus civis et bibliopola Budensis” Luther levelezésében is szerepel, akit viszont „luteránus érzelmei” miatt 1524-ben Budán megégették.¹⁰⁶

A királyi udvarban is érezhető az új tanok hatása II. Lajos és felesége, Habsburg Mária (†1558) és udvari papja Henckel János (von Donnersmak grófi család)

környezetében. A mohácsi vész után a királynéval együtt Henckel János is eltávozik, később Bécsben császári tanácsos lesz.

Sok magyarországi eredetű könyv és reneszánsz kötés került el a háborús események következtében az ország egykori peremvidékeire (Felvidék és Erdély), valamint Bécsbe és az osztrák kolostorokba.

Tapasztalataink szerint a környező országok, Jugoszlávia, Csehszlovákia és Lengyelország kolostori és állami könyvtárai szintén nagy mennyiségben őriznek magyarországi eredetű köteteket.

Mint említettük, a budai stílushatás is ugyanebben az irányban érvényesül, ezért nehéz sokszor a kötések készítési helyének meghatározása.

A Gazius-kötettel kapcsolatban említettük a közép-európai kört, amely a stílushatásokat nemcsak érthetővé, hanem egyenesen szükségyszerűvé teszi.

Az általános művészettörténetben is jól ismert Buda – Boroszló – Krakó vonal nyomában készült kötésekkel még majd külön kell foglalkozni. Mégis ez a vonatkozás mutatkozik meg ma a legtisztábban.

Több bizonytalanság tapasztalható a magyarországi és az ausztriai műhelyek stíluskapcsolatában. Ilse Schunke Mátyás király bécsi könyvkötőjét említi, azonban erre vonatkozó hiteles, levéltári adat nincsen, jóllehet a könyvszerető király sokat tartózkodott Bécsben és így elképzelhető, hogy itt is kötetett be könyveket.

Ugyancsak fokozott figyelmet érdemel Jugoszlávia, szűkebben Dalmácia, Horvátország és Szlovénia területe.

Dalmáciával kapcsolatban sok az elszórt adat, de még nem láthatók az összefüggések. Utalni szeretnénk arra, hogy Oláh Miklós leírása szerint a királyi másoló-műhely élén Felix Ragusinus állt. Tudjuk hogy 1526. január 25-én a magyar provincia tagjaként szereplő Georgius de Ragusino domonkos fráter a generalis engedélye alapján a könyvmásolással szerzett összegeket saját szükségleteire fordíthatja. Még más dalmáciai eredetű domonkos szerzetesek könyvtárusítási tevékenységéről is tudunk, melyek segítségével egyszer talán majd a kötésekön mutató szorosabb kapcsolatokat is megállapíthatjuk.

A budai kötetek azonban nem csupán külföldön hatnak tovább a XVI. században, a magyarországi udvarokban is szerephez jutottak.

A Habsburg-uralom alatt álló országrészen a budai humanista körből induló Nádasdy Tamás nyomdát állíttatott fel. Sárvári várában a magyar reneszánsz kultúra kimagasló alakjai nyertek otthont. A későbbi bécsi professzor, Sylvester János és Tinódi Lantos Sebestyén, a török elleni harcok ismert énekmondója, aki hite miatt már „Magyarország mindkét királyától szenvedett haragot és rablancot”, ugyancsak a protestantizmushoz hajló magyar főúr udvarában talált menedéket.

A XVII. században az erdélyi fejedelemség területe vált fontos kulturális és művelődési centrummá. A „török földjén levő” terület – az Alföld – ismét más kulturális képet mutatott, önálló stílusú könyvkötészetet hozott létre.

Különösen érdekesek az itt készült és erős török hatást tükröző színes előzék-papírosok. Ezen az elszegényedett területen gyakran ilyenekkel borították be a könyveket is. A bőrkötések készítői az 1704-ben a kassaiak mintájára alakult debreceni céhhez tartoztak. Nyugat-Magyarország könyvkötőinek kezdetben Pozsony volt a központja. 1788-ban a nagy könyvkötészeti múlttal rendelkező

Sopronban önállósultak a könyvkötők és ettől kezdve ide tartoztak a kőszegi, győri, magyaróvári, szombathelyi stb. mesterek. Sopronban a XV. század végétől a XX. századig egységes folyamatként tekinthetjük végig a bőrkötések fejlődését, mivel itt a levéltári kötetek jórészt a helyükön maradtak, nem voltak kitéve a menekítések nyomán bekövetkező elkallódásnak, megsemmisülésnek. A mesteriség sokszor apáról fiúra szállt. A soproni könyvkötő dinasztiák mellett örökletes mesterséggé vált a könyvkötés Kőszegen és Győrött is. Ezekben a városokban – néhány korábbi kőszegi példától eltekintve – az emlékek zöme a XVIII–XIX. századból származik.

Nyugat-Magyarország városaiban a könyvkötők jobbára német eredetűek voltak, szemben a debreceni céh kivétel nélkül magyar nevű tagjaival.

A XVII. század végéről ismerünk néhány olyan nagyszombati kötést, amelyek tisztán az aranyozott Corvin-kódexek kötésstílusát mutatják. E különös jelenség nem véletlen, valószínűleg a török uralom alóli felszabadulás vágya és a nemzeti öntudat felébredése készítetett arra, hogy az ország utolsó nagy korszakának emlékeihez visszanyúljanak.

Jóllehet, az 1520-as évektől új stílusigazodás figyelhető meg, a XV. században kialakult magyarországi kora reneszánsz művészet az ország egész területén évszázadokon keresztül éreztette hatását. Egyrészt az európai kötésstílus áramkörébe bekerült magyar reneszánsz elemek átalakult formában visszahatnak területünkre, másrészt olykor tudatosan visszanyúlunk e korszak, a Mátyás-kor magyarországi emlékeihez. Az említett nagyszombati példákon kívül ezt tapasztalhatjuk Erdélyben is.

A szétszóródott magyar műtárgyak közül a lokalizálható könyvek bekötési tábláinak díszítő stílusa ugyanakkor, amikor a korabeli iparművészeti (főként ötvös, textil) emlékekre utal, egyúttal a későbbi fejlődés irányvonalára is támpontokat nyújt. Ezért szükséges, hogy a felvázolt művelődéstörténeti háttér ismeretében megvizsgáljuk a magyar reneszánsz kötések stílusát.

Az előzmények és az általános kultúrkép megrajzolása után meg kell néznünk, hogy a kérdéses időszakban hogyan alakult az európai kötéstáblák művészete, milyen változásokon ment keresztül Magyarországon és mi az a speciális jelleg, ami a budai, magyarországi sőt közép-európai köteteket megkülönbözteti mind az Alpoktól délre, mind az attól északra eső területeken készült korabeli kötéstábláktól. Az előzmények és az általános kultúrkép felvázolására azért volt szükség, hogy egyrészt ezeket a további vizsgálatokat biztos talajon végezhessük, s a speciális stílus alakulását más tudományágakban ismert, de a műtörténetben nem mindig figyelembe vett összefüggések tudatában lehessen megtennünk, másrészt mert bizonyos esetekben éppen a köteskutatók világított rá egyes vonatkozásokban ismert, de korántsem köztudott politikai és kulturális kapcsolatokra.

A XV. század második felében még egymás mellett élt a kétféle könyvfajta, a kézirat és a nyomtatvány. Itáliában már kialakult az új, a *reneszánsz* kötéstábladísz, míg német területen a *gótikus* kötésstílus élte virágkorát.¹⁰⁷

A kora reneszánsz időszakában, 1500 előtt Itálián kívül elsősorban Magyarországon készültek reneszánsz stílusú kötéstáblák. Éppen ezért ezt az időszakot *olasz–magyar* periódusnak nevezik, szemben az 1500 utáni *olasz–francia* periódussal.¹⁰⁸ Az újabban fellelt és itt bemutatásra kerülő emlékek tanúsága szerint Magyarországon pillanatnyilag az 1470-es évektől az 1520-as évekig lehet követni a megszakítatlan fejlődést.

Az egyes magyarországi műhelyek nagy egyenetlenséget mutatnak, a tisztán reneszánsz kötéstáblák mellett gótikus stílusú emlékekkel találkozunk még a XVI. század elején is. Mégis, a XV. században kialakult szinte minden reneszánsz kötéstípus, amely a továbbiakban jellemző lesz.

Magyarországon a XV. század második felében nagy számban használtak olasz eredetű kéziratokat, amelyek sok esetben olasz reneszánsz kötetekben voltak. Érkeztek ide görög és keleti kéziratok is, melyek a kor divatjának megfelelően szintén megtarthatták eredeti kötésüket, ugyanakkor tovább élt a helyi gótika és érkeztek friss német inspirációk is.

Így érthető meg a magyar reneszánsz kötetek több forrásból táplálkozó sajátos jellege. Merít az olasz reneszánsz kötéstáblák stílusából: a legkorábbi időszakban főként a firenzei munkák hatnak rá ihletőleg, de felhasználja a helyi és a közép-európai stíuselemeket is. Végül sajátosan színezi át az ország specialitásának megfelelő közvetlen keleti stílushatást. 1483 után, de főként 1489 körül főleg egyiptomi és jemeni kötéstáblákról származó inspirációk mutatkoznak. A kötéstáblák vizsgálatánál két alapvető szempontot veszünk figyelembe, a kötéstábla díszítésének *szerkezetét* és a felhasznált *ornamentikát*.

A kötéstáblák két alaptípusát különböztetjük meg a centrális elrendezést és a teljes felületet vagy tükröt beborító szőnyegszerű díszítésmódot. A két alaptípus között számos átmenet mutatkozik.

A gótikus kötések tábladíszje legtöbb esetben egymást metsző diagonálisokkal rombusz alakú mezőkre tagolt. E díszítésmód számos változata lehetséges, aszerint, hogy a díszítő motívumok — bélyegzőlenyomatok — az osztósávokban, a metszéspontoknál vagy a rombusz alakú mezőkben, illetve valamennyi ponton helyezkednek el. Ugyanebből a szerkesztési módból adódik, hogy a tükrözés közepén nagyméretű rombusz idom jön létre és ez már a centrális szerkezet felé való átmenetet mutatja. Másik jellegzetes típus, hogy a tükrözés egész felületében egymásnak szembefordított számárhátívek alkotnak terülőt. A nyújtott mandula idomú mezőkben általában nagyméretű virágtövek foglalnak helyet.

A gótikus kötések legtöbb esetben bélyegzős díszűek. Négyzetöbbe, körbe, rombuszba foglalt növényi elemek, ember vagy állat alakok népesítik be a felületet.

A késői gótikában megjelenő virág és levéldíszek is egymás mellett helyezkednek el, nem alkotnak kapcsolódó mintát. Vaknyomásosak, vagyis nem alkalmaznak színes festést és aranyozást. A késői gótikában azonban olykor aranyozott felirat vagy egy-egy aranyozott sáv az Alpokon túl is előfordul.

A reneszánsz kötések stílusjellemezése előtt néhány alapvető technikai változásra kell rámutatnunk. A nehéz fatáblás kötések helyett egyre inkább kis méretű, könnyű fatáblás vagy papírtáblás kötetek jönnek divatba. A borjú-, marha- vagy disznóbőrök helyett egyre szívesebben használják a díszítésre és aranyozásra alkalmas maroquint (kecskebőr). Előkelő humanista könyvtárakban a bőr- és bársonykötések mellett a színes selymeket alkalmazzák kötésborításként. Természetesen megváltozik a kapitális, az oromszegés is. A vastag bőr kapitálisok helyett könnyedebb és főként színes arany és ezüst szállal vegyített selyem vagy pamut kapitálisokat készítenek.

A könyvek metszését aranyozott, poncolt és színes festésű díszítéssel látják el.

A legkorábbi reneszánsz kötéstáblák azonban a színességnek, változatosságnak csak a lehetőségeit teremtik meg, — többnyire szigorúan konstruáltak, geometrikus jellegűek.

A reneszánsz kötések általában centrális elrendezésűek. Mind a kötéstáblák szerkezete, mind az ún. italo-arab fonadék az egyiptomi kopt, továbbá VIII—XII. századi európai kötésekhez áll közel,¹⁰⁹ ugyanakkor rokon az iszlám kötésekkel, a kairuani és kairói, a kisázsiai és spanyolországi kötéstáblákkal is.¹¹⁰ Ide sorakoznak még a görög, valamint az irodalomban kevésbé ismert örmény kötéstábladíszek.

A legkorábbi olasz reneszánsz kötések centrális díszje kör, négykaréj, négykaréj variáció vagy csillag. A tábladísz tisztán geometrikus jellegű mintákból (italo-arab fonadék) tevődik össze. Változatosságot csak a benyomott kör-körök apró csillámló felületei jelentenek.

H. Helwig kifejti, hogy az italo-arab fonadék, amely sávozott felületű pálcák és apró ívek mozaikszerű csatlakozásából adódik, a firenzei kötésművészetben jelentős szerepet nyer.¹¹¹ Az „alla fiorentina” néven kialakult firenzei stílus Bologna, Padua, Velence, Friaul és Istria kötésművészetére is hatással van.

Az előbbi táblabeosztás további változatait jelentik azok a kötéstáblák, ahol a középdísz *mandula* vagy *nagyméretű rombusz* idom, ezek a változatok azonban jobbára már csak az 1490 utáni időkben fordulnak elő, mindenekelőtt Velencében.

Ugyancsak centrális elrendezésűek azok a kötéstáblák, ahol a tükörmezőben két kör foglal helyet egymás felett. Más esetben *rombusz idomok egymáshoz csatlakozó függélyes sora* tölti ki a tükör felületét. Az 1470-es években a rombusz idomok és a csatlakozás egyaránt italo-arab fonadékból alakul. Később előfordul, hogy a kettős körök megoldásához hasonlóan vonallal szerkesztett és egymáshoz kapcsolódó geometrikus idomok — többnyire három — töltik ki a felületet.

Végül, ugyan ritkábban — de előfordul, a tükör felületét, vagy az egész tábla felületét díszítő *végtelen mustra*.

Az olasz reneszánsz kötéstáblák a figurális ábrázolás. Ugyancsak ritkán fordulnak elő későgótikus- virág vagy indadíszek. Ezek a motívumok a német területek gótikus kötéseire jellemzőek, ezzel szemben az Alpoktól északra ritkábban alkalmaznak italo-arab fonadék díszítést és ha igen, akkor is általában ez a gótikus szerkezetű táblafelület díszítőelemeként jelenik meg.

Az olasz, főként a velencei kötéseket az 1480-as évektől változatossá teszi az arabesk és moreszk alkalmazása.

A magyarországi reneszánsz kötéstáblák a reneszánsz általános szokásával ellentétben nem papírtáblás, hanem vékony fatáblás kötések. A fatábla befelé, vagy egyenesre vágott. Az oromszegés többnyire színes pamut, ritkábban arany-szál, vagy selyem, egyenesen varrott, de szép csoportot alkotnak a keresztöltéses oromszegések is.

A királyi kötésekön kívüli emlékeken az aranyozás mintegy az 1480-as évektől szerepel és ettől kezdve használnak olykor többnyire kék vagy zöld színezést is.

A magyarországi kötéstáblák között leggyakoribb a centrális elrendezés, kedvelt középdísz a kör és négykaréj, ritkábban négykaréj variációk és mandula idomú középdíszek is előfordulnak. Kivételes, hogy a tükörben két kör helyezkedik el, és ugyancsak szórványosan fordulnak elő az ún. csomós díszek, amikor a tükröt egymásba fonódó rombuszok sora tölti ki. Végül a tükörfelületet sok esetben egymás mellé helyezett minták vagy rácsdíszek borítják.

Szakkutatók egybehangzó véleménye szerint a kötéstáblák Keleten egyenlő sávban kereteltek, míg európai változataikon, pl. a firenzei kötésekén a tükör alatt és felett a felület szélesebb. Általában jellemző ez a magyarországi kötésekre is, azonban le kell szögeznünk, hogy e szabály alól mind a keleti, mind az európai kötések között — Velence és Buda — találunk kivételeket.

Mint említettük, a kezdeti firenzei ihletéstől és néhány olasz típusú kötéstábla megjelenésétől eltekintve a magyarországi kötéstáblák egyaránt alapvetően különböznek az itáliai, valamint az Alpokon túli kötések díszítésmódjától. Ezek a kötéstáblák szerkezetükben a reneszánsz jelleget mutatják, egészen speciális azonban a rajtuk alkalmazott ornamentika. Ernst Kyriss rámutatott, hogy a kötésdíszek ornamentikája hogyan különíti el az emlékeket, és azokat meghatározóvá teszi országra, városra vonatkoztatva. Ez a kutatási módszer, amikor a bélyegzőlenyomatokból készült felnagyított rajzlevonatok segítségével műhelycsoportokat állapítanak meg, elsősorban a német kutatásra jellemző, míg az olasz és egyes osztrák kutatók megelégszenek a tisztán stiláris vizsgálatokkal.

A magyarországi kötéstáblák speciális, más területek kötésemlékein nem alkalmazott ornamentikája egyenesen megkívánja, hogy a műhelycsoport rekonstrukció módszerével dolgozzunk. Ugyanakkor ez a módszer éppen a kérdéses területen kellő nehézséget is jelent. Az egyik műhely másolja a másikat, egy-egy minta néha számtalan utánmetszésben fordul elő.

A magyarországi kötéstáblákat az itáliaiaktól tehát megkülönbözteti a rajtuk felhasznált ornamentika, amely olykor a német gótikus kötésekben szereplő ornamentikával mutat kapcsolatokat, bővebben merít azonban a hazai kőfaragványok díszítőelemeiből. Az Alpokon túli kötésekkel szemben viszont alapvető különbséget jelent a területünkön tisztán megjelenő reneszánsz szerkezet. A reneszánsz stílus alapérzése Magyarországon oly mélyen gyökerezik, hogy egyáltalában nem kötődik előképhez, itáliai vagy keleti példák hű utánzásához, sajátosan egyéni módon értékeli át az alapfogalmakat. Így érthető meg, hogy tisztán gótikus elemekből tudnak kialakítani reneszánsz táblafelületeket s a késő gótikus természetes virágornamentikát sem érzik idegennek e szellemtől. A német gótikus kötésekben járulékos elemként felhasznált, de alapjában idegen italo-arab fonadék jelenléte a magyarországi mesterek szemében szinte lényegtelen.

Említettük az e területen jelentkező speciális *ornamentikát*, melynek segítségével a kötések meghatározása lehetővé vált.

Az italo-arab fonadékok és Zidomú fonadékok 1490 előtt jellemzőek, 1490 után a négyszögletes és a hurkos keleties fonadékok lesznek egyre gyakoribbak. Ezek mellett különböző keleties fonatok jelennek meg 1490 körül, az Aristoteles- és a Seneca-csoport emlékein szép példákkal találkozunk. Hasonlóképpen jellegzetes a Seneca-csoportban is előforduló fonat, amelynek változata a Veszprémi Szamadáskönyv csoportjának kötésein tűnik elő. Ezek mellett hangsúlyos szerepet kapnak a késő gótikus kötéstáblák növénydíszei, valamint a kőfaragványokról ismert római kori emlékeket idéző ornamentika.

A minták sok esetben a Mátyás-, illetve Ulászló-kori királyi kötésekben szereplő díszeket utánozzák. Így a Mátyás-kori aranyozott címeres kötések jellegzetes díszje, a kehelyvirág, utánmetszése mintegy tíz eddig ismert változatban szerepel és 1508 körül már krakkói kötésekre is átkerül.

Hasonlóképpen, de ritkább esetben találkozunk az olasz korsóval, végül pedig az aranyozott Mátyás-kori kötések tulipándíszjeinek és egyéb ornamentális mintáinak utánmetszéseivel. A sávozott apró díszű íves, ún. pelta levelek viszont az aranyozott Mátyás-kori kötések hasonló díszjeinek előképei lehettek, s az Egidius-csoport kötetein tűnnek elő az 1470-es években. Későbbi utánmetszésük Ulászló-kori díszkötésben szerepel. Általában az 1490-es években készült királyi kötésekben a Mátyás-kori ornamentika csaknem teljes egészében fellelhető utánmetszésben, de megjelennek jellegzetes új motívumok is. Mindenekelőtt ilyen a váltakozó palmettasor akantuszos levélkehely kapcsolással, amely 1490-ben szerepel először, majd különböző utánmetszésekben él tovább az 1510-es években is. Ennek stilizált változata még gyakrabban fordul elő a kötéstáblákon.

Tudva azt, hogy az itt közölt magyar reneszánsz kötések jegyzéke csak a további azonosítások alapját teremtheti meg és így teljességre nem tarthat igényt, mégis megkíséreljük a *műhelycsoportok* felállítását. Az előzőekben az e területen az ezzel járó nehézségeket és előnyöket egyaránt vázoltuk.

Ez idő szerint hús kisebb-nagyobb létszámú csoportot mutathatunk ki. Már három kötés egyezése esetében is külön csoportot állítottunk fel, tapasztalataink szerint ugyanis néha egy-egy újabb emlék magán viselheti több kisebb együttes jellemző bélyegzőit és így megteremtheti azt az átmenetet, amely a nagyobb létszámú műhelycsoport megállapításához vezet.

A biztosan megállapítható csoportokat kronológiai sorrendben közöljük és az időrend megállapításánál a műhely első jelentkezése a mérvadó. Szükséges ez azért is, mert vannak együttesek, melyeknek emlékei egyetlen évre tehetőek, de vannak olyanok, amelyek 20 éven keresztül követhetők.

A csoportokat általában a legszebb kötéstábla kötetének szerzőjéről neveztük el, kivéve, ha szignatúrát ismerünk, vagy ha a készítés helye (pl. Lövöld) biztosan megállapítható. Végül, ahol több, ma hitelesnek elfogadott Corvin-kódex szerepel az együttesben, ott a csoport elnevezésében a Bibliotheca Corviniana vonatkozás is kifejezésre jut.

Kivétekléppen szükséges volt egy feltehetően olasz csoport bemutatása is, mivel ez az együttes egyrészt rendkívül sok magyar vonatkozást mutat, másrészt az itáliai típusú kora reneszánsz kötések jellegzetes példáját nyújtja.

I. Győri Corvin-kódex kötécsoportja. Az 1470-es évekből való, firenzei műhelyből származó kötéstáblák egységes olasz kora reneszánsz jelleget mutatnak. A kötetek legnagyobb része magyarországi használatra utal.

A kötéstáblák centrális elrendezésűek, középdíszük kör, karéjos vagy csillag alakú (Jegyzék 79. sz. 2. kép) és rombusz idom. Jellegzetes díszük az italo-arab fonadék, a kereszt alakú díszecske és a négyszöget kitöltő indás hatszög magyarországi változatai.

Ide tartozik még három Corvin-kódex kötése (Bibliotheca Corviniana 31., 33., 64. sz. alatt), valamint a Harvard College Library Cicero kódexe, továbbá a Jegyzék 79., 91., 311., 312. sz. alatt felsorolt kötése.

*II. A lövöldi karthauzi kolostor kötése (Városlőd), 1478–1490.*¹¹² Az ide tartozó kötéstáblák egy részének készítési idejét meghatározza a táblákon elhelyezett 1478, valamint az 1486 és 1488, az ún. „lövöldi Corvina” évszám. A kötések mesterét FM vagy F-us szignatúra jelöli (Jegyzék 56., 130., 131., 302. sz.). E mesterről úgy véljük, hogy *Frater Matheus*, a lövöldi karthauzi kolostor scriptora volt.

A lövöldi (városlödi) karthauzi kötések közé tartozó emlékek a közép-európai gótikából a helyi reneszánszba való átfejlődés szép példáját mutatják. A kötések ornamentikája jobbra megőrzi a gótikus jelleget, jóllehet az italo-arab fonadékdísz 1478 óta ismerik. Ilymódon alakít ki *körös* (Jegyzék 146. sz.), *négyszeres* (137. sz. 18. kép.), *rombuszos* (302. sz.) és *egymásba tolt rombuszos* (137. sz.) táblafelületeket.

A 146. sz. tábla hátlapján számárhátívből alkotott sarokdíszek és kettős számárhátívből alkotott centrális középdíszek láthatók. Hasonló elgondolással az 1510-es évek legelegánsabb kötése között is találkozunk.

A kolostori jellegnek megfelelően a 302. sz. kötés előlapján kereszt idom uralodik. A 102. sz. táblán italo-arab fonadékból alkotott kereszt jelenik meg. A Jegyzék 56., 102., 130., 131., 137., 146., 302. sz. kötése, és egy kötet, a Bibliotheca Corviniana emlékei közül (Bibliotheca Corviniana 53. sz.) tartozik ide.

*III. Vaknyomásos Corvin-kódex csoport, Egidus mester*¹¹³ Buda, domonkos kolostor. Az Egidus-csoport emlékei az 1470-es évektől nyomon követhetőek. Az 1480-as évek végéről ismerünk három ide tartozó kötést, melyeken irásslalagba helyezett „Egidus” szignatúra látható (37., 52. 7. kép, 226. sz.). A csoport az 1480-as években a Lucanus-csoporttal mutat bizonyos azonosságot és végül a Seneca-csoport emlékeihez kapcsolódik.

Mai ismereteink alapján 17 kötetet sorolunk ide, ezek között vannak kéziratok és nyomtatványok. Az előbbiek olasz szokásnak megfelelően 3 összekötő kapcsolattal vannak ellátva, míg a nyomtatványokon a szokásos 2 kapocs szerepel vagy kapocs nélküliek.

A Jegyzék 93., 262. 263. 6. kép, 267. 5. kép, 314. és a 256. sz. alatti kéziratok kötéstáblái a legkorábbi típust mutatják, készítési idejük az 1470 körüli időre tehető. Jellemző díszük az S idomú hajló levél, amelyből a tükör közepében csomós mintát alakít ki a könyvkötő. A minták között Mária írószalaggal találkozunk, valamint megjelenik itt is az olasz típusú kötésekkel kapcsolatban említett négyyszöglet kitöltő indás hatszögdísz. Az idők folyamán a mintakészlet bővül, italo-arab fonadék szerepel néhány kötéstáblán, Z alakú fonadékkal együtt a 275. sz. 23. kép. kötésen. Kedvelt dísz egy apró virágtő, szőlőfürt és makk, valamint az aranyozott Corvin-kódex kötésekben szereplő sávozott belsejű pelta levél. A 263. sz. 6. kép. kötésen ezek a díszek a Z alakú fonadékkal és az S idomú levéldekorációval együttesen jelennek meg. Az 1480 körül készült Jegyzék 263. sz. kötésen hasonlóan az előbbihez széles keretsávban helyezkednek el az előbbi apró díszítmények, melyek közül 4–4 pelta levél apró médaillesonkat alkot. Átvezet ez a kötéstábla a 37., 52. 7. kép. és 226. sz. szignatúrával ellátott kötéstáblákhoz. Ezek a kötéstáblák az 1480-as évek végére tehetőek. Hasonlóan 1490 körül készüthetett két rendkívül szép, de szignatúra nélküli kötéstábla 200., 201. sz. A Jegyzék 37., 52., 93., 155., 200., 201., 206., 215., 226., 256., 262., 263., 267., 275., 314. sz. tartozik ide; valamint még két Corvin-kódex kötése, leírása Bibliotheca Corviniana 28. és 66. sz. alatt.

*Lucanus-csoport.*¹¹⁴ Az 1480-as évekre tehetőek a „Lucanus-csoport” rendkívül szép emlékei. Legszebb darab a *Lucanus* műveit tartalmazó 1469-es kézi festésű színes és arany indafonatos díszű római ősnymtatvány változatos kötéstáblája. (Jegyzék 305. sz. 9–10. kép.) Hasonló tagolást látunk a 125. sz. 8. kép. kötés-táblán, de mindkettőhöz igen közel áll a 97. sz. kötés díszítése. Úgy tűnik, hogy az itt említett három kötéstábla az Egidus-csoportban említett 52. és 200. kötésdísz előképe volt.

A Lucanus-csoport három említett kötéstáblája az 1480-as évek legelején készüthetett, valamivel későbbiek a 136. sz. és az ehhez közelálló 307. sz. (11. kép) kötésdíszek. Az előbbi tisztán italo-arab fonadék díszből alakított, középdíszre körül bórrajzos díszítést találunk. A 307-es kötéstábla közepének sugaras díszei hasonlóan bórrajzos megoldásúak. A 136. sz. kötés tábladíszének rendszere viszont a 35. sz. kötéstáblához áll közel.

Az ide tartozó kötések egy részének jellegzetes díszre a médaillesonba foglalt oroszánfej (305. sz., 9–10. kép, 125. sz. 8. kép, 35. sz.) és a médaillesonba foglalt monogram. A 97. sz. táblán ez utóbbi egyedül szerepel, csupán csoportunk fő darabján találkozunk mindkét emblémával.

A 307. kötetstábla ismét egy rendkívül gondos és szép kivitelű emlékhez vezet, a 291. kötés (29. kép) 1490 körüli kötetstáblájához, amely viszont egy Corvin-kódex Ulászló-kori kötésével mutat egyezéseket.

Említettük, hogy az Egidus- és a Lucanus-csoport egymással kapcsolatot mutat, sőt bizonyos bélyegzőegyezéseket is. Ennél többet csak az emlékek lehető kibővülése után mondhatunk. Azt azonban már megállapíthatjuk, hogy mindkét együttes a következő Seneca-csoport felé utal. A Jegyzék 35., 97., 125., 291., 305., 307. sz. művei és feltételezen a 136. sz. kötetstábla sorolható ide, valamint a Bibliotheca Corvinianában 148. sz. alatt leírt Corvin-kódex.

IV. Seneca-csoport. A Seneca-csoport egyik legszebb kötetstáblája a 49. sz. (12. kép), amely Seneca műveit tartalmazza. Az 1490-es években készült, a műhely emlékei azonban az 1510-es években is követhetők. Az említett 49. sz. kötés díszítése egyesíti legtisztábban a Lucanus- és az Egidus-csoport sajátosságait. S idomú levéldíszének rajza az Egidus-csoportéval egyezik, míg a felhasználás módja, a széles levélfonat a 305. sz. Lucanus-kötet keretdíszét idézi. A tükör közepén levő kör fonadékos kitöltése ugyancsak a Lucanus-kötetre emlékeztet, míg a tükör alatti és feletti széles sáv hurkos fonadékdíszé az Egidus-csoportéval rokon.

A későbbiekre jellemző új motívum az oszlopfőre helyezett kettős pelta levél itt a középső kör keretén jelenik meg, és a következő ide tartozó kötetstábla 304. sz. körös középdíszének kitöltéseként fordul ismét elő. Ezen a kötetstáblán már megjelenik az a keretdísz, amely az 1510-es években is használatos a váltakozó palmettasor stilizált levélkehely kapcsolással, valamint a négyszögletes rács díszítmény. Az előbbiek a 49. és 292. sz. kötetstábla mellett a 10., 33. (32. kép), 207., 244., 309., 65. (27. kép), 86., 82., (30–31. kép) és 230. kötetstáblák az 1500-as évek elején készülhettek, míg a 70., 143., 69., 14., 304., 71., 95. sz. emlékek készítése ideje az 1510-es évekre esik. A 69. sz. kötetet 1515-ben Budán vásárolta Pelei Tamás, külön figyelemre méltó, hogy a kötet Erasmus munkáját tartalmazza.

Az ide tartozó kötések nagyjából centrális elrendezésűek, kivéve a 244., 309., 71. és 95. sz. kötetstáblákat, ahol egyes bélyegnyomatok sora tölti ki a tükör felületét.

Bizonyos kapcsolatokat mutat a Seneca-csoport emlékeivel a 158. sz. kötetstábla, ugyanakkor azonban egy Kyriss által közzétett műhely emlékeivel is rokon, sőt egyes bélyegzői egyezők.¹¹⁵ A Jegyzék 3., 4., 10., 14., 33., 49., 60., 65., 69., 70., 71., 82., 85., 86., 95., 143., 207., 230., 231., 244., 292, 304., 309. sz. művei.

V. Aristoteles-csoport. Az Aristoteles-csoport az 1480-as évek végétől az 1510-es évek végéig követhető 16 kötettel. Az Aristoteles művét tartalmazó szép kivitelű 250. sz. kötetstábla szoros rokonságot mutat a budai törvénykönyv 24. sz. (25. kép) táblája, valamint egy pergamenre nyomott, 1493-ban megjelent kézi festéssel díszített esztergomi missale kötetstáblájával (59. sz.). Ez utóbbi kettő között foglal helyet az a magyar címeres középdíszű kötetstábla, amely 1965-ben Londonban került aukcionálásra.

A 290. és 300. sz. kötetstábla tartozik még e sorozathoz, ezekhez viszont két egymáshoz nagyon hasonló kötetstábla a 45. és a 197. sz. csatlakozik. Míg a fent felsorolt kötetstáblák centrális elrendezésűek voltak, az ugyancsak ide kapcsolódó 89. sz. 24. kép kötetstábla felületét szőnyegszerű díszítés borítja.

Brokát mustraszerű díszítést mutat a 217. és 152. sz. kötéstábla, valamint a 323. sz. Petrus Niger munkáját tartalmazó emlék. Ez utóbbin érdekes díszítmény a bordák mellett elhelyezett korona.

Ugyancsak brokát mustrára emlékeztet a 121. sz. 33. kép és 223. sz. kötéstábla, melyeket a váltakozó palmettasoros keret kapcsol ide. Hasonlóképpen főként a jellegzetes keretdísz révén csatlakozik e csoporthoz a 202. és a 197. sz. kötéstábla. Az előbbinek tükrét egyenes szárú gótikus virágtövek, az utóbbiét ívekből alakított rács tölti ki.¹¹⁶

Csomós mintából alakul a 269. sz. kötéstábla középdísz. Ismét centrális elrendezésű a lazább szálakkal ide kapcsolódó 18. és 284. sz. kötéstábla. A bordák mellé helyezett palmettás dísz a 24. és 59. sz. kötésekkel hozza kapcsolatba.

A 269. sz. olasz korszós középdíszű kötéstábla a XVI. század első évtizedéből származik.

Már az 1510-es években kerültek bekötésre a lazább szálakkal ide kapcsolódó, ismét centrális elrendezésű 18. és 284. sz. kötetek. Ez utóbbi Budán vásárolta másfél forintért 1513-ban Franciscus Arndt de Lysnink „sacellanus”.

Ide tartoznak a 18., 24., 44., 45., 59., 14. kép, 89., 24. kép, 121., 33. kép, 152., 187., 197., 202., 217., 223., 250., 269., 284. sz. kötések.

VI. Ambrosius-csoport. Az Ambrosius-csoportot szorosan kapcsolódó 1500 körül készült kötéstáblák alkotják. A szép kivitelű, centrális elrendezésű táblák kedvelt díszai az apró tulipánok és az egyenes szárú virágtövek (241., 253. sz.).

VII. Esztergomi missale-csoport. A Missale Strigoniense- (Esztergomi missale-) csoport eddig ismert öt kötéstáblája 1500 körül vagy a XVI. század legelején készült. Nevét arról az 1501-ben megjelent lyoni kiadású esztergomi missaléről kapta, amely körös középdíszével csoportunk legszebb darabja (196. sz.). A 139. sz. kötéstábla váltakozó palmettasoros kerete szép és szokatlan rajzú változat.

A 139. sz. kötéstábla tükrének rombuszokba foglalt szívekből kialakított díszítése a Seneca-csoporttal rokon 315. sz. kötéstábláéval szinte teljesen megegyezik. Ehhez hasonló a 156. sz. kötéstábla tükrének díszítése is. Viszont az ugyanitt és a 196-os táblán a keretdíszként alkalmazott kettős voluták sora a 315. sz. kötet rendkívülien szép körös középdíszű, olasz korszós indás kötéstáblájával mutat rokonságot.

A 148. sz. kötéstábla pálcán áthurkolódó gótikus indája változatlan formájában mutatkozik a 154. és az 50. sz. kötéstáblákon. A Jegyzék 139., 148., 156., 196., 315. sz. kötéstáblái tartoznak a csoporthoz.

VIII. Címerpajzsban szignált gótikus csoport. A címerpajzsban szignált gótikus kötéscsoport emlékei ugyancsak átmeneti típust képviselnek. A 66. sz. kötéstáblán szinte csak a szarvacskákkal ellátott S idomú fonadékos keret utal az új stílusra, hasonlóan gótikus jelleget mutat a 81. sz. kéziratos missale kötéstáblája és a 138. sz. kötésé. Ez utóbbi szignatúrája, a két címerpajzs között elhelyezkedő írásszalag Mária felirattal. A Jegyzék 66., 81., 138. sz. kötéstáblái tartoznak a csoporthoz.

IX. Körös fejbélyegzős csoport. Hasonló jelleget mutat a következő, 1500 körüli körös fejbélyegzős csoport (Pozsony ?), ahol a tükrök két hosszoldalát érinti a

nagyméretű uralkodó kör idom. A 40., 43. és 51. sz. kötéstáblák csaknem pontosan megegyeznek egymással. A keret és a sarkok nagyméretű ívei fejbélyegzőkből alakultak, a középső kör idomot apró kettős körök, S idomú íves fonadékok és fejbélyegzők határolják. Jegyzék 40., 43., 51. sz.

X. Mészáros céhkönyv csoportja. A mészáros céhkönyv csoportjába tartozó kötéstáblák már a XVI. század első évtizedéből valók, mégis jobbára gótikus jellegűek. Általában jellemző rájuk a gótikus ív-díszítményből alkotott, területmustrás tábladisz. A gótikus ívekből alkotott rendszer német területeken igen kedvelt volt, e díszítmód magyarországi változatára általában jellemző, hogy kisebb méretű mintákat alkalmaznak. Tisztán jelentkezik a 64. sz. (38. kép) kötéstáblán, amely magát a névadó céhkönyvet tartalmazza. Hasonló a 271. sz. kisméretű kötéstábla díszítése. Ezt az elrendezést mutatja a 276. sz. tábla díszítése, itt már a Magyarországon 1490 után használatos négyszögletes fonadék is feltűnik. Kedvelt szokás, hogy a gótikus íveket egymásba tolják és ily módon érdekes rácsdíszítményt kapnak. Tisztán jelentkezik ez a 84. sz. (36–37. kép) kötéstáblán. A 100. sz. tábla középdíszje apró négyszögekből alakított rombuszokból álló csomós díszű és ez már a reneszánsz tábladíszítéshez közelít. Jegyzék 64., 84., 100., 271., 276. sz.

XI. Horatius-csoport. A Horatius-csoport ma ismert három kötete a XVI. század első évtizedében került bekötésre. Az 53. és 170. sz. kötésen különös rajzú szögletes kehelyvirág jelenik meg. Ugyanezek a kötéstáblákon a már ismert szalagdísz – palmetták akantuszos levélkehely kapcsolással – apró változata az 1510-es évek Corvin-kódex csoportjába tartozó 124. sz. tábla hasonló díszével azonos formában jelenik meg. Egyedülállóak pillanatnyilag a 170. sz. félbőr kötés makkos díszei. Jegyzék: 53., 169., 170. sz.

XII. Caoursin-csoport. Hét szorosan egymáshoz kapcsolódó, a XVI. század első évtizedében készült kötéstábla alkotja a Caoursin-csoportot, ahogy az ide tartozó legszebb emlékről (199. sz.) elneveztük. A kötetek jellegzetes díszje a számárhátívekből alkotott végtelen mustra. Egyszerű elrendezésben mutatkozik ez a 187. sz. kötéstáblán, a keretet pedig dekoratív megjelenésű gránátalmás indakoszorú alkotja. A 246. és 248. sz. félbőr-kötésben gótikus ívsoros szalagkerettel együtt jelenik meg, az utóbbinál csak a gerinc-mezőben találkozunk az említett díszítéssel. A 258. sz. kötés keskeny tükrében ugyancsak egyszeresen fut végig az ívsoros dísz, a keret pedig akantuszos kapcsolású váltakozó palmettasorból alakul. Jellegzetesek itt a játékos rajzú levélkék, melyek a belső keretdíszben láthatók. A 195. sz. kötéstábla tükrében és belső keretében a számárhátak egymásba kapcsolásával érdekes felülethatás keletkezik. A keretdísz a 188. sz. kötésével egyezik. Az együttes legszebb darabján, a 199. sz. kötéstáblán ugyancsak egymásba kapcsolódó számárhátak alkotják a belső keretet, a külső keret pedig a 258. szám alatt leírttal egyező. Lényeges különbség, hogy itt a könyvkötő centrális felületet alkot, a tükör közepében nagyméretű kör helyezkedik el, a sarkokat ívek töltik ki. Jegyzék: 25., 187., 195., 199., 246., 248., 258. sz.

XIII. Gazius-csoport. Magáról a 299. sz. alatti Gazius-kéziratról és kötéstáblájáról sok szó esett már az irodalomban. Legelőször Récsey ismertette, majd Theodor Gottlieb említette, Balogh Jolán ismét a képet közölte, végül Ilse Schunke szintén hivatkozott a kis kötéstáblára. Récseynél és Gottliebnel mint szép budai reneszánsz kötés szerepelt, magyarországi készítése később kérdésessé vált.

A ma rendelkezésünkre álló összehasonlítható anyag alapján budai bekötési helye teljes bizonyossággal megállapítható. Nehézséget jelent, hogy csupán fénykép alapján kell a bélyegzőrajzot megvizsgálni, azonban a jellegzetes palmettás szalagdísz biztosan azonosítható a 61. sz. 43. kép kötéstábla keretdíszeivel, a nyújtott alakú kehelyvirág pedig a 150. sz. 44. kép sarokdíszeivel egyezik. Ugyanezek a díszek feltűnnek a 153. sz. kötésen, a Gazius-kötet bonyolult rajzú négyszöges fonadékos kerete pedig a 107. sz. táblán fordul elő.

A felsorolt kötetek nemcsak bélyegző egyezéseket mutatnak, rendkívül elegáns körös középdíszű táblafelépítésük is szorosan összekapcsolja őket. Az erősen hangsúlyozott középdíszek többszörösen kereteltek és általában palmetta sor, kör-körök sora vagy tulipán sor kereteli azokat. A 150. 44. kép és 153. sz. kötéstábla tükrének középdíszje a Gazius kötetével teljesen azonosan 4–4 kehelyvirágból alakul. A kitések elegáns megjelenését csak fokozzák a kora reneszánsz óta díszkötéseken használt apró kör-körök.

E kötetekhez rendkívülien hasonlít – ahogy rajz alapján megállapítható – az az Ilse Schunke által közölt kötéstábla, amely a háború előtt Boroszlóban volt (Jegyzék 326. sz.).

A 153. sz. kötésen látható stilizált palmettás keretdísz kapcsolja ide a valamivel későbbi, 1511 körüli 295. sz. alatti kötéstáblánkat (40. kép).

Csoportunk és a Seneca-csoport között foglal helyet egy rendkívül szép négykaréjos középdíszű kötéstábla 106. sz. (41. kép), melynek készítése idejét a XVI. század elejére tehetjük. Jegyzék: 61., 43. kép, 107., 150., 44. kép, 153., 295., 40. kép, 299., sz.

XIV. Veszprémi számadáskönyv csoportja. A Veszprémi számadáskönyv-csoport első darabja maga a számadáskönyv 1500 körüli kötéstáblája (306. sz. 35. kép) elrendezésmódban a Caoursin-csoport 188. sz. táblájával egyező, a számárhátívek méretben is közel állnak egymáshoz, a két bélyegző között csupán a kis rajzi eltérés mutatkozik. A keretet alkotó palmettás inda a 118. és a 277. sz. kötésekben jelenik meg változatlan formában, ezek viszont a 134. és a 216. sz. kötésekhez vezetnek.

A 227., 198., 208., 259. sz. kötések még ugyancsak a XVI. század legelején jöhettek létre, a 46. sz. 1500 körüli kötéstábla átvezet egy néhány évvel későbbi szakasz emlékeihez, a 220., 224. majd a 172., 46. kép, 162., 17. és végül a 21. sz. kötéstáblákhoz. Az ornamentika és a bélyegzők rajza bizonyos rokonságot mutat a Seneca-csoporttal is (három bélyegző egyezik), az emlékek összessége mégis eltérést mutat. Jegyzék: 17., 21., 46., 118., 134., 162., 172., 46. kép, 198., 208., 216., 220., 224., 227., 259., 277., 306. sz. (35. kép).

XV. A Virginia- és a Nagyszombati-kódex¹¹⁷ kötécsoportja Buda (?) ferences kolostor. A Virginia- és Nagyszombati-kódexek emlékei ugyancsak a XVI. század

legelejétől nyomon követhetők. Az együtttest 1966-ban már ismertettük, akkor 14 kötetről lehetett az összetartozást megállapítani. Ma 36 kötetet sorolhatunk ide, részben azért, mert közben újabb köteteket sikerült megtalálni, másrészt azért, mert ezek az újonnan talált kötetek megadták az átvezetést ahhoz, hogy eddig is tudott emlékeket ide sorolhassunk.

Így a műhelyalakulása is szépen végigkövethető a század elejétől mintegy 1520-ig. A legkorábbi ide tartozó kötéstábla a 83. sz., melynek tükrét rombuszba foglalt áttört szívek sora tölti ki. Ezután egy összefüggő csoport következik, 5 kötés, amelyek egymással igen szoros rokonságot mutatnak. A 281., 282., 283., 289. és a 287. sz. 39. kép, kötéstáblák tükrét szőnyegszerű díszítés tölti ki. Az utolsó, a 287. sz. díszes kivitelét a reneszánszban szokásos apró kör-körök alkalmazása is kiemeli. A 283. sz. kötés centrális elrendezésű, belső kerete ezüstözött, tükre pedig aranyozott díszű. Bizonyos rokonságot mutat, a 67. sz.-mal, ez pedig a más műhelycsoportba sorolt díszes kivitelű 269. sz. kötéssel rokon. A felsorolt kötetek a prágai káptalan tulajdonában vannak, elképzelhető, hogy a budai humanista körben tevékenykedő egyik humanista számára készültek a ma Prágában őrzött kötetek. A 287. sz. kötetben levő bejegyzés Schlechta János tulajdonára utal.

Az 1500-as évek első évtizedének emlékei egymással sok rokonságot mutatnak. Ide soroljuk a 274. sz. kötéstáblát, amelynek gótikus ívsoros keretdíszje emlékeztet a Caoursin-csoport kötésein látható díszítésre. Továbbá a 67., 34., 322., 2., 30., 31., 48. (45. kép), 16., 181., 90. és 249. sz. kötések tartoznak ide. A legutolsó rendkívül szép kivitelű, gazdagon díszített kötéstábla átvezet az 1510 körül készült 15., 168., 232., 114. sz. kötéstáblákhoz.

1512–1515 között kerültek bekötésre a csoportba tartozó magyar nyelvemlékek, mint a 74., 88., 90., 129. sz. alatt leírt kötetek, valamint ekkor készült a 176., 236. (48. kép), 168., 254., 273., 175., 235. sz. kötések táblája. Végül a 68. és 39. sz. kötéstáblák a műhely továbbélésének útját mutatják.

A kötetek számos bejegyzést tartalmaznak, ezek közül a 322. sz. kötetben levő bejegyzést emeljük ki, miszerint ezt a példányt Frater Johann Hassmann vásárolta 1 forintért Budán a domonkos konvent számára 1505-ben (későbbi bejegyzés szerint a boroszlói domonkos konvent tulajdona). Jegyzék: 2., 15., 16., 26., 30., 31., 34., 48. (45. kép), 67., 68., 74., 83., 88., 90., 114., 129., 135., 168., 175., 176., 181., 182., 183., 232., 235., 236. (48. kép), 249., 254., 266., 273., 274., 281., 282., 283., 287. 39. kép., 289., 322. sz.

XVI. *Lányi-kódex csoportja.* Szép, zárt együtttest alkot a Lányi-kódex csoportja. Az ide sorolható 16 kötéstábla készítési ideje az 1514–1519 közötti évekre tehető. Az általában centrális elrendezésű kötések közepében legtöbbször rozetta helyezkedik el, a 20. sz.-on 4 szívből kinövő egyenes szárú virág alkotja a középdíszet. Olykor a tükör egész felülete díszített, mint a 217. és a 194. számú kötéseken, valamint magán a kis méretű Lányi-kódexen (77. sz. 53. kép), ahol egy másfajta egyenes szárú virágtő többszörös lenyomata alkot szőnyegszerű díszítést. Általánosságban megállapítható, hogy az 1514 körüli emlékeken a szívből kinövő virágdísz, az 1519 körüli emlékeken pedig másfajta virágtő fordul elő.

A 112. és a 193. sz. kötések csaknem teljesen egyeznek egymással, a tükrődísz

5 rozettából, az alatta és felette levő sáv pedig levélkehelybe helyezett pikkelyes díszek sorából kialakított. A keretdísz váltakozó palmettasor, a 193. sz. kötésen azonban a két hosszoldalon megjelenik kisebb méretben az a tulipános kettős voluta, amellyel az Aristoteles-csoport 250. sz. kötésén találkozunk. Jegyzék: 1., 20., 77., 53. kép, 108., 110., 111., 112., 120., 47. kép, 167., 171., 184., 193. sz.

XVII. Pelagius-csoport. Ma ismert négy kötete 1515–1520 között került bekötésre. A Lányi-kódexcsoporthoz hasonlóan kétféle egyenes szárú virágtő alkotja a legjellegzetesebb mintát, palmettasoros, illetve rozettasoros keretdíszük a szokásostól eltérő. Jegyzék: 161., 205., 237., 303. sz.

*XVIII. G A-csoport.*¹¹⁸ Az 1510-es években két igen szép kötécsoport különíthető el. Mindkét együttes szorosan kapcsolódik a Mátyás-, illetve Ulászló-kori királyi kötésekhez, és ezért egymással szoros rokonságot mutatnak, ugyanakkor, amikor bélyegzőik rajzának különböző volta világosan mutatja, hogy két külön műhely emlékeiről van szó. Az egyik csoportot, amely eddig ismert 10 kötésből áll, a 115. és 288. sz. kötésekben levő címerpajzsba helyezett G E vagy G A szignatúra alapján G A-csoportnak neveztük el. 1511 és 1516 közé helyezük az ide sorolható emlékeket, mivel a kötetek közül három 1511-es (19., 115., 288. sz.), egy pedig, a 22. számú (57. kép), 1516-os évszámmal ellátott, a többi ide tartozó kötés 9., 13., 62., 73., 228., 261. sz. pedig láthatólag a szignált, illetve évszámmal ellátott kötésekkel közel egyidőben készült. Jegyzék: 9., 13., 19., 22., 57. kép., 62. 73., 115., 228., 261., 288. sz.

XIX. Az 1510-es évek Corvin-kódex kötécsoportja. Az eddigiek során vagy a csoport legszebb kötésének szerzőjéről vagy az esetleges szignatúráról neveztük el a kötécsoportot. Következő 10 kötetből álló együttesünk 4 kötete a legújabb jegyzék szerint is hitelesnek elfogadott Corvin-kódex, melyeknek kötése kétségtelenül az 1510-es években készült. E meggondolások alapján neveztük el a szorosan egymáshoz kapcsolódó kötések együttesét az 1510-es évek Corvin-kódex kötécsoportjának. Legkorábbi ide tartozó két kötéstábla a 239., 240. sz. még az 1500-as évek elején készülhetett. 1510 körül köthették be a 126. és a 194. sz. köteteket, végül, az említett kódexek bekötésével egyidőben, az 1510-es években készülhettek a 212. és a 268. sz. kötések. Jegyzék: 126., 194., 212., 239., 240., 268. Bibliotheca Corviniana 150., 138., 149., 157. sz.

XX. Erasmus-csoport. Erasmus-csoportnak nevezzük azt az együttest, amely az 1515 körüli évektől mintegy 1523-ig követhető. E csoport nagyon szép darabjai borítják Erasmus munkáit (72. és 260. sz.). Azonban az a stílusjelleg, amely az 1520–1523 között készült 327., 72., 260., 11. sz. kötésekben mutatkozik, ugyancsak indokolja, hogy a németes igazodásnak itt elnevezésben is hangot adjunk. A csoport korábbi darabjai az 1510-es évek (1515 után) stílusához kapcsolódnak, így a 119., 49. kép, 149., 12. sz. kötéstáblák, valamint a 145., 122., 50. kép, 123., 141. és 278., 294. sz. kötések. Jegyzék: 11., 12., 72., 119., 122., 123., 141., 144., 145., 149., 260., 278., 294., 327. sz.

A bemutatásra kerülő 60 kötéstábla a fejezet elején ismertetett speciális magyarországi stílusjellegét kívánja illusztrálni. Bemutatja, hogy a XV. századból való fonadékos típusú olasz (2. kép) és az olasz jellegű magyar kötések (1. kép) után hogyan alakult a tábladíszítés Magyarországon az 1520-as évekig egységes folyamatként.

Természetes, hogy az itt kialakult széles körű könyvkötészeti tevékenység az általános európai fejlődésre sem maradt hatástalan.

A magyar reneszánsz kötésstílus első periódusának az 1490-es évekből való emlékei főként a lengyel krakkói és boroszlói kötések stílusán és ornamentikáján éreztetik hatásukat. Ez a stílus innét átterjedt a cseh-morva vidékre, ahol — mint ahogy azt Bohumil Nuska kimutatta — 1530 körül jelentkezik.

A magyar reneszánsz kötéseknek az 1520-as évekből való emlékei, amelyek azért még felhasználják a korábbi elemeket is, úgy látszik, hogy elsősorban Ausztria felé hatottak. A 39. sz. (60. kép) kötéstábla magán viseli a Virginia-kódex csoportjának jellegzetességeit, de a tükrében megjelenő gótikus jellegű virág kissé idegennek tűnik. Közel áll ez a 209. sz. (63. kép) kötéstáblán alkalmazott virágtőhöz, ezt viszont a budai kötések jól ismert palmattás kerete veszi körül. Rokon vele az 1569. évszámmal ellátott 32. sz. (61–62. kép) kötéstábla, a tükrő díszítése azonban már eltérő.

Végül, úgy tűnik, hogy a XV. század végének speciális magyar reneszánsz kötés-tábladíszje nyugat felé is hatott. A magyar humanisták jó barátságot tartottak fenn a nagy olasz bibliofil nyomdással, Aldus Manutiusszal. Ennek a kapcsolatnak számos nyoma van az irodalomban, könyvművészeti vonatkozásait szükséges lenne alaposabban megvizsgálni.

Tinódi Lantos Sebestyén Chronikájának 1550-ben Kolozsvárott nyomtatott görgetős díszű kötése még egyszer felidézi a korábbi korszak emlékét. A németes jellegű görgetős díszű kötéstábla tükrében a korábbiakban oly jól ismert palmattás keretdísz részlete tűnik elő a 96. sz. (64. kép) kötésnél.

Azáltal, hogy a magyar reneszánsz kötések az 1520-as évekig, a németes irányzat érvényre jutásáig figyelemmel tudjuk kísérni, megkapjuk a XVI. századi emlékek vizsgálatához szükséges segítséget is. A mohácsi vész, majd 1541 után az ország peremvidékein alakuló nyomdák mellett jobbára német nyomdászok vagy az ő irányításuk alatt álló könyvkötők fejtenek ki tevékenységet. A németes színezetű művészet tehát nem átmenet nélkül jutott érvényre a különböző hazai nyomdatermékeken, hanem a reneszánsz korábbi fázisából fejlődik át, megtartva a virágzó időszak néhány stíluselemét. A század végétől és még inkább a XVII. században megszűnnek ez a kissé száraz és néha egyhangú stílus, átszínezi az újonnan érkező olasz — francia stílushatás és az ország nagy korszakára való visszaemlékezésékként néhány XV. századi motívum.

A magyar reneszánsz kötés-táblák felismerésével tehát folyamatot sikerült rekonstruálnunk, és csakis ezáltal vált lehetővé, hogy a nagy korszak legkiemelkedőbb királyi emlékeit a maguk fejlődésében és összefüggéseiben vehessük legközelebb vizsgálat alá.

- ¹ *Helwig, Hellmuth*, Handbuch der Einbandkunde. I. Maximilian-Gesellschaft 1953. 60–65.
- ² *Rómer Flóris*, Régebbi könyvtáblákról. Arch. Ért. VI. évf. (1872) 69–72.
- ³ Könyvkiállítási emlék. Kiadja az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum. A „Könyvkiállítási Kalauz” 2. bőv. kiadása. Budapest 1882. Ráth György bevezetője III.
- ⁴ *Varju Elemér, Végh Gyula, Jaschik Álmos*.
- ⁵ *Haebler, Karl*, Rollen und Plattenstempel des 16. Jahrhunderts. I–II. Leipzig 1928–1929. — *Kyriss, Ernst*, Verzierte gotische Einbände im alten deutschen Sprachgebiet. I–III. Stuttgart 1951–1956.
- ⁶ *Hunyady József*, A magyar könyvkötés művészete a mohácsi vészig. Bp. 1937. — *Romhányi Károly*, A magyar könyvkötés művészete a XVIII–XIX. században. Bp. 1937. — További részletes irodalom a fenti művekben felsorolva.
- ⁷ OSZK Kézirattár Fol. Hung. 2411.
- ⁸ *Loubier, Hans*, Der Bucheinband von seinen Anfängen bis zum Ende des 18. Jahrhunderts. Leipzig 1926. — *Gottlieb, Theodor*, Bucheinbände der K. k. Hofbibliothek. Wien 1910. *Goldschmidt, Ernst Philipp*, Gothic and renaissance bookbindings. I–II. London 1928.
- ⁹ *Schunke, Ilse*, Von Stil der Corvineneinbände. Gutenberg Jahrbuch (1944–49).
- ¹⁰ *Leskien, Elfriede*, Ein ostdeutscher Frührenaissance Einband. Gutenberg Jahrbuch (1955). — *Mazal, Otto*, Die Einbände für die Könige Matthias I. Corvinus und Wladislaw II. von Ungarn in Österreichischer Nationalbibliothek. Gutenberg Jahrbuch (1964).
- ¹¹ *Schunke* i. m. — *Sz. Koroknay* i. m. — *Adam, Paul*, Über polnische Einbandkunst im XVI. Jahrhundert. Allgemeine Anzeiger für Buchbindereien 40. 1925. munkája után: *Lewicka-Kaminska, Anna*, Renasansowy księgozbiór Mikołaja Czepla w Bibliotece Jagiellońskiej. Wrocław 1956. — *Burbianka, Marta*, Oprawy wrocławskich ksiąg miejskich w XVI wieku. Wrocław 1957. — *Hamanová, Pavlina*, Z dějin knižni vazby. Praha, Orbis 1959. — *Krynicka, Maria*, Gerawy introligatora Monogramisty J. L. w zbiorach Biblioteki Czartoryskich w Krakowie. Krakow 1968. — *Nuska, Bohumil*, Zvlastni ostik z Casopisu ustavu pro teorii a dějiny umeni. Praha „Umeni” Roc. X. 1962.
- ¹² *Mazal, Otto*, Europäische Bucheinbände. Graz 1970.
- ¹³ *Schunke* i. m. Lucas Coronensis személyével a következő. fejezetben bővebben foglalkozunk.
- ¹⁴ *Sz. Koroknay Éva*, Magyar reneszánsz könyvkötő műhelyek. Kiállítási Katalógus Bp. 1966–1967.
- ¹⁵ *Sarre, Friedrich*, Islamische Bucheinbände. Berlin 1923. *Gratzl, Emil*, Islamische Bucheinbände des 14. bis 19. Jahrhunderts. Leipzig 1924. — *Marçais, G.-Poinssot, L.*, Objets kairouanis IX au XIII. siècle. Relieuses. Direction des Antiquités et Arts, Tunis. Notes et Documents Vol. XI. Tunis–Paris 1948. — The Art History of Bookbinding, 525–1950. A. D. An exhibition held at the Baltimore Museum of Art, 1957–58. Foreword by *D. Miner*. Baltimore 1957. — *Peterson, Theodore C.*, Early islamic bookbinding and their coptic relation. Ars Orientalis 1954. 41–64. — *Weisweiler, Max*, Der islamische Bucheinband des Mittelalters. (Beiträge zum Buch- und Bibliothekswesen. 10.) Wiesbaden 1962. — *Gardner, K. B.*, Oriental Bookbindings at the British Museum. Oriental Art. 1963. 135–145.
- ¹⁶ Köszönetet kell mondanom Abdel Monem Mohammed *Abu Bakr* professzor úrnak, hogy az egyiptomi kötésanyagban való tájékozódásomat lehetővé tette és tanácsaival ellátott. *Mohammed Shalabi* úrnak, a kéziratár vezetőjének, a Kopt Múzeum igazgatójának, *Labib*

úrnak és végül *Sami Gabra* professzor úrnak, hogy a kopt anyagban való további munkákat lehetővé tette. E segítség révén jöhetett létre A magyar reneszánsz kötetek keleti kapcsolatai c. munkám. Művészettörténeti Értesítő (1968).

¹⁷ *Csapodi Csaba—Csapodiné Gárdonyi Klára—Szántó Tibor*, Bibliotheca Corviniana. Bp. 1967.

¹⁸ *Marinis, Tammaro De*, La legature artistica in Italia nei secoli 15. e 16. I—III. Firenze 1960. — *Marinis, Tammaro De*, Religature veneziane del XV e XVI secolo. Venezia 1955. — *Kyriss, Ernst*, Der verzierte europäische Einband vor der Renaissance. Stuttgart 1957.

¹⁹ A fejezet alapvető irodalma: *Kovács Máté*, A könyv és könyvtár a magyar társadalom életében az államalapítástól 1849-ig. Bp. 1963. — *Mezey László*, A kéziratosság századai. A könyv és a könyvtár a kéziratosság korában. Uo. 43—126. — *Mezey László*, Forrásszemlélyek a kéziratosság korának könyvtörténetéhez. Bp. 1956. Egyetemi jegyzet. — *Mezey* i. m. 1963. 94.

²⁰ *Mezey* i. m. 1956. 163. 524. sz.

²¹ *Mezey* i. m. 1963. 69. — Uo. 63—64.

²² Uo. 45. 59., 5. sz. jegyzet.

²³ *Mezey* i. m. 1956. 163—164. 524—526 sz.

²⁴ *Mezey* i. m. 1956. 165. 527. sz.

²⁵ *Mezey* i. m. 1956. 48—49. 256. sz. jegyzet.

²⁶ *Mezey* i. m. 1956. 47. 246. sz.

²⁷ *Harsányi András*, A magyarországi domonkos rend a reformáció előtt. Debrecen 1940.

²⁸ *Karácsonyi János*, Szent Ferenc rendjének története Magyarországon 1711-ig. I—II. Bp. 1922—1924.

²⁹ *Kisbán Emil*, A magyar pálosrend története. I—II. Bp. 1938—1940. *Mályusz Elemér*, A pálos rend a középkor végén. Egyháztörténet 3 (1947) 1—53.

³⁰ *Sörös Pongrác—Rezner Tibold*, A pannonhalmi főapátság története. III. Bp. 1905.

³¹ *Horváth János*, Az irodalmi műveltség megoszlása. Magyar humanizmus. Bp. 1935.

³² *Zákonyi Mihály*, A Buda (Budapest) melletti Szent-Lőrinc pálos kolostor története. 1225—1711. 1. köt. Bp. (1911). (Művelődéstörténeti Értekezések 50.)

³³ *Csapodi* i. m. 115. sz. alatt (Casanatense Corvin-kódex.)

³⁴ *Csapodi* i. m. 103. sz. alatt.

³⁵ A pálos kapcsolatokat összefoglalta és ismerteti *Hoffmann Edit*, Mátyás király könyvtára. Mátyás király emlékkönyv születésének ötszázéves évfordulójára II. Bp. é. n. 266—267.

³⁶ *Kinizsiné Magyar Benigna* kódexe. Festetich-kódex Budapest OSZK Cod. III. 86.

³⁷ 1522-es ferences közgyűlés. *Karácsonyi* i. m.

³⁸ *Hoffmann* i. m. 258.

³⁹ *Drágyi Tamás* kir. személynök könyve: *Hoffmann Edit*, Régi magyar bibliofilek. Bp. 1929.

⁴⁰ „Fater Antonius de Jadra”. 1477-ben mint baccalaureus engedélyt kapott, hogy a magisteri jelvényeket a szentszék előírása szerint „in universitate Budensis” felvegye. *Harsányi* i. m. 147.

⁴¹ A kolozsvári születésű Nicolaus de Mirabilibus személyében, akinek érdekében még 1489. szeptember 6-án írt Mátyáshoz ajánló levelet a kor nagy neoplatonistája, Marsilio Ficino. *Harsányi* i. m. 171—172.

⁴² *Harsányi* i. m. 151.

⁴³ *Balogh Jolán*, A művészet Mátyás udvarában. Bp. 1966. 667.

⁴⁴ *Horváth János* i. m. 1935. — *Üő.*, A magyar irodalmi műveltség kezdetei. Szent Istvántól Mohácsig. Bp. 1931. — *Kardos Tibor*, Mátyás király és a humanizmus. Mátyás király emlékkönyv születésének ötszázéves évfordulójára. Bp. é. n.

⁴⁵ *Harsányi* i. m. 184.

⁴⁶ *Harsányi* i. m. 298.

⁴⁷ Úgy látszik, Octavianus Scotus magyarországi megbízottja volt Garai Domokos fráter. Erre utal egy 1487 körüli adat, és valószínűleg ő az a domonkos fráter, akinek 1486-ban kiköszítés terhe mellett parancsolja meg a generalis, hogy 26 dukátot kitévő tartozását fizesse meg Scotusnak, vagy kössön vele békés egyezséget. *Harsányi* i. m. 298—299.

⁴⁸ Részletes irodalmat ad a legutóbb megjelent három munka: *Berkovits Ilona*, A magyar-

országi Corvinák. Bp. 1962. 82—84. — *Balogh Jolán* i. m. 533—536. — Bibliotheca Corviniana i. m. 24—25. Ez utóbbi a madocsai apát festészeti tevékenységét kétségbevonja.

⁴⁹ *Koroknay Éva*, A lövöldi karthauzi kolostor kötése. Esztergom évlapjai. (1960). 25—34.

⁵⁰ A korábbi irodalom Mátyás vagy Beatrix alakját látta a miniatúra térdelő alakjában. Később *Berkovits Ilona* (Magyarország műemléki topográfiája. I. Esztergom. Bp. 1948. 348—350., úgy véli, hogy miután a festésmód a budai miniatúra festéstől eltér, „feltehető, hogy egy lövöldi karthauzi szerzetes, vagy más vidéki miniator munkája. De valószínűbb, hogy miként az értékes kötést, úgy a díszítéseket is még Nürnbergben készítették.” A kötésen szereplő 1488-as évszámot tévedésnek veszi, mivel a nyomtatvány 1477-ből való, az egyik csat évszáma 1478; Berkovits fenti állítását később is fenntartja. (*Berkovits Ilona*, A magyarországi Corvinák. Bp. 1962. 123). — *Csapodi* az illusztrálásra azt írja, hogy valószínűleg nürnbergi, a kötésnél nem ad területmeghatározást, de a helyes évszámokat közli (Bibliotheca Corviniana 53. sz. 46.). *Balogh Jolán* a kötet pusztá említésén túl nem foglal állást sem a miniatúra, sem kötés ügyében. (*Balogh* i. m. I. 314.)

⁵¹ *Dedek, Crescens Lajos*, A karthauziak Magyarországon. Bp. 1889. — A lövöldi kolostort említi: *Békfi Remig*: A Balaton környékének egyházaí és várai a középkorban. Bp. 1907.

⁵² *Kyrius* i. m. 1951. I. 9—37. Nr. 10., 16., 23., 25., 27., továbbá II. 1954. Tafelband I. ugyanezen számok alatt és Tafel 19—20., 33—34., 53—54., 61.

⁵³ *Mezey* i. m. 1956. 83. 316/a sz. — Az 1488-as privilégiumról uo. 82. 316. sz.

⁵⁴ *Mezey* i. m. 1956. 93. 326—327. sz.

⁵⁵ *Mezey* i. m. 1963. 54.

⁵⁶ *Bálint Sándor*, Szeged városa. Bp. 1959. 32.

⁵⁷ *Bálint* i. m. 36.

⁵⁸ *Gárdonyi Albert*, Budai könyvkiadók a középkor végén. Bp. 1931. — *Fitz József*, A magyar nyomdászat, könyvkiadás és könyvkereskedés története. I. Bp. 1959.

⁵⁹ *Gárdonyi* i. m.

⁶⁰ *Pataki Vidor*, A budai vár középkori helyrajza. Budapest Régiségei XV. Bp. 1950. — Korábban: *Rómer Flóris*, Adalék a budai várnak a török foglalás előtti helyszíneléséhez. Archeológiai Közlemények, (XI) 1877. 48—49. — *Gárdonyi* i. m. História IV. 1931. Pest-budai emlék lapok 69—75. — *Borsa Gedeon*, Budai könyvkereskedők a középkorban. A Könyv (V) 1955. 273. — *Fitz* i. m. 167. — *Hunyady* i. m. 44.

⁶¹ *Balogh* i. m. 557.

⁶² *Schunke* i. m. Tőle átvették ezt az elképzelést a német kutatók. Részletes irodalom: *Helwig* i. m. II. 311. (Vö. Kutatástörténeti fejezet.)

⁶³ *Hevesy, André*, La bibliothèque du roi Matthias Corvin. Párizs 1923. 23. — *Goldschmidt* i. m. I. 85.

⁶⁴ *Balogh* i. m. 595—596. Közli a szignatúra reprodukcióját.

⁶⁵ *Laurin, Gertraut*, Pressburger Lederschnitteinbände Ulrich Schreiers. Archiv für Geschichte des Buchwesens. Band u. Lieferung 5. Frankfurt a. M. 1964. 1486—1503.

⁶⁶ *Ábel Jenő*, A bártfai Szent Egyed templom könyvtárának története. Bp. 1885.

⁶⁷ *Soltész Zoltánné*, Blutfogel Boldizsár miniatör. Bp. 1957.

⁶⁸ *Ábel* i. m. 1885.

⁶⁹ *Hoffmann* i. m. 1929. 58. — *Georgius Policarpus*, azaz *Kosztolányi György Vitéz János* támogatásával olasz egyetemeken tanult, 1453-ban Ferrarában Janus Pannoniusszal voltak tanulótársak Guarino Veronese iskolájában. 1472-ben pápai szolgálatba lépett. + *Róma* 1489. *V. Kovács Sándor*, Magyar humanisták levelei. XV—XVI. század. Gondolat 1971. több helyütt említi.

⁷⁰ *Mezey* i. m. 1963. 101—108. — *Vespasiano da Bisticci*, a nemzetközi hírv könyvkereskedő megírta legelőkelőbb megrendelőinek életrajzát, így Janus Pannoniusét is. *V. Kovács* i. m. 227. és más helyeken említi.

⁷¹ *Hoffmann* i. m. 1929. 122—123.

⁷² *Hoffmann* i. m. 1929. 188.

⁷³ *Nyáry Albert*, A modenai Hyppolit kódexek. Századok (1872).

⁷⁴ *Hoffmann* i. m. 1929. — *Fraknói Vilmos*, Vitéz János esztergomi érsek élete. Bp. 1879. — *Uő.*, Vitéz János könyvtára. Magyar Könyvszemle 1878. 1—21., 79—91., 190—201. — *Johannes Beckensloer* Boroszlóban született, a váradi, majd a pécsi püspöki udvarban élt,

később bekerült az udvari kancelláriához. Janus Pannonius támogatásával pécsi prépost lett. 1461-ben III. Frigyes pártjához szegődött, de később Mátyás királynál kegyelmet nyert. 1465-ben, amikor Vitéz János esztergomi érsek lett, a váradi püspökséget, 1468-ban pedig az egri püspökséget kapta meg. Ekkor fiatal rokona, Stolcz Miklós került a váradi püspökségre. Miután Vitéz János a lengyel összeesküvés után Mátyástól kegyelmet kapott, a király visszahelyezte méltóságába, de ugyanakkor Beckensloer felügyelete alá helyezte, 1472-ben Vitéz halála után esztergomi érsek lett; s Stolcz korai halála után pedig a király a váradi püspökség kezelését is rábízta. 1476-ban aacheni zárandoklat ürügyén Frigyeshez szökött nagyarányú terveivel, amelyekből csak a salzburgi érsekség elnyerése vált valóra. Az esztergomi érsekséget 1484-ig megtartotta, amikor is a pápa végül megfosztotta e méltóságától. Időközben azonban Mátyás Aragóniai Jánost kinevezte Esztergomba. Beckensloer 1489-ben halt meg.

A francia hadak 1800-ban megszállták a salzburgi érsekség területét, és a műkincseket, majd kéziratokat Párizsba szállították. 1809-ben a schönbrunni békekötés után Salzburg Bajorországhoz tartozott. A visszakövetelt kincseket azonban csak Napóleon bukása után lehetett megszerezni. A Párizsból a müncheni udvari könyvtárba került kéziratok között említi Fraknoi a legszebb Vitéz-címeres, Livius történeti munkáit tartalmazó kódexeket. A bécsi kongresszus után 1816-ban Salzburg ismét — korábban 1805 és 1809 között — osztrák kormányzat alá jutott, ekkor Bécsbe szállítottak innét kéziratokat. Fraknoi a Bécsben őrzött Cicero, Plinius és Maironis kéziratokat említi. *Fraknoi* i. m. 1879. 243–245. — További hivatkozás: *Feltz*, Geschichte der Salzburger Bibliotheken. Bécs 1877.

⁷⁵ *Olahus, Nicolaus*, Hungaria — Athla. Ed. C. Eperjessy et L. Juhász. (Bibliotheca scriptorum medii recentisque aevorum.) Bp. 1938. Saeculum XVI. 9.

⁷⁶ *Regemorter, Berthe van*, La reliure des manuscrits grecs. Scriptorium VIII. 3. 23. Bruxelles 1954.

⁷⁷ *Harsányi* i. m.

⁷⁸ *Balogh* i. m. 537.

⁷⁹ *Veress, Endre*, Olasz egyetemeken járt magyarországi tanulók anyakönyve és iratai (1221–1864). Bp. 1941. LXXXII.

⁸⁰ *Pásztor Lajos*, A magyarság vallásos élete a Jagellók korában. Bp. 1940.

⁸¹ *Fratris Felicis Fabris Evagatorium in Terra Sanctae, Arabiae et Egypti peregrinationem*. (Ed. C. D. Hassler) I–III. Stuttgart 1843–1849.

⁸² *Wagner, Carolus*, Diplomatarium Comitatus Sarosiensis. Posenii et Cassoviae 1780. Joannes Michael Landerer.

⁸³ *Schunke* ezt a névből következteti, jöllehet Corona, vagyis az erdélyi Brassó környéke közismerten német lakosságú volt. Ezen túl a mai Románia moldvai, havasalföldi és erdélyi területei különböző kulturális képet mutattak a középkorban. Erdély műveltsége Mátyás korában szorosan Budához kapcsolódott, míg a moldvai és havasalföldi területek csak lazább szálakkal fűződtek az akkori Magyarországhoz. Világosan mutatja ezt az egykori peregrináns tervezet felépítése. A peregrináns fráterek hittérítő munkájuk végzése közben tulajdonképpen továbbra is eredeti provinciájukhoz tartoztak. A domonkos rend történetéből arról értesülünk, hogy azalatt a rövid idő alatt, amikor a „Congregatio Peregrinorum”-ot megszűntették, 1456 és 1464 között a montpellier-i capitulum generale rendelkezése érvényben volt. Eszerint „Mivel a peregrinánsok területének konventjei nem kormányozhatók több vikárius által, úgy mint eddig történt, az oroszországi konventeket a lengyel, a moldvai és havasalföldi vidékek konventjeit magyar, a többieket görög és a kaffai konventet is a görög provinciális joghatósága és kormányzása alá rendeljük”. *Schunke* feltételezi Lucas Coronensis „valachiai” kapcsolatait, azonban nem ismerünk olyan levéltári adatot, amely azt a feltételezést megvilágítaná. A későbbiek folyamán Moldvába vagy oláhországi kolostorokba történt „assignálásokról” értesülünk, ennek fordítottjáról nincs tudomásunk. Ismeretes, hogy: „1474. szept. 14-én a kassai *Jordánfia Miklós* és *Budai Mihály* Moldvába . . . 1475. Jan. 1-én *Magyarországi Dénesfia Péter* és *Szerémi Gergelyfia Mátyás* ugyanoda, a brassói *Falczep György* 1488. ápr. 20-án mint vikárius Tergovitsba, *Szegedi Bátka Tamás* pedig 1496. ápr. 23-án mint lector a *tergovitsi Szent Mihály konventbe*” kerülnek, s ez utóbbiról tudjuk, hogy egy év múlva moldvai püspök lesz. *Harsányi* i. m. 99., 100–101. — *Schunke* i. m. 1944–49.

⁸⁴ Fentiekre vonatkozólag: *Tardy Lajos*, Izsák zsidó orvos a perzsi uralkodó és Mátyás összekötője a török ellenes világliga megszervezésében. Magyar–Zsidó Oklevéltár XII.

Bp. 1969. — *Uő.*, Caterino Zenonak, Uzun Hasszán követének útja Grúzián át Mátyás udvarába. Filológiai Közölny (1968) 3—4. sz. klny. 1969.

⁸⁵ *Husztai József*, Callimachus Experiens költeményei Mátyás királyhoz. Bp. 1927.

⁸⁶ *Kardos Tibor*, Callimachus (Kallimachos) Experiens. Tanulmány Mátyás király állam-rezonjáról. Bp. 1931.

⁸⁷ *Fraknói Vilmos*, Mátyás király magyar diplomatái. 11. r. Mátyás király követei keleten. Századok (XX.) 1899, 874—875.

⁸⁸ *Fraknói Vilmos*, Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a római szentszékkal. Bp. 1902. 215.

⁸⁹ Magyar követ Cairóban. 1488. jún. 10. júl. 11. „Un ambassadeur du roi de Hongrie se presenta à la Cour Porteur de magnifiques presents; le saltau l'accueillit avec beaucoup d'égarde et l'hébergea dans un hotel préparé pour le recevoir.” *Ibn Iyas—Gaston Wiet*, Histoire des mamlouks Circassiens. II. (872—906.) Kairó 1945. (Publications de l'Institut Français d'Archéologie Orientale. VI.) 284.

⁹⁰ *Fraknói* i. m. 1899. További hivatkozás a pápai legátus 1489. január 30-i jelentése a velencei Szent Márk könyvtárban és a doge 1489. február 5-én kelt levele a velencei Állami Levéltárban.

⁹¹ Thurzó János boroszlói püspök könyvét (Origines contra Celsis. Róma 1481., 1508-ban bekötve, Strassburg Thomasstift, Inc. 11.) említi *Schunke* i. m. 1944—49. 211. 14. jegyzet.

⁹² Első ismertetése: *Récsey Viktor*, Gazius Antal humanista írónak egy kiadatlan kéziratos munkája, melyet Thurzó Zsigmond váradi püspöknek ajánlott. In: *Hegedüs, Stephanus*, Analecta recentiora ad historiam renaissance in Hungaria litterarum spectantia. Bp. 1906. 125—236., XIII.

⁹³ „... quem Antonius Gazius Patauus, Artium et Medicinae professorum omnium minimus ex uariis sapientium antiquorum sententiis collegit et in Christi Jesu nomine feliciter incipit.” Hegedüs i. m. 126.

⁹⁴ „R^{no} in Christo Patri ac Dee D^{no}. Sigismundo Episcopo Varadiensi Dignissimo Domino charissimo et observandissimo Antonius Gazius Patavus! Artium et Medicinae professorum omnium minimus S. P. quem commandatum humiliter dicit.” Hegedüs i. m. 126.

⁹⁵ *Récsey* i. m. 134—135. Signatura: Lat. 3. 7. és Tal. 8. 99. További hivatkozás: *Valentinelli*, Bibliotheca Manuscripta ad S. Marcum Venetiarum. II. 106—107. (*Récsey* említi még egy olyan iratot, amely nem szerepel *Valentinellinél*.)

⁹⁶ *Récsey* i. m. latin szövegrészben 148—149.

⁹⁷ *Récsey* i. m. 137—139.

⁹⁸ *Kovács Endre*, A krakkói egyetem és a magyar művelődés Bp. 1964. 95.

⁹⁹ *Fraknói Vilmos*, Thurzó Zsigmond, János, Szaniszló és Ferenc négy egykorú püspök. Bp. 1878. Értekezések a történettudományok köréből IX. sz.

¹⁰⁰ *Récsey* i. m. 131—132.

¹⁰¹ *Kovács Endre* i. m. 77.

¹⁰² *Kovács Endre* i. m. 78., 80.

¹⁰³ Részletesen kifejtve: *Kardos Tibor*, A magyarországi humanizmus kora. Bp. 1955. — *Uő.*, Jagelló-kori humanizmusunk néhány elvi kérdése tárgyában. Filológiai Közölny (1959.)

¹⁰⁴ *Mezey* i. m. 1963. 81.

¹⁰⁵ *Ábel Jenő*, Egyetemeink a középkorban. Bp. 1881.

¹⁰⁶ *Végh Gyula*, Budai könyvtárak jelvényei 1485—1525. Bp. 1923. 26. — további hivatkozás uo.

¹⁰⁷ Ezt az elhatárolást természetesen csak fenntartással szabad elfogadni, mint minden osztályozás, ez sem lehet tökéletesen igaz. De Marinis mondja (Tommaro De Marinis, Rilegatura veneziana del XV e XVI secolo. Venezia 1955. 11.), hogy a németek által használatos bőrmetszéssel készült tok, amelyet Bessarion kardinális 1468-ban ajándékozott a Biblioteca San Marcónak, hogyan közvetítette az Alpokon túli stílushatást Itáliába és ennek nyomában jöhetett létre Bracciolini kéziratának kötéstáblája. Másrészt E. Kyrissnek (i. m. 1951—1956) a német gótikus kötésekéről írott kiváló monográfiája tartalmaz olyan kötéseket is, amelyek már határozottan az Itáliában megszülető új stílus felé mutatnak.

A tájékozódáshoz azonban mégis szükséges az osztályozás és így a továbbiakban megismerjük majd a gótikus és reneszánsz kötések stílusjellegeinek elhatárolását.

¹⁰⁸ Helwig i. m. I. 61.

¹⁰⁹ Ez az antik eredetű ornamentika a kopt művészetben keresztül tovább élt a fent említett területeken. Európában a VIII–XII. századi emlékeken ismert és erősen befolyásolta a koraközépkori kelta–román művészetet.

¹¹⁰ Marinis (i. m. 1960) nagy munkájának I. fejezetében kifejti, hogy az 1442-ben Aragon kézbe került Nápoly kötésművészete a spanyolokéval rokon, az ún. Mudedjar stílushoz áll közel, más kötések viszont hamisítatlan arab példákat másoltak. Elmondja, hogy az új stílus gyorsan szétsugárzott Itália területén és 30 év után a nápolyi kötésekkel nehéz megkülönböztetni az urbinóiaktól, a firenzeiektől és a velenceiektől.

¹¹¹ Érdekes megjegyezni, hogy könyvek kötésével miniátorok is foglalkoztak, így Firenzében a Gherardo és Monte testvérpár.

¹¹² Sz. Koroknay i. m. 1961. 25–34.

¹¹³ Sz. Koroknay, Éva, Die Blindruck-Einbände in der Bibliotheca Corvina und die Probleme der klösterlichen Buchbindwerkstätten in Ungarn. AHA (1965).

¹¹⁴ Sz. Koroknay Éva, A veszprémi püspöki könyvtár Lucanus kötet kötéstáblájáról. Magyar Könyvszemle (1962), 2. sz.

¹¹⁵ Kyriss i. m. 1951–1956. 2. Tafelband T. 163. — OSZK Inc. 15., Inc. 183. — Ábel i. m. 44. — Győr Inc. II. 35. — Az ÖNB Inc. 9. b. 29. (315.) jelzetű kötetének fonadék díszje mint 86. és 309. Láthatólag a nagyobb méretű fonadék is szerepel rajta, mint a 10. és 207. Tükre azonban nyíllal átlított szívekkel kitöltött, hasonlóan a más műhelycsoportba sorolt 139. sz. táblához.

¹¹⁶ A 202. sz. kötés virágtövét lásd Kyrissnél (i. m.). G. Laurin Kyriss kutatásai alapján ide sorolja: Stuttgart LB inc. HB Cop. 6351+4324 és Prága UB. HC 10241 sz. kötetek kötéstábláit.

¹¹⁷ Sz. Koroknay, Éva, Eine ungarische Renaissance-Einbandgruppe von Anfang des 16. Jahrhunderts. Gutenberg Jahrbuch (1966). 361–372.

¹¹⁸ Sz. Koroknay Éva, A Corvina-kötések Ulászló-kori periódusáról. MTÉ 1962. 125–136.

Országos Széchényi Könyvtár

A KÖTÉSEK JEGYZÉKE

A feldolgozott kötések tartalmát, bejegyzéseit és egyéb adatait külön *jegyzékben* a kötetek őrzési helye szerinti csoportosításban adjuk.*

Magyar nyelvű kódexek vagy nyelvemlékek szerepelnek a 74., 75., 76., 77., 78., 87., 88., 89., 90., sz. alatt, Magyarországon készült kéziratok a 64., 80., 92., 93., 94. és 95. számok alatt.

Budai könyvtárak által terjesztett kötetek kötése a következők: JOHANNES PAEP: 46., 68., 82., 100., 101., 106., 116., 183., 210. Collig. 2. URBAN KEYM: 127., 210. Collig. 1., 184., 327. THEOBALD FEGER: 124. STEPHANUS HECKEL: 117., 175., 182.

Budán vásárolt, vagy budai eredetű kötések: 69., 93., 105., 129., 135., 155., 250., 256., 262., 263., 267., 270., 275., 284., 287., 322. sz.

A *jegyzék* a) magyar reneszánsz kötésekön kívül tartalmaz b) néhány olyan kötést, amelyeknek magyarországi kapcsolata nyilvánvalóak (lásd Győri Corvin-kódex csoportja). Tartalmaz továbbá c) néhány olyan *gótikus* kötést, amelyek olyan műhelyből származnak, melynek későbbi reneszánsz stílusú munkáit ismerjük (Iövöldi címerpajzsban szignált, körös fejbélyegzős csoportok tagjai). *Jegyzékbe* vettünk d) olyan *közép-európai*, esetleg lengyel, cseh vagy bécsi köteteket, amelyek a magyarországiakkal szoros kapcsolatokat mutatnak, vagy készítési helyük bizonytalan. Végül szerepel e) néhány olyan *1530 utáni* magyar vagy közép-európai kötés, amely a budai reneszánsz továbbélését mutatja.

A *jegyzékben* szereplő kötések feltárása nagyrészt személyes, helyszíni kutatások eredménye. Értékes anyagot bocsátott rendelkezésünkre a grazi kutató, Gertraut Laurin, aki Admont, Graz, Güssing és Linz könyvtáraiban gyűjtött adatokat küldött meg számomra. A 28 kötés az alábbi számok alatt található: 1–6., 193–215., 268–270.

Csapodi Csaba Bécsben magyar vonatkozású kötetek után kutatót, az általa találtak közül öt kötetet ide sorolható kötetábla borít: 311., 315–318.

Végül, személyesen nem tanulmányozhattam az alábbi, irodalomból átvett köteteket: 192., 255., 299., 326.

A FELHASZNÁLT BIBLIOGRÁFIA ÉS RÖVIDÍTÉSE

- AISTLEITNER JÓZSEF, A győri püspöki nagyobb papnevelő intézet könyvtárának 1500-ig terjedő ősnymtatványai. Győr 1932. Röv. Aistleitner
- BADALIČ, JOSIP, Inkunabule u Narodnoj republici Hrvatskoj. Incunabula quae in Popolari Republica Croatia asservantur. Zagreb 1952. Röv. Badalič 1952.
- BARTONIEK EMMA, Codices Latini medii aevi. Budapestini 1940. (Catalogus Bibliothecae Musei Nationalis Hungarici 12.) Röv. Bartoniek
- Catalogue of Books printed in the XVth century now in the British Museum. Pts I–IX. London 1908–1962. Röv. BMC
- COPINGER, WALTER ARTHUR, Supplement to Hain's Repertorium Bibliographicum. 1–2. London 1895–1902. Röv. C, CR

* A tartalmi meghatározások és bejegyzések lektorálása, valamint értékes kiegészítése és a könyvészeti bibliográfia összeállítása KOVÁCH ZOLTÁN munkája.

- Gesamtkatalog der Wiegendrucke Bd. 1—7, 8 (Lief. 1.) Leipzig 1925—1940. Röv. GW
 GSPAN, ALFONZ-BADALIČ, JOSIP, Inkunabule v Sloveniji. Incunabula quae in Slovenia asser-
 vantur. Ljubljana 1957. Röv. Gspan-Badalič 1957.
- HAIN, LUDOVICUS, Repertorium bibliographicum in quo libri omnes, ab arte typographica
 inventa usque ad annum 1500, typis expressi... recensentur. P. 1—4. Stuttgartiae,
 Lutetiae Parisiorum 1826—1838. Röv. H, HC, HCR, HR
- HAMANOVÁ, PAVLINA-NUSKA, BOHUMIL, Knižni vazba sedmi století z fondu Strahovské
 Knihovny. Praha 1966. Röv. Hamanová-Nuska
- HELLEBRANT, ARPADUS, Catalogus librorum saeculo XV° impressorum quotquot in Biblio-
 theca Academiae Litterarum Hungaricae asservantur. A Magyar Tudományos Akadémia
 Könyvtárában levő ősnymtatványok jegyzéke. Budapest 1886. Röv. Hellebrant
- HOFFMANN EDITH, Régi magyar bibliophilek. Budapest 1929. Röv. Hoffmann
- HORVÁTH IGNÁCZ, A Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtárának ősnymtatványai 1465—
 1500. Budapest 1895. Röv. Horváth Ignác
- HUBAY ILONA, Missalia Hungarica. Régi magyar miscelányok. Budapest 1938. (Az Országos
 Széchényi Könyvtár kiadványai 5.) Röv. Hubay
- HUNYADI JÓZSEF, A magyar könyvkötés művészete a mohácsi vészig. Budapest 1937. Röv. Hunyadi
- Kalauz az Orsz. Magy. Iparművészeti Múzeum részéről rendezett könyvkiállításhoz.
 Budapest 1882. Röv. Könyvkiállítási emlék 1882.
- Katalog wystawy rekopisów i druków polsko-węgierskich XV i XVI wieku. Kraków 1928.
- KLINDA MÁRIA, A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár ősnymtatványai. A Fővárosi Szabó
 Ervin Könyvtár évkönyve. Budapest 1968. 121—134. Röv. Klinda
- KOCOWSKI, BRONISLAW, Katalog inkunabulów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu.
 Wrocław 1959. Röv. Katalogus 1959.
- KOROKNAY ÉVA, B., A vaknyomásos Corvina kötésekről. Iparművészeti Múzeum Évkönyvei,
 III—IV. Budapest 1955. 157—167. Röv. IMÉ. III—IV. 1955.
- KOROKNAY ÉVA, B., A lövöldi karthauzi kolostor kötéseiről. Annales Strigonienses. Eszter-
 gom Évlapjai. Az Esztergomi Múzeumok Évkönyve I. Budapest 1960. 25—32. Röv. Annales Strigonienses 1960
- KOROKNAY ÉVA, Sz., A veszprémi Lucanus kötet kötéstáblájáról. Magyar Könyvszemle
 1962. 2. sz. 189—197.
- KOROKNAY ÉVA, Sz., A Korvina kötések Ulászló-kori periódusáról. Művészettörténeti
 Értesítő 1962. 125—136. Röv. Koroknay MTÉ 1962.
- KOROKNAY, ÉVA, Sz., Die Blinddruck-Einbände in der Bibliotheca Corvina und die Probleme
 der klösterlichen Buchbinderwerkstätten in Ungarn. Acta Historiae Artium 1965. 95—132. Röv. Koroknay AHA 1965.
- KOROKNAY, ÉVA, Sz., Eine ungarische Renaissance-Einbandgruppe vom Anfang des 16.
 Jahrhunderts. Gutenberg Jahrbuch 1966. 361—371. Röv. Koroknay GJ 1966.
- KOROKNAY ÉVA, Sz., A magyar reneszánsz könyvkötőműhelyek. Kiállítási katalógus. Buda-
 pest 1966—1967. Francia változata: Ateliers de Reliures de la Renaissance en Hongrie. Röv. Katalogus 1966.
- KOROKNAY, ÉVA, Sz., Der Einband des Pálóczi-Missale. Iparművészeti Múzeum Évkönyvei X.
 Budapest 1969. 29—45. Röv. Koroknay IMÉ X. 1969.
- KOROKNAY ÉVA, Sz., A magyar reneszánsz kötések keleti kapcsolatai. Művészettörténeti
 Értesítő 1968. 1—15. Röv. Koroknay MTÉ 1968.
- KOROKNAY, ÉVA, Sz., Corvinen Einbände (1490—etwa 1520). Acta Historiae Artium. 1969.
 237—255. Röv. Koroknay AHA 1969.
- KOTVAN, IMRICH, Katalog provotlačí Vedeckej knižnice mesta Bratislavy. Catalogus incuna-
 bulorum Bibliothecae Scientificalis Civitatis Bratislavis. Bratislava 1956. Röv. Kotvan 1956.
- KOTVAN, IMRICH, Inkunabuly Kapitulej Knižnice v Bratislave. Incunabula Bibliothecae
 Capituli Bratislavis. Martin 1959. Röv. Kotvan 1959.
- KOTVAN, IMRICH, Inkunabuly Knižnice Miestneho Pracoviska Maticе Slovenskej v Bratislave,
 Incunabula Bibliothecae filialis Matica Slovenská Bratislavae. Martin 1959. Röv. Kotvan 1959.

- KOTVAN, IMRICH, *Inkunábuly Univerzitetnej Knižnice v Bratislave. Incunabula Bibliothecae Universitatis Bratislavenensis*. Bratislava 1960. Röv. Kotvan 1960.
- KOTVAN, IMRICH, *Inkunábuly v Košiciach, v Jasove a v Spišskij Kapitule*. Košice 1967. Röv. Kotvan 1967.
- KOVÁCH ZOLTÁN—MUCSI ANDRÁS, *Az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár ősnymotványaiából rendezett Gutenberg emlékkiállítás katalógusa*. Esztergom 1968. Röv. Gutenberg 1968.
- KOWECZKA-GRYCZOWA, ALODIA, *Katalog inkunabulów Biblioteki Zakladu im. Ossolinskich we Wrocławiu*. Wrocław 1956. Röv. Katalogus 1956.
- LESKIEN, ELFRIEDE, *Ein ostdeutscher Frührenaissance Einband*. Gutenberg Jahrbuch 1955. 297—300. Röv. Leskien 1955.
- LEWICKA-KAMINSKA, ANNA, *Inkunabuly Biblioteki Jagiellońskiej. Incunabula Bibliothecae Jagellonicae Cracoviensis*. Krakow 1962. Röv. Kaminska
- Magyar Irodalmi Lexikon. I—III*. Budapest 1963—1965. Röv. M.IR.LEX.
- MAZAL, OTTO, *Europäische Einbandkunst aus Mittelalter und Neuzeit*. 270 Einbände der Österreichischen Nationalbibliothek. Graz 1970. Röv. Mazal 1970.
- NAUMANN, Catalogus librorum manuscriptorum qui in bibliotheca senatoria Civitatis Lipsiensis asservantur. Grimae 1838. Röv. Naumann 1838.
- PINTÉR JENŐ, *A magyar irodalom története. I—VIII*. Budapest 1930—1941. Röv. Pintér
- PODLAHA, ANTONIUS, *Catalogus incunabulorum, quae in Bibliotheca Capituli Metropolitanii Pragensis asservantur*. Pragae 1926. Röv. Podlaha 1926.
- RADÓ, POLYCARPUS, *Index codicum manu scriptorum liturgicorum regni Hungariae. A Pannonhalmi Főapátság Szent Gellért Főiskola Évkönyve az 1940—41-i tanévre*. Pannonhalmi 1941. 143—202. (OSZK kiadványai 14.) Röv. Radó Index
- RADÓ POLKÁRP, *Nyomatott liturgikus könyveink kézírásos bejegyzései. A Pannonhalmi Főapátság Szent Gellért Főiskola Évkönyve az 1942/43-i tanévre*. Pannonhalmi 1943. 313—429. (OSZK kiadványai 19.) Röv. Radó 1943
- RADÓ POLYCARPUS, *Libri liturgici manu scriptu bibliothecarum Hungariae I. Libri ad Missam pertinentes*. Budapestini 1947. (OSZK kiadványai 26.) Röv. Radó I. 1947.
- Régi magyarországi nyomtatványok, 1473—1600. Budapest 1971. Röv. RMNY
- REICHLING, DIETRICH, *Appendices ad Haini-Copingeri Repertorium bibliographicum. Additiones et emendationes. Fasc. 1—6. Monachii, 1905—1911. Supplementum: Monasterii Guestphalorum 1914.* Röv. R
- RÉCSEY VIKTOR, *Ősnymotványok és régi magyar könyvek a pannonhalmi könyvtárban. Incunabula et hungarica antiqua in Bibliotheca S. Montis Pannoniae*. Budapest 1904. Röv. Récecy
- RÉCSEY VIKTOR, *Gázius Antal humanista író ismeretlen kézírata, In: Hegedüs St.: Analecta recentiora ad historiam renescentum litterarum spectantia*. Budapest 1906. 125—236. Röv. Récecy 1906.
- RÓMER FLÓRIS, *Régibb könyvtáblákról*. Archeologiai Értesítő VI. évf. 1872. 69—72.
- SAJÓ, GÉZA—SOLTÉSZ, ERZSÉBET, *Catalogus incunabulorum quae in bibliothecis publicis Hungariae asservantur. I—II*. Budapestini 1970. Röv. Sajó—Soltész
- SCHNORR VON CAROLSFELD, FRANZ, *Katalog der Handschriften königl. öffentlichen Bibliothek zu Dresden. I—IV*. Leipzig 1882—1923. Röv. Schnorr
- SCHUNKE, ILSE, *Vom Stil der Corvineneinbände*. Gutenberg Jahrbuch 1944—49. 209—227. Röv. Schunke GJ 1944—49.
- SCHUNKE, ILSE, *Zur Frage der ungarischen Frührenaissance-Einbände*. Gutenberg Jahrbuch 1965. 388—398. Röv. Schunke GJ 1965.
- SCHUNKE, ILSE, *Ungarische Nachlese*. Gutenberg Jahrbuch 1967. 261—271. Röv. Schunke, GJ 1967.
- SUJÁNSZKY, ANTONIUS, *Catalogus bibliothecae Joannis Cardinalis Simor. I—II*. Strigonii 1887—1904. Röv. Sujánszky
- SZABÓ KÁROLY, *Régi Magyar Könyvtár I. Az 1531—1711-ig megjelent magyar nyomtatványok könyvészeti kézikönyve*. Budapest 1879. Röv. RMK I.
- SZABÓ KÁROLY—HELLEBRANT ÁRPÁD, *Régi Magyar Könyvtár III. Magyar szerzőktől külföldön 1480—1711-ig megjelent nem magyar nyelvű nyomtatványok kézikönyve. 1—2*. Budapest 1896—1898. Röv. RMK III.

A FELDOLGOZOTT KÖTETEK FELSOROLÁSA

ADMONT

Stiftsbibliothek

1. Lányi-kódex csoportja, 1510-es évek.

Tartalma: ERASMUS ROTERODAMUS: Adagia. Tübingen, 1514, Kuselm.

Jelzete: Inc. 76/85.

2. Virginia-kódex csoportja, XVI. sz. első évtizede.

Tartalma: NICOLAUS DE AUSMO: Supplementum Summae Pisanellae. Nürnberg, 20. Juni 1488, Georg Stuchs pro Anton Koberger. H 2168.

Bejegyzése: „Frank 1575”.

Jelzete: 73/89.

3. Seneca-csoport, 1510-es évek.

Tartalma: LUCANUS: Pharsalia. Strassburg, 1509, Prüss.

Bejegyzése: „Jacobi Mosham” (XVI. sz.)

Jelzete: 76/137.

4. Seneca-csoport, 1510-es évek.

Tartalma: Monostichon gnomon. Venezia, 1512, Aldus Manutius. Ebert 4182.

Jelzete: 76/260.

5. Közép-európai kötés.

Tartalma: ARISTOTELES: Ethica. Venezia, 1503, Pentius.

Jelzete: 76/271.

6. Közép-európai kötés a XVI. sz. első harmadából a budai kötések akantuszos sávjának utánmetszésével.

Tartalma: Collig. 1.

Adversus cucullatum minotaurum. Willenbergensen 1523.

Collig. 2.

SESGARUS, CASPARUS: Scrutinium divinae scripturae.

Jelzete: 38 a.

BARDEJOV

Šarišské Múzeum

7. Budai reneszánsz kötés, 1500 körül (28. kép).

Tartalma: Missale Strigoniense. Verona, 27. Aug. 1480, Petrus Maufer.
H 11428. Kotvan 1967. 200. sz.

Jelzete: Jelzet nélkül.

8. Magyar reneszánsz kötés, XVI. sz. eleje.

Tartalma: PETRARCA, FRANCESCO: Opera latina. Ed. Sebastian Brant.

Basel, 1496, Johann Amerbach.

HC 12749.

Jelzete: —

BRATISLAVA

Archiv Mesta Bratislavy

9. G A-csoport, 1510-es évek.

Tartalma: Exortus philosophiae veritatis compendium. Latin kézirat, 1480.

Bejegyzése: 1. „Liber Magistri Philippi de Zo . . . maiori in parte Vienne emptus, altera vero in parte in fine ab eodem scriptus Vienne”

2. „Finit liber Anno Millesimo Quadringentesimo LXXX (?) feria quarta proxima post festum . . . [olvashatatlan] domini”

Jelzete: Var. 115.

10. Seneca-csoport, 1500 körül.

Tartalma: 148 üres papírlévél.

Jelzete: Jelzet nélkül. Leltári száma: 1069—1070/1939.

Kapitulna knižnica v Bratislave

11. Erasmus-csoport, 1520-as évek eleje.

Tartalma: ATHANASIUS: Opera. Argentinae, 1522.

Jelzete: 1. Scripturisticae 84.

12. Erasmus-csoport, 1517 után.

Tartalma: Collig. 1.

PEREZ, JACOBUS DE VALENCIA: Expositio in 150 psalmos davidicos. Lugduni, 25. Maji 1517, Johannes Cambray.

Collig. 2.

PEREZ, JACOBUS DE VALENCIA: Expositio in Cantica Canticorum. Lugduni, XI. Kal. Maj. 1517, Johannes Cambray.

Bejegyzése: 1. „1536. Ad usum fratris Joannis Therebezdini concessus.”

2. „Cap. Poson. 1633.”

Jelzete: 1. Scripturisticae 92.

13. G A-csoport, 1510-es évek.

(Koroknay MTÉ 1962. 10/c.)

Tartalma: Collig. 1.

LUDOLPHUS Carthusiensis: Expositio in Psalterium.

Parisiis, 1506(?), Bertholdus Rembolt.

Collig. 2.

PETRARCA, FRANCISCUS: Psalmi poenitentiales.

Parisiis, 30. jan. 1506, Udalricus Gering et Bertholdus Rembolt.

Bejegyzése: „Capituli Poson. 1633. Lit. L.”

Jelzete: 1. Scripturisticae 98.

14. Seneca-csoport, 1510-es évek.

Tartalma: GUILLERMUS: Postillae super evangelia. Sine 1. et a.

Bejegyzése: „Capituli Posoniensis 1640.”

Jelzete: 3. Concionatores 162.

15. Virginia-kódex csoportja, 1510 körül.

Tartalma: HIERONYMUS STRIDONENSIS: Commentaria in Biblia. Ed. Bernardinus Gadolus. Vol. I.

Venetiis, 1497, Johannes et Gregorius de Gregoriis de Forlivio.

H 8581 Kotvan 1959. 47. sz.

Bejegyzése: 1. „Ex libris Luce Jarssolych.”

2. „Sum Georgii Dobrinovicii Warasdiensis” (XVI. sz.)

3. „Capit. Poson. 1633. Lit. H.”

Jelzete: 4. Sancti Patres Nr. 43.

16. Virginia-kódex csoportja, XVI. sz. első évtizede.

Tartalma: ANGELUS DE CLAVASIO: Summa angelica de casibus conscientiae. Strassburg, 1. Jul. 1502, Martinus Flach.

Bejegyzése: „Capituli Posoniensis 1633. Lit. A.”

Jelzete: 6. Theol. Mor. Nr. 28.

17. Veszprémi számadáskönyv csoportja, 1510 körül.

Tartalma: ANGELUS DE CLAVASIO: Summa angelica de casibus conscientiae. Strassburg, 1. Jul. 1502, Martinus Flach.

Bejegyzése: „Capituli Posoniensis 1633. Lit. S.”

Jelzete: 6. Theol. Mor. Nr. 29.

18. Aristoteles-csoport, 1510-es évek.

Tartalma: ANGELUS DE CLAVASIO: Summa angelica de casibus conscientiae.

Hagenoae, 20. Sept. 1509, Henricus Gran.

Bejegyzése: 1. „Martini Varasdi Custos pos. 1592.”

2. „Cap. Pos. 1633. Lit. S.”

Jelzete: 6. Theol. Mor. Nr. 30.

19. G A-csoport, 1511-es évszámmal.

(Koroknay MTÉ 1962. 10. kép)

Tartalma: ORBELLIS, NICOLAUS DE: Opera. Hagenau, 1503.

Bejegyzése: „Cap. Pos. 1633.”

Jelzete: 6. Theol. Mor. Nr. 38.

20. Lányi-kódex csoportja, 1515 körül.

Tartalma: BURGO, JOHANNES DE: Pupilla oculi. Strassburg, Nonis Sept. 1514, Johannes Knobloch.

Bejegyzése: 1. „Luce Szegedini plebani Ecclesie parochialis Beati Nicolai Strigoniensis Anno 1522.”

2. „Ex libris Joannis Baptiste Fabiani, Canonici Posoniensis 1589.”

3. „Capit. Poson. Lit. P.”

Jelzete: 6. Theol. Mor. Nr. 39.

21. Veszprémi számadáskönyv csoportja, XVI. sz. eleje.

Tartalma: CORPUS Iuris Civilis. Codex Iustinianus.

Nürnberg, III. Kal. Febr. (= 30. Jan.) 1488, Anton Koberger.

HC 9609 GW 7735 Kotvan 1959. 28. sz.

Bejegyzése: „Capituli Posoniensis 1633. Lit. J.”

Jelzete: Jur. 83.

22. G A-csoport, 1516-os évszámmal (57. kép).

(Koroknay MTÉ 1962. 3. kép)

Tartalma: THOMAS DE VIO, CAIETANUS: Commentaria in Porphyrium, Aristotelem et Thomam Aquinatem.

Venetiis, 1506, Bonetus Locatellus.

Bejegyzése: „Cap. Pos. 1633.”

Jelzete: 12. Phil. Nr. 7.

23. Magyarországi reneszánsz kötés a XVI. sz. elejéről.

Tartalma: Collig. 1. TARTARETUS, PETRUS: Expositio in Summulas Petri Hispani.

Lyon, 26. Oct. 1506, Nicolaus Wolff.

Collig. 2. TARTARETUS, PETRUS: Expositio Aristotelis.

Lyon, 26. Oct. 1506, Nicolaus Wolff.

Collig. 3. TARTARETUS, PETRUS: Expositio super textu logicas Aristotelis. S.l., a. et t.

(Lyon, 1506. Nicolaus Wolff?)

Bejegyzése: „Cap. Pos. 1633. Lit. J.”

Jelzete: 12. Phil. Nr. 22.

Lyceálna knižnica

24. Aristoteles-csoport, 1490-es évek (25. kép).

Tartalma: Ofner Stadtrecht.

Buda, XV. sz.-i német kézirat.

Irodalom: MOLLAY, KARL: Das Ofner Stadtrecht. Budapest, 1959.

HARMATH KÁROLY: A pozsonyi evangélikus lyceum kéziratgyűjteményének ismertetése. Beschreibung der Handschriftsammlung des evangelischen Lyceums zu Pressburg. Programm des ev. Lyceums zu Pressburg von Jahre 1878/1879. 4–5.

Jelzete: 443. sz. kézirat.

25. Caoursin-csoport, XVI. sz. első évtizede.
Tartalma: Collig. 1. Successiones ab intestato. Lipsiae, 1494, Gregorius Boettiger. H 3773-15111-15112. GW 5089 Kotvan 1957. 35. sz.
 Collig. 2. CITADINIS, PAULUS DE: Tractatus de jure patronatus Argentinae, 1506, Johannes Grüninger.
Jelzete: V. theol. 5916. (priv. 2.)
- Matica Slovenska v Bratislave**
26. Virginia-kódex csoportja, XVI. sz. első évtizede.
Tartalma: ANTONINUS FLORENTINUS: Confessionale „Defecerunt”. — Titulus de restitutionibus. — Conclusiones et decisiones in foro conscientiae. — (Accedit) ANGELUS DE PERIGLIS: De societatibus. Brixiae, 27. Febr. 1500, Angelus Britannicus.
 H 1208. GW 2140. Kotvan 1959. 8. sz.
Bejegyzése: 1. „Conuentui Malaczkensi oblatu s. R. Matre Abbatissa 1653” (ferences).
 2. „Sororum S. Clarae Conuentus Poseniensis”.
Jelzete: Inc. 1.
27. Budai reneszánsz kötés. 1500 körül.
Tartalma: PELBARTUS DE THEMESWAR: Stellarium coronae Virginis Mariae. Basileae, c. 1497—1500, Jacobus Wolff de Pforzheim.
 HC 12562. RMK III. 76. Kotvan 1959. 96. sz.
Bejegyzése: 1. „Pro Conuentu Tyrnaviensi S. Jacobi donatus ab R.D. Elia Tominye.”
 2. „Conuentus S. Jacobi.”
 3. „Conuentus Tyrnaviensis Fratrum Minorum.”
Jelzete: Inc. 12.
28. Budai reneszánsz kötés, 1515 körül.
Tartalma: Collig. 1. Tractatus de contritionis veritate. Hagenoae, in die b. Ambrosii (= 7. Dec.) 1513, Henricus Gran.
 Collig. 2. CARACCIOLUS, ROBERTUS: Sermones quadragesimales de peccatis etc. Venetiis, V. Kal. Oct. (27. Sept.) 1488, Andreas Torresanus.
 HC 4439. GW 6080. Kotvan 1959. 44. sz.
Bejegyzése: „Conuentus Malacensis” (ferences).
Jelzete: Inc. 16.
29. Budai reneszánsz kötés a XVI. sz. elejéről.
Tartalma: GAFORUS, FRANCHINUS: Pratica musicae. Brixiae, IX. Kal. Oct. (23. Sept.) 1497, Angelus Britannicus.
 HCR 7408. Kotvan 1959. 53. sz.
Bejegyzése: 1. „Bibliotheca Prov. S. Mariae OFM.”
 2. „Bibliotheca OFM Prov. SS. Salv. Bratislava” (gumipecsétek).
Jelzete: Inc. 30.
30. Virginia-kódex csoportja, XVI. sz. első évtizede.
Tartalma: FERRERIUS, VINCENTIUS: Sermones de tempore et de sanctis. Norimbergae, (Pars I) 1492, (Pars II) in vigilia S. Egidii abbatis (31. Aug.) 1492, (Pars III) in vigilia beatorum Petri et Pauli apostolorum (28. Jun.) 1492, Anton Koberger.
 HC 7008. Kotvan 1959. 117. sz. (2. példány)
Bejegyzése: 1. „Ex libris Johannis Duly Pastoris Ecclesiae Strbensis Ab Anno 1645.”
 2. „Conuentus Cassouiensis Fratrum Ordinis Praedicatorum 1788. Signatum per Fratrem P. Vincentium Melcer ejusdem ordinis die 5a Septembris eodem Anno.”
Jelzete: Inc. 35.

31. Virginia-kódex csoportja, XVI. sz. első évtizede.

Tartalma: BOETHIUS, ANICIUS MANLIUS TORQUATUS SEVERINUS: De consolatione philosophiae.

Strassburg, ante 6 Mart. 1491, Johann Prüss.
H 3367. C 1102. GW 4550.

- Bejegyzése: 1. „Sum Fratris Pauli Coe tandsberg.”
2. „15 DM 58.”
3. „DM.”
4. „Conuentus Psoniensis.”
5. „Daniel Michaelis.”
6. „Bibliotheca OFM Prov. S. Mariae” (gumipecsét).
7. „... (olvashatatlan) Zagradiensis” (XVI. sz. elejéről).

Jelzete: Inc. 120.

32. Közép-európai kötéstábla Missale felirattal és 1569-es évszámmal a budai reneszánsz kötések modorában (61–62. kép).

Tartalma: Missale Strigoniense
Nürnberg, VIII. Kal. Sept. (25. Aug.) 1498, Georg Stuchs pro Theobaldo Feger.
C 4239. RMK III. 44.

- Bejegyzése: 1. „Anno 1570 emptus Posonie.”
2. „Fabianus Drasewitius orat sub aeteris tuis optime Xpte Anno 1579.”

Jelzete: Inc. 156.

Universitná knižnica

33. Seneca-csoport, 1500 körül (32. kép).

Tartalma: RICHARDUS DE MEDIAVILLA: Commentum super quarto Sententiarum. Venetiis, XVI. Kal. Jan. 1499 (17. Dec. 1498.), Bonetus Locatellus pro Octaviano Scoto.
HC 10987. Kotvan 1960. 360. sz.

- Bejegyzése: 1. „Iste liber pertinet ad fratrem Bonaventuram. Qui eum donavit fratri Emerico a Berenije dum predicator esset Psoniensis anno Domini 1547.”
2. „Conventus Psoniensis.”

Jelzete: Inc. 55.

34. Virginia-kódex csoportja, XVI. sz. első évtizede.

Tartalma: CORPUS iuris civilis, Justiniani Institutiones. Venetiis, 29. Mart. 1493, Hieronymus de Paganinis Brixiensis.
H 9528. GW 7629. Kotvan 1960. 144. sz.

- Bejegyzése: 1. „Conventus Psoniensis.”
2. „1553 die 20 novembris Stephanus presbyter Leporinus me den. 7 emit Xantho Italo et Joan. Czaczkowycz qui et tradidit iisdem (?) testibus Thyrnavie.”

Jelzete: Inc. 77.

35. Lucanus-csoport, 1490 körül.

(Koroknay AHA 1965. Abb. 14.)

Tartalma: SENECA, LUCIUS ANNAEUS: Epistolae ad Lucilium. Argentinae, c. 1475, Adolphus Rusch.
HC 14597. Kotvan 1960. 380. sz.

- Bejegyzése: 1. „Pro Conventu Psoniensis.”
2. „Item expulsio Judeorum de Sopronio feria 2. infra Octavam Nativitatis Marie anno Domini 1526.”

Jelzete: Inc. 90.

36. Magyarországi reneszánsz kötés, XV. sz. vége.
 Tartalma: HERPF, HENRICUS DE: Sermones de tempore et de sanctis. Spirae, post 17. Jan. 1484, Petrus Drach. HC 8527. Kotvan 1960. 221.
 Bejegyzése: „Conuentus Psoniensis Anno 1611 a Fr. Bor...”
 Jelzete: Inc. 92.
37. Budai reneszánsz kötés, Egidus szignaturával 1490 körül.
 Tartalma: LEONARDUS MATTHAEI DE UTINO: Sermones quadragesimales. Venetiis, 1473, Franciscus Renner et Nicolaus de Franckfordia. H 16117. Kotvan 1960. 263.
 Bejegyzése: 1. „Ad Monast. Táll Fratrum Erem. S. Pauli primi erem. pertinet hic liber. Ad 1617 28. Decembris Catalogo inscriptus.”
 2. „Iste liber pertinet ad Posonium.”
 Jelzete: Inc. 93.
38. Magyarországi vagy közép-európai reneszánsz kötés, XV. sz. vége (20. kép).
 Tartalma: NICOLAUS DE AUSMO: Supplementum Summae Pisanellae. — Atestanus de Ast: Canones poenitentiales. — ALEXANDER DE NEVO: Consilia contra Judaeos foenerantes. Venetiis, 1476, Franciscus Renner et Nicolaus de Franckfordia. HC 2155. Kotvan 1960. 299. sz.
 Bejegyzése: „Conuentus Psoniensis.”
 Jelzete: Inc. 102.
39. Közép-európai kötés a XVI. sz. első fele (a Virginia-csoporttal mutat egyezéseket) (60. kép)
 Tartalma: AUGUSTINUS, AURELIUS: Sermones. Cum additamento Sebastiani Brant. Pars I. Basileae, 1494–1495, Johannes de Amerbach. H 2008. GW 2920. Kotvan 1960. 45. sz.
 Bejegyzése: 1. „Ad usum fratris Petri de Makolyi(?)”
 2. „Conuentus Psoniensis Fratrum Minorum.”
 3. „Casparus Bacyh monachus factus est Anno Domini 1569 Julii die 20.”
 Jelzete: Inc. 162.
40. Körös, fejbélyegzős csoport, XV. sz. vége.
 Tartalma: THOMAS DE AQUINO: Summa Theologica. Pars III. Venetiis, 10. Apr. 1468, Bernardus Stagninus de Tridino. HC 1470. Kotvan 1960. 400. sz.
 Bejegyzése: 1. „Conuentus Psoniensis.”
 2. „In usum fratris Georgii...”
 3. „Conuentus Psoniensis Fratrum Minorum.”
 Jelzete: Inc. 170.
41. Magyarországi kötés a XVI. sz. elejéről (42. kép)
 Tartalma: ARISTOTELES: Organon. Neapoli, c. 1473/78, Sixtus Riessinger. HC 1663. GW 2390. Kotvan 1960. 23. sz.
 Bejegyzése: „Conuentus Psoniensis Fratrum Minorum.”
 Jelzete: Inc. 178.
42. Közép-európai reneszánsz kötés, XV. sz. vége.
 Tartalma: AUGUSTINUS, AURELIUS: Epistolae. Basileae, 1493, Johannes de Amerbach. HC 1969. GW 2906. Kotvan 1960. 42. sz.
 Bejegyzése: 1. „Liber pertinet ad Conuentum Sancte Elizabeth.”
 2. „Conuentus Psoniensis.”
 Jelzete: Inc. 183.
43. Körös fejbélyegzős csoport, XV. sz. vége.
 Tartalma: ANTONINUS FLORENTINUS: Chronicon. Pars III. Basileae, 10. Febr. 1491, Nicolaus Kessler. HC 1161. GW 2074. Kotvan 1960. 13. sz.

- Bejegyzése: 1. „Danda Elisabeth, filia Andree Pegis... [sic!].”
2. „Conuentus Pisoniensis.”
Jelzete: Inc. 188.
44. Aristoteles-csoport, 1490 körül.
Tartalma: ROLEWINCK, WERNERUS: Fasciculus temporum. Coloniae, post 1481, Ludovicus de Renchen. HC 6914. Kotvan 1960. 363. sz.
Bejegyzése: „Conuentus Pisoniensis.”
Jelzete: Inc. 190.
45. Aristoteles-csoport, XV. sz. vége.
Tartalma: BURLAEUS, GUALTHERUS: Expositio in Aristotelis Physica. Venetiis, 15. Apr. 1482, Johannes Herbort de Seligenstadt. H 4137. GW 5775. Kotvan 1960. 110. sz.
Bejegyzése: „Conuentus Pisoniensis.”
Jelzete: Inc. 230.
46. Veszprémi számadáskönyv csoportja, XVI. sz. eleje.
Tartalma: Missale Strigoniense. Venetiis, IV. Kal. Mart. (26. Febr.) 1498, Johannes Emericus de Spira pro Johanne Paep. Cop. II 4240. RMK III. 46. Kotvan 1960. 295. sz.
Bejegyzése: 1. „Conuentus Tyrnaviensis ad S. Jacobum.”
2. „In aedibus Beronianis (?) reperii hoc Missale, sumque possessor ejusdem ab A. 1620 Joannes Mindszenty mp.”
Jelzete: Inc. 232.
47. Közép-európai, magyarországi (?) kötés, XV. sz. vége.
Tartalma: ZERBUS, GABRIEL: Quaestiones metaphysicae. Bononiae, Kal. Dec. (1. Dec.) 1482, Johannes Walbeck et Henricus de Harlem. H 16285. Kotvan 1960. 435. sz.
Bejegyzése: A kassai dominikánusok pecsétje.
Jelzete: Inc. 239.
48. Virginia-kódex csoportja, XVI. sz. első évtizede (45. kép).
Tartalma: Collig. 1. PICUS MIRANDULANUS, JOHANNES: Opera. Venetiis, 14. Aug. et 9. Sept. 1498, Bernardinus de Vitalibus. HC 12993. Kotvan 1960. 345. sz.
Collig. 2. URCEUS CODRUS ANTONIUS: Orationes seu sermones. Epistolae. Satyrae. Eclogae. Epigrammata. Bononiae, 1502, Johannes Antonius Platonides.
Collig. 3. BLANCHINUS, BARTHOLOMAEUS: Codri vita. Sine l., a. et t. (XVI. sz.)
Bejegyzése: 1. „Zacharias Mossoci, Comes Palatinus, Canonicus Nittriensis.”
2. „Conuentus Pisoniensis Fratrum Minorum.”
Jelzete: Inc. 263.
49. Seneca-csoport, 1490-es évek (12. kép).
Tartalma: SENECA, LUCIUS ANNAEUS: Opera philosophica. Epistolae. Tarvisii, 1478, Bernardus de Colonia. H 14591. Kotvan 1960. 379. sz.
Bejegyzése: 1. „Ex libris Lad. Franc. Jurovich, datus pro Conv. Bibliothecae Priviensis Schol. Piarum A. 1738.”
2. „Ez keonyvet nem tudom ki atta nekem Szikszay Istvannak.”
Jelzete: Inc. 285.
50. Közép-európai reneszánsz kötés koronás kétfejú sasos középdíszsel, XV. sz. vége.
Tartalma: GRATIANUS DE GARRATORIBUS, FRANCISCUS: Decretum cum apparatu. Norimbergae, pridie Kal. Mart. (28. Febr.) 1483. HC 7899. Kotvan 1960. 192. sz.
Bejegyzése: „Conuentus Pisoniensis.”
Jelzete: Inc. 292.

51. Körös, fejbélyegzős csoport, XV. sz. vége.
Tartalma: Missale secundum ritum Dominorum Ultramonatonorum. Veronae, 27. Aug. 1480, Petrus Maufer. Cop. II 4125. RMK III. 2. Kotvan 1960. 294. sz.
Bejegyzése: A pozsonyi ferences tartományi könyvtár pecsétje.
Jelzete: Inc. 304.

52. Budai kötés, Egidus szignatúrával, 1480 körül (7. kép).
(Koroknay AHA 1965. Abb. 10.)
Tartalma: GREGORIUS, IX-PAPA: Decretales cum glossa. Ed. Franciscus Mone-liensis. Venetiis, 8. Maji 1479, Nicolaus Jenson. HC 8007. Kotvan 1960. 197. sz.
Bejegyzése: „Conventus Pisoniensis.”
Jelzete: Inc. 345.

Vedecká knížnica Mesta Bratislavy

53. Budai reneszánsz kötés, Horatius-csoport, 1500 körül.
Tartalma: HORATIUS FLACCUS, QUINTUS: Opera cum commentariis Acronis, Porphyronis, Landini et Mancinelli. Venetiis, 5. Febr. 1495, Philippus Pincius. HC 8892. Cop. III. 266. Kotvan 1956. 29. sz.
Bejegyzése: „Pertinet ad Thomam Iwanchych. Emptus ab Alexio Ciuiq. Lindwen. denariis quinquaginta vigesima tertia die Junii Anno 1556.”
Jelzete: K. VIII. 2350.

54. Olasz vagy közép-európai reneszánsz kötés, XV. sz. vége.
Tartalma: THOMAS DE AQUINO: Super quarto Sententiarum. Venetiis, VIII. Kal. Jul. (24. Juni) 1481, Johannes Herbort pro Johanne de Colonia, Nicolao Jenson. HC 1484. Kotvan 1956. 46. sz.
Bejegyzése: „Ego magister Ludovicus . . . canonicus Pisoniensis emi librum istud ab ispaniollis et pertinet ad conuentum Komariensem” (XV. sz. vége).
Jelzete: K. XXVII. 17954.

55. Olasz vagy közép-európai reneszánsz kötés, XV. sz. vége.
Tartalma: BALBUS, JOHANNES: Catholicon. Venetiis, VII. Kal. Oct. (24. Sept.) 1483, Hermannus Liechtenstein. HC 2257. GW 3188. Kotwan, 1956. 6. sz.
Jelzete: K. XXX. 20157.

BUDAPEST

Egyetemi Könyvtár

56. Lövöldi kötés 1486-os évszámmal „F M” szignatúrával.
Tartalma: AUGUSTINUS, AURELIUS: Opuscula. Venezia, V. Kal. Jun. (28. Mai) 1483, Octavianus Scotus. HC 1946. GW 2863. Katalógus 1966. 7. Sajó-Soltész 358.
Jelzete: Inc. 139.

57. Magyarországi vagy közép-európai reneszánsz kötés, XV. sz. vége (17. kép).
Tartalma: HOLKOT, ROBERTUS: Super sapientiam Salomonis. Speyer, IV. Kal. Mart. (26. Febr.) 1483, Peter Drach. HC 8757. Sajó-Soltész 1711.
Bejegyzése: 1. „Magistri Antonii.”
2. „Inscriptus Catalogo Collegii S. J. Neosoliensis.”
Jelzete: Inc. 154.

58. Budai reneszánsz kötés, aranyozott díszítéssel, 1490 körül (26. kép).
Tartalma: RAINERIUS DE PISIS: Pantheologia. Pars II. Venezia, pridie Id. Sept. (12. Sept.) 1486, Hermann Liechtenstein. HC 13019. Katalógus 1966. 26. Sajó-Soltész 2899.
Jelzete: Inc. 241.

59. Aristoteles-csoport, 1490-es évek (14 kép).
Tartalma: Missale Strigoniense. Venezia, 1. Febr. 1493, Johann Hamann partim pro Georgio Ruem. HC 11432. RMK III. 27. Katalógus 1966. 30. Sajó—Soltész 2315.
Jelzete: Inc. 483.
60. Seneca-csoporttal rokon, 1500 körül.
Tartalma: PELBARTUS DE THEMESWAR: Stellarium corone benedictae, Marie virginis. Hagenau, 28. Jan. 1501, Heinrich Gran pro Johanne Rynman. RMKIII. 90.
Bejegyzése: 1. „Hic liber pertinet ad me Johannem Grosnagel . . . Anno Domini 1523(?)”.
2. „. . . Emerico de Gyengyes.”
3. „Francisci Babóthy Parochi Ecclesiae Szerdaheliensis [= Vágszerdahely] 1623.”
5. „Catalogo Societatis Jesu Tyrnaviae inscriptus 1632. L. S. n. 99.”
Jelzete: EK 19.
61. Budai reneszánsz kötés, Gazius-csoport 1506 körül (43. kép).
Tartalma: Missale Strigoniense. Venetiis, Kal. XIII. Aug. (20. Jul.) 1503, Johannes Emericus de Spira pro Urbano Kaim. RMK III. 118. Hubay 13. Katalógus 1966. 31.
Bejegyzése: „Reverendi domini Pauli de Ylswa Episcopi Milkowiensis et suffraganei Strigoniensis anno 1504.”
Jelzete: EK 29.
62. G A-csoport, 1510-es évek.
(Koroknay MTÉ 1962. 8. kép)
Tartalma: Pelbartus de Themesvar: Stellarium. Strassburg, 1506, Johann Knobloch pro Johanne de Rauesberch. RMK III. 138. Katalógus 1966. 34.
Jelzete: EK 38.
63. Magyarországi reneszánsz kötés az 1520-as évekből.
Tartalma: Missale Strigoniense. Venetiis, 23. Aug. 1518, Lucantonius de Giunta pro Urbano Keym. RMK III. 226. Hubay 22. Katalógus 1966. 63.
Bejegyzése: „Venerabili Domino Fabiano Crispo Turnauino conuentuali Ecclesie S. Crucis de Lelesz Joannes concionator Lonajensis dono dabat 1. die Julii Anno domini 1602.”
Jelzete: EK 74.

Fővárosi Levéltár

64. A budai mészárosok céhkönyve, 1500-as évek eleje (38. kép).

Tartalma: Budai német mészáros céhkönyv.
Jelzete: Jelzet nélkül.

Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

65. Seneca-csoport, 1500 körül (27. kép).
Tartalma: CASSIANUS, JOHANNES: De institutis coenobiorum. Collationes XXIV. Sanctorum Patrum. Basel, 1497, Johann Amerbach. HC 4564. GW 6162. Katalógus 1966. 46. Klinda 1968. 10. Sajó—Soltész 935.
Bejegyzése: „Sum Johannis Alexandri Brassicani.”
Jelzete: 09/1106.
66. Címerpajzsban szignált gótikus csoport, XV. sz. vége.
Tartalma: [OSUALDUS DE LASKO]: Sermones de sancto Biga salutis intitulati. Hagenau, 14. Jul. 1499, Heinrich Gran, pro Johanne Rynman. HC 9055. RMK III. 47. Klinda 1968. 32. Sajó—Soltész 2485.
Bejegyzése: „Pro conventu fratrum minorum franciscanorum Bolsanentium” (XVIII. sz.).
Jelzete: B 0930/9.

67. Virginia-kódex csoportja, XVI. sz. első évtizede.
 Tartalma: VINCENTIUS BELLOVACENSIS: Speculum historiale. Nürnberg, in vigilia S. Jacobi (24. Jul.) 1483, Anton Koberger. CR 6248. Katalógus 1966. 28. Klinda 1968. 53. Sajtó—Soltész 3493.
 Jelzete: Bf 0930/32.
68. Virginia-kódex csoportja, 1520 körül.
 Tartalma: Missale Strigoniense. Venetiis, XV. Kal. Dec. (16. Nov.) 1507, Lucantonius de Giunta, pro Johanne Paep. RMK III. 148. Hubay 14.
 Jelzete: B 0941/102.
69. Seneca-csoport, 1515 körül.
 Tartalma: ERASMUS ROTERODAMUS: Adagia. Venetiis, Sept. 1508, Aldus Manutius.
 Bejegyzése: „Liber Thomae Pelei Pannonii Budae emptus flor. II Anno domini 1515.”
 Jelzete: Bq 0941/319.
70. Seneca-csoport, az 1510-es évekből.
 Tartalma: Missale Strigoniense. Venetiis, 3. Aug. 1512, Petrus Liechtenstein, pro Stephano Heckel. RMK III. 180. Hubay 19.
 Bejegyzése: „Conventualis Ecclesiae S. Benedicti de juxta Gronn Missale anni 1512” (XVII. sz.).
 Jelzete: Bq 0941/209.
71. Seneca-csoport, 1510-es évek.
 Tartalma: Missale Strigoniense. Venetiis, 4. Jan. 1513, Petrus Liechtenstein pro Urbano Keym. RMK III. 185. Hubay 20.
 Bejegyzése: 1. „1563 Johannes Pannevith Bistriensis.”
 2. „Hoc Missale Ex reculis antiquis Bibliothecae Bistriciensis communicamo in usum Nobiliss. D. Gavay Nicolai Domini vicini nostri fidelissimi Ad 1679 d. 7. Maji cum pari restitutione.”
 Jelzete: B 0941/155.
- Iparművészeti Múzeum
72. Erasmus-csoport, 1523 után.
 Tartalma: Collig. 1. ERASMUS ROTERODAMUS: Paraphrasis in epistolas apostolicas. Basel, 1523, Johannes Frobenius.
 Collig. 2. Visiones, mandata et similitudines Hermae. Strassburg, 1522, Johannes Schottus.
 Jelzete: 62.1514.
- Központi Szeminárium Könyvtára
73. G A-csoport, 1510-es évek.
 (Koroknay, MTÉ 1962. 6. kép)
 Tartalma: Biblia. Cum glossa ordinaria Walafridi Strabonis aliorumque et interlineari Anselmi Laudunensis et cum postillis ac moralitatibus Nicolai de Lyra . . . Ed. Sebastian Brant. Pars II. Basel, Kal. Dec. (1. Dec.) 1498, Johann Froben et Johann Petri. HC 3172. GW 4284. Katalógus 1966. 33. Sajtó—Soltész 662.
 Jelzete: Fe 26.
- Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára
74. Virginia-kódex csoportja, 1512—1515 között.
 Tartalma: VIRGINIA-kódex. Magyar nyelvű kézirat. XVI. sz. eleje. Pintér I/ 654.
 M. Ir. Lex. III. 1965. 538. Katalógus 1966. 60.
 Bejegyzése: 1. „Sorores Conventus Posenienses de Veteri Buda.”
 2. „Eben az könyvben van Sz. Ferencz Atiának élete.”
 Jelzete: M. Cod. 4° 24.

75. Magyarországi reneszánsz kötés 1520 körül.
 Tartalma: GUARY-kódex. Magyar nyelvű kézirat. 1492. után. M. Ir. Lex. I. 1963. 407. Katalógus 1966. 66.
 Jelzete: M. Cod. 4° 25.
76. Magyarországi kötés az 1530-as évekből.
 Tartalma: ÉRSEKUVÁRI-kódex. Magyar nyelvű kézirat. 1529–1531. M. Ir. Lex. I. 1963. 313.
 Jelzete: K. 45.
77. Lányi-kódex kötéstáblája 1519 körül (53. kép).
 Tartalma: LÁNYI-kódex. Magyar nyelvű kézirat. 1519. Könyvkiáll. Emlék 1882. 83. Pintér I. 646–647. M. Ir. Lex. II. 1965. 15. Katalógus 1966. 48.
 Bejegyzése: „Anno 1689 die 27 Decembris adom szent professioia napian ezt a könivet Soror Catharina Francisca Wlassichnak Emlékezetből hogy sorgalmatossan tanulia olvasni. Sor. Maria Victoria Balassa Ordinis S. Clarae.”
 Jelzete: M. Cod. kis 8° 11.
78. Magyarországi reneszánsz kötés a XVI. sz. elejéről.
 Tartalma: LÁZÁR ZELMA-kódex. Magyar nyelvű kézirat. XVI. sz. eleje. M. Ir. Lex. II. 1965. 25.
 Bejegyzése: „Sum possessor hujus libri Gregorius Szamos Anno Domini 1638 die Aprilis 9. Anno aetatis suae 19 vertendo.”
 Jelzete: M. Cod. 16° 4.
79. Győri Corvin-kódex csoportja, olasz kötés, XV. sz. vége (2. kép).
 Tartalma: LEO, papa: Sermones. XV. sz.-i latin pergamen kézirat. Katalógus 1966. 75.
 Bejegyzése: A budai királyi könyvtárból származik.
 Jelzete: Lat. Cod. 2° 9.
80. Magyarországi gótikus kötés reneszánsz elemekkel, a XV. sz. 2. feléből (3. kép).
 Tartalma: 1. Chronica Hungarorum. 1462.
 2. Magyar nyelvű „Cisio”.
 3. Epistola presbiteri Johannis.
 4. Pseudo Callisthenes Epitome de gestis Alexandri Magni. Katalógus 1966. 2.
 Bejegyzése: „Codicem hunc possidet Joannes de Peterfalwa, rector scholae Cselten. Quem sibi legavit venerabilis dominus Nicolaus Lucz, sacellanus et organista de eodem, qui pestifero morbo correptus, vitam cum morte finivit Anno 1531.”
 Jelzete: Cod. Lat. 4° 12.
81. Cimerpajzban szignált gótikus csoport, XV. sz. vége.
 Tartalma: Missale O. S. Augustini Dioecesis Pataviensis Austriacae. XIV. sz.-i latin kézirat. Radó, Libri liturgici I. 1947. 20.
 Bejegyzése: „Ex libris Ladisl. Comitis a Kollonitz Episc. M. Varadiensis” (XVIII. sz. vége).
 Jelzete: Cod. Lat. 4° 27.
82. Seneca-csoport, 1500 körül (30–31. kép).
 Tartalma: Missale Strigoniense. Venezia, IV. Kal. Mart. (26. Febr.) 1498, Johannes Emericus de Spira, pro Johanne Paep. C 4240. RMK III. 46. Sajtó–Soltész 2317.
 Jelzete: Inc. 793.
83. Virginia-kódex csoportja, 1500 körül.
 Tartalma: MEDIAVILLA, RICHARDUS DE: Commentum super quarto Sententiarum. Ed. Franciscus Gregorius. Venezia, 10. Nov. 1489, Dionysius Bertochus. HC 10986. Katalógus 1966. 62. Sajtó–Soltész 2242.
 Bejegyzése: „Anno 1500 Middleton . . .”
 Jelzete: Inc. 872.

84. A budai mézszáros céhkönyv csoportja, XVI. sz. eleje (36–37. kép).
 Tartalma: UBERTINUS DE CASALI: Arbor vitae crucifixiae Jesu Christi. Venezia, 12. Mart. 1485, Andreas de Bonetis. HC 4551. Katalógus 1966. 13. Sajó—Soltész 3417.
 Bejegyzése: „Conventus Nitriensis 1692. 25. Maji donatus.”
 Jelzete: Inc. 877.
85. Seneca-csoport, 1500 körül.
 Tartalma: Missale Strigoniense. Venezia, IV. Kal. Mart. (26. Febr.) 1498, Johannes Emericus de Spira pro Johanne Paep. C 4240. RMK III. 46.
 Jelzete: Inc. 1018.
86. Seneca-csoport, 1500 körül.
 Tartalma: JAMBlichus: De mysteriis Aegyptiorum. Cum aliis aliorum Neoplatonicorum tractatibus. Lat. trad. Marsilius Ficinus. Venezia, Sept. 1497, Aldus Manutius. HC 9358. Sajó—Soltész 1777.
 Bejegyzése: 1. „Johannis Henckelli Junioris sum.”
 2. „Stephani Gywlai et amicorum.”
 3. „Nicolai sum Istwanffy.”
 4. „Collegii Societatis Jesu Viennae Catalogo inscriptus 1608.”
 Jelzete: Ráth 1493.
- Országos Széchényi Könyvtár
87. Budai vagy pesti reneszánsz kötés a XVI. sz. elejéről (51. kép).
 Tartalma: MARGIT-legenda. Magyar nyelvű kézirat. 1510. M. Ir. Lex. II. 1965. 188–189. Katalógus 1966. 51.
 Jelzete: Nyelvmélek 3.
88. A Horváth-kódex kötéstáblája, 1522 után (52. kép).
 Tartalma: HORVÁTH-kódex. Magyar nyelvű kézirat. 1522. M. Ir. Lex. I. 1963. 477.
 Jelzete: Nyelvmélek 7.
89. Aristoteles-csoport, 1490-es évek (24. kép).
 (Koroknay MTÉ 1968. 30. kép)
 Tartalma: PHILELPHUS, FRANCISCUS: Epistolae. Brescia, 7. Mai. 1485, Jacobus Britannicus. HC 12933. Sajó—Soltész 2690.
 Bejegyzése: 1. „Sum mei Pauli Carolyensi 1564”.
 2. Magyar történeti feljegyzések Zápolya János halálától Esztergom felszabadításáig (1540–1595).
 Jelzete: Nyelvmélek 66.
90. Virginia-kódex csoportja, XVI. sz. eleje.
 Tartalma: GREGORIUS IX. papa: Decretales. Paris, XVI. sz. eleje.
 Bejegyzése: Magyar recept leírások.
 Jelzete: Nyelvmélek 69.
91. Győri Corvin-kódex csoportja, olasz kötés a XV. sz. 2. feléből.
 Tartalma: CATULLUS, TIBULLUS stb. Latin pergamen kézirat. XV. sz. Katalógus 1966. 76.
 Bejegyzése: „Die XVIII. May MDXXXVIII. presens Liber mihi donatus fuit ab Ill. domino Indico(?) meo discipulo Jacobus Antonius.”
 Jelzete: Clmae 137.
92. A Dubnicai Krónika kötéstáblája, XV. sz. vége (4a–b. kép).
 Tartalma: Chronicon Dubnicense. Latin kézirat. XV. sz. vége. M. Ir. Lex. I. 1963. 269. Katalógus 1966. 17.
 Jelzete: Clmae 165.
93. Egidius-csoport, 1470 körül.
 Tartalma: Pontificale Strigoniense. Latin pergamen kézirat. XIV. sz. Radó, Index 76. Katalógus 1966. 21.

- Bejegyzése:** 1. „Anno 1686 in actuali insultu, quando Buda fuit recuperata, ego Prior Fr. Franciscus Szürtey, tunc temporis portavi ex ipsa Bibliotheca Budensi hunc librum ad conventum Cassoviensem.”
2. „Conventus Cassoviensis Ordinis Minorum Reform. Provinciae SS. Salvatoris 1686”.
- Jelzete:** Clmae 317.
94. A Pálóczi-missale 1490 körüli magyar reneszánsz kötetábrája (21a–b. kép).
(Koroknay IMÉ X. Abb. 1–2.)
- Tartalma:** Missale Strigoniense. Latin pergamen kézirat. XV. sz. első fele. Radó, Index 34. — Radó I. 1947. 41 — Katalógus 1966. 24.
- Bejegyzése:** 1. „G. de Palocz Archiep. Strig.” (1423–1439)
2. „Iste liber Missalis est legatum altari S. Fabiani et Sebastiani martyrum per Rndum Dnum Michaellem Epum Milkowiensem etc. Obiit idem dominus Milkowiensis in Festo Sanctorum Abdon et Sennen martyrum (= július 30.) millesimo quingentesimo primo.”
3. „Missale secundum chorum Ecclesiae Strigoniensis Strigonii in expugnatione repertum Stephanus Szuhai, Eppus Vaciensis, praepositus ac vicarius Strigoniensis mp.” (1595)
- Jelzete:** Clmae 359.
95. Seneca-csoport, 1510-es évek.
- Tartalma:** S. CYRILLUS: Thesaurus de sancta et consubstantiali Trinitate, a Georgio Trapesuntio latine versus. S. BASILIUS: Contra Eunomium. Latin kézirat, XVI. sz. eleje. (1513–1514.)
- Bejegyzése:** 1. „Absoluit hanc scripturam Ludouicus Marescalco Bononiensis bude legatus apud serenissimum Wladislaum regem.”
2. „foeliciter: Die uero XXVII. oct. MDXIII. ego A(ntonius) S(urianus) v(enetus) pro illustrissimo domino duce Venetiarum Apud serenissimum Wladislaum Ungarie et Boemie regem orator rescribere compleui legationis mee anno 2-o. Ex satis deprauato exemplari, quod in Regia libraria habetur.”
3. „Collegii Agensis Societatis Jesu Catalogo Inscriptus” (XVI–XVII sz. — Agen Galliában).
- Jelzete:** Clmae 371.
96. Kolozsvári kötés, 1550-es évek, tükrében a budai reneszánsz kötések jellegzetes páimettás díszítményével (64. kép).
- Tartalma:** TINÓDY SEBESTYÉN: Chronika. Kolozsvár, 1554, Georgius Hoffgreff. RMK I. 33. RMNY 109. Katalógus 1966. 69.
- Jelzete:** Oct. Hung. 731.
97. Lucanus-csoport, 1480-as évek.
- Tartalma:** VINCENTIUS BELLOVACENSIS: Speculum historiale. Vol. I–II. Strassburg, 4. Dec. 1473, Johann Mentelin. C 6246. Sajó–Soltész 3491.
- Jelzete:** Inc. 106.
98. Magyarországi reneszánsz kötés 1480-as évek (13. kép).
- Tartalma:** JOHANNES DE BROMYARD: Summa praedicatorum. Tom. II. Basel, non post 1484, Johann Amerbach. HC 3993. Sajó–Soltész 1883.
- Bejegyzése:** 1. „Conventus Szecseniensis.”
2. „Incorporatus Bibliothecae V. Conventus Szecseniensis Or. M. 1774.”
- Jelzete:** Inc. 109.
99. Budai reneszánsz kötés, 1500 körül.
- Tartalma:** Missale ad usum dominorum Ultramontanorum. Verona, 27. Aug. 1480, Pierre Maufer. H 11428. C. 4125 RMK III. 2. Sajó–Soltész 2320.
- Jelzete:** Inc. 175/b.

100. A budai mészáros céhkönyv csoportja, XVI. sz. eleje.
 Tartalma: Missale Strigoniense. Venezia, IV. Kal. Mart. (26. Febr.) 1498, Johannes Emericus de Spira, pro Johanne Paep. C 4240. RMK III. 46. Katalógus 1966. 12. Sajtó—Soltész 2317.
 Jelzete: Inc. 182.
101. Magyarországi reneszánsz kötés, XV. sz. vége.
 Tartalma: Missale Strigoniense. Venezia, IV. Kal. Mart. (26. Febr.) 1498, Johannes Emericus de Spira, pro Johanne Paep. C 4240. RMK III. 46. Katalógus 1966. 29. Sajtó—Soltész 2317.
 Bejegyzése: 1. „Rdi Martini Varasdien. Custodis et Canonici Pisoniensis olim R. D. Joannis Thomasinovitii Arch. Barsiensis ac Canonici Strigoniensis.”
 2. „1598. 20. Septembris Rndo dno Benedicto N. Parocho Pisoniensis per dnum Martinum Varasdiensem Custodem Pisoniensem, ad usum sub spe futurae restitutionis Ecclesiae S. Martini extra datus ex conservatorio hujus Ecclesiae Pisoniensis.”
 3. „Capituli Pisoniensis, ad usum quotidianum Joannis Fab(er) Parochi et Canonici Ecclesiae S. Martini Eppei necnon Capellanorum ejusdem a Rndo adm. Dno Martino Varasdiensi Custode ac Canonico praedictae Ecclesiae sancti Martini pie et gratiose concessum. Anno Salutiferae Incarnationis Dni nri Jesu Chri 1609.”
 Jelzete: Inc. 182/b.
102. Lövöldi karthauzi kötés, 1490-es évek.
 Tartalma: PETRUS LOMBARDUS: Sententiarum libri IV. Comm. S: Bonaventura. Ed. Johannes Beckenhub. Tom. I—IV. Nürnberg, post 2. Mart. 1491, Anton Koberger. HC 3540. Katalógus 1966. 10. Sajtó—Soltész 2646.
 Bejegyzése: 1. „Rndo in X° patri priori, ac universis devotissimis Chartusiorum coenobii patribus in Leweld professis, mi et amantissimis et singulari filiali quoque affectione observantissimis. In Leweld.”
 2. „Fratri Petro Modrusiensi pro seipso germano charissimo.”
 3. „Vesprimy ad manus d. Johannis de Polyan, custodi etc. vel ad Leweld.”
 Jelzete: Inc. 558/d.
103. Magyarországi reneszánsz kötések modorában készült kötés a XIX. sz.-ban.
 Tartalma: ROLEWINCK, WERNER: Fasciculus temporum. Strassburg, 1488, Johann Prüss. HC 6937. Sajtó—Soltész 2974.
 Bejegyzése: 1. „Alexander Sextus eligitur anno Domini 1492.”
 2. „Inscriptus 22. Maji 1656.”
 Jelzete: Inc. 623.
104. XVI. sz. elejei közép-európai kötések stílusában készült kötés.
 Tartalma: CARCANO, MICHAEL DE: Sermonarium de decem praeceptis per quadragessimam. Venezia, inter 18. Jan. et 1. Mart. 1492/93, Johannes et Gregorius de Gregoriis, pro Alexandro Calcedonio. HC 4504. GW 6133. Sajtó—Soltész 925.
 Bejegyzése: „Ex libris Ecclesiae Catholicae Igloviensis.”
 Jelzete: Inc. 821/b.
105. Budai reneszánsz kötés 1497 körül.
 (Katalógus 1966. XXI. tábla)
 Tartalma: Missale Strigoniense. Venezia, pridie Kal. Nov. (31. Oct.) 1495, Johannes Emericus de Spira. C 4238. RMK III. 32. Katalógus 1966. 27. Sajtó—Soltész 2316.
 Bejegyzése: „Ego Matheus Rosarius Canonicus Ecclesiae Pisoniensis emi hunc librum fl. III. in castro Budensi auxilio egregii Johannis Erdely Vice-

thezaurarii Regiae Majestatis, ut memoriam sui habeam. Circa (diem vel festum) beatae Elisabethae Viduae (= Nov. 19.). Anno domin millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo.”

Jelzete: Inc. 995.

106. Magyarországi kötés XVI. sz. első évtizede (41. kép).

(Koroknay, MTÉ 1968. 28. kép)

Tartalma: Missale Strigoniense. Venezia, „M.CCCCC.II. kal. Aprilis” (31 Mart. 1500. vel 1. Apr. 1502, Johannes Emericus, pro Johanne Paep. C 4241. RMK III. 58. Sajó—Soltész 2319.

Bejegyzése: A Gömör megyei Oláhpatak egyházának tulajdonában volt.

Jelzete: Inc. 996.

107. Gazius-csoport, 1506 körül.

Tartalma: Missale Strigoniense Nürnberg, Georg Stuchs, pro Theobaldo Feger VIII. Kal. Sept. (25 Aug.) 1498

Irodalom: C. 4239 — Szabó III. 44. — Hubay Missalia 9. — Sajó—Soltész 2318.

Bejegyzések: Pesti ferencesek (1953)

Jelzete: Inc. 1196.

108. Lányi-kódex csoportja, 1510-es évek közepe.

Tartalma: FABER, JACOBUS STAPULENSIS: Commentaria in epistolas S. Pauli. Paris, 1512, Henricus Stephanus. Katalógus 1966. 44.

Bejegyzése: „Ex libris Ecclesiae Catholicae Igloviensis”.

Jelzete: Ant. 983.

109. Közép-európai (lengyel?) reneszánsz kötés, XVI. sz. eleje.

Tartalma: GERSON, JOHANNES: Opera. Strassburg, 1514, Johannes Knoblouch. Katalógus 1966. 70.

Bejegyzése: „Joannis Henckel” (+Boroszló, 1539).

Jelzete: Ant. 1039.

110. Lányi-kódex csoportja, 1513—1515.

Tartalma: Homiliarius doctorum. Basel, 7. Aug. 1513, Johannes Frobenius.

Bejegyzése: 1. „Ad usum fratris Emerici a Berenij.”

2. „Conventus Poseniensis.”

3. „Ad Conventum Poseniensem pertinet.”

Jelzete: Ant. 1136.

111. Lányi-kódex csoportja, 1510-es évek.

Tartalma: AMBROSIIUS: Opera. Pars III. XVI. sz. elejei nyomtatvány. Katalógus 1966. 42.

Bejegyzése: 1. „Inscriptus Cathalogo Librorum Conventus Leutchoviensis Ord. Min. Fratrum S. Franc. Conventualium.”

2. „Hunc librum pro aeterna memoria donat Rendo in Xto Patri Bonaventurae servus ad obsequia paratissimus die IV. Augusti 1631 (?) Lucas Andradi (?)”

Jelzete: Ant. 1247. (Tod. 5171/a.)

112. Lányi-kódex csoportja, 1510-es évek vége.

Tartalma: POSTILLAE majores. 25. Sept. 1517. Utolsó lapon Simon Vincent nyomdai szignójával. Katalógus 1966. 43.

Jelzete: Ant. 9144.

113. Magyarországi reneszánsz kötés, XVI. sz. eleje.

Tartalma: PELBARTUS DE THEMESWAR: Sermones Pomerii de sanctis. Hagenau, pridie Kal. Febr. 1504, Heinrich Gran, pro Johanne Rynman. RMK III. 121.

Jelzete: RMK III. 121. 3. p.

114. Virginia-kódex csoportja, 1510 körül.
 Tartalma: PELBARTUS DE THEMESWAR: Sermones Pomerii de Beata Virgine vel Stellarium coronae Beatae Virginis Mariae. Hagenau, 3. Sept. 1509, Heinrich Gran, pro Johanne Rynman. RMK III. 153.
 Jelzete: RMK III. 153.
115. G A-csoport, szignatúrával és 1511-es évszámmal.
 Tartalma: PELBARTUS DE THEMESWAR: Sermones Pomerii de sanctis. Hagenau, pridie Kal. Aug. 1509, Heinrich Gran, pro Johanne Rynman. RMK III. 154.
 Jelzete: RMK III. 154. 4. p.
116. Budai reneszánsz kötés, XVI. sz. eleje.
 Tartalma: Missale Strigoniense. Venezia, Kal. Aug. 1511, Nicolaus de Franckfordia, pro Johanne Paep. RMK III. 175. Hubay 17.
 Jelzete: RMK III. 175.

117. Lányi-kódex csoportja, 1514–1515.

- Tartalma: Missale Strigoniense. Venezia, 4. Jan. 1513, Petrus Liechtenstein, pro Stephano Heckel. RMK III. 186. Hubay 20a.
 JELZETE: RMK III. 186. 1. p.

DRESDEN

Sächsische Landesbibliothek

118. Veszprémi Számadaskönyv csoportja, 1500 körül.

(Schunke GJ. 1965. 391. Abb. 1. „Wladislaus-Meister”—Schnorr I. 301.)

- Tartalma: PHILOSTRATUS: Vita Apollonii Thyanei. Latin pergamen kézirat XV. sz.
 Jelzete: MS Db. 77.

DUBROVNIK

Dominikanski Samostan

119. Erasmus-csoport, 1515 után (49. kép).

- Tartalma: Collig. 1. PAULUS PERGULENSIS: Logica. Venezia, VIII. Kal. Mart. 1495, Johannes Emericus de Spira. H 12626. Badalič 1952. 845.
 Collig. 2. STRODUS, RADULPHUS: Consequentiae. Comm. Alexander Sermoneta. Ed. Ludovicus Pusterla. — PAULUS Pergulensis: Dubia. Venezia, die ultima aprilis (30. Apr.) 1484, Bernardinus Celerius. H 15059.
 Jelzete: 35-III-15. adl. 1.

120. Lányi-kódex csoportja, XVI. sz. eleje (47. kép).

- Tartalma: CARCANO, MICHAEL DE: Sermonarium de poenitentia per adventum et per quadragesimam. Venezia, 28. Sept. 1496, Georgius Arrivabene. H 4507. GW 6132. Badalič 1952. 306.
 Bejegyzése: „Ad usum fratris Archangeli Gozzei” (XVI. sz. vége).
 Jelzete: 35-I-3.

Knjžnica Male Brace

121. Aristoteles-csoport, XV. sz. vége (33. kép).

- Tartalma: THOMAS DE AQUINO: Super primo libro Sententiarum. Venezia, 21. Jun. 1486, Antonius de Strata. HC 1474. Badalič 1952. 1056.
 Jelzete: Inc. 112.

122. Erasmus-csoport, 1520 körül (50. kép).

- Tartalma: JACOBUS DE VORAGINE: Legenda aurea sanctorum. Hagenau, ultimo die Febr. Heinrich Gran, pro Johanne Rynman.
 Bejegyzése: „Iste liber est fratris Gabriellis et permanet ad lochum palesi.”
 Jelzete: S. Inc. 10.

Naucna Biblioteka

123. Erasmus-csoport, 1519 körül.
Tartalma: THOMAS DE VIO, CAIETANUS: Paris, 17. Maji 1519, Claude Cheuallon.
Jelzete: Br. 21620 CR.
124. Budai reneszánsz kötés, 1510-es évek.
(Koroknay AHA 1969. Abb. 14–15.)
Tartalma: THURÓCZY, JOHANNES: Chronica Hungarorum. Augsburg, III. Non. Jun. (3. Jun.) 1488, Erhard Ratdolt, pro Theobaldo Feger. HC 15518 = H 15516. RMK III. 15. Badalič 1952. 640.
Bejegyzése: 1. „Haec Chronologia Ungarorum est mei Martini Frano Gondola.”
2. „Coll. Rag. Soc. Jesu.”
3. „Ex libris Ill. Dni Comitis Joannis Draskovich, 22. decembris 1712” (Zagreb).
Jelzete: Inc. 62.

ESZTERGOM

Ferences Rendház Könyvtára

125. Lucanus-csoport, 1480 körül (8. kép).
Tartalma: MAIUS, JUNIANUS: De priscorum proprietate verborum. Treviso, 1477, Bernhard von Köln. H 10540
Bejegyzése: „Conventus Posoniensis” (kitörölve).
Jelzete: Muz. 7.
126. 1510-es évek Corvin-kódex csoportja, 1510 körül.
(Koroknay AHA 1969. Abb. 5.)
Tartalma: JUSTINUS, M. JUNIANUS: Historia Trogi Pompeii. — FLORUS, LUCIUS ANNAEUS: Epitome historiae romanae. — TIPHERUS, ANGELUS: Historia romana. — VICTOR, SEXTUS AURELIUS: De regionibus Urbis Romae. „Impressum fuit hoc opus Anno Dni M.CCCCC decimo Nono Kal. Augusti” (1. Aug. 1519, vel 24. Jul. 1510.)
Bejegyzése: „Conventus Strigoniensis PP. Franciscanorum ad S. Crucem.”
Jelzete: Muz. 20.
127. Görgetős díszű magyarországi reneszánsz kötés, 1520-as évek (56. kép).
Tartalma: Missale Strigoniense. Venezia, 23. Aug. 1518, Lucantonius de Giunta, pro Urbano Keym. RMK III. 226. Hubay 22.
Bejegyzése: „Sigillum Conv. Sabariensis Ord. S. Francisci” (pecsét).
Jelzete: Muz. 28.
128. Görgetős díszű magyarországi reneszánsz kötés, 1520-as évek.
Tartalma: Breviarium Praemonstratense, 1524 (?)
Bejegyzése: 1. „Bibliotheca OFM Prov. S. Mariae.”
2. Magyar imádságok a XVI. sz. első feléből.
Jelzete: Muz. 32.

Főszékesegyházi Könyvtár

129. Virginia-kódex csoportja, 1513–1515 között.
Tartalma: Nagyszombati-kódex. Magyar nyelvű kézirat. 1512–1513. M. Ir. Lex. II. 1965. 336. Koroknay, GJ 1966. 3. Katalógus 1966. 61.
Bejegyzése: „Sum possessor hujus libri Martinus nomine, cognomine Kolenicz, natione Senquiciensis et parochus moderno tempore Dioszeghiensis sub anno Domini 1617.”
Jelzete: MSS III. 178.
130. Lővöldi karthauzi kötés, F M szignatúrával, 1478.
(Koroknay, AHA 1965. Abb. 1.)
Tartalma: NICOLAUS DE LYRA: Postilla super totam Bibliam. Pars III. Strassburg,

c. 1474–77, typogr. operis Henrici Ariminensis (= Georg Reyser?).
H 10367 (incl. H 10377) Annales Strigonienses 1960. 1. Koroknay
AHA 1965. I. 1. Katalógus 1966. 5. Sajó–Soltész 2404.

Jelzete: Inc. I. 1. s. I. et a.

131. Löväldi kötés, F M szignatúrával, 1484.

Tartalma: (Pseudo) VINCENTIUS BELLOVACENSIS: Speculum morale, Pars III.
Strassburg, 9. Nov. 1476, Johann Mentelin. C 6252. Annales Strigo-
nienses 1960. 2. Koroknay AHA 1965. I. 2. Katalógus 1966. 6. Sajó–
Soltész 3498.

Jelzete: Inc. I. 2. s. I. et a.

132. Magyarországi reneszánsz kötés, 1490 körül (22. kép).

(Koroknay IMÉ X, 1969. Abb. 4.)

Tartalma: Biblia. Cum postillis Nicolai de Lyra. Venezia, 1482–1483, Franz
Renner. Pars I. HC 3165. C 1037. GW 4287. Katalógus 1966. 25.
Sajó–Soltész 665.

Jelzete: Inc. I. 10. s. I. et a.

133. Aristoteles-csoport, XV. sz. vége

Tartalma: Biblia. Cum postillis Nicolai de Lyra. Venezia, pridie Kal. Sext. (31.
Jul.) 1481, Johann Herbort, pro Johann von Köln, Nicolas Jenson
et soc. HC 3164 GW 4286. Sajó–Soltész 664.

Bejegyzése: 1. „Hoc opus Lyrae dono datum est mihi Joanni Viniti (?), ab Admod.
Reverendo Dno Dno Lazaro Stephano Lazary, Eccl. Metr. Strigon.
Canonico ejusdem Eccles. Succentore in pignus amicitiae aeternae”
(Lázár István †1652).

2. „Unus ex libris Martini Radosseny, Can. Strigon. 1646” (Radossény
Márton †1653).

Jelzete: Inc. I. 12. s. I. et a.

134. Veszprémi számadáskönyv csoportja, 1500 körül.

Tartalma: MARTINUS POLONUS: Margarita decreti. Nürnberg, 1491–93, Anton
Koberger. HC 10835. Sajó–Soltész 2203.

Jelzete: Inc. I. 29. s. I. et a.

135. Virginia-kódex csoportja, XVI. sz. eleje.

Tartalma: LIVIUS, TITUS: Historiae Romanae decades. Pars II. Roma, 16. Jul.
1472, Konrad Sweynheym et Arnold Pannartz. HC 10131. Gutenberg
1968. 4. Sajó–Soltész 2075.

Bejegyzése: „Anno 1616. die 20. Martii Generosus dominus Joannes Checheny
Tricesimator Vaciensis Suae Majestatis Caes. in signum bonae volun-
tatis Compatri sui charissimo Reverendo Domino Georgio Vasvary
Abbati de Saar, Lectori Ecclesiae Jauriensis, ejusdemque ac Ecclesiae
Strigoniensis Canonico et Parocho Uyvariensi dedit opus hoc T. Livii
ex Bibliotheca Regum Hungariae Buda elatum.”

Jelzete: Inc. I. 23. XV.

136. Olasz vagy magyarországi reneszánsz kötés, XV. sz. vége, Lucanus-csoport. (?)

Tartalma: Missale Strigoniense. Nürnberg, 31. Aug. 1484, Anton Koberger.
HC 11429. RMK III. 7. Katalógus 1966. 15. Sajó–Soltész 2311.

Jelzete: Inc. I. 27. XV.

137. Löväldi karthauzi kötés, 1490 körül (18. kép)

Tartalma: BERCHORIUS, PETRUS: Repertorium morale. Ed. Johannes Beckenhab.
Nürnberg, 4. Febr. 1489, Anton Koberger. HC 2798–2801. GW
3866. Annales Strigonienses 1960. 6. Koroknay AHA 1965. I. 6. Kata-
lógus 1966. 9. Sajó–Soltész 553.

Bejegyzése: „Emptus per Nicolaum Nowak in vigilia assumptionis Dni (sic!)
1558.”

Jelzete: Inc. I. 35. XV.

138. Címerpajzsban szignált gótikus csoport, XV. sz. vége.
 Tartalma: GRATIANUS: Decretum. Nürnberg, pridie Kal. Mart. (28. Febr.) 1483, Anton Koberger. HC 7899. Sajó—Soltész 1450.
 Bejegyzése: „Can. Reg. Claustroneoburgensi Bibliothecae inscriptus 5. Maji 1656.”
 Jelzete: Inc. I. 36. XV.
139. Missale Strigoniense csoport, 1500 körül.
 Tartalma: Biblia. Cum postillis Nicolai de Lyra. Pars III. Venezia, 1482—1483, Franz Renner. HC 3165. C 1037. GW 4287. Katalógus 1966. 67. Sajó—Soltész 665.
 Bejegyzése: 1. „Hunc librum donat conventui Venerabilis Dominus Petrus Tegzes Canonicus Varadiensis.”
 2. „Is liber donatus est Mathie presbytero a Vasarhel a Relligioso (Sic!) domino Josa fratre ordinis predicatorum sub obsidione arcis Varadiensis anno a nato Xpto 1557. quarto nonas Aprilis.”
 3. Ab eodem Matthia mihi Ladislao Capronczai datus in usum perpetuum 24. Octobris 1574.”
 Jelzete: Inc. I. 44. XV.
140. Gótikus kötés a lövöldi karthauzi kolostor műhelyéből 1488-as évszámmal.
 Tartalma: ANTONINUS FLORENTINUS: Summa theologica. Pars secunda. Venezia, 1477, Johann von Köln et Johann Manthen. HC 1255=H 1251(2) GW 2196. Sajó—Soltész 258.
 Bejegyzése: 1585-ből magyar nevek: Erdely János, Farkas György, Farkas Benedek stb.
 Jelzete: Inc. I. 52. XV.
141. Erasmus-csoport, 1520 körül.
 Tartalma: MARTIALIS, MARCUS VALERIUS: Epigrammata. Venezia, 29. Mart. 1491, Philippus Pincius. H 10821. Gutenberg 1968. 39. Sajó—Soltész 2192.
 Bejegyzése: XVII. sz.-i latin nyelvű magyar címzésminták stb. 2. Joannes scriba.
 Jelzete: Inc. I. 53. XV.
142. Közép-európai (magyarországi?) reneszánsz kötés, XV. sz. vége (19. kép).
 Tartalma: Collig. 1. PLATINA, BARTHOLOMAEUS: Vitae pontificum. Nürnberg, III. Id. Aug. (11. Aug.) 1481, Anton Koberger. HC 13037. Sajó—Soltész 2772.
 Collig. 2. ROLEWINCK, WERNER: Fasciculus temporum. Venezia, V. Kal. Jun. (28. Mai) 1484, Erhard Ratdolt. H 6934. Sajó—Soltész 2971. Katalógus 1966. 11.
 Jelzete: Inc. I. 58. XV.
143. Seneca-csoport, 1510-es évek.
 Tartalma: DUNS SCOTUS, JOHANNES: Quaestiones in quatuor libros Sententiarum. (Opus Oxoniense.) Ed. Philippus de Bagnocavallo. Venezia, XV. Kal. Jan. (18. Dec.) 1497, Bonetus Locatellus, pro Octaviano Scoto. H 6420. C 2125. GW 9077. Katalógus 1966. 50. Sajó—Soltész 1215.
 Bejegyzése: 1. „Domini Custodis z. f.(?).”
 2. „Liber Jacobi de Babafalva Anno Domini 1522”.
 Jelzete: Inc. I. 59. XV.
144. Erasmus-csoport, XVI. sz. eleje.
 Tartalma: JACOBUS DE VORAGINE: Sermones de sanctis. Augsburg, 10. Apr. 1484, Hermann Kästlin. C 6550. Gutenberg 1968. 20. Sajó—Soltész 1867.
 Bejegyzése: „Sum Wolfgangi Uyvari Can. Strigon. et amicorum ejus” (Érsekújvári Farkas † 1638).
 Jelzete: Inc. I. 60. XV.
145. Erasmus-csoport, 1520.
 Tartalma: GERSON, JOHANNES: Opera. Vol. I. cum inventario. Strassburg, IV.

- Id. Sept. (10. Sept.) 1488, Johann Grüninger (?). H 7622. Gutenberg 1968. 33. Sajó—Soltész 1401.
- Bejegyzése:**
1. „Isti libri sunt michi Georgio Rodt . . . per Venerabilem ac famosissimum Magistrum Mathiam predicatorem . . . Anno Dni 1517 . . . obiit . . . 1518. in die Elisabeth vidue (Nov. 19.) in nocte circa 3^{am} horam. Requiescat in pace. Amen.”
  2. „Cepta est Recognitio hujus operis Feria 5^a post Margarethe Virg. que fuit 17. dies Julii Anno Xⁱ 1533 . . .” — „Finita recognitio, Dominica, in die Sancti Thome Apli que fuit 21. decembris Anno Xⁱ 1533. P(etrus) S. (oklyos)” sub apparitione comete.” (Soklyósi Péter 1504-től győri, 1505-től esztergomi kanonok).
- Jelzete:** Inc. I. 62. XV.
146. Lövvöldi kötés,, XV. sz. vége.
- Tartalma:** AMBROSIIUS, (S.): Opera. Pars II—III. Basel, 1492, Johann Amerbach. HC 896. C 406. GW 1599. Gutenberg 1968. 43. Sajó—Soltész 157.
- Bejegyzése:** „1558. Emptus per Nicolaum Nowak in vigilia Assumptionis Mariae.”
- Jelzete:** Inc. I. 69. XV.
147. Reneszánsz elemekből alakított díszítésű kötés, magyarországi, XV. sz. vége.
- Tartalma:** GERSON, JOHANNES: Opera. Pars III. Strassburg, 1488, Johann Grüninger (?). H 7622. Sajó—Soltész 1401.
- Bejegyzése:**
1. „Cepta recognitio per me P.(etrum) S.(oklyos) Feria sexta post festum Ascensionis Dni nri lhu Xⁱ Que fuit Dies 15. Maij Anno Xⁱ 1534.”
  2. „Finita recognitio Anno Xⁱ 1535 sabato ante Dominicam Jubilate Que fuit 18. Dies Aprilis. Per me P.(etrum) S.(oklyos).”
- Jelzete:** Inc. I. 71. XV.
148. Missale Strigoniense csoport, 1500 körül.
- Tartalma:** ANTONINUS FLORENTINUS: Summa theologica. Pars II. Speyer, pridie Non. Aug. (4. Aug.) 1487, Peter Drach. HC 1247. H 1258(4.) GW 2190. Gutenberg 1968. 28. Sajó—Soltész 254.
- Bejegyzése:**
1. „Conventus Sancti Joannis Baptistae Tyrnaviensis.”
  2. „Liber iste est conventus Tirnaviensis ordinis Praedicatorum.”
  3. „Joannes Pyber Eppus Quinqueecclesiensis verus possessor. Contemne et vices” (Pyber, János † 1633).
- Jelzete:** Inc. I. 72. XV.
149. Erasmus-csoport, 1515 után.
- Tartalma:** ALEXANDER CARPENTARIUS: Destructorium vitiorum. Nürnberg, XII. Kal. Oct. (20. Sept.) 1496, Anton Koberger. HC 652. GW 867. Sajó—Soltész 126.
- Bejegyzése:**
1. Vegyes latin és magyar bejegyzések.
  2. „Stephanus Cseppreginus(?) Juratus decanus.”
  3. „Anno 1606. szerzőttem megh Benedeckel zent tamas napjan . . .” — „Anno 1606 . . . feci conventionem cum servo Benedicto flo III . . .”
  4. „Anno 1616 kezdte el az partoskodást Homonai György Bethlen Gábor ellen . . . Anno 1617 Holt meg az nemzetes és nagyságos Turzó György Magyarországnak Palatinussa Bichién maga varaba és el temettetett Reminiscere vasárnapon azon esztendőben. Anno 1619 Támadtott fel az fölséges Bethlen Gábor az magyar nemzetnek árulóí ellen az igaz magyar.”
- Jelzete:** Inc. I. 95. XV.
150. Budai reneszánsz kötés, Gazius-csoport, 1506 körül(44. kép).
- Tartalma:** THOMAS DE AQUINO: Commentaria in omnes epistolas Sancti Pauli. Ed. Petrus de Bergamo. Basel, 16. Oct. 1495, Michael Furter, pro Wolfgang Lachner. HC 1339. Katalógus 1966. 36. Sajó—Soltész 3237.

- Bejegyzése:** 1. „Michael Zeghedí Thabuk.”
2. „Conventus (?)...” (kitörölt bejegyzés).
- Jelzete:** Inc. I. 104. XV.
- 151. Közép-európai görgetős kötés a XVI. sz. elejéről.**
Tartalma: (Pseudo-Albertus Magnus=RICHARDUS DE SANCTO LAURENTIO):
Mariale sive De laudibus beatae Mariae. Strassburg, 1493, Martin Flach. HC 10767=H 10768-GW 616/10. Sajtó—Soltész 94. M
Bejegyzése: „Franc. Pohroncii Szelepcheni art. liberal. ac philosophiae Baccal. A. 1589. Vincet tandem veritas.”
Jelzete: Inc. I. 114. XV.
- 152. Aristoteles-csoport, XV. sz. vége.**
Tartalma: Missale Strigoniense. Venezia, 18. Mart. 1486, Erhard Ratdolt. C 4237.
RMK III. 11. Gutenberg 1968. 23. Sajtó—Soltész 2312.
Bejegyzése: 1. „Ad perpetuam rei memoriam. Anno domini M° CCCC° octavagesimo 5-to feria quinta post festum Beate Anne matris Marie ex commissione Reverendissimi domini legati per reverendum patrem dominum Blasium episcopum Bodoniensem suffraganeumque Jaurinensem consecrata est ecclesia Sancti Stephani Prothomartyris in oppido Papa. Idem Reverendus Dnus Epus dedicationem ejusdem ecclesie transtulit ad dominicam proximam post festum sancti Stephani regis.”
2. „Anno 1613. die 9. Junii Georgius Vasvary Canonicus Ecclesiae Metropolitanæ Strigoniensis Parochus Uyvariensis, Rde dno ac fratri charissimo Wolphgango Érsekuyvary parcho Naszwadiensi cum regimine ejusdem Ecclesiae de voluntate Illmi dni dno Francisci Forgách Cardinalis et Archiepiscopi Strigoniensis mutato... missale hoc obtulit et dedit in perpetuum sui memoriam.”
Jelzete: Inc. I. 139. XV.
- 153. Budai reneszánsz kötés, Gazius-csoport XV. sz. eleje.**
Tartalma: NIDER, JOHANNES: Praeceptorium divinae legis sive Expositio Decalogi. Reutlingen, non post 1479, Michael Greyff. HC 11783. Sajtó—Soltész 2430.
Jelzete: Inc. II. 1. s. 1. et a.
- 154. Budai reneszánsz kötés, Garius-csoport, XVI. sz. eleje.**
Tartalma: Biblia latina cum postillis in epistolas et evangelia de tempore et de sanctis. S. 1., a. et t.
Bejegyzése: „Emptus iste liber den. 40 a Petro Transsilyvano” (XVI. sz.).
Jelzete: Inc. II. 5. s. 1. et a.
- 155. Egidius-csoport, 1480 körül.**
(Koroknay, AHA 1965. Abb. 9.)
Tartalma: THOMAS DE AQUINO: Summa theologica. Pars prima. Ed. FRANCISCUS NARDUS, PETRUS CANTIANUS et JOHANNES FRANCISCUS. Venezia, 1477, Nicolas Jenson. HC 1442. Koroknay AHA 1965. II. 7. Katalógus 1966. 23. Sajtó—Soltész 3263.
Bejegyzése: 1. „Illuminavi Anno Domini 1480 et finivi librum illuminando sexta feria in die S. Thomae Cantuariensis infra octavam Nativitatis Verbi Dei incarnati filii Dei altissimi et beatissimae Christiferae Mariae in divina et humana natura unius suppositi. Cui honor et gloria. Ego frater Paulus de Wacia Magister in Artibus et Theologia. Amen.”
2. „Iste liber est conventus Sancti Johannis Baptistae.”
Jelzete: Inc. II. 6. XV.
- 156. Missale Strigoniense csoport, 1500 körül.**
Tartalma: CLEMENS, V. papa: Constitutiones. Cum glossa Johannis Andreae.

- Ed. Alexander de Nevo cum 20 Extravagantibus. Venezia, 1. Jun. 1489, Thomas de Blavis. HR 5441. GW 7106. Sajtó—Soltész 1042.
 Bejegyzése: „Liber Stephani de Saap, notarii Civitatis Strig.”
 Jelzete: Inc. II. 8. XV.
157. Közép-európai görgetős kötés a XVI. sz. elejéről.
 Tartalma: GRATIANUS: Decretum. Cum apparatus Johannis Teutonicus et additionibus Bartholomaei Brixiensis. Ed. Sebastain Brant. Basel, Id. Jun. (13. Jun.) 1493, Johann Froben. HC 7912. Sajtó—Soltész 1457.
 Bejegyzése: „Geor. Dubowskii et amicorum suorum” (Dubowski György † 1637).
 Jelzete: Inc. II. 15. XV.
158. Magyarországi reneszánsz kötés, XV. sz. vége.
 (Seneca-csoporttal mutat rokonságot)
 Tartalma: Collig. 1. FICINUS, MARSILIUS: De triplici vita. Apologia. Basel, non post 1498, Johann Amerbach. HC 7063. Sajtó—Soltész 1328.
 Collig. 2. ANNIUS, JOHANNES: De futuris Christianorum triumphis in Saracenos. Köln, 19. Aug. 1497, Retro Minores. HC 1129. GW 2024. Sajtó—Soltész 217.
 Bejegyzése: 1. „Anno Domini M... rapta fuit... per Zolyomi...”
 2. „Joannis S. Crucis olim.”
 3. „Jam Simonis Banovszki Archid. Tornensis et Canonici E. Metropolitanae Strigoniensis 1617.”
 4. „Iste liber pertinet ad conventum Strigoniensem.”
 Jelzete: Inc. II. 35. XV.
159. Közép-európai kötés, XV. sz. vége.
 Tartalma: ANTONINUS FLORENTINUS: Confessionale („Defecerunt...”). Titulus de restitutionibus. Roma, XIII. Kal. Dec. (19. Nov.) 1490, Stephan Planck. HC 1199. GW 2131. Sajtó—Soltész 239.
 Jelzete: Inc. II. 53. XV.
160. Magyarországi reneszánsz kötés, XV. sz. vége.
 Tartalma: Collig. 1. (JACOBUS DE GRUYTRODE): Lavacrum conscientiae. Nürnberg, c. 1493, Friedrich Creussner. H 9956 (non HC 9956) Sajtó—Soltész 1812.
 Collig. 2. Stella clericorum. Leipzig, c. 1492, Konrad Kachelofen. H 15065. Gutenberg 1968. 44. Sajtó—Soltész 3142.
 Bejegyzése: „... frater S. Bogadi 1522.”
 Jelzete: Inc. II. 66. XV.
161. Budai reneszánsz kötés, XVI. sz. eleje, Pelagius-csoport.
 Tartalma: HIERONYMUS, (S.): Opera. Tom. VIII. Commentarium in Psalterium. Appendix: Quadruplex Psalterium. — Tom. IX. Commentaria in Matthaeum, Marcum et Pauli epistolas. Basel, Maj. 1516, Johann Frobenius.
 Bejegyzése: „Ego sum Clementis Flauy de Villa Andree, alias de Lehotta, plebani alme Ecclesie Strigonien. necnon Canonici Scti Stephani prothomartyris itidem. Tandem sum donatus Nicolao a deodato Alumno et filio suo adoptivo prescripti Clementis adimpletum est 1530.”
 Jelzete: Inc. I. 21. a. XVI.
162. Veszprémi számadáskönyv csoportja, 1510 körül.
 Tartalma: CONRADUS LEONTORIUS MULBRUNNENSIS: Repertorium alphabeticum. Basel, 1508, Langedorff-Frobenius.
 Bejegyzése: 1. „Nicolaus Szterniczky Anno Domini 1618.”
 2. „Datus a Rndo Luca Deithey Rndo D. Jacobo Gaiensis amoris et benevolentiae ergo. Pro quo oret. Anno Domini 1629. 1. Januarii.”
 Jelzete: Inc. I. 23. XVI.

163. Budai félbőr kötés, XVI. sz. eleje.
 Tartalma: VIVALDI, JOANNES LUDOVICUS: Tractatus de veritate contritionis. Milano, 1. Jul. 1503, Guillaume Le Signerre.
 Bejegyzése: 1. „Liber Ambrosii Dombay.”
 2. „Iste liber Mathie Presbiteri de Kussal dono datum(!) per Ambrosium Litteratum qui fuit olim . . . (?) eidem Mathie presbiteri in pago Dombay 1542.”
 3. „Perlegit Joannes Szaszzy.” († 1674).
 Jelzete: Inc. I. 39. XVI.
164. Közép-európai kötés, XVI. sz. eleje.
 Tartalma: ALBERTUS MAGNUS: Scriptum tertium et quartum super tertium et quartum Sententiarum. Basel, 15. Mart. 1506, Jacobus de Pfortzen.
 Jelzete: Inc. I. 51. XVI.
165. Budai reneszánsz kötés a XVI. sz. első évtizedéből.
 (A Seneca-csoporttal rokon)
 Tartalma: BALBUS JOHANNES: Vocabularius seu Catholicon. Venezia, 6. Oct. 1506, Petrus Liechtenstein.
 Bejegyzése: „Gal byronak attam den 25 . . .” stb. (XVI. sz.-i magyar bejegyzések).
 Jelzete: Inc. I. 56. XVI.
166. Közép-európai reneszánsz kötés, XVI. sz. eleje.
 Tartalma: Collig. 1. THOMAS DE AQUINO: Commentaria in evangelium Matthaei, in Hieremiam et Esaiam prophetam. Venezia, 28. Sept. 1527, Octavianus Scotus.
 Collig. 2. THOMAS DE AQUINO: Expositio in evangelium S. Joannis. Venezia, 27. Jul. 1508, Simon de Luere.
 Bejegyzése: „Dono datus a Simone Somogyi in die Transfigurationis Domini (Aug. 6.) anno 1588 michi Paulo Almássy.”
 Jelzete: Inc. I. 61. XVI.
167. Lányi-kódex csoportja, 1518–1519 között.
 Tartalma: SILVESTER DE PRIERIO: Summa summarum de casibus conscientiae. Strassburg, 1518, Johannes Grüninger.
 Bejegyzése: 1. „1557(?) . . .” (olvashatatlan)
 2. „Zacharias Mossocius Protonotarius Apostolicus, Canonicus Nitriensis. 1566.”
 3. „Petro Suscowith Archidiacono Comaromiensi et Canonico Ecclesiae Strigoniensis etc. Zacharias Mossocius Protonotarius Apostolicus, Archidiaconus Threnchiniensis, Canonicus et Vicarius Nitriensis amoris ergo dedit 22. Junii A. 1572.”
 Jelzete: Inc. I. 68. XVI.
168. Virginia-kódex csoportja, 1510-es évek.
 Tartalma: AMBROSIVS SPIERA TARVISINUS: Liber quadragesimalium sermonum de floribus sapientiae. Basel, 1510, Jacobus Pforzensen. Koroknay GJ 1966. 4. Katalógus 1966. 58.
 Bejegyzése: „Joannes Györy, bellicus, Sacrae Cesariae Regiaeque Majestatis in partibus Hungariae Superioris notarius pro dono dedit Ladislao Deáki, Praeposito S. Georgii de Viridi Campo A. d. 1612.”
 Jelzete: Inc. I. 82. XVI.
169. Horatius-csoport, XVI. sz. első évtizede.
 Tartalma: Speculum exemplorum. Hagenau, 15. Jan. 1507, Heinrich Gran. Katalógus 1966. 40.
 Jelzete: Inc. I. 89. XVI.

170. Félbőr kötés Horatius-csoport, XVI. sz. első évtizede.
 Tartalma: RAYMUNDUS DE SABUNDE: Liber creaturarum. Nürnberg, 23. Sept. 1502, Anton Koberger.
 Bejegyzése: 1. „Johannis Henckelli senioris sum.”
 2. „Huius libri possidet Mathias Muray Zombatinus Tot 1573.”
 3. „1573. Thomas Benkowicius erat possessor huius libri, sed Georgio Clementi Succentori Alme Ecclesie Agriensi pignus amicitie donauit. Anno ut supra.”
 4. „Ex libris Martini Pap de Kopczan legatis a Rdo dno Martino Zakolczai Canonico Agr.”
 Jelzete: Inc. I. 99. XVI.
171. Lányi-kódex csoportja, XVI. sz. eleje.
 Tartalma: PELBARTUS DE THEMESWAR: Expositio psalmorum. Hagenau, 9. Apr. 1513, Heinrich Gran, pro Johanne Rynman. RMK III. 183. Katalógus 1966. 59.
 Bejegyzése: 1. „Hic liber emptus est floreno uno” (XVI. sz.) .
 2. „Is liber post mortem domini Sathai Nicolao Nowak, Canonico Strigoniensi est datus 1562.”
 3. „Liber M. Joannis de Cherkwth fuit qui tempore testamenti dixit M. Michaelis Canonici Quinqueecclesiensis esse et habet modo.”
 4. Formula absolutionis Julii Papae II. és Petri legati.
 5. Orvosságreceptek latinul.
 Jelzete: Inc. I. 105. XVI.
172. Veszprémi számadáskönyv csoportja, 1510 körül (46. kép).
 Tartalma: ANGELUS DE CLAVASIO: Summa angelica de casibus conscientiae. Hagenau, 1509, Heinrich Gran. Katalógus 1966. 41.
 Jelzete: Inc. I. 106. XVI.
173. Korvina stílusú cseh kötés, 1530 körül.
 Tartalma: LUTHER, MARTINUS: Enarrationes seu postillae. Strassburg, 1530, Adlanus. Katalógus 1966. 73.
 Bejegyzése: „Sigismundi Körösi pro tempore Parochi Szerediensis 1645.”
 Jelzete: Inc. I. 126. XVI.
174. Közép-európai (magyarországi?) reneszánsz kötés, 1550-es évszámmal.
 Tartalma: GREGORIUS IX, papa: Decretales. Paris, 26. Jan. 1512, Thielmannus Kerver. Katalógus 1966. 64.
 Bejegyzése: 1. „1558... Zolthay rector hospitalis in Beregh(?).”
 2. „venit mihi ad manus...”
 3. „Idem Andreas donavit fratri suo Georgio de Myleticz die conversionis divi Pauli (= Jan. 25.) in domo sua 1568.”
 4. „Lengyel kezelzet így kel feozny Wegy borst, zep... belyth, aprits az borba. Annakutánna...”
 5. Házasságjogi feljegyzések latinul.
 Jelzete: Inc. II. 14. XVI.
175. Virginia-kódex csoportja, 1513–1515 között.
 Tartalma: Missale Strigoniense. Venezia, 4. Jan. 1513, Petrus Liechtenstein, pro Stephano Heckel. RMK III. 186. Hubay 20a. Koroknay, GJ 1966. 5.
 Bejegyzése: 1. „S. Pfandl”.
 2. „1536. Am 6. Septembris ist Paul Palak gestorben nach Mittag zwischens aidlesen und zwesekens: Gnad im Gott und uns auch.”
 3. Sok liturgikus bejegyzés. Valószínűleg a Szepességben használták.
 Jelzete: Inc. II. 15. XVI.
176. Virginia-kódex csoportja, 1513–1515 között.
 Tartalma: Collig. I. MARULUS, MARCUS SPALATENSIS: Institutiones bene vivendi. Basel, 1513, Adamus Petrus Langendorff.

- Collig. 2. COCCUS, MARCUS ANTONIUS SABELLICUS: Exemplorum libri decem. Venezia, 1507, Joannes Bartholomaeus Astensis. Koroknay GJ 1966. 6. Katalógus 1966. 55.
- Bejegyzése: 1. „Ladislai de Soklos Canonici Jauriensis et Poseniensis Ecclesiarum” (1533 és 1543 közöttől).
2. „Hunc librum dono dedit Franciscus de Andreis Episcopus Scopiensis, Cantor Ecclesiae Strigoniensis ac Praepositus Felhéviziensis Francisco Pohroncio Szelepcheny Canonico Eccl. Strigoniensis... A. 1590.”
3. „Franciscus Szelepcheni C.(anonicus) E.(cclesiae) S.(trigoniensis) V.(incet) T.(andem) V.(eritas).”
4. Kézírásos latin kis káté.
- Jelzete: Inc. II. 26. XVI.
177. Magyarországi kötés a XVI. sz. elejéről.
- Tartalma: Collig. 1. FRANCISCUS DE INSULIS, MICHAEL: Quodlibetum de veritate fraternitatis rosarii. — RUPE, ALANUS DE; Psalterium virginis Mariae. Ed. STEPHANUS DE PIOPERA. Bologna, 10. jul. 1500, Johannes Antonius de Benedictis. HR 7345. Sajtó—Soltész 1357.
- Collig. 2. BECHHOFEN, JOHANNES DE: Quadruplex missalis expositio. Basel, 1. Sept. 1505, Michael Furter. H 2728=H. 6801. GW III col. 587. Sajtó—Soltész I. 180.
- Jelzete: Inc. II. 29. XVI.
178. Közép-európai (magyarországi?) reneszánsz kötés, 1520 körül.
- Tartalma: OSUALDUS DE LASKO: Sermones de sanctis Biga salutis intitulati. Hagenau, in vigilia sancti Callixti 1506, Heinrich Gran, pro Johanne Rynman. RMK III. 135. Katalógus 1966. 65.
- Jelzete: Inc. II. 34. XVI.
179. Krakkói kötés a budai reneszánsz kötések modorában, 1510-es évek.
- Tartalma: Collig. 1. Formulæ instrumentorum necnon Ars notariatus. Strassburg, XII. Kal. Oct. 1504, Johann Knoblauch.
- Collig. 2. Formulæ advocatorum et procuratorum Romanae Curiae et Regii Parlamenti. Hagenau, tertio Non. Junii 1505, Heinrich Gran, pro Wolfgango Lachner.
- Bejegyzése: „Ego Lucas de Deche notarius publicus...” (1513 körül. — Lucas de Deche 1503-ban a gyulafehérvári iskolában tanult a krakkói Ágoston mester rektorsága alatt.)
- Jelzete: Inc. II. 38. XVI.
180. Budai reneszánsz kötés, XVI. sz. eleje.
- Tartalma: MARULUS, MARCUS SPALATENSIS: Liber institutionis bene vivendi. Venezia, Maj. 1516, Franciscus de Consortibus, pro Melchiorre Sesse.
- Bejegyzése: „Liber iste dono datus ab Adm. Revdo Dno Gabriele Monozslai Concionatore Ordinario Poseniensi et Canonico ejusdem loci” (XVII. sz. eleje).
- Jelzete: Inc. II. 43. XVI.
181. Virginia-kódex csoportja, XVI. sz. eleje.
- Tartalma: Regulæ monasticorum: S. Benedicti, S. Basillii, S. Augustini et S. Francisci. Paris, III. Id. Jul. 1514, Joannes Petit.
- Bejegyzése: „Iste liber qui est regula sancti benedicti uocatur est emptus per fratrem Michaellem... (?) Ordinis ejusdem divi patris benedicti anno domini 1517 floreno uno, in quibus laudetur deus.”
- Jelzete: Inc. II. 44. XVI.
182. Virginia-kódex csoportja, 1515 körül.
- Tartalma: Missale Paulinorum. Venezia, 20. Jul. 1514, Petrus Liechtensteir, pro Stephano Heckel. RMK III. 196. Koroknay GJ 1966. 7.
- Jelzete: Inc. II. 119. XVI.

183. Virginia-kódex csoportja, 1512–1515 között.
 Tartalma: Missale Strigoniense. Venezia, Kal. Aug. (1. Aug.) 1511, Nicolaus de Franckfordia, pro Johanne Paep. RMK III. 175. Koroknáy GJ 1966. 8.
 Bejegyzése: 1. „Emericus de(?)Cztwrtak (Detrecsütörtök?) anno domini 1552.”
 2. „Sum Stephani de Réya” (XVII. sz.).
 3. Felix Radransky (áthúzott szlovák nyelvű szöveg).
 Jelzete: Inc. II. 123. XVI.
184. Lányi-kódex csoportja, 1519 körül.
 Tartalma: ALEXANDER DE VILLA DEI: Grammatica linguae latinae. Venezia, 1519, Petrus Liechtenstein, pro Urbano Keym. Katalógus 1966. 53.
 Bejegyzése: „Capitul. Poso, 1633. Lit. G.”
 Jelzete: Inc. II. 127. XVI.
185. Magyarországi kötés a XVI. sz. elejéről.
 Tartalma: Formularium ad usum dominicanorum. Venezia, 4. Dec. 1504, Lazarus de Soardis.
 Bejegyzése: 1. „Ad usum fratris Johannis de Gara Mayk (?)” (XVI. sz.).
 2. „Simonis Banóvski Archidiaconi Thornensis et Canonici E. M. Strigoniensis” (Bánóvszki Simon †1634).
 Jelzete: Inc. III. 11. XVI.
186. Budai elemeket felhasználó közép-európai (lengyel?) kötés a XVI. sz. elejéről.
 Tartalma: JOHANNES DE AQUILA—DANIEL VINCENTINUS: Sermones quadragesimales. Venezia, 21. Apr. 1509, Jacobus Pentius de Leucho.
 Bejegyzése: „Francisci Pohronczii Szelepcsényi C.(anonici) E.(cclesiae) S.(trigoniensis) V.(incet) T.(andem) V.(eritas) 1601.”
 Jelzete: Inc. III. 12. XVI.
- Érseki Papnevelő Intézet Könyvtára
187. Magyarországi reneszánsz kötés, XVI. sz. eleje. Caoursin-csoport.
 Tartalma: PETRUS LOMBARDUS: Sententiarum libri IV. Comm. S. Bonaventura. Ed. Johannes Beckenhab. Nürnberg, post 2. Mart. 1491, Anton Köberger. HC 3540. Sajtó—Soltész 2646.
 Bejegyzése: Kötéstáblában 2 pergamen szalag öcseh töredék. Vö. KIRÁLY PÉTER: Ostřihomský zlomek staročeské Alexandreidy. Studia Slavica, 2(1956) 157–184.
 Jelzete: Inc. 31.
188. Magyarországi reneszánsz kötés, XVI. sz. eleje. Aristoteles-csoport.
 Tartalma: Collig. 1. JUVENALIS, DECIMUS JUNIUS: Satyrae. Venezia, 2. Dec. 1492, Johannes Tacuinus. HC 9709. Sajtó—Soltész 2001.
 Collig. 2. SENECA, LUCIUS ANNAEUS: Tragoediae. Venezia, 18. Jul. 1493, Matteo Capcasa. HC 14668. Sajtó—Soltész 3070.
 Bejegyzése: 1. „Monasterio donatus Sedlecensi per F. G. (?) EK. Orent pro eo.”
 2. „Monasterio Sedlecensi Catalogo inscriptus.”
 Jelzete: Inc. 22.
- Érseki Simor Könyvtár
189. Krakkói reneszánsz kötés a budai kötések modorában.
 Tartalma: GERSON, JOHANNES: Opera. Pars III. Strassburg, III. Id. Aug. (11. Aug.) 1494, Martin Flach. HC 7625. Sajtó—Soltész 1404.
 Bejegyzése: „Liber est Reverendissimi Domini Doctoris Joannis Fabri episcopi Viennensis, propriis et non episcopalibus pecuniis(?) emptus ergo et movente ipsius in Bibliothecam collegii sui divi Nicolai ad usum inhabitantium studentium et studiosorum juxta suam ordinationem collocandus. Actum X. Januarii anno a Christo nato MDXL. Ex

singulari mandato et ex ore ipsius Reverendissimi Episcopi Benno Kistenfeger.”

Jelzete: II. 7822.

190. Budai reneszánsz kötés, XVI. sz. eleje.

Tartalma: DURANTI, GUILLELMUS: Rationale divinatorum officiorum. Strassburg, quinta feria post diem sancti Kiliani (13. Jul.) 1486, Georg Husner, HC 6492, GW 9132. Sajó—Soltész 1240.

Bejegyzése: „Collegii Societatis Jesu Viennae catalogo inscriptus 1608.”

Jelzete: II. 7910.

191. Közép-európai reneszánsz kötés, XVI. sz. eleje.

Tartalma: HIERONYMUS, (S.): Epistolae. Nürnberg, 12. Nov. 1495, Anton Koberger. HC 8562. Sajó—Soltész 1684.

Bejegyzése: „1504. Johannes Stephanus Reuss(?) vel Preuss(?) . . . Juris Utriusque doct.” II. 7941.

Jelzete: —

GÖRLITZ

Peterskirche (Ehemals)

192. Budai reneszánsz kötés, 1490 után.

Tartalma: ALBERTUS DE PADUA: Sermones. Ulm, circa festum sancti Viti 1480, Johann Zainer.

Jelzete: — H 574.

GRAZ

Franziskaner Kloster

193. Lányi-kódex csoportja, 1510-es évek.

Tartalma: Auctores octo cum commento. Lyon, 28. Apr. 1519, Eustache Maréchal et Jean Marion.

Bejegyzése: „Vitus Hormayr 1569.”

Jelzete: A. 53/53.

194. 1510-es évek Corvin-kódex csoport, 1510 körül.

(Koroknay AHA 1969. Abb. 7—8.)

Tartalma: Collig. 1. VORRILLONG, GUILLERMUS: Super quatuor libros Sententiarum. Venezia, 11. Jul. 1502, Bonetus Locatellus, pro Lazaro de Soardis. Collig. 2. MAURITIUS HIBERNICUS: Formalitates de mente doctoris Subtilis Scoti. Venezia, 14. Dec. 1501, Simon de Luere.

Bejegyzése: 1. „Liber iste concessus est pro usu Fratris J. de Strauebing per fratrem Archangelum tunc vicarium provinciae” (Fr. Archangelus von Weirach † 1518).

2. „modo iste liber pertinet pro loco Graecensi” (XVI. sz.).

Jelzete: A. 54/42.

195. Caoursin-csoport, XVI. sz. eleje.

Tartalma: Manuale secundum ritum et morem sacrosanctae Romanae ecclesiae. Venezia, 16. Jun. 1507, Lucantonio de Giunta.

Jelzete: A. 54/70.

196. Esztergomi missale csoportja, 1500 körül.

Tartalma: Missale Strigoniense. Lyon, 6. Maj. 1501, Pierre Hongrois. RMK III. 102.

Bejegyzése: Eisenstadt (eredetbejegyzés).

Jelzete: A. 54/121.

197. Aristoteles-csoport, XV. sz. vége.

Tartalma: Missale Strigoniense. Nürnberg, 31. Aug. 1484, Anton Koberger. HC 11429. RMK III. 7.

Jelzete: A. 65/76.

Minoritenkloster

198. Veszprémi számadáskönyv csoportja, 1500 körül.
Tartalma: Biblia. Cum glossa ordinaria Walafridi Strabonis aliorumque et interlineari Anselmi Laudunensis et cum postillis ac moralitatibus Nicolai de Lyra. Pars VI. Basel, Kal. Dec. (1. Dec.) 1498, Johann Froben et Johann Petri. HC 3172 GW 4284.
Jelzete: 01903.

Universitätsbibliothek

199. Caoursin munkáját tartalmazó kötetstábla, 1500 körül.
Tartalma: Collig. 1. CAOURSIN, GUILLELMUS: Stabilimenta militum Hierosolymitanorum. Ulm, 23. Aug. 1496, Johannes Reger. H 4364. BMC II. 541.
Collig. 2. Privilegia ordinis S. Joannis. Ulm, c. 1496, Johannes Reger. HC 4874.
Bejegyzése: „Coll. Soc. Jesu 1669.”
Jelzete: Inc. 9968—69.

200. Egidus-csoport, 1480-as évek.
(Schunke, GJ 1967. Abb. 2.)
Tartalma: Corpus iuris civilis. Iustiniani institutiones. Cum glossa ordinaria Accursii Florentini. Mainz, X. Kal. Jun. (23. Mai.) 1476, Peter Schöffer. HC 9498, GW 7590.
Bejegyzése: 1. „Joh. Siebenhirter.”
2. „Coll. Graecens. 1692.”
Jelzete: Inc. III. 9767.

201. Egidus-csoport, 1480-as évek.
(Schunke GJ 1967. Abb. 1.)
Tartalma: GREGORIUS IX. papa: Decretales. Cum apparatu Bernardi Parmensis. Mainz, IX. Kal. Dec. (23. Nov.) 1473, Peter Schöffer. HC 7999.
Bejegyzése: 1. Johann Siebenhirter címere.
2. „Coll. Soc. Jesu catal. inscr. 1600.”
Jelzete: Inc. IV. 9717.

GÜSSING

Franziskaner Kloster

202. Aristoteles-csoport, XV. sz. vége.
Tartalma: Collig. 1. Psalterium. (Lat.) Comm. Bruno, episcopus Herbipolensis. Nürnberg, 1497, Anton Koberger. HC 4013.
Collig. 2. Sequentiae. Textus sequentiarum cum commento. Köln, 1496, Heinrich Quentell. HC 14686. C 5379(?).
Collig. 3. Hymni. Expositio hymnorum cum commento. Köln, 8. Oct. 1496, Heinrich Quentell. HC 6788.
Bejegyzése: „Balthasar Batthyany.”
Jelzete: 2/126(145).

203. Közép-európai kötés, 1490 után.
Tartalma: GRITSCH, JOHANNES: Quadragesimale. Nürnberg, 1488, Georg Stuchs. H 8072.
Bejegyzése: 1. „Liber Loci de Iwanits non alienetur de loco supradicto.”
2. „Conv. Nemetujvár 1661.”
Jelzete: 2/130 (41).

204. Budai reneszánsz kötés, XVI. sz. eleje.
Tartalma: PETRUS HISPANUS: Copulata omnium tractatum etiam parvorum logicalium et tractatus synathegorematum. Nürnberg, 15. Jun. 1494, Anton Koberger. H 8705.
Bejegyzése: „Balthasar Batthyany.”
Jelzete: 2/131 (25).

205. Pelagius-csoport, 1515–1520 között.
Tartalma: Collig. 1. JUVENALIS, DECIMUS JUNIUS: Satyrae. Brescia, 1501, Angelus et Jacobus Britannicus.
 Collig. 2. PERSIUS FLACCUS, AULUS: Satyrae. Comm. Johannes Britannicus et Bartholomaeus Fontius. Venezia, 17. Jan. 1492, Bartholomaeus et Ragazonibus. HC 12737.
Bejegyzése: „Andreas Beythe.”
Jelzete: 2/188 (123).
206. Egidius-csoport, XV. sz. vége.
Tartalma: Collig. 1. DIODORUS SICULUS: Bibliotheca. Lat. trad. FRANCISCUS POGGIUS. — TACITUS, C. CORNELIUS: Germania. Venezia, Andreas de Paltaszichis, 31. Jan. 1474.
 Collig. 2. OROSIUS, PAULUS: Historiae. Ed. AENEAS VULPES. Vicenza, c. 1475, Hermann Liechtenstein. H 12099.
Bejegyzése: 1. „Doctor Parrhisien. Caspar Dalos, Frater Charissimus, hunc libellum Petro Sabariensi hereditarium adhuc puero reliquerat. Scriptum Anno Domini 1522. Wiene Pannonie.”
 2. „Doctor Caspar Dalos pie memorie d. d. Petro Wertesy Sabariensi Hunc librum suo volumine donavit. Anno Domini 1524.”
 3. „Conv. Nemet. (ujvár) 1661.”
 4. „Sum Stephani Beythe + amicorum. Donante Blasio Lihvaro(?) Uywarini.”
 5. „Liber iste Donatus Domini (!) Martino de Feulselyndwa Per Petrum Wertesy Sabariensi (!) eo anno quo Zyleminus Caesar thurcarum Ungariam et Alemaniam gentium innumerabili multitudine invaserat 1529. gratuito.”
 6. „Iste liber pertinet ad Benedictum Kalamar a Kermend. Emptus est a Valentino Kyraly a Kermend fl. II. a. d. 1549.”
Jelzete: 2/197 (86).
207. Seneca-csoport, 1500 körül.
Tartalma: POLITIANUS, ANGELUS: Opera. Ed. ALEXANDER SARTIUS, Venezia, Jul. 1498, Aldus Manutius. HC 13218. BMC V. 559.
Bejegyzése: „sum Andreae Beythe.”
Jelzete: 2/207.
208. Veszprémi számadáskönyv csoport, 1500 körül.
Tartalma: CICERO, MARCUS TULLIUS: De oratore. Ed. HIERONYMUS SQUARZAFICUS. Venezia, 15. Jul. 1495, Philippus Pincius. HC 5109=H 5110. GW 6752.
Jelzete: 2/220 (82).
209. Közép-európai kötéstábla a budai elemek felhasználásával, XVI. sz. (63. a–b. kép).
Tartalma: Collig. 1. LUTHER, MARTINUS: Commentarius in epistolam Pauli ad Galatas. Wittenberg, 1523.
 Collig. 2. FLACCIUS ILL. M.: Gnothi seauton. Basel, 1568, Petrus Pernia.
Bejegyzése: „Sum ex libris Georgii Nowaskij 1592.”
Jelzete: 3/74.
210. Lányi-kódex csoportja, 1520 körül.
Tartalma: Collig. 1. ALEXANDER DE VILLA DEI: Doctrinale. Venezia, 1519, Petrus Liechtenstein pro Urbano Keyem.
 Collig. 2. ALEXANDER DE VILLA DEI: Grammatica. Venezia, 1509, Petrus Liechtenstein pro Johanne Paep.
Bejegyzése: 1. „Suo Jure possidet me Thomas Kompos de Bende, Comes Comitii Zaladiensis ac dapifer regalium inagister.”
 2. „Nos Thomas Kombos de Bende, Comes comitii Castri... ac

- abbas Monasterii Czyrak ac Prefectus Bonorum Magistri Domini Taplei (?) . . . de Alsolyndwa.”
- Jelzete:** 3/130 (29).
- 211. Lányi-kódex csoportja, 1520 körül.**
- Tartalma:** Collig. 1. BURGO, JOHANNES DE: Pupilla oculi. Strassburg, 5. Sept. 1514, Johann Knoblauch.
Collig. 2. MANCINELLUS, ANTONIUS: Opera. Basel, 1518, Nicolaus Kessler.
- Bejegyzése:** 1. Történeti feljegyzések „Zriny Johannes plebanus S. Michaelis”-ről és „Michael plebanus S. Martini”-ről 1555.
2. „Balthasar Batthyany.”
- Jelzete:** 3/154 (35).
- 212. 1510-es évek Corvin-kódex csoportja, 1510 körül.**
- Tartalma:** Collig. 1. PEROTTUS, NICOLAUS: Grammatica. Venezia, 30. Maj. 1505, s.t., pro Leonhardo Alantse.
Collig. 2. Regulae Grammaticales antiquorum. Basel, 15. Jun. 1503, Michael Furter.
Collig. 3. FLORUS, LUCIUS ANNAEUS: Bellorum Romanorum libri IV. Wien, 23. Jul. 1511, Hieronymus Vietor et Johannes Singrenius pro Leonhardo et Luca Alantse.
Collig. 4. HIERONYMUS, (S.): Aureola ex floribus S. Hieronymi contexta. Wien, 30. Jul. 1511, Hieronymus Vietor et Johannes Singrenius pro Leonhardo Alantse.
- Bejegyzése:** „Balthasar Batthyany”.
- Jelzete:** 3/169.
- 213. Budai reneszánsz kötés, 1510-es évek.**
- Tartalma:** BUSTIS, BERNARDINUS DE: Mariale. Nürnberg, 15. Apr. 1503, Anton Koberger.
- Bejegyzése:** Magyar nyelvű bejegyzések.
- Jelzete:** 3/192 (134).
- 214. Corvin-kódex bélyegző utánmetszésével díszített velencei vagy közép-európai reneszánsz félbőr kötés, XVI. sz. eleje.**
- Tartalma:** OVIDIUS NASO, PUBLIUS: Metamorphosis. Venezia, 1513, Johannes Tacuinus.
- Bejegyzése:** „Balthasar Batthyany.”
- Jelzete:** 3/245 (274).
- 215. Egidus-csoport, 1490-es évek.**
- Tartalma:** Collig. 1. Historia de Spiritu Praedicatorum. S. l., a. et t.
Collig. 2. NIGER, FRANCISCUS: Modus epistolandi. Venezia, V. Id. Sept. (9. Sept.) 1490, Bonetus Locatellus. HR 11866 BMC V. 438.
Collig. 3. PLATO: Epistolae. S. l., a. et t.
- Bejegyzése:** 1. „Sum Johannis Potyondi de heyrsa.”
2. „Sum fratris Mathiae de Wasarhel traditus eidem a fratre Matheo ordinis sancti Pauli heremite anno 155... (?) in Monasterio diue Magdalene ecclesie beate Marie virginis de Saagh eiusdem loci profess. 1546.”
- Jelzete:** 27.
- GYÖNGYÖS**
- Bajza József Tudományos Könyvtár
- 216. Széprémi számadáskönyv csoportja, XVI. sz. eleje.**
- Tartalma:** BERNARDUS CLARAVALLENSIS: Opuscula. Ed. Theophilus Brixianus. Venezia, 17. Oct. 1495, Simon Bevilacqua. HC 2922. GW 3908. Sajtó—Soltész 561.

- Bejegyzése:** 1. „Liber Emerici Toth de Felnemet donatus est ei in Lad in festo divi Joannis Baptistae (= Jun. 24.) anno d. 1555.”
2. „Hunc librum possidet Joannes Bor de Felnemet donatus ab Urbano Gogh (?) Anno dni 1568.”
3. „Ego sum Matthiae Seboltinus 1579.”
4. „Residentiae Societatis Jesu Gyöngyösién. 1636.”
- Jelzete:** Inc. 3.
- 217. Aristoteles-csoport, XV. sz. vége.**
Tartalma: AUGUSTINUS, AURELIUS: Opuscula. Venezia, 23. Jul. 1484, Andreas de Bonetis. HC 1947. C 734. GW 2864. Sajó—Soltész 359.
Jelzete: Inc. 68.
- 218. Magyarországi reneszánsz kötés, XVI. sz. eleje.**
Tartalma: MARCHESINUS, JOHANNES: Mammotrectus super Bibliam. Strassburg, 1487, Martin Flach. HC 10566. Sajó—Soltész 2175.
Bejegyzés: 1. „Possideo hunc librum ego Paulus Zegeginus.”
2. „Dono datus a domino Joanne Kyraly Anno post partum Virginis Mariae 1587.”
Jelzete: Inc. 73.
- 219. Magyarországi kötés, XVI. sz. eleje.**
Tartalma: PELBARTUS DE THEMESWAR: Sermones Pomerii de sanctis. Pars II. Hagenau, 20. Febr. 1499, Heinrich Gran, pro Johanne Rynman. HC 12555. RMK III. 49. Sajó—Soltész 2554.
Bejegyzése: „Conventus Gyöngyösiensis Fr. Min. SS. Salv.”
Jelzete: Inc. 74.
- 220. Veszprémi számadáskönyv csoportja, XVI. sz. eleje.**
Tartalma: (Pseudo-) ALBERTUS MAGNUS (= HUGO RIPELIN DE ARGENTINA): Compendium theologiae veritatis. Venezia, 14. Jun. 1485, Gabriel de Grassis. HC 441, GW 606. Sajó—Soltész 86.
Bejegyzése: 1. „Unus ex libris Matthiae Tamasi.”
2. „Concessus sum ad usum fratris Val. de Nadasd 1538.”
Jelzete: Inc. 87.
- 221. Görgetős díszű magyarországi reneszánsz kötés, 1520-as évek (55. kép).**
Tartalma: MARCHESINUS, JOHANNES: Mammotrectus super Bibliam. Venezia, non ante 19. Nov. 1485, Gabriel de Grassis, pro Francisco de Madiis. HC 10564. Katalógus 1966. 68. Sajó—Soltész 2173.
Jelzete: Inc. 88.
- 222. Velencei vagy magyarországi kötés a XV. sz. végétől.**
Tartalma: ANGELUS DE CLAVASIO: Summa angelica de casibus conscientiae. Venezia, 4. Jun. 1492, Georgius Arrivabene. H 5396. GW 1934. Sajó—Soltész 201.
Bejegyzése: 1. „Ad usum fratris Johannis 1594.”
2. „Conventus Gyöngyösiensis Fr. M. Prov. Ung. SS. mi Salv.”
Jelzete: Inc. 89.
- 223. Aristoteles-csoport, XVI. sz. eleje.**
Tartalma: ANGELUS DE CLAVASIO: Summa angelica de casibus conscientiae. Venezia, 4. Jun. 1492, Georgius Arrivabene. H 5396. GW 1934. Sajó—Soltész 201.
Bejegyzése: 1. „Conventus Buden. et (?) Pest . . .” (levágva).
2. „Conventus Gyöngyösiensis F. M. Prov. Ung. SS. Salv.”
Jelzete: Inc. 90.
- 224. Veszprémi számadáskönyv csoportja, XVI. sz. eleje.**
Tartalma: MARCHESINUS, JOHANNES: Mammotrectus super Bibliam. Venezia, 1483, Franz Renner. HC 10563. Sajó—Soltész 2172.

- Bejegyzése: „Sigillum Conventus Gyöngyösiensis Ord. S. Francisci” (gumibélyegző).
Jelzete: Inc. 95.
225. Közép-európai reneszánsz kötés, 1500 körül.
Tartalma: BALBUS, JOHANNES: *Catholicon*. Venezia, pridie Kal. Mart. (28. Febr.) 1497. Johann Hamann, pro Petro Liechtenstein. H 2266. GW 3203. Sajtó—Soltész 467.
Bejegyzése: „Egregio Paulo custodi(?)”.
Jelzete: Inc. 110.
226. Egidius-csoport, szignatúrával, 1487 után.
Tartalma: GALLUS, abbas Cisterciensis: *Malogranatum*. Köln, 1487, Ludwig von Renchen. HC 7451. Katalógus 1966. 22. Sajtó—Soltész 1372.
Jelzete: Inc. 120.
227. Veszprémi számadáskönyv csoportja, 1500 körül.
Tartalma: REUHLIN, JOHANNES: *Vocabularius breviloquus*. etc. Nürnberg, 12. Jul. 1498, Anton Koberger. C 6283. Sajtó—Soltész 2944.
Bejegyzése: „Ad locum nostrum Chanadien.”
Jelzete: Inc. 176.
228. G A-csoport, 1510-es évek.
(Koroknay MTÉ 1962. 7. kép)
Tartalma: Collig. 1. BERNARDUS CLARAVALLENSIS: *Sermones de tempore et de sanctis una cum homiliis et epistolis*. Milano, 5. Oct. 1495, Leonhard Pachel. HC 2850. GW 3946. Sajtó—Soltész 574.
Collig. 2. BERNARDUS CLARAVALLENSIS: *Epistolae*. Milano, 15. Dec. 1495, Leonhard Pachel. HR 2873. GW 3927. Katalógus 1966. 32. Sajtó—Soltész 566.
Jelzete: Inc. 182—183.
229. Virginia-kódex csoportja, 1520 körül.
(Koroknay, GJ 1966. 5.)
Tartalma: THOMAS DE AQUINO: *Summa theologica. Secunda Secundae*. Paris—Rouen, 15. Sept. 1520, Pierre Olivier.
Jelzete: Ant. 570.
230. Seneca-csoport, XVI. sz. eleje.
Tartalma: ALBERTUS MAGNUS: *Postillae super Evangelia*. Pars I—II. Hagenau, 1504, Heinrich Gran. Katalógus 1966. 39.
Bejegyzése: 1. „Per Venerabilem dominum Martinum plebanum de Jasberen liber iste donatus est ad Claustrum Beatae Virginis in dicta Jasberen fundatum itaque nullus ab eodem praesumat alienare” (más kéztől folytatva) „nisi ad aliud monasterium videlicet Budam, Pestinum 1536”.
2. „Olim Ibrany” (későbbi magyarázat szerint) „Thomas Ibrany vagy Stephanus Ibrany”.
3. „Ad susum fratris Matie de Giengies est concessus a fratre Blasio de Giengies. Laus Deo et Sanctissimae Mariae Matris ejus” (XVI. sz. vége).
Jelzete: Ant. 614.
231. Seneca-csoport, 1510-es évek.
Tartalma: ALBERTUS MAGNUS: *Postillae super Evangelium Matthaei*. Pars III. Hagenau, 1505, Heinrich Gran. Katalógus 1966. 45.
Bejegyzése: „Per venerabilem dominum Martinum Plebanum de Jaszberen iste liber donatus est claustro Beatae Virginis in dicta Jaszberen fundato, itaque nullus de claustro dicto alienare praesumat.” (XVI. sz. eleje)
Jelzete: Ant. 615.

232. Virginia-kódex csoportja, 1510-es évek.
 Tartalma: Opus aureum super Evangeliiis totius anni. Lyon, 1510, Jean de Vinglet.
 Katalógus 1966. 54.
 Jelzete: Ant. 663.
233. Lányi-kódex csoportja, XVI. sz. eleje.
 Tartalma: Collig. 1. GUILLERMUS: Postillae. Expositio super evangelia et dominicarum et sanctorum per anni circulum collecta. Basel, pridie Kal. Mart. 1518, Adamus Petrus Langendorff.
 Collig. 2. AGRICOLA, DANIEL: Passio Domini nostri Jesu Christi secundum seriem evangelistarum. Basel, Non. Mart. 1518, Adamus Petrus Langendorff.
 Bejegyzése: „Conventus Gyöngyösien.”
 Jelzete: Ant. 710.
234. Magyarországi kötés a XVI. sz. elejéről.
 Tartalma: Regula beati patris nostri Francisci. Brescia, 1502, s.t.
 Jelzete: Ant. 711.
235. Virginia-kódex csoportja, 1512–1515. között.
 Tartalma: Firmamenta trium ordinum beatissimi Patris nostri Francisci. Paris, 1512, Petit, Regnault, Frellon. Katalógus 1966. 49.
 Jelzete: Ant. 713.
236. Virginia-kódex csoportja, 1512–1515. között (48. kép).
 Tartalma: HUGO DE SANCTO CHARO, Cardinalis: Postillae super epistolas et evangelia. Pars III. Paris, 1506, s.t. Katalógus 1966. 56.
 Bejegyzése: „Ad usum fratris Benedicti Cherögyi emptus est Szegedini a civibus Flo II anno 1544.”
 Jelzete: Ant. 763.

GYÖR

Semináriumi Könyvtár

237. Pelagius-csoport, 1515–1520 között.
 Tartalma: Psalterium. (Lat.) Comm. Bruno, episcopus Herbipolensis. Nürnberg, 1497, Anton Koberger. HC 4013. Aistleitner 57. Katalógus 1966. 47.
 Sajó—Soltész 2856.
 Jelzete: Ö. II. 4.
238. Közép-európai reneszánsz kötés, XVI. sz. eleje.
 Tartalma: Collig. 1. CHAIMIS, BARTHOLOMAEUS DE: Confessionale. Nürnberg, 31. Maj. 1480, Fratres Eremitarum S. Augustini. H 2485. GW 6546.
 Aistleitner 37. Sajó—Soltész 975.
 Collig. 2. ANTONINUS FLORENTINUS: Confessionale („Defecerunt ...”). Titulus de restitutionibus. Venezia, 20. Aug. 1483, Antonius de Strata. HC 1189=H 1194 GW 2116. Aistleitner 20. Sajó—Soltész 236.
 Bejegyzése: „Cathedralis Eccl. Jaurinensis.”
 Jelzete: Ö. II. 5.
239. 1510-es évek Corvin-kódex csoportja, XVI. sz. első évtizede.
 (Koroknay, AHA 1969. Abb. 9.)
 Tartalma: BONIFACIUS VIII. papa: Liber sextus Decretalium. — CLEMENS V. papa: Constitutiones. etc. Ed. SEBASTIAN BRANT. Basel, Kal. Dec. (1. Dec.) 1500, Johann Froben et Johann Amerbach. HC 3636. GW 4905.
 Aistleitner 55. Katalógus 1966. 38. Sajó—Soltész 783.
 Bejegyzése: „Ex libris I.A.Z.I.V.D.P.V. 1644.”
 Jelzete: Ö. II. 12.

240. 1510-es évek Corvin-kódex csoportja, XVI. sz. első évtizede.
Tartalma: GREGORIUS IX. papa: Decretales. Ed. SEBASTIAN BRANT. Basel, Non. Oct. (7. Oct.) 1500, Johann Froben et Johann Amerbach. HC 8040, Aistleitner 94. Sajó—Soltész 1509.
Bejegyzése: 1. „Jo Ludovici Brassicani J. U. doctoris.”
 2. „I.A.Z.I.V.D.P.V. 1644” (exlibris).
Jelzete: Ö. II. 13.
241. Budai reneszánsz kötés, Ambrosius-csoport, 1500 körül.
Tartalma: BAPTISTA MANTUANUS: De patientia. Brescia, III. kal. Jun. (30. Maj.) 1497, Bernardinus Misinta. HC 2404=2403. GW 3304. Aistleitner 35. Sajó—Soltész 479.
Bejegyzése: 1. „Lego Joanni Nepoti meo pro dono MAM...”
 2. „Nomina dominorum Cruciferorum Reverendus dominus Sebastianus de Dalmad, preceptor Albensis, Magister Nicolaus de Sarvar, Magister Sebastianus de Fadh, Magister Petrus de Fadh, Magister Gregorius, Magister Anthonius.”
 3. „Cathedralis Eccl. Jaurinensis.”
Jelzete: Ö. II. 16.
242. Közép-európai reneszánsz kötés, 1500 körül.
Tartalma: Collig. 1. PROBA FALCONIA: Carmina, sive Centones Vergilii. Brescia, VIII. Kal. Apr. (25. Mart.) 1496, Bernardinus Misinta. HC 6907. Aistleitner 79. Sajó—Soltész 2838.
 Collig. 2. PRUDENTIUS CLEMENS, AURELIUS: Opera. Venezia, Jan. 1501, Aldus Manutius.
 Collig. 3. PROSPERUS AQUITANICUS: Epigrammata, S. I., a. et t.
Bejegyzése: 1. „Illustrissimo ac Serenissimo Principi Christophoro Bathory de Somlyo, Vajvodae Transsylvaniaensium vel Siculorum comiti.”
 2. „Cathedralis Eccl. Jaurinensis.”
Jelzete: Ö. II. 18.
243. Magyarországi kötés, XVI. sz. eleje.
Tartalma: AUGUSTINUS, AURELIUS: Opuscula. Strassburg, 11. Aug. 1491, Martin Flach. HC 1950. GW 2868. Aistleitner 34. Sajó—Soltész 363.
Bejegyzése: „Cathedralis Eccl. Jaurinensis.”
Jelzete: Ö. III. 11.
244. Seneca-csoport, 1500 körül.
Tartalma: AMBROSIUS, (S.): Opera. Pars III. Basel, 1492, Johann Amerbach. HC 896. C 406. GW 1599. Aistleitner 15. Sajó—Soltész 157.
Bejegyzése: 1. „Magnificus dominus Anthonius de Lossontz pincerna regius insidioso captus fuit a Georgio Sredi sabbatho in die Animarum Assumptionis sacratissimae Virginis et tribus diebus detentus fuit in castro Kewezdh Anno Domini 1533.”
 2. „Hic liber dono missus est per Egregium Dominum Thomam Wigmandi tunc prefectum castelli Zent Marton die 27. februarii anno 1565. Olim... fuisset dominorum de Losonc.”
 3. „Ex libris P. Cheleydi(?)”
 4. „Cathedralis Eccl. Jaurinensis.”
Jelzete: Ö. III. 12.
245. Magyarországi reneszánsz kötés, 1490-es évek.
Tartalma: PETRUS LOMBARDUS: Sententiarum libri IV. Basel, X. Kal. Jun. (23. Maj.) 1487, Nicolaus Kessler. HC 10194. Aistleitner 108. Katalógus 1966. 18. Sajó—Soltész 2642.
Bejegyzése: 1. „Valentini Leepes, Episcopi Tininiensis, Ecclesiarum Orodienis et Varadiensis Praepositi, Custodis Jaurinensis et S. C. R. Majestatis Consilarii” (1606–1608 közöttől).

2. „Cathedralis Eccl. Jaurinensis.”
Jelzete: Ö. III. 14.
246. Caoursin-csoport, 1500 körül.
Tartalma: Collig. 1. PHILOSTRATUS: De vita Apollonii Thyanei a Philippo Beroaldo castigatus. Bologna, 1501, Benedictus Hectoris Faelli.
 Collig. 2. GELLIUS, AULUS: Noctes Atticae. (Lat. et Graece.) Venezia, 17. Jul. 1493, Christophorus de Quaietis et Martinus de Lazaronibus. HCR 7524. Aistleitner 83. Sajó—Soltész 1383.
Bejegyzése: 1. „Demetrii Napragi Eppli Transilvaniensis Anno Dni 1599.”
 2. „Cathedralis Eccl. Jaurinensis.”
Jelzete: Ö. III. 18.
247. Közép-európai kötés, 1500 körül.
Tartalma: Biblia. Cum postillis Nicolai de Lyra. etc. Pars I. Venezia, pridie Kal. Sext. (31. Jul.) 1481, Johann Herbort, pro Johann von Köln, Nicolas Jenson et soc. HC 3164. GW 4286. Sajó—Soltész 664.
Bejegyzése: 1. „Fidelis anchora Jhesus Matthie Vereos de Nieek.”
 2. „Matthie de Nyeek” (XVII. sz.).
 3. „Cathedralis Eccl. Jaurinensis.”
Jelzete: Ö. III. 26.
248. Caoursin-csoport, XV. sz. vége.
Tartalma: Collig. 1. Prus II. papa: Historia bohemia. Roma, 10. Jan. 1475, Johann Schurener et Johann Nicolai Hanheimer. HC 255. Aistleitner 6. Sajó—Soltész 2756.
 Collig. 2. Prus II. papa: Historia rerum ubique gestarum cum locorum descriptione. Pars prima. Asia. Venezia, 1477, Johann von Köln et Johann Manthen. HC 257. Aistleitner 7. Sajó—Soltész 2758. Katalógus 1966. 4.
Bejegyzése: „Jo. Gosthon, Custos Strigoniens. perlegit Prage feliciter, sub famulatu et clientela R. mi D. Georgii Epi Warad, Secretarii primarii Invictissimi Wladis. Reg. Hung. Bohe. 8 die Mart. 1502.”
Jelzete: Ö. IV. 14. a.b.
249. Virginia-kódex csoportja, XVI. sz. eleje.
Tartalma: Pontificale Romanum. Ed. JACOBUS DE LUTIS et JOHANNES BURCHARDUS. Roma 16. Aug. 1497, Stephan Planck H 13287—HC 13286. Aistleitner 133. Katalógus 1966. 52. Sajó—Soltész 2822.
Bejegyzése: 1. „Valentini Leepes Episcopi Tininiensis, Ecclesiarum Orodienensis et Varadiensis Praepositi, Custodis et Vicarii Jaurinensis, ac Prothonotarii Apostolici necnon Sacrae Cesareae Regiaeque Majestatis consiliiari” (1606 és 1608 között).
 2. „Capituli Almae Ecclesiae Jaurinensis, post mortem Ill. mi Praelati D. Domini Valentini Leepes, Archieppi Coloc. ac Episcopi Jaurinensis etc. etc. . . . est pie mortuus Jaurini A° 1623.”
 3. „Ecclesiae Jaurinensis.”
Jelzete: Ö. IV. 19.
250. Aristoteles-csoport, 1490 körül.
Tartalma: ACCIAIOLUS, DONATUS: Expositio Ethicorum Aristotelis. Firenze, Jan. 1478, apud S. Jacobum de Ripoli. HC 33. GW 140. Aistleitner 1. Katalógus 1966. 19. Sajó—Soltész 6.
Bejegyzése: 1. „Deus fortitudo mea. Anno 1616. die 20. Martii generosus dnus Joannes Checheny Tricesimator Vacienis Suae Majestatis Caes. in signum bonae voluntatis Compatri suo charissimo rdo dno Georgio Vasvary Abbati de Saar, Lectori Ecclesiae Jaurinensi ejusdemque ac Ecclesiae Strigoniensis Canonici et Parocho Uyvariensi dedit opus hoc Aristotelis Buda ex Bibliotheca Regum Hungariae elatum.”

2. „Cathedralis Ecclesiae Jaurinensis.”
 Jelzete: Ö. IV. 20.
251. Budai reneszánsz kötés, XV. sz. vége.
 Tartalma: RABANUS MAURUS: De sermonum proprietate, sive Opus de universo. Strassburg, ante 20. Jul. (vel Jun.?) 1467, typogr. „R” (= Adolf Rusch). HC 13669. Aistleitner 137. Sajó—Soltész 2889.
 Jelzete: Ö. V. 4.
252. Olasz vagy magyarországi reneszánsz kötés, XV. sz. vége.
 Tartalma: DURANTI, GUILLELMUS: Rationale divinatorum officiorum. Ed. Johannes Aloisius Tuscanus. Vicenza, 1480, Hermann Liechtenstein. HC 6482 GW 9120. Aistleitner 75. Sajó—Soltész 1232.
 Bejegyzés: 1. „Demetrii Napragi Eppi Transil.” (1596—1607 közöttől).
 2. „Cathedralis Eccl. Jaurinensis.”
 Jelzete: Ö. V. 9.
253. Ambrosius munkáját tartalmazó kötetstábla, 1500 körül.
 Tartalma: AMBROSIIUS, (S): Opera. Pars III. Basel, 1492, Johann Amerbach. HC 896. C 406. GW 1599. Aistleitner 15. Katalógus 1966. 35. Sajó—Soltész 157.
 Jelzete: Ö. VI. 25.
254. Virginia-kódex csoportja, 1514—1515 között.
 Tartalma: HEROLT, JOHANNES: Sermones discipuli de tempore etc. Lyon, 1514, Jean de la Pace. Katalógus 1966. 57.
 Bejegyzése: 1. „Sum Benedicti Orgonacz Anno Domini 1571.”
 2. „Sum Pauli de Augustus?”
 3. „Joannes Posgai Sacellanus Rmi Domini Electi Eppi et Cancellarii Regni Transsylvaniae, Demetrii Napragi Anno 1598.”
 Jelzete: Jelzet nélkül.

HANNOVER

Niedersächsische Landesbibliothek

255. Budai reneszánsz kötés, 1500 körül.
 (Leskien, GJ 1955. 299)
 Tartalma: PHILOSTRATUS: De vita Apollonii Thyanei. Venezia, 1504, Aldus Manutius.
 Jelzet: IV. 9. D. 804ⁿ.

KALOCSA

Főszékesegyházi Könyvtár

256. Egidius-csoport, 1470-es évek.
 Tartalma: COLUMNA, GUIDO DE: Historia Troyana. Latin pergamén kézirat. 168 levél. 1470.
 Bejegyzése: 1. „Hunc librum fecit scribi . . . (kivakarva) Anno domini Millesimo Quadringentesimo Septuagesimo. Amen.”
 2. „Iste liber monasterij est Scottorum in Vienna, Wyennensis dyoecesis” (XV. sz. vége).
 3. „Iste liber est monasterij Scottorum in Wyenna, Wyennensis dyoecesis” (XV. sz. vége).
 4. „Georgius Strigelius Abbas Scottorum, Viennae A. 1583.”
 Jelzete: Ms. 311.
257. Közép-európai (magyarországi?) kötés, 1500 körül (34. kép).
 Tartalma: Homiliarius doctorum. (Ed. PAULUS diaconus). Nürnberg, pridie Kal. Oct. (30. Sept.) 1494, Anton Koberger. H 8792. Sajó—Soltész 1721.
 Jelzete: Inc. 160. (Régi jelzet: 11 993.)

258. Caoursin-csoport, 1500 körül.

- Tartalma:** Collig. 1. MARTINUS POLONUS: Margarita decreti. Nürnberg, 1491–93, Anton Koberger. HC 10835. Sajó–Soltész 2203.
Collig. 2. Margarita decretalium. Ed. Sebastian Brant. Basel, c. 1496, Nicolaus Kessler. HC 10755. C 2786. Sajó–Soltész 2181.
Collig. 3. JOHANNES NIVICELLENSIS: Concordantiae Bibliae et Canonum. Basel, c. 1488, Nicolaus Kessler. HC 9412. Sajó–Soltész 1938.
- Bejegyzése:** Ex libris jegy: „Ex libris Ladisl. Com. a Kollonitz, Epis. M. Varad.” (Kollonitz †1817.)
- Jelzete:** Inc. 276. (Régi jelzet: 20642/Col. 1.2.3.)

259. Veszprémi számadáskönyv csoportja, 1500 körül.

- Tartalma:** BAPTISTA DE SALIS: Summa casuum conscientiae. — SIXTUS, IV. papa: Bulla (Etsi dominici gregis) 30. Dec. 1479. Speyer, post 14. Apr. 1488, Peter Drach. HC 14180. GW 3323. Sajó–Soltész 488.
- Bejegyzése:** 1. „Collegii Convict.(?) Societatis Jesu Viennae Catalogo inscriptus A° 1616 (1626?) die 13. Octobris.”
2. „Ex Tillianis.”
3. Exlibris jegy: „Ex libris Ladisl. Com. a Kollonitz Epis. M. Varad.” (Kollonitz †1817.)
- Jelzete:** Inc. 314. (Régi jelzet: 20820.)

KESZTHELY

Helikon Könyvtár

260. Erasmus-csoport, 1522–1523.

- Tartalma:** ERASMUS ROTERODAMUS: In Novum Testamentum annotationes. Basel, Febr. 1522.
- Jelzete:** Theol. 78.

KÓRNIK

Muzeum i Biblioteke Polskiej Akademii Nauk w Kórniku

261. G. A.-csoport, 1510-es évek.

(Koroknay MTÉ 1962. 10/b. kép)

- Tartalma:** ZERBUS, GABRIEL: Quaestionum metaphysicarum libri XII. Bologna, Kal. Dec. 1482, Johann von Nördlingen et Heinrich von Harlem. H 16285.
- Jelzete:** Inc. F. 172.

KRAKÓW

Biblioteka Jagiellońska

262. Egidus-csoport, 1470 körül.

(Koroknay AHA 1965. Abb. 7.)

- Tartalma:** REGIOMONTANUS, JOHANNES: Tabulae directionum profectionumque. Latin papír kézirat. Esztergom, 1467.
- Bejegyzése:** „Hunc librum Tabularum de directionibus significatorum venerabilis et egregius vir dominus Martinus de Ilkusch artium et medicine doctor, archidiaconus Goricensis et canonicus Zagradiensis, Serenissimi domini Mathie Dei gratia regis Hungariae, Bohemie, etc. astrologus, dedit loco muneris inclite Universitati Cracoviensi et rogat omnes, qui eo utentur ne quicquam addant vel diminuant ex eo, sufficienter enim emendatus est, quoniam ex primo et originali per doctum virum scriptus est. Quem quidem librum Tabularum composuit dominus magister Joannes de Königsberg in arce Strigoniensi anno Domini 1467-mo, cui compositioni predictus magister Martinus aderat et in pluribus adiutorio fuit etc.” Katalógus 1928. 4.
- Jelzete:** Rkps. Nr. 597.

263. Egidus-csoport, 1470 körül (6. kép).

(Koroknay AHA 1965. Abb. 6.)

Tartalma: PEUERBACH, GEORGIUS: Theorica nova planetarum. Latin pergamen kézirat Vitéz János címerével. 1460–1470. Katalógus 1928. 2. Hoffmann 1929. 60., 69. p. 196. nota 88. és 89. Martin Bilica sajátkezű bejegyzéseivel.

Jelzete: Rkps. Nr. 599. (Régi jelzete: F. F. III. 3.)

264. Budai vagy krakkói reneszánsz kötés, 1490 körül.

(Koroknay IMÉ X. Abb. 7.)

Tartalma: FALCUTIUS, NICOLAUS: Sermones medicinales. Pars II–VI. Pavia, 1481–1484, Damianus de Confaloneriis de Binasco, pro Johanne Antonio de Basinis. H 11767. GW 9704. Kaminska 1962. 1455.

Bejegyzése: 1. „Nicolaus de Wieliczka” († 1559).

2. „Pridie festo S. Ursule 20. Oct. 1490.”

Jelzete: Inc. 1496.

265. Budai vagy krakkói reneszánsz kötés, 1490 körül.

(Koroknay IMÉ X. Abb. 6.)

Tartalma: FALCUTIUS, NICOLAUS: Sermones medicinales. Pars VII. Pavia, 18. Nov. 1484, Damianus de Confaloneriis de Binasco, pro Johanne Antonio de Basinis. H 11767. GW 9704. Kaminska 1962. 1459.

Bejegyzése: „Nicolaus de Wieliczka” († 1559).

Jelzete: Inc. 1497.

266. Virginia-kódex csoportja, 1512–1515 között.

Tartalma: Opera contra Waldenses. Lipsk, 1512, Löther.

Bejegyzése: „1536. A. D. Petrus Thomicus legavit.”

Jelzete: 8340 Theol.

LEIPZIG

Universitätsbibliothek

267. Egidus-csoport, 1470 körül (5. kép).

Tartalma: PLUTARCHUS: Liber de dictis regum et imperatorum. Latin kézirat, 1465. Naumann 1838. XII.

Bejegyzése: 1. „Plutarchus de dictis Regum et Imperatorum per Joannem Episcopum Quinqueecclesiarum e greco in latinum translatus.”

2. „Serénissimo hungarorum Regi Mathie Johannes Episcopus Quinqueecclesiarum. Quinqueecclesiis Idibus Octobris 1465.”

3. „Johann. Friedericus Stainbach Aurobaco-Variscus.”

Jelzete: Msc. Rep. I. n. 80. = Rep. I. 4. 80.

LINZ

Stadtbibliothek

268. 1510-es évek Corvin-kódex csoportja.

Tartalma: HIERONYMUS, (S.): Epistolae. Basel, 1497, Nicolaus Kessler. HC 8565.

Bejegyzése: „Collegii Lincensis Societatis Jesu 1623.”

Jelzete: Inc. 419.

269. Aristoteles-csoport, XVI. sz. eleje.

Tartalma: HENRICUS DE SAXONIA: Tractatus de secretis mulierum. S. I., 22. Jul. 1490, s.t.

Bejegyzése: 1. „item anno 1517 Salutis in domo peregrinorum Wienne Walterstoff.”

2. „Sum ex libris M. Joan. Haibekii.”

Jelzete: 58/92.

270. Budai reneszánsz kötés, 1490 után.
(Schunke GJ 1965. Abb. 3. „Kanonikus-Wolf-Meister”)
Tartalma: Missale Strigoniense.
Bejegyzése: „1511. Missale hoc misit Wolfgangus presbyter filius Buden. tunc temporibus Canonicus Wolfgangus Ecclesie Beate Virginis ante Casturm Buden. ad Ecclesiam Sancti Wolfgangi ante Montes fabricata propter presbyteros qui peregrinant ex Ungaria. Ex Buda.”
Jelzete: —
- LJUBLJANA**
Narodna in Universitetna Knjiznica
271. A budai mészáros céhkönyv csoportja, XVI. sz. eleje.
Tartalma: Horae. Cursus hinc inde collecti cum septem psalmis poenentialibus. Augsburg, 1487, Anton Sorg. H 5859. Gspan—Badalič 1957. 228. Inc. 13877.
Jelzete: Inc. 13877.
272. Budai reneszánsz kötés, XVI. sz. eleje.
Tartalma: Collig. 1. ANSELMUS CANTUARIENSIS: Opera. Nürnberg, 27. Mart. 1491, Kaspar Hochfeder. HC 1134. GW 2032. Gspan—Badalič 1957. 36. Collig. 2. JOHANNES CHRYSOSTOMUS: Sermones de patientia in Job, de poenitentia in David et de virginitate. Köln, die sancti Servatii (13. Maj.) 1487, Johann Koelhoff Sen. HC 5027. Gspan—Badalič 1957. 386.
Bejegyzése: „Conventus Labacensis Ordinis Eremitarum S. Augustini acquisitus per fratrem Augustinum Locar, voti et loci eiusdem professum sacerdotem 1646.”
Jelzete: Inc. 15.489—15.503.
- OLOMOUC**
Státní Vědecká Knihovna
273. Virginia-kódex csoportja, 1512—1515 között.
(Koroknay, GJ 1966. Abb. 3.)
Tartalma: Breviarium Strigoniense. Venezia, Kal. Dec. 1511, Nicolaus de Franckfordia, pro Johanne Paep. RMK III. 174.
Jelzete: —
- PANNONHALMA**
Szent Benedek Rend Központi Főkönyvtára
274. Virginia-kódex csoportja, XVI. sz. első évtizede.
Tartalma: HIERONYMUS, (S.): Commentaria in Bibliam. Ed. Bernardinus Gadolus. Venezia, 1497., 25. Aug. 1498, Johannes et Gregorius de Gregoriis. H. 8581. CR 2952. Récsey 137. Katalógus 1966. 37. Sajó—Soltész 1677.
Jelzete: 122. C. 3.
275. Egidus-csoport, 1480-as évek (23. kép).
Tartalma: ANTONINUS FLORENTINUS: Summa theologica. Pars III. Venezia, 1480—1481, Leonhard Wild. HC 1244. GW 2187. Récsey 29. Katalógus 1966. 16. Sajó—Soltész 251.
Bejegyzése: „Cum voveretur et ageretur annus 1676 Budae existens acquisivi ego Joannes Mersycz parochus Szódiniensis hunc librum ex bibliotheca Matthiae Corvini Regis Ungariae a Turca Buliak Bassa vocato.”
Jelzete: 122. D. 1.a.
276. A budai mészáros céhkönyv csoportjába tartozó kötés, XVI. sz. eleje.
Tartalma: ALBERTUS MAGNUS: Logica. — NICOLAUS JUDECUS: Quid apud Aristotelem significat verbum utrumlibet. Venezia, 15. Jun.—27. Sept. 1494, Johannes et Gregorius de Gregoriis. H 486, GW 677. Récsey 5. Katalógus 1966. 14. Sajó—Soltész 58.
Bejegyzése: „Georgii sum Himmelreich Archiabbatis S. Martini.”
Jelzete: 122. G. 9.

PÉCS

Püspöki Könyvtár

277. Veszprémi Számadaskönyv csoportja, 1500 körül.

Tartalma: Missale Quinqueecclesiense. Venezia, VIII. Kal. Mai. (24. Apr.) 1499, Johannes Emericus de Spira, pro Johanne Paep. HC 11355. Hubay 10. RMK III. 52. Sajó—Soltész 2302.

Bejegyzése: Hártypéldány a kassai egyház tulajdonából.

Jelzete: V. V. 8.

POZNAŃ

Biblioteka Raczkiskich

278. Erasmus-csoport, 1510-es évek.

Tartalma: To gar kratos esti megiston. (A hatalom erő.) Strassburg, 1515, s. t.

Jelzete: II. C. b. 1.

PRAHA

Biblioteka Capitulna

279. Aristoteles-csoport, 1510-es évek.

Tartalma: Collig. 1. EUSEBIUS CAESARIENSIS: De evangelica praeparatione. Lat. trad. Georgius Trapesuntinus. Ed. Hieronymus Bononius. Venezia, pridie Kal. Jun. (31. Mai.) 1497, Bernardinus Benalius. HC 6706. GW 9444. Podlaha 1926. p. 11.

Collig. 2. FICINUS, MARSILIUS: Epistolae. Venezia, vigilia divi Gregorii (11. Mart.) 1495, Matteo Capcasa, pro Hieronymo Blondo. HC 7059. Podlaha 1926. p. 11.

Jelzete: B. 26.

280. Budai félbőr kötés, XVI. sz. eleje.

Tartalma: Collig. 1. ATHANASIVS: Contra haeticos et gentiles. Lat. trad. Omnibonus Leonicensus. Ed. Barnabas Celsanus. Vicenza, Kal. Febr. (1. Febr.) 1482, Leonhardus Achates. HC 1905. GW 2760. Podlaha 1926. p. 11.

Collig. 2. PETRARCA, FRANCESCO: De remediis utriusque fortunae. Ed. Nicolaus Lucarus. Cremona, 17. Nov. 1492, Bernardinus Misinta et Caesar Parmensis. HC 12793. Podlaha 1926. p. 11.

Bejegyzése: „Ex libris M. Andreae Clementis Kockerii” († 1650).

Jelzete: B. 27.

281. Virginia-kódex csoportja, 1500 körül.

Tartalma: THOMAS DE AQUINO: Summa theologia. Secunda secundae. Venezia, V. Id. Sextil. (9. Aug.) 1496, Johannes Rubeus. HC 1467. Podlaha 1926. p. 14.

Jelzete: B. 46.

282. Virginia-kódex csoportja, 1500 körül.

Tartalma: Collig. 1. THOMAS DE AQUINO: Summa theologia. Pars prima. Venezia, 20. Dec. 1497, Johannes Rubeus. HR 1446. Podlaha 1926. p. 14. Collig. 2. THOMAS DE AQUINO: Summa theologia. Pars tertia, cum additionibus. Venezia, 12. Sept. 1493, Philippus Pincius. H 1471. Podlaha 1926. p. 14.

Bejegyzése: „Ex libris M. Andreae Clementis Kockerii” († 1650).

Jelzete: B. 48.

283. Virginia-kódex csoportja, 1500 körül.

Tartalma: AUGUSTINUS, AURELIUS: Opus questionum. Ed. AUGUSTINUS DE RATISBONA et JODOCUS BADIUS ASCENSIVS. Lyon, VII. Kal. Mai. (25. Apr.) 1497, Jean Trechsel. HC 1965. GW 2915. Podlaha 1926. p. 18.

- Bejegyzése: „Ex libris And. Kokr.”
Jelzete: B. 84.
284. Aristoteles-csoport, 1510-es évek.
Tartalma: Speculum exemplorum. Hagenau, 1507, Heinrich Gran. Podlaha 1926. p. 26.
Bejegyzése: „Anno Domini millesimo quingentesimo decimo tertio ego dominus Franciscus Arndt de Lyssnink missnensis protunc sacellanus Bude in Ungaria hunc comparavi libellum 1 1/2 fl. quod protestor manu propria. Eodem anno mortuus est papa Julius II.”
Jelzete: C. 45.
285. Közép-európai (magyarországi?) kötés, XVI. sz. eleje.
Tartalma: PELBARTUS DE THEMESWAR: Stellarium coronae beatae virginis Mariae. Basel, c. 1497/1500, Jacob Wolff von Pforzheim. HC 12562. RMK III. 76. Podlaha 1926. p. 36.
Bejegyzése: „E bibliotheca Georgii Pontani a Braitenberg, praepositi Pragen.”
Jelzete: C. 99.
286. Közép-európai kötés, XVI. sz. eleje.
Tartalma: Collig. 1. OROSIUS, PAULUS: Historiae. Ed. Aeneas Vulpes. Venezia, 12. Oct. 1500, Bernardinus de Vitalibus. HC 12104. Podlaha 1926. p. 67.
Collig. 2. CASSIODORUS SENATOR, FLAVIUS MAGNUS AURELIUS: Historia ecclesiastica tripartita. Strassburg, post 1500(?), Johann Prüss. HC 4572. GW 6167. Podlaha 1926. p. 67.
Bejegyzése: „Liber Monasterii Sancti Caroli in Nova Civitate Pragensi datus per reverendum patrem dominum Venceslaum Picientinum Sanctae Pragensis Ecclesiae decanum, praecipuum fautorem Monasterii 1529.”
Jelzete: F. 15.
287. Virginia-kódex csoportja, XVI. sz. első évtizede (39. kép).
Tartalma: Collig. 1. CAOURSIN, GUILLELMUS: Opera, Ulm, 24. Oct. 1496, Johann Reger. H 4369. Podlaha 1926. p. 69.
Collig. 2. BEDA VENERABILIS: Historia ecclesiastica gentis Anglorum. Strassburg, c. 1475/78, Heinrich Eggestein. H 2732. C. 933. GW 3756. Podlaha 1926. p. 69.
Bejegyzése: 1. „Anno Domini 1545. 17. Junii FERIA IV. post Viti Hinc Crabicus a Weytmil donavit hunc codicem Johanni Seniori Hodieiowsky ab Hodieiowa vicejudici Regni Bohemie, qui fuit ex bibliotheca Johannis Schlechta Costelenii ex Wissehrad.”
2. „Rex Ferdinandus. In Costelec aderat Sacra Regia Majestas die Saturnii ante solemne festum missionis Spiritus Sancti Anno Salutis 1531.”
Jelzete: F. 27.
288. G A-csoport, szignatúrával és 1511-es évszámmal.
(Koroknay MTÉ 1962. 9. kép. — Podlaha 1926. XVI. tábla)
Tartalma: GBILER, JOHANNES DE KEISERSBERG—OTHERUS, JACOBUS: Navicula sive speculum fautorum, 1510. Podlaha 1926. p. 75.
Jelzete: G. 40.
289. Virginia-kódex csoportja, XVI. sz. első évtizede.
Tartalma: Collig. 1. AVERROES: Quaestio in librum priorum. Trad. Helia Hebraeus. — MAIOLUS, LAURENTIUS: Epiphyllides in dialecticis. — De conversione propositionum. Venezia, Jun. 1497, Aldus Manutius. HC 2191. Podlaha 1926. p. 105.
Collig. 2. MAIOLUS, LAURENTIUS: De gradibus medicinarum. Venezia, 1497, Aldus Manutius. HC 10528. Podlaha 1926. p. 105.
Jelzete: I. 64.

Strahovská knihovna

290. Aristoteles-csoport. XV. sz. vége (15. kép).

Tartalma: Collig. 1. ALEXANDER APHRODISIENSIS: Problemata. Venezia, die sabbati III. Non. Jan. 1488, Antonius de Strata. H. 658.

Collig. 2. CELSUS, AURELIUS CORNELIUS: De medicina. Venezia, 8. Jul. 1493, Johannes Rubeus. HC 4837. GW 6458.

Jelzete: DM. III. 13.

291. Budai reneszánsz kötés, Lucanus-csoport, 1490-es évek (29. kép).

Tartalma: Collig. 1. AEGIDIUS ROMANUS: De regimine principum. Ed. Oliverius Servius. Roma, 9. Mai. 1482, Stephan Planck. H 108. GW 7218.

Collig. 2. ATHANASIUS: Contra haereticos et gentiles. Vicenza, Kal. Febr. (1. Febr.) 1482, Leonardus Achates. HC 1905. GW 2760. Hamanová-Nuska 1966. 25.

Bejegyzése: „1495. omnium sanctorum (Nov. 1.) in aula Regia legi.”

Jelzete: DM. IV. 22.

292. Seneca-csoport, 1500 körül.

Tartalma: Collig. 1. APOLLONIUS RHODIUS: Argonautica. Venezia, 10. Jun. 1500, Christophorus de Pensis. Panzer III. 473. 2619.

Collig. 2. MARULLUS, MICHAEL: Hymni et epigrammata. Firenze, VI. Kal. Dec. (26. Nov.) 1497, Societas Colubris (Compagnia del Drago). HC 10880. Hamanová-Nuska 1966. 26.

Bejegyzése: 1. „Magistri Johannis Placentii Glivicensis” (XVI. sz.).

2. „Monastery S. Wenceslay Braunae” (XVII. sz.).

Jelzete: S. LVIII. e. 15.

SALZBURG

Stiftsbibliothek

293. Magyarországi reneszánsz kötés (1. kép).

(Közli Hunyadi XIII.)

Tartalma: TERTULLIANUS, QUINTUS SEPTIMIUS FLORENS: Apologeticus. 1455. Latin kézirat. Briccius de Polanka másolta Váradon 1455-ben. Hoffmann 1929. p. 60, 69 és 146. nota 86.

Jelzete: A. VII. 39.

SÁROSPATAK

Tiszánineni Református Egyházkerület Könyvtára

294. Erasmus-csoport, 1510-es évek.

Tartalma: JODOCUS CLICHTOVEUS: Elucidatorium. Basel. mense Aug. 1519, Johann Froben.

Bejegyzése: 1. Eszék István tulajdona.

2. 1679. Kolozsvári Mihály könyvtárából való.

Jelzete: S. 481.

295. Magyarországi reneszánsz kötés, Gazius-csoport, 1511 körüli (40. kép).

Tartalma: Ius canonicum. Paris, 1511.

Jelzete: S. S. 150.

296. Erasmus-csoporthoz kapcsolódó magyar reneszánsz kötés az 1520-as évekből (54. kép).

Tartalma: Ordinarium Strigoniense. Venezia, 27. Jun. 1520, Lucantonius de Giunta, pro Urbano Keym. RMK III. 238.

Jelzete: S. S. 162.

SOPRON

Állami Berzsényi Gimnázium Könyvtára

297. Magyar reneszánsz kötés, XVI. sz. eleje.

Tartalma: ROBERTUS DE LICIO: Sermones. S. I., a. et t.

Jelzete: Le 64 G 10 156.

298. Közép-európai reneszánsz kötés az 1520-as évekből (59. kép).
 Tartalma: Collig. 1. AMMONIUS ALEXANDRINUS: Canones evangelici. Mainz, 1524, Johann Schöffner.
 Collig. 2. JOHANNES CLIMAX: Triginta gradus scalae caelestis. Venezia, 1518, Philippus Pincius.
 Collig. 3. ARISTEAS: Ad Philocratem de LXX interpretibus. Paris, 1514, Jean Barbier.
 Collig. 4. ULRICHUS AB HUTTEN: Expostulatio. S. 1., a. et t.
 Bejegyzése: „Emptus est liber per Joannem Fabrum Episcopum Viennensem . . . 1540.” (Faber János bécsi püspök vette a kötetet és végrendeletében a Szent Miklós kollégiumnak adta. Bécs, 1540. szept. 1.)
 Jelzete: Lb 655 1 J 329.

SPISSKÁ KAPITULA

Egykor a Székesegyházban, lásd Récsey 1906.

299. Budai reneszánsz kötés, XVI. sz. eleje, Gazius-csoport.

Tartalma: GAZIUS, ANTONIUS: Libellus de tuenda et proroganda viridi ac florida hominis iuventa. Latin kézirat. XVI. sz. eleje.

Jelzete: —

STRALSUND

Bibliothek der Stadt Stralsund

300. Aristoteles-csoport, XV. sz. vége (16. kép).

Tartalma: PIUS II. papa: Epistolae. Basel(?), 1486.

Bejegyzése: „Ao 1642. M. Apr. Ex Bibliotheca Thomassiniana Comparabat filio Samueli.”

Jelzete: V. 4° 4.

SZEGED

Egyetemi Könyvtár

301. A budai mészáros céhkönyv csoportja, XV. sz. vége.

Tartalma: THURÓCZY, JOHANNES: Chronica Hungarorum. Brno, 20. Mart. 1488, Konrad Stahel et Matthias Preinlein. HC 15517. RMK III. 16. Sajtó—Soltész 3323.

Jelzete: R. 38.

SZOMBATHELY

Egyházmegyei Könyvtár

302. Lövöldi kötés, F M szignatúrával, 1484.

Tartalma: GREGORIUS IX. papa: Decretales. Cum apparatu Bernardi Parmensis. Ed. Franciscus Moneliensis. Venezia, 8. Mai. 1479, Nicolas Jenson. HC 8007. Sajtó—Soltész 1489.

Jelzete: Inc. 13. VIII. 6. 1.

VESZPRÉM

Püspöki Könyvtár

303. Pelagius-csoport, 1517—1520.

Tartalma: PELAGIUS ALVARUS: De planctu Ecclesiae. Lyon, Kal. Aug. 1517, Johannes Clein.

Bejegyzése: 1. „Insignia ista pertinet ad Martinum Cudar et significat alacritatem Leonis.”

2. „Sum liber Nicolai Bucxnhazy (?).”

3. „Valentinus Nagy de Komarom et Johannes Isak de eadem.”

Jelzete: E. 4.

304. Seneca-csoport, 1510-es évek.
Tartalma: GRATIANUS: Decretum. Paris, 5. Jul. 1512, Johannes Petit et Thielemannus Kerver.
Bejegyzése: „Sum Petri Boznen. et Amicorum. Emptus Chepregini fl. 1 den. LII VIII (?)”
Jelzete: IV. 364.

305. Lucanus-csoport, 1480-as évek (9–10. kép).
(Koroknay, MKSZ 1962. 6. kép)
Tartalma: LUCANUS, MARCUS ANNAEUS: Pharsalia. Ed. Johannes Andreae, episc. Aleriensis. Roma, 1469, Konrad Sweynheym et Arnold Pannartz. HC 10231. Katalógus 1966. 20. Sajtó–Soltész 2095.
Jelzete: E. 1.

Káptalani Levéltár

306. A veszprémi számadáskönyv kötetstáblája, 1500 körül (35. kép).
Tartalma: Protocollum Oeconomorum. Kézirat. 1495–1552. Katalógus 1966. 3.
Jelzete: Jelzet nélkül.

WARSAWA Biblioteka Narodowa

307. Lucanus-csoport, 1490 körül (11. kép).
Tartalma: ANTONINUS FLORENTINUS: Summa theologica. Pars IV. Venezia, XIV. Kal. Mai. (18. Apr.) 1480, Nicolas Jenson. HC 1243, 1259 (= P. 4.) GW 2185.
Bejegyzése: „Biblioteka Univ. we Lwowie.”
Jelzete: L. Inc. 51. (Pars IV.)

308. Közép-európai (magyarországi?) kötés, 1500 körül.
Tartalma: ANTONINUS FLORENTINUS: Summa theologica. Pars II. Venezia, IV. Kal. Jul. (28. Jun.) 1480, Nicolas Jenson. HC 1243. GW 2185.
Jelzete: L. Inc. 51. (Pars II.)

309. Seneca-csoport, 1500 körül.
Tartalma: BERNARDUS PARMENSIS: Casus longi super quinque libros decretalium. Strassburg, vigilia S. Bartholomaei (23. Aug.) 1493, s.t. H 2936. GW 4102.
Bejegyzése: „1526. Sum Magistri Ade de Cratonia XV.”
Jelzete: Inc. F. 1180.

310. Közép-európai kötés, XVI. sz. eleje.
Tartalma: MARTINUS POLONUS: Margarita decreti. Strassburg, die sabbati post penthecosten (13. Jun.) 1489, Georg Husner. HC 10845.
Jelzete: Inc. F. 1347.

WIEN Österreichische Nationalbibliothek

311. Fonadékos díszú firenzei reneszánsz kötés, győri Corvin-kódex csoportja, 1470-es évek.
(Mazal 1970. Abb. 68.)
Tartalma: CICERO, MARCUS TULLIUS: Orationes. Latin pergamen kézirat Vitéz János részére. 1470 körül.
Jelzete: Cod. 11.
312. Győri Corvin-kódex csoportja, 1470-es évek.
(Mazal 1970. Abb. 71.)
Tartalma: ATHANASIVS: Opera. Latin pergamen kézirat. Firenze, 1470 körül.
Jelzete: Cod. 799.

313. Budai kötés a Corvin-kódex kötések bélyegzőinek utánmetszésével, XVI. sz. eleje.
 Tartalma: NICOLAUS DE MIRABILIBUS: Tractatus de praedestinatione hominis juxta doctrinam Thomae Aquinatis.
 Jelzete: Cod. Lat. 1566.
314. Egidius-csoport, 1480-as évek.
 (Schunke GJ 1944—49. XII. tábla. Mazal 1970. Abb. 74.)
 Tartalma: Albert herceg imádságos könyve. Pergamen kézirat. 1455—63. Melk(?).
 Jelzete: Cod. 1846.
315. Esztergomi missale csoport XVI. sz. eleje.
 Tartalma: ANGELI, JOHANNES: Astrolabium. Augsburg, XXVII. Kal. Nov. (6. Oct. vel 27. Nov.) 1488, Erhard Ratdolt. H 1100. GW 1900.
 Jelzete: Inc. 9. b. 29.
316. Közép-európai kötés, a Seneca-csoport köteteihez kapcsolódik, XV. sz. vége.
 Tartalma: FERRARIUS, JOHANNES PETRUS DE: Practica nova judicialis.
 Jelzete: Inc. 11. a. 19.
317. Közép-európai (lengyel?) reneszánsz kötés, XV. sz. vége.
 Tartalma: AUGUSTINUS, AURELIUS: Explanatio psalmodum. Venezia, 4. Aug. 1493, Bernardino Benaluis. HC 1973. GW 2910.
 Jelzete: Inc. 19. a. 4.
318. Magyarországi kötés, 1500 körül.
 Tartalma: THOMAS DE AQUINO: Super libros octo Politicorum Aristotelis. Venezia, 31. Oct. 1500, Simon de Luere, pro Andrea Torresanus. H 1516.
 Jelzete: Inc. 19. a. 5.
- WROCLAW**
 Biblioteka Ossolinskich
319. Közép-európai reneszánsz kötés, a budai kötések modorában, XVI. sz. eleje.
 Tartalma: GUILLELMUS PERALDUS: Summa de virtutibus. Summa de vitiis. Basel, 1497, Johann Amerbach. HC 12390. Katalógus 1956. 249.
 Bejegyzése: „Pro loco S. Caterine in loco heremi (pod Bodzentynem) Fr. Innocentius deputat. Oretur deus pro anima domini Canonici Thomaszewski cuius liber iste est.” (XVI. sz. első fele).
 Jelzete: XV. 105. III.
320. Közép-európai reneszánsz kötés, XVI. sz. eleje.
 Tartalma: Collig. 1. QUINTILIANUS, MARCUS FABIVS: Institutiones oratoriae. Comm. Raphael Regius. Venezia, XVI. Kal. Sextiles (17. Jul.) 1493, Bonetus Locatellus, pro Octaviano Scoto. HC 13652. Katalógus 1956. 284.
 Collig. 2. PERSIUS FLACCUS, AULUS: Satyrae. Comm. Johannes Britannicus et Bartholomaeus Fontius. Ed. Bartholomaeus Merula. Venezia, 28. Sept. 1497, Antonius de Gusago, pro Octaviano Scoto. HCR 12740. Katalógus 1956. 254.
 Bejegyzése: 1. „Inscriptus Catalogo Collegii Jaroslaviensis Soc. Jesu” (XVII. sz.),
 2. „Emptus est gr. 14” (XVI. sz. első fele).
 3. „Sum Stanislawi Czechowski Concionatoris Lublinensis” (XVI. sz.).
 Jelzete: XV. 348—349.
321. Budai vagy lengyel reneszánsz kötés, XV. sz. vége.
 Tartalma: THURÓCZY, JOHANNES: Chronica Hungarorum. Brno, 20. Mart. 1488, Konrad Stahel et Matthias Preinlein. HC 15517. RMK III. 16. Katalógus 1956. 178.
 Makulatura: Almanach ad a. 1488. (Katalógus 1956. 11.)
 Almanach lat. ad annum 1488. Brno, 1487/88, Konrad Stahel et Matthias Preinlein.
 Jelzete: XV. 355. és 355/a.

322. Virginia-kódex csoportja, XVI. sz. első évtizede.
Tartalma: PAULUS SONCINAS: Quaestiones in libros Metaphysicae Aristotelis. Venezia, 28. Sept. 1498, Simon Bevilaqua. HC 12495. Katalógus 1959. 2142.
Bejegyzése: 1. „Liber iste emptus est per me fratrem Johannem Hassmann pro 1 floreno bude pro conventu Oppoliensi Ordinis praedicatorum 1505.”
2. „Ex Bibl. FF. Ord. Praedicator. Wratisl. ad S. Adalb.”
Jelzete: XV. F. 664.
323. Aristoteles-csoport, XV. sz. vége.
Tartalma: NIGER, PETRUS: Clipeus Thomistarum sive Quaestiones super arte veteri Aristotelis. Venezia, 1481, Rainald von Nimwegen. HC 11888. Katalógus 1959. 2072.
Jelzete: XV. F. 761.
324. Budai vagy krakkói reneszánsz kötés, 1490 után.
Tartalma: THOMAS DE AQUINO: Opuscula. Ed. ANTONIUS PISAMANUS. Venezia, VII. Id. Sept. (7. Sept.) 1490, Hermann Liechtenstein. HC 1541. Katalógus 1959. 2722.
Jelzete: XV. Q. 968.
325. Lengyel reneszánsz kötés a budai kötések stfluselemeivel, 1500 körül.
Tartalma: Missale Vratislaviense. Kraków, 1505.
Bejegyzése: 1. „Ex Bibl. ad Aed. Mariamagdal.”
2. „Eigentum der Haupt und Pfarrkirche St. Maria Magdalena in Breslau.”
3. Bibl. Miejska Wrocław.
Jelzete: 571280. (Régi jelzet: Bibl. Miejska Wra. 2. K. 368.)
- Egykori Városi Könyvtár kötetei, ez a példány elveszett.
326. Közép-európai reneszánsz kötés, XVI. sz. eleje.
(Schunke GJ 1944–49. Abb. 12. — „Kreisbogeneinband. Budapest und Wien, Meister des Kanonikus Wolf”.)
Tartalma: VINCENTIUS BELLOVACENSIS: Speculum doctrinale.
Jelzete: Inc. M. 123.
- ZAGREB
Metropolitanska Knjiznica
327. Erasmus-csoport, 1520–1523 között.
Tartalma: Missale Strigoniense. Venezia, 23. Aug. 1518, Lucantonius de Giunta, pro Urbano Keym. RMK III. 226.
Jelzete: M. 19712.

MUTATÓ A KÖTÉSJEGYZÉKBEN SZEREPLŐ SZERZŐKRŐL*

(ha nincs szerző, akkor a cím)

- ACCIAIOLUS, DONATUS 250
 Adversus cucullatum minotarum Willenbergsem (6 (1))
 AEGIDIUS ROMANUS 291 (1)
 AGRICOLA, DANIEL 233 (2)
 Albert herceg imádságos könyve 314
 ALBERTUS MAGNUS 164, 230, 231, 276
 (Pseudo) ALBERTUS MAGNUS 151, 220
 ALBERTUS DE PADUA 192
 ALEXANDER APHRODISIENSIS 290 (1)
 ALEXANDER CARPENTARIUS 149
 ALEXANDER DE NEVO 38
 ALEXANDER DE VILLA DEI 184, 210 (1,2)
 Almanach ad annum 1488 321 (2)
 AMBROSIUS S. 111, 146, 244, 253
 AMMONIUS ALEXANDRINUS 298 (1)
 ANGELI, JOHANNES 315
 ANGELUS DE CLAVASIO 16, 17, 18, 172, 222, 223
 ANGELUS DE PERIGLIS 26
 ANNIUS, JOHANNES 158 (2)
 ANSELMUS CANTUARIENSIS 272 (1)
 ANTONINUS FLORENTINUS 26, 43, 140, 148, 159, 238 (2), 275, 294, 307, 308
 APOLLONIUS RHODIUS 292 (1)
 ARISTEAS 298 (3)
 ARISTOTELES 5, 41
 ATHANASIU 11, 280, 291(2), 312
 Auctores octo cum commento 193
 AUGUSTINUS, AURELIUS 39, 42, 56, 217, 243, 283, 317
 AVERROES 289 (1)
- BALBUS, JOHANNES 55, 165, 225
 BAPTISTA Mantuanus 241
 BAPTISTA DE SALIS 259
 BASILIUS, S. 95
 RECHHOFEN, JOHANNES DE 177 (2)
 BEDA VENERABILIS 287 (2)
 BERCHORIUS, PETRUS 137
 BERNARDINUS, PARMENSIS 309
 BERNARDUS CLARAVALLENSIS 216, 228 (1,2)
 Biblia cum glossa ordinaria 73, 198
- Biblia cum postillis 132, 133, 139, 154, 247
 BLANCHINUS, BARTHOLOMAEUS 48 (3)
 BOETHIUS, ANICIUS MANLIS, TORQUATUS SEVERINUS 31
 BONAFICIUS VIII papa 239
 Breviarium Praemonstratense 128
 Breviarium Strigoniense 273
 BURGO, JOHANNES DE 20, 211 (1)
 Budai német mészáros céhkönyv 64
 BURLAEUS, GUALTHERUS 45
 BUSTIS, BERNARDINUS DE 213
- CAOURSIN, GUILLELMUS 199 (1), 287 (1)
 CARACCIOLUS, ROBERTUS 28 (2)
 CARCANO, MICHAEL DE 104, 120
 CASSIANUS, JOHANNES 65
 CASSIODORUS, FLAVIUS MAGNUS AURELIUS 286 (2)
 CATULLUS, CAIUS VALERIUS 91
 CELSUS, AURELIS, CORNELIUS 290 (2)
 CHAIMIS, BARTHOLOMAEUS DE 238 (1)
 Chronicon Dubnicense 92
 Chronica HUNGARORUM 1462 80
 Cicero, Marcus Tullius 208, 311
 CITADINIS, PAULUS DE 25 (2)
 CLEMENS C. papa 156, 239
 COCCUS, MARCUS ANTONIUS SABELLICUS 176 (2)
 CODRUS, URCEUS ANTONIUS 48 (2)
 COLUMNNA, GUIDO DE 256
 CONRADUS LENTORINUS MULBRUNNENSIS 162
 Corpus Juris Civilis. Codex Justinianus 21 34, 200
 CYRILLUS, S. 95
- DANIEL VINCENTINUS 186
 DIODORUS SICULUS 206 (1)
 DUNS SCOTUS, JOHANNES 143
 DURANTI, GUILLELMUS 190, 252
- ERASMUS ROTERODAMUS 1, 69, 72 (1), 260
 Érsekújvári-kódex 76
 EUSEBIUS CAESARIENSIS 279 (1)
 Exortus philosophiae veritatis compendium 9

* Az itt szereplő számok a JEGYZÉK számaira utalnak.

- FABER STAPULENSIS, JACOBUS 108
 FALCUTIUS, NICOLAUS 264, 265
 FERRARIUS, JOHANNES PETRUS DE 316
 FERRERIUS, VINCENTIUS 30
 FICINUS, MARSILIUS 158 (1), 279 (2)
 Firmamenta trium ordinum beatissimi patris
 nostri Francisci 235
 FLACCIUS ILL. M. 209 (2)
 FLORUS, LUCIUS ANNAEUS 126 (2), 212 (3)
 Formulæ instrumentorum necnon Ars
 rotariatus 179 (1)
 Formulæ advocatorum et procuratorum
 Romanae Curiae et Reggi Parlaemnti
 179 (2)
 Formularium ad usum dominicanorum 185
 FRANCISCUS DE INSULIS, MICHAEL 177 (1)

 GALLUS, ABBAS CISTERCIENSIS 226
 GAPHORUS, FRANCHINUS 29
 GAZIUS, ANTONIUS 299
 GEILER, JOHANNES DE KEISERSBERG 288
 GELLIUS, AULUS 246 (2)
 GERSON, JOHANNES 109, 145, 147, 189
 GRATIANUS DE GARRATORIBUS, FRANCISCUS
 50, 138, 157, 304
 GREGORIUS IX. papa 52, 90, 174, 201, 240,
 302
 GRITSCH, JOHANNES 203
 GUARY-kódex 75
 GUILLELMUS PERALDUS 319
 GUILLERMUS 14, 233 (1)

 HENRICUS DE HERPF 36
 HENRICUS DE SAXONIA 269
 HEROLT, JOHANNES 254
 HIERONYMUS, S. 15, 161, 191, 212 (4), 268,
 274
 Historia de spiritu preicatorum 215 (1)
 HOLKOT, ROBERTUS 57
 Homiliarius doctorum (Ed. Paulus Diaconus)
 110, 257
 HORAE 271
 HORATIUS FLACCUS, QUINTUS 53
 HORVÁTH-kódex 88
 HUGO RİPELIN DE ARGENTINA 220
 HUGO DE SANCTO CARO 236
 HUTTEN, ULRICUS AB 298 (4)
 Hymni 202 (3)

 JACOBUS DE GRUYTRODE 160 (1)
 JACOBUS DE VORAGINE 122, 144
 JAMBlichus 86
 JODOCUS CLICHTOVEUS 294
 JOHANNES DE AQUILA 186
 JOHANNES DE BROMYARD 98
 JOHANNES CHRYSOSTOMUS 272 (2)

 JOHANNES CLIMAX 298 (2)
 JOHANNES NIVICELLENSIS 258 (3)
 Jus canonicum 295
 JUSTINUS, M. JUNIANUS 126
 JUVENALIS, DECIMUS JUNIUS 188 (1), 205 (1)

 LÁNYI-kódex 77
 LÁZÁR ZELMA-kódex 78
 LEO PAPA 79
 LEONARDUS DE MANTUA 119 (2)
 LEONARDUS DE UTINO 37
 LIVIUS, TITUS 135
 LUCANUS, MARCUS ANNAEUS 3, 305
 LUDOLPHUS CARTHUSIENSIS 13 (1)
 LUTHER, MARTINUS 173, 209 (1)

 MAIOLUS, LAURENTIUS 289 (1,2)
 MAIUS, JUNIANUS 125
 MANCINELLUS, ANTONIUS 211 (2)
 Manuale Romanum 195
 MARCHESINUS, JOHANNES 218, 221, 224
 Margarita decretalium 258 (2)
 MARGIT-legenda 87
 MARTIALIS, MARCUS VALERIUS 141
 MARTINUS, POLONUS 134, 258 (1), 310
 MARULUS, MARCUS SPALATENSIS 176 (1), 180
 MARULLUS, MICHAEL 292 (2)
 MAURITIUS, HIBERNICUS 194 (2)
 MEDIAVILLA, RICHARDUS DE 33, 83
 Missale O.S. Augustini Diocesis Pataviensis
 Austriacae 81
 Missale Paulinorum 182
 Missale Quinqueecclesiense 277
 Missale Strigoniense 7, 32, 46, 59, 61, 63,
 68, 70, 71, 82, 85, 94, 100, 101, 105, 106,
 107, 116, 117, 127, 136, 152, 175, 183,
 196, 197, 270, 327
 Missale Ultramontanum 51, 99
 Missale Vratislaviense 325
 Monostichon gnomon 4

 Nagyszombati-kódex 129
 NICOLAUS DE AUSMO 2, 38
 NICOLAUS JUDECUS 276
 NICOLAUS, DE LYRA 140
 NICOLAUS DE MIRABILIBUS 313
 NIDER, JOHANNES 153
 NIGER, FRANCISCUS 215 (2)
 NIGER, PETRUS 323

 Ofner Stadtrecht 24
 Opera contra Waldenses 266
 Opus aureum super evangelii totius anni 232
 ORBELLIS, NICOLAUS DE 19
 Ordinarium Strigoniense 296

- OROSIUS, PAULUS 206 (2), 286 (1)
 OSUALDUS DE LASKO 66, 178
 OTHERUS, JACOBUS 288
 OVIDIUS NASO, PUBLIUS 214
 PAULUS PERGULENSIS 119 (1,2)
 PAULUS SONCINAS 322
 PELAGIUS ALVARUS 303
 PELBARTUS DE THEMESVAR 27, 60, 62, 113,
 114, 115, 171, 219, 285
 PEREZ, JACOBUS DE VALENCIA 12 (1,2)
 PEROTTUS, NICOLAUS 212 (1)
 PERSIUS FLACCUS, AULUS 205 (2), 320 (2)
 PETRARCA, FRANCISCUS 8, 13 (2), 280 (2)
 PETRUS HISPANUS 204
 PETRUS LOMBARDUS 102, 187, 245
 PEUERBACH, GEORGIUS 263
 PHILELPHUS, FRANCISCUS 89
 PHILOSTRATUS 118, 246 (1), 255
 PICUS MIRANDULANUS, JOHANNES 48 (1)
 PIUS II. papa (Aeneas Silvius Piccolomini)
 248 (1-2), 300
 PLATINA, BARTHOLOMAEUS 142 (1)
 PLATO 215 (3)
 PLUTARCHUS 267
 POLITIANUS, ANGELUS 207
 Pontificale Romanum 249
 Pontificale Strigoniense 93
 Postillae majores 112
 Privilegia ordinis S. Johannis 199 (2)
 PROBA FALCONIA 242 (1)
 PROSPERUS AQUITANICUS 242 (3)
 Protocollum Oeconomorum 306
 PRUDENTIUS CLEMENS, AURELIUS 242 (2)
 Psalterium 202 (1), 237
 QUINTILIANUS, MARCUS FABIUS 320 (1)
 RABANUS MAURUS 251
 RAIMUNDUS DE SABUNDE 170
 RAINERIUS DE PISIS 58
 REGIOMONTANUS, JOHANNES 262
 Regula beati patris nostri Francisci 234
 Regulae grammaticales antiquorum 212 (2)
 Regulae monasticorum 181
 REUCHLIN, JOHANNES 227
 RICHARDUS DE SANCTO LAURENTIO 151
 ROBERTUS DE LICIO 297
 ROLEWINCK, WERNER 44, 103, 142 (2)
 RUPE, ALANUS DE 177 (1)
 SENECA, LUCIUS ANNAEUS 35, 49, 188 (2).
 Sequentiae 202 (2)
 SESGARUS, GASPARIUS 6 (2)
 SILVESTER DE PRIERIO 167
 SIXTUS IV. papa 259
 Speculum exemplorum 169, 284
 SPIERA, AMBROSIUS DE 168
 Stella clericorum 160 (2)
 STRODUS, RADULPHUS 119 (2)
 Successiones ab intestato 25 (1)
 TACITUS, C. CORNELIUS 206 (1)
 TARTARETUS, PETRUS 23 (1,2,3)
 TERTULLIANUS, QUINTUS SEPTIMUS FLORENS
 293
 THOMAS DE AQUINO 40, 54, 121, 150, 155,
 166 (1,2), 229, 281, 282 (1,2), 318, 324
 THOMAS DE VIO, CAIETANUS 22, 123
 THURÓCZY JOHANNES 124, 301, 321 (1)
 TIBULLUS, ALBIUS 91
 TINÓDY SEBESTYÉN 96
 TIPHERUS, ANGELUS 126
 To gar kratos esti megiston 278
 Tractatus de contritionis veritate 28 (1)
 UBERTINUS DE CASALI 84
 Üres papírlevelek 10
 VICTOR, SEXTUS AURELIUS 126
 VINCENTIUS BELLOVACENSIS 67, 97, 326
 (PSEUDO) VINCENTIUS BELLOVACENSIS 131
 Virginia-kódex 74
 Visiones, mandata et similitudines Hermae
 72 (2)
 VIVALDI, JOHANNES LUDOVICUS 163
 VORRILLONG, GUILLELMUS 194 (1)
 ZERBUS, GABRIEL 47, 261

ŐRZÉSI HELYEK MUTATÓJA*

- ADMONT** (Ausztria)
Stiftsbibliothek (Alapítványi könyvtár) 1–6.
- BARDEJOV** (Bártfa, Bartfeld; Csehszlovákia)
Sarišské Museum (Sárosi Múzeum) 7–8.
- BÁRTFA** → **BARDEJOV**
- BÉCS** → **WIEN**
- BOROSZLÓ** → **WROCLAW**
- BRATISLAVA** (Pozsony, Pressburg; Csehszlovákia)
Archív Mesta Bratislavy (Pozsony város levéltára) 9–10.
Kapitulna knižnica v Bratislave (Káptalani könyvtár) 11–23.
Lyceálna knižnica (Liceumi könyvtár a Szlovák Akadémia Központi Könyvtárának kezelésében) 24–25.
Matica Slovenska v Bratislave 26–32.
Universitná knižnica (Egyetemi könyvtár) 33–52.
Vedecká knižnica Mesta Bratislavy (Városi Tudományos Könyvtár) 53–55.
- BUDAPEST**
Egyetemi Könyvtár 56–63.
Fővárosi Levéltár 64.
Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 65–71.
Iparművészeti Múzeum 72.
Központi Szeminárium Könyvtára 73.
Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára 74–86.
Országos Széchényi Könyvtár 87–117.
- DREZDA** → **DRESDEN**
- DRESDEN** (Drezda; Német Demokratikus Köztársaság)
Sächsische Landesbibliothek (Szász Nemzeti Könyvtár) 118.
- DUBROVNIK** (Raguza, Ragusa; Jugoszlávia)
Dominikanski Samostan (Domonkos kolostor könyvtára) 119–120.
Knjižnica Male Brace (Ferenes kolostor könyvtára) 121–122.
Naucna Bibliotek (Tudományos könyvtár) 123–124.
- ESZTERGOM**
Ferenes Rendház Könyvtára 125–128.
Főszékesegyházi Könyvtár 129–186.
Érseki Papnevelő Intézet Könyvtára 187–188.
Érseki Simor Könyvtár 189–191.
- GÖRLITZ** (Német Demokratikus Köztársaság)
Peterskirche (Ehemals) 192.
- GRAZ** (Ausztria)
Franziskaner Kloster (Ferenes kolostor könyvtára) 193–197.
Minoriten Kloster (Minorita kolostor könyvtára) 198.
Universitätsbibliothek (Egyetemi könyvtár) 199–201.
- GÜSSING** (Németújvár; Ausztria)
Franziskaner Kloster (Ferenes kolostor könyvtára) 202–215.
- GYÖNGYÖS**
Bajza József Tudományos Könyvtár 216–236.
- GYŐR**
Szemináriumi Könyvtár 237–254.
- HANNOVER** (Német Szövetségi Köztársaság)
Niedersächsische Landesbibliothek (Alsó-szász Nemzeti Könyvtár) 255.

* Az itt szereplő számok a JEGYZÉK számaira utalnak

- KALOCSA**
Főszékesegyházi Könyvtár 256—259.
- KESZTHELY**
Helikon Könyvtár 260.
- KÓRNIK** (Lengyelország)
Múzeum i Biblioteki Polskiej Akademii
Nauk w Króniku 261.
- KRAKKÓ → KRAKÓW**
- KRAKOW** (Krakkó, Krakkau; Lengyel-
ország)
Biblioteka Jagiellońska (Jagelló könyvtár)
262—266.
- LEIPZIG** (Lipcse; Német Demokratikus
Köztársaság)
Universitätsbibliothek (Egyetemi könyv-
tár) 267.
- LINZ** (Ausztria)
Stadtbibliothek (Városi könyvtár) 268—
270.
- LIPCSE → LEIPZIG**
- LJUBLJANA** (Laibach; Jugoszlávia)
Narodna in universitetna knjižnica (Nem-
zeti és Egyetemi könyvtár) 271—272.
- NÉMETÚJVÁR → GÜSSING**
- OLOMOUC** (Olmütz; Csehszlovákia)
Státní vědecká knihovna (Állami tudomá-
nyos könyvtár) 273.
- PANNONHALMA**
Szent Benedek Rend Központi Főkönyv-
tára 274—276.
- PÉCS**
Püspöki Könyvtár 277.
- POZNAŇ** (Lengyelország)
Biblioteka Raczyński 278.
- POZSONY → BRATISLAVA**
- PRÁGA → PRAHA**
- PRAHA** (Prága, Prag; Csehszlovákia)
Biblioteka Capitulna (Káptalani könyv-
tár) 279—289.
Strahovská knihovna 290—292.
- RAGUZA → DUBROVNIK**
- SALZBURG** (Ausztria)
Stiftsbibliothek (Alapítványi Könyvtár)
293.
- SÁROSPATAK**
Tiszán inneni Református Egyházkerület
Könyvtára 294—296.
- SOPRON**
Állami Berzsenyi Dániel Gimnázium
Könyvtára 297—298.
- SPISSKÁ KAPITULA** (Szepeshely, Zipser-
kapitel; Csehszlovákia) 299.
- STRALSUND** (Német Demokratikus
Köztársaság)
Bibliothek der Stadt Stralsund (Városi
könyvtár) 300.
- SZEGED**
Egyetemi Könyvtár 301.
- SZEPESHELY → SPISSKÁ KAPITULA**
- SZOMBATHELY**
Egyházmegyei Könyvtár 302.
- VARSO → WARSZAWA**
- VESZPRÉM**
Püspöki Könyvtár 303—305.
Káptalani Levéltár 306.
- WARSAWA** (Varsó, Warschau; Lengyel-
ország)
Biblioteka Narodowa (Nemzeti könyvtár)
307—310.
- WIEN** (Bécs; Ausztria)
Österreichische Nationalbibliothek
(Osztrák Nemzeti Könyvtár) 311—318.
- WROCLAW** (Boroszló, Breslau; Lengyel-
ország)
Biblioteka Zakladu Narodowego im Osso-
linskich (Ossolineum Könyvtár) 319—
321.
Universytecka We Wroclawiu (Egyetemi
könyvtár) 322—325.
Egykori Városi Könyvtár 326.
- ZÁGRÁB → ZAGREB**
- ZAGREB** (Zágráb; Jugoszlávia)
Metropolitanska Knjižnica (Érseki könyv-
tár) 327.

A KÉPEK LEÍRÁSA

1. Italo-arab fonadékkal díszített, centrális elrendezésű reneszánsz kötés. Vitéz János számára készült Váradon 1455 után. (Jegyzék 293. sz.)
2. Italo-arab fonadékkal díszített, centrális elrendezésű firenzei reneszánsz kötés, 1470 körül. Győri Corvin-kódex csoportja. (Jegyzék 79. sz.)
19,5 × 30 cm
3. Egymást metsző diagonálisokkal tagolt magyarországi kötéstábla, gótikus és reneszánsz elemekkel, XV. század második fele. (Jegyzék 80. sz.)
19,5 × 14,5 cm
- 4.a–b. A Dubnicai-krónika italo-arab fonadékból alkotott csomós középdíszű reneszánsz kötéstáblája, keretében késő gótikus jellegű növényornamentikával. Apró címerpajzsban szignált. Magyarországi, XV. század második fele. A Dubnicai-krónika belső címlapja. (Jegyzék 92. sz.)
29 × 20,5 cm
5. S idomú hajló levelekből alkotott csomós díszű budai reneszánsz kötéstábla. Buda, domonkos kolostor (?) Egidus-csoport, 1470 körül. (Jegyzék 267. sz.)
26,3 × 18 cm
6. S idomú hajló levelekből alkotott csomós középdíszű reneszánsz kötés. Apró növényornamentikából alakuló, széles, szőnyegszerű keretét Z idomú fonadék veszi körül. Buda, domonkos kolostor (?) Egidus-csoport, 1470-es évek. (Jegyzék 263. sz.)
7. Italo-arab fonadékos kötésű, centrális elrendezésű, körös középdíszű reneszánsz kötéstábla. Apró növényornamentikából alakuló, széles, szőnyegszerű keretelessel. Külső keretében „Egidus” írásszalagok sorával. Buda, domonkos kolostor(?) Egidus mester. 1480 körül. (Jegyzék 52. sz.)
38 × 28,5 cm
8. Centrális elrendezésű, körbe foglalt négy nyolcágú csillagos középdíszű reneszánsz kötés, a középdíszhez kapcsolódó italo-arab fonadékos kitöltésű belső kerettel. „Mária” feliratú szalagokból alakuló külső keretben négy szimmetrikusan elhelyezett karéjos mezőben foglalt oroszlán fej látható. Buda, domonkos kolostor (?) Lucanus-csoport, 1480-as évek. (Jegyzék 125. sz.)
32 × 23 cm
9. Lucanus művét tartalmazó, italo-arab fonadékos kitöltésű, centrális elrendezésű, körbe foglalt karéjos középdíszű reneszánsz kötéstábla. A tükör díszéhez kapcsolódó S idomú levelekből (előlap), illetve négyszögekből (hátlap) alkotott fonatos, illetve rács díszes, szőnyegszerű belső kerettel. Keskeny geometrikus jellegű külső keretét a sarkokban karéjos mezőbe foglalt IHS, a hosszoldalak közepénél karéjos mezőbe foglalt oroszlánfej szakítja meg. Buda, domonkos kolostor(?) 1480-as évek, Lucanus-csoport. (Jegyzék 305. sz.)
33,6 × 21,6 cm
10. A Lucanus nyomtatvány belső lapja, aranyozott és díszesen festett firenzei indafonatos díszítéssel, üresen hagyott címerhellyel. (Jegyzék 305. sz.)
33,6 × 21,6 cm

11. Italo-arab fonadékos kitöltésű, sugárdíszes, körös középdíszű reneszánsz kötés. A tükör alatti és feletti sávban elhelyezkedő apró keleties rombuszokból alkotott rácsdíszítményt italo-arab fonadékosból alkotott keret veszi körül. Buda, domonkos kolostor(?) Lucanus-csoport, 1490 körül. (Jegyzék 307. sz.)
29,7×21 cm
12. Italo-arab fonadékkal kitöltött, körös középdíszű reneszánsz kötés, a tükör alatt és felett hurkos fonadékos mezőkkel, S idomú levelekből alkotott fonatos, szőnyegszerű kereteléssel. Buda, domonkos kolostor(?) Seneca-csoport, 1490-es évek. (Jegyzék 49. sz.)
33,5×23 cm
13. Italo-arab fonadékkal kitöltött, középdíszű reneszánsz kötés, a tükör alatt és felett virágtövekből alkotott rácsos felületekkel, S idomú hajló leveles kereteléssel. Magyarországi, 1480-as évek. (Jegyzék 98. sz.)
14. Pergamenre nyomott, kézi festésű díszekkel ellátott esztergomi missale körös középdíszű, budai reneszánsz kötése az 1490-es évekből, Aristoteles-csoport. (Jegyzék 59. sz.)
29,5×20 cm
15. Italo-arab fonadékkal kitöltött, körös középdíszű reneszánsz kötés, a tükör sarkiban kehely virágokkal, alatta és felette négyzirmű rozettás mezőkkel, stilizált palmettás keretdíszsel. Magyarországi, Aristoteles-csoport, XV. század vége. (Jegyzék 290. sz.). 33×21 cm
16. Centrális elrendezésű, csillagokkal körülvett, körös középdíszű reneszánsz kötés, a tükör alatt és felett hurkos fonadékból alkotott rácsdíszsel, palmetta soros kereteléssel. Magyarországi, Aristoteles-csoport, XV. század vége. (Jegyzék 300. sz.)
24,3×16,5 cm
17. Késő gótikus növényornamentikából felépített, centrális elrendezésű, körös középdíszű reneszánsz kötés, pálcán áthurkolódó indás és liliomos kereteléssel. Magyarországi vagy közép-európai, XV. század vége. (Jegyzék 57. sz.)
24,8×17,5 cm
18. Fonadékos kitöltésű, centrális elrendezésű, négykaréjos középdíszű kötéstábla, a tükör alatt és felett négyzirmű rozettás felületekkel; kerete pálcán áthurkolódó gótikus indasor. Hátlapjának középdíszre két egymásba fonódó rombusz. Lövöldi (Városlőd) karthauzi kolostor, 1490 körül. (Jegyzék 137. sz.)
35,5×23,8 cm
19. Késő gótikus növényornamentikából és reneszánsz elemekből felépített, centrális elrendezésű, nagyméretű, körös középdíszű kötéstábla, „fejbélyegzőkkel”, S idomú húsos levelekből keretelt. Magyarországi vagy közép-európai, XV. század vége. (Jegyzék 142. sz.)
32,1×22 cm
20. Két körös középdíszű, italo-arab fonadékos kitöltésű reneszánsz kötés (részlet), S idomú fonadékos, szőlőfürtös indás kerettel. Magyarországi vagy közép-európai, XV. század vége. (Jegyzék 38. sz.)
29×20 cm
- 21.a–b. A Pálóczi-missale körös és két félkörös tükördíszű reneszánsz kötéstáblája, egyenes-szárú, virágtövekké sugárasan körívvel rozettákkal, apró szőlőfürtökkel. Hátlapjának tükre egymást metsző diagonálisokkal osztott, négyzirmű rozettás kitöltésű. Keleties jellegű széles osztott kerete hurkos fonadékos. Magyarországi, 1490 után. (Jegyzék 94. sz.)
22. Szőnyegszerű elrendezésű kötéstábla, tükrében haránt sávokban szőlőfürtök' illetve S idomú, szarvacskákkal ellátott keleties fonadék helyezkedik el. Keleties jellegű osztott kerete italo-arab fonadékos kitöltésű. Magyarországi, 1490 körül. (Jegyzék 132. sz.)
34,4×24,3 cm

23. Italo-arab fonadékból alkotott, szőnyegszerű elrendezésű reneszánsz kötés (részlet), Z idomú fonadékos díszek sorával keretelt. Magyarországi, 1480-as évek, Egidius-csoport. (Jegyzék 275. sz.)
31,3 × 20 cm
24. Szőnyegszerű elrendezésű kötéstábla. Két függőleges sávban keleties négyszögekkel, palmettasoros kereteléssel. Magyarországi, 1490-es évek, Aristoteles-csoport. (Jegyzék 89. sz.)
25. A Budai törvénykönyv veretes középdíszű kötéstáblája (részlet). Italo-arab fonadékos kitöltésű tükretr hurkos fonadékok és rozettás díszek keretelik. Buda, 1490-es évek, Aristoteles-csoport. (Jegyzék 24. sz.)
32 × 21 cm
26. Szőnyegszerű elrendezésű, négyszöges és hurkos fonadékból alkotott reneszánsz aranyozott kötéstábla, kettős levelekkel. Buda, 1490 körül. (Jegyzék 58. sz.)
34,2 × 22,3 cm
27. Centrális elrendezésű reneszánsz kötés, a tükör közepében négy kettős levéllel, a tükör alatt és felett rombuszokból alkotott rácsdíszel, stilizált palmettasoros kereteléssel. Magyarországi, Seneca-csoport, 1500 körül. (Jegyzék 65. sz.)
21,8 × 14 cm
28. Centrális elrendezésű, palmettás keretelésű és fonadékos kitöltésű, négykaréjű középdíszű reneszánsz kötés, palmettás és akantuszos keretdíszekkel. Buda, 1500 körül (Jegyzék 7. sz.)
37 × 25 cm
29. Centrális elrendezésű, tulipánokkal és palmettákkal körülvett, italo-arab fonadékos kitöltött, körös középdíszű reneszánsz kötés, a sarkokban olasz korsókkal, a tükör alatt és felett italo-arab fonadékkal kitöltött mezőkkel. Keskeny külső kerete négyszöges fonadékos. Buda, domonkos kolostor(?) Lucanus-csoport, 1490-es évek. (Jegyzék 291. sz.)
29,5 × 20,3 cm
30. Centrális elrendezésű, fejbélyegzőkkel keretelt, körös középdíszű reneszánsz kötés, a sarkokban ívekkel. A tükör alatti és feletti mezőt keleties négyszöges fonadék tölti ki. Keleties jellegű fonatos, illetve liliomos rácsos kereteléssel. Magyarországi, 1500 körül, Seneca-csoport. (Jegyzék 82. sz. előlap)
35,5 × 23,5 cm
31. Centrális elrendezésű, fejbélyegzőkkel keretelt, körös középdíszű reneszánsz kötés, a sarkokban virágtövekkkel. A tükör alatti és feletti mezőt keleties négyszöges fonadék, illetve négyszöges rácsdísz tölti ki. Keleties négyszöges fonadékos, illetve liliomos rácsos kereteléssel. Magyarországi, 1500 körül. (Jegyzék 82. sz. hátlap.)
35,5 × 23,5 cm
32. Centrális elrendezésű, S idomú hajló levelekkel kitöltött, körös középdíszű reneszánsz kötés, a sarkokban kettős levelekkel. A tükör alatti és feletti sáv négyszöges rácsdíszes. Stilizált palmettasoros kereteléssel. Magyarországi, Seneca-csoport, 1500 körül. (Jegyzék 33. sz.)
20,6 × 13,6 cm
33. Szamárhátívekből alakított területmustrás díszítésű kötéstábla, váltakozó palmettasoros és széles keleties fonadékos kereteléssel. Magyarországi, Aristoteles-csoport, XV. század vége. (Jegyzék 121. sz.)
32,5 × 21,3 cm
34. Szamárhátívekből alkotott, területmustrás kötéstábla, rácsdíszes kereteléssel. Magyarországi vagy közép-európai, 1500 körül. (Jegyzék 257. sz.)
24 × 17,2 cm
35. A Veszprémi Káptalan számadáskönyvét tartalmazó, samárhátívekből alakított területmustrás kötéstábla. Reneszánsz stílusú palmettás kereteléssel. Magyarországi, 1500 körül. (Jegyzék 306. sz.)
29,5 × 20,5 cm

36. Szamárhátívek egymásba kapcsolásával kialakított sűrű rácsdíszítménnyel ellátott kötéstábla, négyszöges, rácsos és pálcán áthurkolódó indás kereteléssel. A budai mészáros céhkönyv kötécsoportja, XVI. század eleje. (Jegyzék 84. sz. előlap.)
29×21 cm
37. Egymást metsző diagonálisokkal tagolt tükre alatt és felett szamárhátívek egymásba kapcsolásával kialakított rácsdíszítmény helyezkedik el. Négyszöges, rácsos és pálcán áthurkolódó indás kereteléssel. A buda mészáros céhkönyv kötécsoportja, XVI. század eleje. (Jegyzék 84. sz. hátlap.)
29×21 cm
38. A budai mészáros céhkönyv szamárhátívekből alkotott, terülőmustrás kötéstáblája. A tükör alatt és felett virágtövek sorakoznak, pálcán áthurkolódó indás-virágtöves rozettás, illetve rácsdíszes keretelésű, 1506 körül. (Jegyzék 64. sz.)
39. Fonatos keresztkelekből alkotott szőnyszerű tükre alatt és felett fekvő virágdíszek sorakoznak. Virágos indás és palmettasoros kereteléssel. Magyarországi, Virginia-kódex csoportja, ferences műhely, XVI. század első évtizede. (Jegyzék 287. sz.)
29,2×20 cm
40. Keleties négyszögekből alkotott csomós középdíszű kötéstábla, a tükör alatt és felett kiszélesedő belső kerete pálcán áthurkolódó indákból, külső kerete stilizált palmettasorból alakított. Magyarországi, Gazius-csoport, 1511 körül. (Jegyzék 295. sz.)
22,8×16,2 cm
41. Centrális elrendezésű, tulipánokkal keretelt, négykaréjos középdíszű reneszánsz kötés (részlet), négyszöges fonadékos kereteléssel. Magyarországi, XVI. század első évtizede. (Jegyzék 106. sz.)
23,4×16 cm
42. Centrális elrendezésű italo-arab fonadékos kitöltésű, körös középdíszű reneszánsz kötéstábla (részlet). A tükör alatt és felett íves fonadékos kitöltésű mezőkkel, és az egyiptomi kötéstáblák ornamentikájára emlékeztető, szívidomokból alkotott rácsos, illetve a szokásos rozettás kereteléssel. Magyarországi, XVI. század eleje. (Jegyzék 41. sz.)
43. Centrális elrendezésű, körökkel és palmettákkal körülvelt, körös középdíszű reneszánsz kötéstábla. Kék festés és aranyozás nyomaival. A tükör alatt és felett négyszöges rácsos felületekkel, palmettás indás kereteléssel. Buda, 1506 körül, Gazius-csoport. (Jegyzék 61. sz.)
25,3×17,5 cm
44. Centrális elrendezésű, tulipánokkal körülvelt, körös középdíszű reneszánsz kötéstábla (részlet), középpütt négy kehelyvirággal, a sarkokban íves felületekkel. Rácsdíszes és palmettasoros kereteléssel. Magyarországi, Gazius-csoport, 1506 körül. (Jegyzék 150. sz.)
30×20,8 cm
45. Centrális elrendezésű, palmettákkal körülvelt, körös középdíszű kötéstábla, középpütt négy palmettával, a sarkokban kehelyvirágokkal. A tükör alatt és felett négyszöges díszekből alkotott rács, palmettasoros és stilizált palmettás keretelésű. Magyarországi, Virginia-kódex kötécsoportja, XVI. század első évtizede. (Jegyzék 48. sz.)
29,6×19,7 cm
46. Centrális elrendezésű, tulipánokkal körülvelt, körös középdíszű reneszánsz kötéstábla. A tükör alatt és felett rácsos felületekkel, stilizált palmettás kereteléssel. Magyarországi, Veszprémi szamadáskönyv kötécsoportja, 1510 körül. (Jegyzék 172. sz.)
27,2×20 cm

47. Centrális elrendezésű kötéstábla, középpütt rozettával, a tükör alatt és felett kettős leveles díszek sorával. Rozettás, lent és fent stilizált palmettás kereteléssel. Magyarországi, Lányi-kódex kötécsoportja, XVI. század eleje. (Jegyzék 120. sz.)
19,8×12,2 cm
48. Centrális elrendezésű kötéstábla, középpütt rozettával, a tükör alatt és felett négyszöges rácsdíszekkel. Stilizált palmettás kereteléssel. Magyarországi, Virginia-kódex kötécsoportja. 1512–1515 között. (Jegyzék 236. sz.)
49. Centrális elrendezésű kötéstábla, középpütt körbe foglalt rozettával, a sarkokban íves felületekben kettős leveles díszekkel. A tükör alatti és feletti sávot indasor tölti ki. Rozettás kereteléssel. Magyarországi, Erasmus-csoport, 1515 után. (Jegyzék 119. sz.)
22,5×15,2 cm
50. Centrális elrendezésű kötéstábla, középpütt négy rombuszos idomot kitöltő virágtövel. A tükör alatt és felett stilizált palmettasorok helyezkednek el, kerete görgetővel nyomott indadíszes. Magyarországi, Erasmus-csoport, 1520 körül. (Jegyzék 122. sz.)
28×19 cm
51. A Margit-legenda középvérrel ellátott, aranyozott kötése. Tükrének sarkaiban, íves mezőkben palmetták foglalnak helyet. A tükör alatt és felett egy-egy négyszögletes, keleties fonadékos, illetve palmettás szalag fut végig. Négyszöges rácsos kereteléssel. Mellette a kötet metszése. Buda vagy Pest, Domonkos kolostori kötés (?), XVI. század eleje. (Jegyzék 87. sz.)
52. A Horváth-kódex centrális díszű kötéstáblája (részlet). Négyszöges keleties fonadékkal körülvett tükrében, rozetta körül négy virágtő foglal helyet. A tükör alatt és felett akantusz virágok sorakoznak, kétoldalt palmettasor fut végig. Külső kerete palmettás, indás díszű. Magyarországi, 1522 körül. (Jegyzék 88. sz.)
20×12,3 cm
53. A Lányi-kódex virágtövekkel díszített kötéstáblája, lent és fent palmettás, kétoldalt keskenyebb négyszöges rácsdíszes kereteléssel. Külső keretében ötszirmú rozetákkal. Magyarországi, kolostori kötés 1519 körül. (Jegyzék 77. sz.)
14,7×10,6 cm
54. Virágtövek függélyes sorával díszített tükrű kötéstábla, a tükör alatt és felett stilizált palmettasorral, kétoldalt rácsdíszes keretelt. Magyarországi, 1520-as évek. (Erasmus-csoport?) (Jegyzék 296. sz.)
17,6×11 cm
55. Görgetős díszű reneszánsz kötéstábla, tükrében két függélyes sávban rozettás inda fut végig, külső keretében medaillonos rozettás indadíszes. Magyarországi, 1520-as évek. (Jegyzék 221. sz.)
17,8×11 cm
56. Esztergomi missale középvérrel ellátott, görgetős díszű kötéstáblája. A keskeny tükör alatt és felett keskeny hullámvonalú inda, a külső keretben lent és fent írsorok, valamint gótikus ívsor, a két hosszoldalon virágos hullámvonalú inda helyezkedik el. A külső keretben kilenc hatszirmú rozetta sorakozik. Magyarországi (Buda?), 1520-as évek. (Jegyzék 127. sz.)
25×18,2 cm
57. Architektonikus díszítésű kötéstábla, virágokból alakított pasztoforiumszerű díszítménnyel, rácsos kereteléssel. Fent 1516 évszámmal. Buda, G A mester, 1516. (Jegyzék 22. sz.)
58. Architektonikus díszű kötéstábla, pasztoforiumszerű díszítményének talapzatán a budai reneszánsz kötések palmettás szalagdíszének utánzásával. A tükrőben 1531 évszám olvasható. Boroszló. (Jegyzéken kívül, Ossolineum, XVI. F. 7. 3800.)

59. Virágtövek sorával díszített tükrű kötéstábla, médaillonos, rozettás kereteléssel I A B monogrammal. Közép-európai, 1520-as évek. (Jegyzék 298. sz.)
60. Centrális elrendezésű rozettás középdíszű kötéstábla, a tükör alatt és felett nagyméretű virágtövekkel, médaillonos, rozettás és indadíszes kereteléssel. A díszítőelemek a Virginia-kódex kötécsoporttal mutatnak egyezéseket. Közép-európai, XVI. század első fele. (Jegyzék 39. sz.)
29×19 cm
61. Centrális elrendezésű, médaillonos, rozettás keretelésű kötéstábla 1569-es évszámmal Közép-európai, 1569. (Jegyzék 32. sz. előlap.)
18,5×11,7 cm
62. Rácsos tükördíszsel alakított kötéstábla. Médaillonos, rozettás keretdíszű. A budai reneszánsz kötések mintájára emlékeztet. (Jegyzék 32. sz., az előbbi hátlapja.)
- 63a–b. Két nagyméretű virágtövel díszített tükrű kötéstábla. A keretdíszet a budai reneszánsz kötések stilizált palmettás szalagdíszének utánmetszése alkotja. Hátlapján rombuszba foglalt sasok és hurkos fonadékok helyezkednek el. Közép-európai kötés, a budai reneszánsz kötések elemeivel. XVI. század. (Jegyzék 209. sz.)
64. A XVI. századra jellemző görgetővel nyomott, szalagdíszes kötéstábla, tükrének közepében a budai reneszánsz kötések palmettás díszének utánmetszésével. Magyarországi (Kolozsvár?), 1550-es évek. (Jegyzék 96. sz., részlet.)
20×15 cm

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

UNGARISCHE RENAISSANCE-EINBÄNDE KLOSTER- UND BÜRGERLICHE WERKSTÄTTEN

von *Éva Sz. Koroknay*

ZUSAMMENFASSUNG

Die Feststellungen unserer Arbeit beruhen auf der Untersuchung von 327 — mit einigen Ausnahmen — neuerlich aufgefundenen Einbänden. Im Laufe dieser Studien zeichnen sich die Umrisse eines bisher unbekanntem Abschnitts der Geschichte der Buchbindekunst Europas ab. Die internationale Fachliteratur hat sich auch schon früher den ungarischen Einbanddenkmälern der frühen Renaissance mit Interesse zugewandt, dieses Interesse beschränkte sich jedoch immer mehr nur auf die einzige Einbandgruppe der Corvinen-Kodizes. Auf diese Weise konnte natürlich auch die gründliche Untersuchung und befriedigende Auswertung der Einbände der königlichen Bibliothek nicht erfolgen. Wir befassen uns hier nicht mit den historischen Einbänden der königlichen Bibliothek, diese werden in einem in Bearbeitung befindlichen Band unter Verwendung der hier gesammelten Beweise zusammengefaßt. Es ist natürlich nicht zu vermeiden, daß wir in Verbindung mit dieser Epoche die königlichen Einbände erwähnen, wenn sie der hier zu beschreibenden ungarischen Einbandgruppe angehören.

Hellmuth Helwig (Handbuch der Einbandkunde, Band I. Maximilian Gesellschaft, 1953) bezeichnet die Zeit vor 1500, also die Frührenaissance in der Geschichte der europäischen Einbände als italienisch-ungarische Periode, gegenüber der nachfolgenden, nach 1500 beginnenden, italienisch-französischen Periode. Nach den neuesten Forschungen kann aber das Jahr 1500 in Ungarn und Mitteleuropa nicht als Grenze gelten, da von den 1470er Jahren bis 1520 eine einheitliche Entwicklungsrichtung festgestellt werden kann. Die Zusammenstellung der Bildtafeln dieser Arbeit soll diese Entwicklung möglichst getreu illustrieren. Bevor wir auf die Art des Stils und dessen Entstehung ausführlicher eingehen, befassen wir uns mit der Entwicklung der auf die ungarischen Renaissance-Einbände bezüglichen Forschungsarbeiten, ferner überprüfen wir die Vorgänge und Umstände, durch welche das Entstehen dieses eigenartigen Stils ermöglicht wurde. Sodann erörtern wir unsere Feststellungen anhand dieser 327 Einbanddeckel, deren genaue Titel und Eintragungen im Verzeichnis der Einbände zu finden sind. Die Zusammenstellung der Liste erleichterte die Erwähnung der Einbände insofern, als wir durch die Zahlen einfach auf Inhalt oder Eintragung hinweisen können.

Der Beginn der ungarischen Einbandforschung ist mit dem Namen von Flóris Rómer aus dem 19. Jahrhundert verbunden. Eine wichtige Stufe der Entwicklung bildete auch die Landes-Bücherausstellung im Jahre 1882, in deren Katalog eine erste Zusammenfassung über die ungarische Einbandgeschichte aus der Feder Josef Kesslers zu finden ist. Im 20. Jh. befaßten sich in Ungarn hervorragende Forscher mit einzelnen Fragen dieses Themas, eine systematische Erschließung und Bearbeitung erfolgte jedoch in keinem dieser Themenkreise. Auf diese Weise konnte — infolge der Mängel der ungarischen Forschungen — die ausländische Fachliteratur über die Entwicklung der ungarischen Einbände nur sehr wenig wissen, und über diese glänzende Epoche auf unserem Gebiet — über die Denkmäler der Renaissance — bildeten sich falsche Vorstellungen heraus.

In den Arbeiten von Loubier, Gottlieb und Goldschmidt erhalten die ungarischen Renaissance-Einbände noch eine ihnen gebührende Rangordnung. Neben dem inzwischen durch gute Bearbeitung erschlossenen deutschen und italienischen Material gerieten die bedeutenden ungarischen königlichen Einbände langsam in eine unverständliche Isolierung. Schließlich erklärte Ilse Schunke im Gutenberg Jahrbuch 1944—1949, daß sich für diese Einbände in der ungarischen Entwicklung weder eine Vorgeschichte noch eine Fortsetzung finden läßt. Auch mit den mitteleuropäischen Einbänden im »Stil der Corvinen«, die nach dem Westen gelangten, wußte man nichts anzufangen, da dieser Begriff seit Flóris Rómer in Vergessenheit

geriet, wo doch diese Feststellung zu Bearbeitungen hätte anregen müssen. Ilse Schunke, die in unserem Jahrhundert wieder darauf hingewiesen hat, wie der »Stil der Corvinen« in Österreich, Görlitz, Krakau, Breslau vordringt, sucht als Entstehungsort der ungarischen, ja sogar der Budaer Einbände häufig westlicher gelegene Gebiete als wo sie heute vorzufinden sind. Im Sinne ihrer Feststellungen entstanden die Arbeiten von E. Leskien (Gutenberg Jahrbuch 1955) und O. Mazal (Gutenberg Jahrbuch 1966).

Schließlich wurde der viel umstrittene orientalische Charakter der mit Vergoldung und Wappen versehenen Corvinen-Kodexeinbände aus dem Namen eines früher eventuell aufgetauchten Meisters, Lucas Coronensis, abgeleitet und der Ursprung dieses charakteristischen Stils in das Gebiet östlich von Ungarn, in die »Walachei« versetzt. Selbst wenn wir den durch die ziemlich zweifelhafte Signatur bekannten Namen als authentisch annehmen, so dürfte dieser Meister Anfang des 16. Jh. gearbeitet haben und könnte dann zu den zahlreichen Budaer Buchbindern gezählt werden. Diese orientalischen, vergoldeten und mit Wappen versehenen Einbände der Corvinen-Kodizes entstanden jedoch früher, und heute wissen wir schon, daß wir die Erklärung für das Entstehen dieser orientalischen Charakteristik in der Wirkung von weiteren und ferner im Osten gelegenen Gebieten suchen müssen.

Heute können die neueren Untersuchungen schon leichter vorgenommen werden, nachdem in den letzten 20 Jahren nicht aus der königlichen Bibliothek stammende ungarische Renaissance-Einbände zum Vorschein gekommen sind, wodurch sich für unsere weiteren Forschungen schon eine breitere Basis bietet.

Ein weiterer wesentlicher Faktor war, daß nach dem Bekanntwerden der grundlegenden Arbeiten von Gratzl und Sarre über die orientalischen Einbände, in den vergangenen 15 Jahren weitere Arbeiten erschienen sind, welche eine weitumfassende Erkenntnis der orientalischen Einbände ermöglichten. — Schließlich war es von Bedeutung, daß der Autor in Ägypten — in Kairo und im Kloster Ouadi Natroun Sir (Deir Suriani) — an Ort und Stelle Forschungen durchführen konnte. Sowohl die in bezug auf die orientalischen Einbände publizierten Arbeiten als auch die Erfahrungen an Ort und Stelle ändern das Bild, welches man sich nach den früheren Forschungen machen konnte.

Im I. Band der Serie Objets Kairouans von Marçais und Poinssot (1948) beschreiben Gaillard und Carrière die aus den Ausgrabungen zum Vorschein gelangten Einbände aus Tunis. Etwas später — 1954 — wurde von Peterson auf den koptischen Stilursprung der Islameinbände hingewiesen. Im Jahre 1962 berichtet Weisweiler in seiner Arbeit außer über die Islameinbände der deutschen Sammlungen auch über einiges aus dem Material der Sammlungen in Konstantinopel. An dieser Stelle ist noch auf zwei Ausstellungen und die anlässlich derselben herausgegebenen Kataloge zu verweisen. Das Baltimore Museum of Arts führt auf der Bucheinbandausstellung im Jahre 1957/58 zum ersten Mal einige Exemplare aus Kairouan vor. Im Jahre 1963 wurde im British Museum eine weitumfassende Ausstellung über orientalische Einbände veranstaltet.

Das Zeitalter und das Gebiet stellen den Forscher vor mehrfache Schwierigkeiten, einerseits ist möglich, daß die eine Budaer oder ungarische Werkstatt die andere kopiert, andererseits, daß die Anfertiger von westeuropäischen Einbänden die Einbände der Budaer königlichen Bibliothek nachzuahmen versuchen. Weitere Schwierigkeiten haben ihre Ursache darin, daß die ungarischen humanistischen bürgerlichen und Klosterbibliotheken weit verstreut sind, und schließlich in der massenweisen Rettung dieser Bibliotheken nach Gebieten, welche ohne dies schon vom Budaer Stil beeinflusst waren. Es ist daher besonders schwierig, hier den Entstehungsort der Einbände zu bestimmen. Außerdem müssen wir mit der allgemeinen Art der humanistischen Büchersammler rechnen, daß sie nämlich häufig außerhalb ihres Wohnortes oder ihrer Heimat eingebundene Bücher kaufen oder Bücher andernorts einbinden lassen.

Dessenungeachtet lichtet sich das über die ungarischen und mitteleuropäischen Renaissance-Einbände gestaltete Bild allmählich und wird durch jedes neu aufgefundenen Denkmal mehr erweitert.

Die neuesten Resultate der Einbandforschung zeigen immer deutlicher die historische Entwicklungslinie, welche von den ersten Denkmälern des 11. Jh. bis zu der reichen ungarischen Renaissance-Einbandkunst, dem Gegenstand unserer Arbeit, führen.

Zu den bedeutendsten ungarischen Büchersammlungen des 15. Jh. gehören jene der hohen Geistlichen. Die durch königliche Gnade erreichte geistliche Würde bedeutete für sie einen

gesellschaftlichen Rang und wurde die Grundlage ihres Vermögens. Ihr Geschmack, ihre Lebensform und Bildung ist mit dem königlichen Hof verbunden, sie gestalteten ihre Bischofs- und Erzbischofssitze zu humanistischen Zentren, welche ohne schön ausgestattete Bücher undenkbar waren.

Der große Bedarf an Büchern wurde in Ungarn offenbar von den Klosterwerkstätten gedeckt, an erster Stelle von den die königliche Gunst genießenden Orden der Dominikaner und Franziskaner sowie den Einsiedlerorden, insbesondere der Pauliner und Karthäuser. Jedoch auch die für verschiedene Auftraggeber arbeitenden bürgerlichen Werkstätten Italiens versorgten die ungarischen Büchersammler mit Büchern. Der Florentiner Vespasiano Bisticci erwähnt unter seinen besten Käufern János Vitéz, Erzbischof von Esztergom, Janus Pannonius, Bischof von Pécs und György Hando, Erzbischof von Kalocsa. Es stehen uns auch zahlreiche Angaben zur Verfügung, wonach Bischöfe, die ihren Wohnsitz fern von Buda hatten, ihre Bücher im Landeszentrum anfertigen ließen.

Edit Hoffmann hat die ehemaligen ungarischen Bibliophilen registriert. Obwohl sie nur jene erwähnte, aus deren Sammlung geschmückte und auf Grund der Wappen identifizierbare Codizes erhalten geblieben sind, gibt es — selbst mit dieser Einschränkung — eine bedeutende Zahl von Sammlern.

Eine besondere Rolle kam hier János Vitéz, Erzbischof von Várad, später von Esztergom, zu. Durch sein Beispiel wurden die übrigen Gründer humanistischer Höfe und Büchersammler angespornt, und als Erzieher der beiden jungen Hunyadis übte er auch auf König Matthias einen großen Einfluß aus.

Aus der berühmten Bibliothek des János Vitéz sind uns nur wenige Bände bekannt, weil diese sehr verstreut wurden. Sein Nachfolger auf dem Erzbischofssitz, Beckensloer, ist nämlich im Jahre 1476 aus Esztergom geflohen und schloß sich dem Feind des ungarischen Königs Matthias — Friedrich III. — an. Letzterer belohnte ihn dafür mit dem Erzbischofssitz in Salzburg. Er nahm die Schätze aus Esztergom bei seiner Flucht mit sich, und auf diese Weise gelangten Bände aus der Bibliothek Vitéz' nach Salzburg, Wien und München.

Die uns aus der Bibliothek Vitéz' erhaltenegebliebenen heute bekannten Original-einbände weisen italienischen und gleichzeitig orientalischen Charakter auf (Bild 1). Hier können wir das Entstehen einer Art des Budaer Einbandstils feststellen, der schließlich zu den vergoldeten, mit dem Wappen König Matthias' versehenen Einbänden führte.

Ein besonderes Merkmal dieser Einbände ist, daß sie auf drei Quellen zurückzuführen sind. Ein besonderes Interesse verdient die Tatsache, daß sich der lokale gotische mit dem neu auftretenden Stil der italienischen Renaissance vereint, und dies wurde von der orientalischen Kunst auf zwei verschiedenen Wegen durchwirkt; erstens durch Vermittlung über Italien, zweitens durch eine unmittelbare Verbindung mit dem Osten.

Vor 1483 dürften infolge der diplomatischen Beziehungen zu Persien die Denkmäler Armeniens und Georgiens von Einfluß gewesen sein, später wurde die ungarische Renaissance-Einbandkunst infolge der politischen Verbindungen mit Ägypten beeinflusst. Letzteres war ein entscheidender Faktor für die Entstehung des Stils der ungarischen Renaissance-Einbände, aber ganz besonders für den Stil der königlichen Einbände.

Schließlich untersuchen wir, worin der eigenartige Stil der Einbände der ungarischen bzw. mitteleuropäischen Renaissance besteht.

Die ungarischen Renaissance-Einbande sind nicht wie die Renaissance-Einbände im allgemeinen aus Pappe, sondern sie sind dünne Holzdeckel. Diese sind nach innen zu schräg oder gerade geschnitten. Das Kapital besteht meist aus farbigen Woll-, seltener Goldfäden oder aus Seide. In der Mehrzahl sind sie gerade genäht, aber eine schöne Gruppe bilden auch die mit Kreuzstich gesäumten Kapitale.

Außer bei den königlichen Einbänden kommt seit etwa 1480 die Vergoldung auch bei anderen Einbänden vor, und von dieser Zeit an wird auch zeitweise, meist blau oder grün, illuminiert.

Die ungarischen Einbande weisen am häufigsten eine zentrale Anordnung auf, mit Vorliebe verwendet man als Mittelornament Kreis und Vierpaß, seltener sind die Vierpaßvariationen und mandelförmigen Mittelverzierungen.

Ausnahmsweise werden im Spiegel zwei Kreise angebracht, und sehr selten verwendet man auch sogenanntes Knotenwerk, wobei die Spiegelfläche von miteinander verflochtenen

Rautenreihen ausgefüllt wird. Schließlich ist die Spiegelfläche oft durch nebeneinander angebrachte Muster oder durch Gitterverzierung übersponnen.

Abgesehen von den florentinischen Einflüssen und dem Erscheinen einiger italienischer Einbandtypen, unterscheidet sich die Verzierungsart der ungarischen Einbände grundlegend sowohl von den italienischen als auch von denen, die jenseits der Alpen entstanden sind. Diese Einbanddeckel zeigen in ihrer Struktur Eigenheiten der Renaissance, die dabei verwendete Ornamentik ist aber eine ganz spezielle. Ernst Kyris weist darauf hin, inwieweit die Ornamentik der Einbandverzierungen die Objekte kennzeichnet, und sich auf Grund derselben das Land, die Stadt ihres Entstehens bestimmen läßt. Diese Forschungsmethode — indem man mit Hilfe der vergrößerten Zeichnungsabzüge vom Stempelabdruck die Werkstattgruppen bestimmt — ist in erster Linie für die deutschen Forschungen bezeichnend, während sich die italienischen und einige österreichische Forscher mit einer rein stilaren Überprüfung begnügen.

Die auf den ungarischen Einbanddeckeln angewandte eigenartige, in anderen Gebieten nicht verwendete Ornamentik, erfordert geradezu die Anwendung der Methode der Rekonstruktion von Werkstattgruppen. Gleichzeitig bereitet diese Methode gerade auf den in Frage kommenden Gebieten Schwierigkeiten. Eine Werkstatt kopiert die andere, so daß oft einzelne Muster in unzähligen Nachprägungen vorkommen.

Die ungarischen Einbanddeckel unterscheiden sich daher von den italienischen durch ihre Ornamentik, welche manchmal mit der Ornamentik der deutschen gotischen Einbände Ähnlichkeiten aufweist, aber häufiger auf die Zierelemente der einheimischen Steinmetzwerke zurückgreift. Die in unseren Gebieten vorkommenden Einbände unterscheiden sich von denjenigen jenseits der Alpen grundlegend durch ihre reine Renaissancestruktur. Der Sinn für den Renaissancestil wurzelt in Ungarn sehr tief, so daß man überhaupt nicht an Vorbilder, an die getreue Nachahmung italienischer oder orientalischer Muster gebunden ist, sondern die Grundbegriffe auf eigene individuelle Weise umwertet. So ist zu begreifen, daß sie aus rein gotischen Elementen Renaissance-Einbanddeckel ausbilden konnten, und selbst die natürliche Blütenornamentik der Spätgotik ihnen nicht als fremd erscheint. Die auf deutschen gotischen Einbänden verwendeten zusätzlichen Elemente, das im Grunde genommen fremdartige italo-arabische Flechtwerk, erscheint den ungarischen Meistern als unwesentlich.

Wir erwähnten die auf diesem Gebiete vorkommende eigenartige Ornamentik, mit deren Hilfe die Bestimmung der Einbände möglich war.

Das italo-arabische und das »Z«-förmige Flechtwerk ist für die Epoche vor 1490 bezeichnend, nach 1490 erscheinen immer häufiger die viereckigen orientalischen Flechtwerke mit Schlingen. Außer diesen erscheinen noch verschiedene orientalische Flechtmuster um 1490, so findet man auf den Denkmälern der Aristoteles- und Seneca-Gruppe schöne Beispiele derselben. Ebenso bezeichnend ist das auch auf der Seneca-Gruppe erscheinende Flechtwerk, dessen Variante auf der Einbandgruppe des Veszprémer Rechnungsbuches erscheint. Neben diesen sind die Blütenverzierungen auf den Einbanddeckeln der Spätgotik noch bedeutend sowie die von den Steinmetzarbeiten aus der Römerzeit her bekannte Ornamentik.

Die Muster sind in vielen Fällen Nachahmungen der auf den königlichen Einbänden vorkommenden Verzierungen aus der Zeit von Matthias und Wladislaus. So kommen die Nachprägungen der Kelchblume, dieser für die Epoche des Matthias charakteristischen Verzierung, der vergoldeten wappengeschmückten Einbände in bisher 10 bekannten Varianten vor, und um 1508 sind sie auch schon auf den Einbänden in Krakau anzutreffen.

Ähnlicherweise, aber seltener erscheint der italienische Krug, und schließlich begegnen wir den Nachprägungen der von den vergoldeten Einbänden der Matthiaszeit her bekannten Tulpenverzierungen und anderen Ornamenten. Die gestreiften Schildblätverzierungen dürften hingegen die Vorbilder für die ähnlichen Muster der vergoldeten Einbände aus der Matthiaszeit sein, diese kommen in den Jahren um 1470 auf den Einbänden der Egidius-Gruppe vor, spätere Nachprägungen finden wir auf den Prunkeinbänden der Epoche des Wladislaus. Im allgemeinen ist festzustellen, daß auf den um 1490 entstandenen königlichen Einbänden fast die ganze Ornamentik aus der Zeit Matthias' als Nachprägung auftritt, aber auch neue charakteristische Motive erscheinen. Zu diesen gehört vor allem die abwechselnde Kombination der Palmettenreihe und der Akanthusranken, welche zuerst um 1490 erscheint

und in verschiedenen Nachprägungen noch bis 1510 bestehen bleibt. Eine stilisierte Variante derselben ist auf den Einbanddeckeln noch häufiger anzutreffen.

Wir sind uns dessen bewußt, daß die Liste der hier erwähnten ungarischen Renaissance-Einbände nur eine Basis für weitere Identifizierungen, ohne Anspruch auf Vollständigkeit, bilden kann, jedoch wollen wir versuchen, eine Aufzählung der Werkstattgruppen zu unternehmen. Im Vorhergehenden wurde gleicherweise auf die damit verbundenen Schwierigkeiten und Vorteile hingewiesen.

Derzeit können wir zwanzig Gruppen von verschiedener Stückzahl anführen. Bereits im Falle der Übereinstimmung von drei Einbänden wurde eine separate Gruppe festgesetzt, erfahrungsgemäß kann sogar ein einziger neuerer Einband für kleinere Gruppen kennzeichnende Stempel aufweisen und zu einem Übergang führen, der die Bestimmung von Werkstattgruppen mit größerer Einbandzahl ermöglicht.

Mit den vorgeführten 64 Einbanddeckeln möchten wir den eigenen ungarischen Stilcharakter illustrieren. Es wird gezeigt, wie sich nach dem aus dem 15. Jh. stammenden italienischen Flechtwerk (Bild 2) und den ungarischen Einbänden italienischen Typs (Bild 1) in Ungarn die Deckelverzierung bis zum Jahre 1520 in geradlinigem Verlauf entwickelt hat.

Für die Zeit nach 1470 ist die Anwendung von »S«-förmig gebogenen Blättern charakteristisch. Die daraus entstandenen Verzierungen treten manchmal selbständig auf, in vielen Fällen wird das sogenannte italo-arabische Flechtwerk als Mitteldekoration verwendet (Bild 4), häufiger aber figuriert das Flechtwerk als Randverzierung und der Spiegel ist von einem aus Blättern und anderen Blütenverzierungen bestehenden Zentralornament ausgefüllt.

Die Renaissance-Einbände mit den Blätterverzierungen stehen in enger Beziehung zu der königlichen Bibliothek (Bände der Egidus- und der Lucanus-Gruppe). Die hierher gehörenden ältesten Denkmäler dürften noch mit dem Esztergomer Hof des János Vitéz im Zusammenhang stehen (Bild 5—12).

Selbstverständlich blieb die hier entstandene weit verbreitete Buchbindertätigkeit auch auf die allgemeine Entwicklung in Europa nicht ohne Einfluß.

Die Denkmäler aus der ersten Periode — den Jahren um 1490 — des ungarischen Stils der Renaissance-Einbände waren besonders auf den Stil und die Ornamentik der Einbandkunst in Polen, Krakau und Breslau von Einfluß. Dieser Stil drang von hier aus in die tschechisch-mährischen Gebiete vor, wo er den Mitteilungen Bohumil Nuskas gemäß, um 1530 auftritt.

Die Exemplare der ungarischen Renaissance-Einbände aus den 1520er Jahren, auf denen man auch noch frühere Ornamente erkennt, scheinen in erster Reihe nach Österreich vorgedrungen zu sein. Der Einbanddeckel Nr. 39 (Bild 60) weist typische Merkmale der Virginia-Kodexgruppe auf, jedoch die im Spiegel vorkommende Blütenverzierung gotischen Stils erscheint etwas fremd. Diese ist ähnlich dem am Einbanddeckel Nr. 209 (Bild 63) verwendeten Blumenstockmuster, den aber der von den Budaer Einbänden her bekannte Palmettenrand umringt. Dieser Einbanddeckel entstand um 1568, und der Einbanddeckel Nr. 32 (Bild 61—62) mit der Jahreszahl 1569 liegt ihm nahe. Die Spiegelverzierung ist jedoch abweichenden Charakters.

Schließlich hat es den Anschein, daß die Verzierungen der eigenartigen ungarischen Renaissance-Einbanddeckel auch jene anderer westlicher gelegenen Gebiete beeinflussten. Die ungarischen Humanisten waren mit dem italienischen bibliophilen Drucker, Aldus Manutius befreundet. Über diese Verbindung finden wir viele Spuren in der Literatur, während ihre Auswirkungen in bezug auf die Buchkunst noch eingehender zu untersuchen wären.

Der mit Rollenverzierung versehene Einband der 1550 in Klausenburg gedruckten Chronik von Sebestyén Tinódi Lantos erinnert uns noch an die Denkmäler der früheren Epoche. Im Spiegel des typischen deutschen rolleneinbanddeckels finden wir Details der früher so gut bekannten Palmetten-Randverzierung (Nr. 96, Bild 64).

Die Möglichkeit, die Geschichte der ungarischen Renaissance-Einbände bis zum Jahre 1520, dem Auftauchen des deutschen Stils, zu untersuchen, leistet auch die nötige Unterstützung in der Überprüfung der Denkmäler des 16. Jahrhunderts. Nach der Gründung der ersten Budaer Druckerei im Jahre 1473 und mehreren anderen Versuchen entstanden in den 1530er Jahren in den Randgebieten des Landes Druckereien. Diese führen den deutschen Renaissancestil weiter, welcher sich in den Jahren nach 1520 in Buda am königlichen Hof und auch ander-

weits entfaltet hat. Nach dem Fall von Buda im Jahre 1541 arbeiten in den Druckereien der Randgebiete Ungarns meist deutsche Drucker oder unter ihrer Anleitung stehende Buchbinder. Die Buchbindekunst mit deutschem Einschlag kam daher nicht ohne jeden Übergang in unseren verschiedenen Druckerzeugnissen zur Geltung, sondern diese entwickelte sich aus der früheren Phase der Renaissance unter Beibehaltung einiger typischer Elemente dieser blühenden Epoche. Vom Ende des 16. Jh. an und noch eher im 17. Jh. wird dieser etwas trockene und manchmal eintönige Stil einerseits durch die neu eintreffenden italienisch-französischen Stileinflüsse, andererseits durch einige aus dem 15. Jh., dieser blühenden Epoche des Landes, stammenden Motive belebter.

Durch die Bestimmung der ungarischen Renaissance-Einbanddeckel gelang es uns, einen kontinuierlichen Entwicklungsgang zu rekonstruieren, und nur dadurch wurde es möglich, daß wir die hervorragendsten königlichen Denkmäler der großen Epoche in ihrer Entwicklung und ihren Zusammenhängen demnächst einer Untersuchung unterziehen können.

ANLEITUNG ZUR BENUTZUNG DES VERZEICHNISSS DER EINBÄNDE

[S. 53–101]

Das Verzeichnis der Einbände umfaßt die Beschreibung von 327 Einbänden aus 59 Bibliotheken und Archiven aus sieben Ländern (Ungarn, Österreich, Tschechoslowakei, Jugoslawien, Polen, DDR, BRD) in der alphabetischen Reihenfolge der gegenwärtigen Bezeichnungen des Fundortes nach dem ungarischen Alphabet.

Nach der laufenden Nummer folgt die Angabe des Zeitpunkts der Entstehung der Einbandgruppe und des Einbandes.

Unter diesem Zeitpunkt steht ein manchmal in Klammern befindlicher Hinweis darüber, wo das Bild des Einbanddeckels in der Fachliteratur vorzufinden ist.

Der Inhalt gibt die bibliographische Beschreibung des Bandes in folgender Reihenfolge an: Autor (wenn vorhanden), Titel, Ort und Zeit des Erscheinens, Drucker.

Die nach diesen sogenannten Impressumangaben folgenden Buchstaben und Zahlen verweisen auf die Kataloge (z. B. Wiegendrucke, einzelne Bibliotheken, Ausstellungen usw.), in welchen die wissenschaftlichen bibliographischen Beschreibungen der Bände vorzufinden sind.

Die Auflösung der hier benutzten Abkürzungen ist in der Zusammenstellung: »Die zum Verzeichnis verwendete Literatur und deren Abkürzungen« (S. 53) enthalten.

Die wichtigeren, vor allem Besitzer aus früheren Zeiten betreffenden Eintragungen folgen meist in einem neuen Abschnitt mit vollem Text, numeriert und in zeitlicher Reihenfolge.

Die letzte Angabe betrifft die Inventarnummer des Bandes in seinem gegenwärtigen Aufbewahrungsort.

BESCHREIBUNG DER BILDER

1. Zentral angeordneter, mit italo-arabischem Flechtwerk verzierter Renaissance Einband. Angefertigt für János Vitéz in Várad Großwardein nach 1455.
Verzeichnis: Nr. 293
2. Zentral angeordneter, mit italo-arabischem Flechtwerk verzierter florentinischer Renaissance-Einband. Gruppe des Corvin-Kodex in Győr, um 1470.
Verzeichnis: Nr. 79
30×19,5 cm
3. Durch sich einander schneidende Diagonalen gegliederter Einbanddeckel aus Ungarn mit gotischen und Renaissance-Elementen, zweite Hälfte des 15. Jh.
Verzeichnis: Nr. 80
19,5×14,5 cm

- 4.a–b. Aus italo-arabischem Flechtwerk gebildetes Knotenwerk als Mittelornament des Renaissance-Einbanddeckels der Chronik von Dubnica, in der Umrahmung spätgotische Pflanzenornamentik. Im kleinen Wappenschild signiert. Ungarn, zweite Hälfte des 15. Jh. Erste Seite der Chronik von Dubnica. Oben mit Bleistift, darunter im linken unteren Teil eine leicht rot gefärbte Federzeichnung der Heiligen Dreifaltigkeit.
Verzeichnis: Nr. 92
29 × 20,5 cm
5. Aus »S«-förmigen Blättern gebildete Knotenverzierung eines Renaissance-Einbanddeckels aus Buda. Buda, Dominikaner-Kloster Egidus-Gruppe, um 1470.
Verzeichnis: Nr. 267
26,3 × 18 cm
6. Aus »S« förmigen Blättern gebildetes Knotenwerk, als Mittelverzierung eines Renaissance-Einbandes. Die aus kleiner Pflanzenornamentik bestehende teppichartige Umrandung wird von einem »Z«-förmigen Flechtwerk umgeben. Buda, Dominikaner-Kloster(?), Egidus-Gruppe, 1470er Jahre.
Verzeichnis: Nr. 263
7. Mit italo-arabischem Flechtwerk ausgefüllter, zentral angeordneter, mit kreisförmigem Mittelornament versehener Einbanddeckel. Die breite, teppichartige Umrahmung besteht aus Pflanzenornamentik. Im äußeren Rahmen eine Reihe von »Egidus«-Schriftbändern. Buda, Dominikaner-Kloster(?), Meister Egidus. Ende der 1480er Jahre.
Verzeichnis: Nr. 52
38 × 28,5 cm
8. Zentral angeordneter Renaissance-Einband mit einem Mittelornament, in dessen Kreis sich vier Achtecksterne befinden. Anschließend an das Mittelornament ist ein innerer Rand mit italo-arabischem Flechtwerk ausgefüllt. In der äußeren Umrandung, gebildet aus Bändern mit »Marien«-Inscription, befindet sich in einem symmetrisch angebrachten Vierpaßfeld ein Löwenhaupt. Buda, Dominikaner-Kloster(?), Lucanus-Gruppe, 1480er Jahre.
Verzeichnis: Nr. 125
32 × 23 cm
9. Das Werk von Lucanus enthaltender Renaissance-Einbanddeckel mit italo-arabischem Flechtwerk ausgefüllt, zentral angeordnet, in einem Kreis mit Vierpaß-Mittelornament verziert. An die Spiegelverzierung schließt sich eine am vorderen Deckel aus »S«-förmigen Blättern, am Rücken aus Rechtecken gebildete, geflochtene bzw. eine gitterartige innere teppichartige Umrandung an. Die schmale geometrische äußere Umrahmung wird in den Ecken durch ein IHS im Vierpaßfeld, und in der Mitte der Längsseiten durch Löwenhäupter im Vierpaßfeld unterbrochen. Buda, Dominikaner-Kloster(?), Lucanus-Gruppe, 1480er Jahre.
Verzeichnis: Nr. 305
33,6 × 21,6 cm
10. Die Innenseite des Lucanus-Bandes ist vergoldet, mit prächtig bemaltem florentinischem Rankenflechtwerk und frei gelassenem Platz für das Wappen.
11. Renaissance-Einband, kreisförmige Mittelverzierung mit Strahlenornamentik, ausgefüllt mit italo-arabischem Flechtwerk. Die aus winzigen orientalischen Rhombusformen gebildeten Gitterverzierungen unter und über dem Spiegel werden von einem italo-arabischem Flechtwerk umrandet. Buda, Dominikaner-Kloster(?) Lucanus-Gruppe, um 1490.
Verzeichnis: Nr. 307
29,7 × 21 cm

12. Renaissance-Einband mit italo-arabischem Flechtwerk ausgefüllt und kreisförmiger Mittelverzierung. Unter und über dem Spiegel Felder mit geschlungenem Flechtwerk, teppichartige Umrandung ist ein aus »S«-förmigen Blättern bestehendes Flechtwerk. Buda, Dominikaner-Kloster, Lucanus-Gruppe, 1490er Jahre.
Verzeichnis: Nr. 49
33,5×23 cm.
13. Renaissance-Einband mit italo-arabischem Flechtwerk und kreisförmigem Mittelornament, unter und über dem Spiegel mit aus Blumenstockmuster gebildeten Gitterflächen, Umrandung aus »S«-förmigen Blättern. Ungarn, 1480er Jahre
Verzeichnis: Nr. 98
14. Renaissance-Einband aus Buda mit kreisförmigem Mittelornament eines auf Pergament gedruckten, mit handgemalter Verzierung versehenen Esztergomer Missale; Aristoteles-Gruppe, 1490er Jahre.
Verzeichnis: Nr. 59
29,5×20 cm
15. Renaissance-Einband mit kreisförmiger Mittelverzierung, ausgefüllt mit italo-arabischem Geflecht, in den Ecken des Spiegels Kelchblumen, unter und über dem Spiegel Felder mit Rosetten aus vier Blütenblättern, stilisierte Palmetten-Rahmenverzierung. Ungarn, Aristoteles-Gruppe, 1490er Jahre.
Verzeichnis: Nr. 290
33×21 cm
16. Renaissance-Einband mit kreisförmiger Mittelverzierung, von Sternen umgeben, in zentraler Anordnung, unter und über dem Spiegel aus geschlungenem Geflecht gebildete Gitterverzierung mit Palmettenreihenumrandung. Ungarn, Aristotelesgruppe, Ende des 15. Jh.
Verzeichnis: Nr. 300
24,3×16,5 cm
17. Renaissance-Einband mit zentral angeordneter kreisförmiger Mittelverzierung aus spätgotischer Pflanzenornamentik. Die Umrahmung besteht aus einem Laubstab, um den sich Ranken und Lilien winden. Ungarn, Ende des 15. Jh.
Verzeichnis: Nr. 57
24,8×17,5 cm
18. Einbanddeckel mit zentral angebrachter Vierpaß-Mittelverzierung, mit Flechtwerk ausgefüllt, unter und über dem Spiegel mit aus vier Blütenblättern bestehenden Rosettenflächen. Die Umrandung besteht aus einer sich um einen Laubstab windenden gotischen Rankenreihe. Das Mittelornament des Rückendeckels bilden zwei ineinander verschlungene Rhombusformen. Karthäuserkloster von Lövöld (Városlöd), 1490er Jahre.
Verzeichnis: Nr. 137
35,5×23,8 cm
19. Einbanddeckel mit zentral angeordneter großer kreisförmiger Mittelverzierung, aus spätgotischer Pflanzenornamentik und Renaissance-Elementen bestehend, mit Kopfstempeln, Umrahmung aus »S«-förmigen dicken Blättern. Ungarn oder Mitteleuropa, Ende des 15. Jh.
Verzeichnis: Nr. 142
32,1×22 cm
20. Renaissance-Einband mit zwei Kreisen als Mittelverzierung, ausgefüllt mit italo-arabischem Flechtwerk, Umrahmung aus »S«-förmigen, flechtwerkartigen Weinrebenranken. Ungarn oder Mitteleuropa, Ende des 15. Jh. (Detail).
Verzeichnis: Nr. 38
29×20 cm

- 21.a–b. Renaissance-Einband des Pálóczi-Missale mit kreisförmiger und mit zwei halbkreisförmigen Spiegelverzierungen mit geraden Blumenstöcken, strahlenförmig umrandeten Rosetten und winzigen Weintrauben. Der Spiegel des Rückendeckels ist durch sich einander schneidende Diagonalen aufgeteilt, mit Rosetten mit vier Blütenblättern verziert. Die breit geteilte Umrandung von orientalischem Charakter ist durch schlingenförmiges Flechtwerk ausgefüllt. Ungarn, nach 1490.
Verzeichnis: Nr. 94
22. Teppichartiger Einbanddeckel, im Spiegel Weinreben in den Querstreifen bzw. »S«-förmiges, mit kleinen Hörnchen versehenes orientalisches Flechtwerk. Orientalisch geteilte Umrandung mit italo-arabischem Flechtwerk ausgefüllt. Ungarn, nach 1490.
Verzeichnis: Nr. 132
34,5 × 24,3 cm
23. Teppichartiger Renaissance-Einbanddeckel aus italo-arabischem Flechtwerk, Umrandung mit »Z«-förmigen Flechtwerkreihen. Ungarn, Egidus-Gruppe, 1490er Jahre.
Verzeichnis: Nr. 275
31,3 × 20 cm
24. Teppichartig angeordneter Einbanddeckel. In zwei vertikalen Streifen orientalisches Rhombusmuster und Palmettenreihen-Umrandung. Ungarn, 1490er Jahre.
Verzeichnis: Nr. 89
25. Mit Beschlag versehene Mittelverzierung des Einbanddeckels des Budaer Stadtrechtes. Den mit italo-arabischem Flechtwerk ausgefüllten Spiegel umrahmen geschlungene Flechtwerk und Rosettenverzierungen. Buda, Aristoteles-Gruppe (Detail), 1490er Jahre.
Verzeichnis: Nr. 24
32 × 21 cm
26. Renaissance-Einbanddeckel mit teppichartiger Anordnung viereckige, geschlungene Flechtwerkverzierung, im Spiegel mit Doppelblättern. Buda, 1490er Jahre.
Verzeichnis: Nr. 58
34,2 × 22,3 cm
27. Zentral angeordneter Renaissance-Einband, in der Mitte des Spiegels vier Doppelblätter, unter und über dem Spiegel aus Rhombusformen gebildete Gitterverzierung, mit stilisierter Palmettenreihenumrandung. Ungarn, Seneca-Gruppe, um 1500.
Verzeichnis: Nr. 65
21,8 × 14 cm
28. Zentral angeordneter Renaissance-Einband mit Palmettenumrandung, mit Flechtwerk ausgefüllte Vierpaß-Mittelverzierung, Palmetten- und Akanthus-Randverzierungen. Ungarn, Seneca-Gazius-Gruppe, Anfang der 1500er Jahre.
Verzeichnis: Nr. 7
37 × 25 cm
29. Renaissance-Einband, zentrale Anordnung, mit Tulpen und Palmetten umgebene, durch italo-arabisches Flechtwerk ausgefüllte kreisförmige Mittelverzierung, in den Ecken italienische Vasen, unter und über dem Spiegel sind die Felder mit italo-arabischem Flechtwerk ausgefüllt. Die schmale äußere Umrandung besteht aus viereckigem Flechtwerk. Buda, Dominikaner-Kloster(?), Lucanus-Gruppe, 1490er Jahre.
Verzeichnis: Nr. 291
29,5 × 20,3 cm
30. Zentral angeordneter Renaissance-Einband mit kreisförmiger, von Kopfstempeln umrandeter Mittelverzierung, mit Bögen in den Ecken. Die Felder unter und über

- dem Spiegel sind mit viereckigem orientalischem Flechtwerk ausgefüllt. Umrandung mit Flechtwerk orientalischen Charakters und mit Liliengitter. Ungarn, Seneca-Gruppe, um 1500. Verzeichnis: Nr. 82, Vorderdeckel
35,5×23,5 cm
31. Zentral angeordneter Renaissance-Einband mit von Kopfstempeln umrandeter kreisförmiger Mittelverzierung, in den Ecken Blumenstöcke. Die Felder unter und über dem Spiegel sind mit orientalischem viereckigem Flechtwerk, beziehungsweise mit viereckiger Gitterverzierung ausgefüllt. Die Umrandung besteht aus viereckigem orientalischem Flechtwerk beziehungsweise aus Liliengitter. Ungarn, um 1500.
Verzeichnis: Nr. 82, Rückendeckel
35,5×23,5 cm
32. Zentral angeordneter Renaissance-Einband mit kreisförmiger Mittelverzierung, durch »S«-förmige Blätter ausgefüllt, in den Ecken Doppelblätter. Unter und über dem Spiegel Streifen mit Rhombus-Gitterverzierung. Stilisierte Palmettenreihen-umrandung. Ungarn, Seneca-Gruppe, um 1500.
Verzeichnis: Nr. 33
20,6×13,6 cm
33. Aus Eselsrückenbögen gebildeter Einbanddeckel mit Repetitionsmuster; die Umrandung besteht aus sich abwechselnden Palmettenreihen und breitem orientalischem Flechtwerk. Ungarn, Aristoteles-Gruppe, Ende 15. Jh.
Verzeichnis: Nr. 121
32,5×21,3 cm
34. Aus Eselsrückenbögen gebildeter Einbanddeckel mit Repetitionsmuster, Umrandung mit Gitterverzierung. Ungarn oder Mitteleuropa, um 1500.
Verzeichnis: Nr. 257
24×17,2 cm
35. Aus Eselsrückenbögen gebildeter Einbanddeckel mit Repetitionsmuster des Rechnungsbuches des Veszprémer Kapitels. Umrandung mit Palmetten im Renaissance-Stil. Ungarn, um 1500.
Verzeichnis: Nr. 306
29,5×20,5 cm
36. Durch miteinander verknüpfte Eselsrückenbögen gebildeter Einbanddeckel mit dichter Gitterverzierung, Umrandung mit viereckigen Gittern und einen Laubstab umwindenden Ranken, Buda, Fleischerzunftsbuch-Gruppe.
Verzeichnis: Nr. 84, Vorderdeckel
29×21 cm
37. Unter und über dem Spiegel des durch einander schneidende Diagonalen gegliederten Rückendeckels befindet sich eine Gitterverzierung, gebildet durch miteinander verknüpfte Eselsrückenbögen. Umrandung aus Rhombusmustern und einen Laubstab umwindende Ranken. Buda, Fleischerzunftsbuch-Gruppe, 1500er Jahre.
Verzeichnis: Nr. 84, Rückendeckel
29×20 cm
38. Aus Eselsrückenbögen gebildeter Einbanddeckel mit Repetitionsmuster des Budaer Fleischerzunftsbuches. Unter und über dem Spiegel sind Blumenstöcke aneinandergereiht, Umrandung besteht aus sich um einen Laubstab windenden Ranken, Blumenstock-Rosetten, bzw. Gitterverzierung. Buda, um 1506.
Verzeichnis: Nr. 64
39. Einbanddeckel. Unter und über dem aus Kreuzen gebildeten Flechtwerk im teppichartigen Spiegel reihen sich liegende Blütenornamente aneinander. Umrandung mit Blumenranken- und Palmettenreihen. Ungarn, Gruppe Virginia-Kodex, Franziskaner-Werkstatt, erstes Jahrzehnt des 16. Jh.
Verzeichnis: Nr. 287
29,2×20 cm

40. Aus orientalischem Rhombusmuster gebildeter Einbanddeckel mit Knotenmittelverzierung. Unter und über dem Spiegel sich verbreiternde innere Umrandung mit sich um einen Laubstab windenden Ranken, äußerer Rand aus stilisierten Palmettenreihen. Ungarn, Gazius-Gruppe, nach 1511.
Verzeichnis: Nr. 295
22,8 × 16,2 cm
41. Zentral angeordneter, mit Tulpen umrandeter Renaissance-Einband mit Vierpaß-Mittelornament, viereckige Flechtwerk-Umrandung. Ungarn, erstes Jahrzehnt des 16. Jh. (Detail).
Verzeichnis: Nr. 106
23,4 × 16 cm
42. Zentral angeordneter Renaissance-Einbanddeckel mit kreisförmiger Mittelverzierung, mit italo-arabischem Flechtwerk ausgefüllt. Unter und über dem Spiegel mit bogenförmigem Flechtwerk versehene Felder. Umrandung mit an die Ornamentik ägyptischer Einbanddeckel erinnerndem, aus Herzformen gebildetem Gitter beziehungsweise mit gewöhnlicher Rosettenumrandung. Ungarn, Anfang 16. Jh. (Detail).
Verzeichnis: Nr. 41
43. Zentral angeordneter, mit Kreisen und Palmetten umrandeter Renaissance-Einbanddeckel mit kreisförmigem Mittelornament, Spuren von blauer Bemalung und Vergoldung. Unter und über dem Spiegel viereckige Gitterflächen, Umrandung aus Palmettenranken. Ungarn, Buda-Gazius-Gruppe, um 1500.
Verzeichnis: Nr. 61
25,3 × 17,5 cm
44. Zentral angeordneter Renaissance-Einband, mit von Tulpen umrandeter kreisförmiger Mittelverzierung, in der Mitte vier Kelchblumen, in den Ecken Bogenflächen. Umrandung mit Gitterverzierung und Palmettenreihen. Ungarn, Gazius-Gruppe, um 1506 (Detail).
Verzeichnis: Nr. 150
30 × 20,8 cm
45. Zentral angeordneter, von Palmetten umrandeter Einbanddeckel mit kreisförmiger Mittelverzierung, in den Ecken Kelchblumen, in der Mitte vier Palmetten. Unter und über dem Spiegel Gitter aus Viereckverzierung, Umrandung mit Palmettenreihen und stilisierten Palmetten. Ungarn, Einbandgruppe des Virginia-Kodex, erstes Jahrzehnt des 16. Jh.
Verzeichnis: Nr. 48
29,6 × 19,7 cm
46. Zentral angeordneter Renaissance-Einbanddeckel mit von Tulpen umgebener kreisförmiger Mittelverzierung. Unter und über dem Spiegel Gitterflächen, stilisierte Palmettenumrandung. Ungarn, Gruppe des Rechnungsbuches des Veszprémer Domkapitels, um 1510.
Verzeichnis: Nr. 172
27,2 × 20 cm
47. Zentral angeordneter Einbanddeckel, in der Mitte mit Rosette, unter und über dem Spiegel eine Reihe Doppelblattverzierung mit Rosetten, unten und oben mit stilisierter Palmettenumrandung. Ungarn, Einbandgruppe des Lányi-Kodex, Anfang 16. Jh.
Verzeichnis: Nr. 120
19,8 × 12,2 cm
48. Zentral angeordneter Einbanddeckel, in der Mitte mit Rosette, unter und über dem Spiegel mit viereckiger Gitterverzierung. Stilisierte Palmettenumrandung. Ungarn, Einbandgruppe des Virginia-Kodex, zwischen 1512—1515.
Verzeichnis: Nr. 236

49. Zentral angeordneter Einbanddeckel, in der Mitte Rosette im Kreis, in den Ecken in gebogenen Flächen Doppelblatt-Verzierungen. Unter und über dem Spiegel Streifen, ausgefüllt mit Rankenreihe. Rosetten-Umrandung. Ungarn, Erasmus-Gruppe, nach 1515.
Verzeichnis: Nr. 119
22,5×15,2 cm
50. Zentral angeordneter Einbanddeckel, in der Mitte vier Blumenstöcke in Rhombusform. Unter und über dem Spiegel stilisierte Palmettenreihen, Umrandung mit Rolle eingedrücktem Rankenmuster. Ungarn, Erasmus-Gruppe, um 1520.
Verzeichnis: Nr. 122
28×19 cm
51. Vergoldeter Einband der Margareten-Legende mit Mittelbeschlag. In den Ecken des Spiegels in bogenförmigen Feldern Palmetten. Unter und über dem Spiegel läuft je ein Band mit Vierecken, mit orientalischem Flechtwerk bzw. mit Palmetten. Umrandung mit Rhombus-Gitter. Buda oder Pest, Dominikaner-Kloster(?), um 1510.
Verzeichnis: Nr. 87
52. Zentral verzierter Einbanddeckel des Horváth-Kodexes. In dem von einem orientalischen Rhombusflechtwerk umgebenem Spiegel vier Blumenstöcke um eine Rosette. Unter und über dem Spiegel Akanthus-Blüten, an den zwei Seiten Palmettenreihen. Der äußere Rand mit Palmettenranken verziert. Ungarn, um 1520.
Verzeichnis: Nr. 88
20×12,3 cm
53. Mit Blumenstöcken verzierter Spiegel des Einbanddeckels des Lányi-Kodexes, unten und oben Palmetten, an beiden Seiten schmalere, mit viereckiger Gitterverzierung ausgefüllte Umrandung. Am äußeren Rand Rosetten mit fünf Blütenblättern. Ungarn, Klosterwerkstatt um 1519.
Verzeichnis: Nr. 77
14,7×10,6 cm
54. Einbanddeckel, dessen Spiegel mit vertikalen Blumenstockreihen verziert ist, unter und über dem Spiegel mit stilisierter Palmettenreihe, an beiden Seiten mit Gitterverzierung umrandet. Ungarn (Erasmus-Gruppe?), 1520er Jahre.
Verzeichnis: Nr. 296
17,6×11 cm
55. Renaissance-Einbanddeckel mit Verzierung, im Spiegel in zwei vertikalen Streifen Rosettenranken, in der äußeren Umrandung Rosettenranken mit Medaillonverzierung. Ungarn, 1520er Jahre.
Verzeichnis: Nr. 221
17,8×11 cm
56. Mit Rolle verziert versehener Einbanddeckel des Esztergomer Missale, in der Mitte mit Beschlag. Unter und über dem schmalen Spiegel schmale gewellte Ranken, im äußeren Rahmen unten und oben Schriftbänder sowie eine gotische Bogenreihe, an den beiden Längsseiten wellenförmige Ranken mit Blüten. In der äußeren Umrandung neun Rosetten mit je sechs Blütenblättern. Ungarn, 1520er Jahre.
Verzeichnis: Nr. 127
25×18,2 cm
57. Architektureinband, mit aus Blüten gebildeter pastophorienartiger Verzierung, mit Gitterumrandung. Oben die Jahreszahl 1516. Buda, Meister GA, 1516.
Verzeichnis: Nr. 22

58. Architektureinband, am unteren Teil der pastophorienartigen Verzierung die Nachgravierung der Palmettenbandornamentik der Budaer Renaissance-Einbände. Im Spiegel steht die Jahreszahl 1531. Breslau, 1531. (Nicht im Verzeichnis: Ossolineum XVI. F.7.3.800.)
59. Einbanddeckel. Mit Blumenstockreihen verzierter Spiegel, Umrandung mit Rosetten im Medaillon. Monogramm »I A B«. Mitteleuropa, 1520er Jahre.
Verzeichnis: Nr. 298
60. Zentral angeordneter Einbanddeckel mit Rosette als Mittelornament, unter und über dem Spiegel große Blumenstöcke, Umrandung mit Medaillons um Rosetten und Rankenverzierung. Die Elemente der Verzierung stimmen mit der Einbandgruppe des Virginia-Kodexes überein. Mitteleuropa, erste Hälfte des 16. Jh.
Verzeichnis: Nr. 39
29×19 cm
61. Zentral angeordneter Einbanddeckel. Medaillon- und Rosetten-Umrahmung. Jahreszahl 1569. Mitteleuropa, 1569.
Verzeichnis: Nr. 32, Vorderdeckel
18,5×11,7 cm
62. Einbanddeckel mit Gitterverzierung im Spiegel. Umrandung mit Rosetten und Medaillons. Erinnert an das Muster der Budaer Renaissance-Einbände. Mitteleuropa, 1569.
Verzeichnis: Nr. 32, Rückendeckel
18,5×11,7 cm
63. Einbanddeckel, der Spiegel mit zwei großen Blumenstöcken verziert. Die Randverzierung ist eine Nachgravierung der stilisierten Palmettenbandverzierung der Renaissance-Einbände. Auf der Rückseite in Rhombus eingefasster Adler und geschlungenes Flechtwerk. Mitteleuropäischer Einband mit Elementen der Budaer Renaissance-Einbände. Mitte des 16. Jh. (Detail).
Verzeichnis: Nr. 209
64. Einbanddeckel, mit für das 16. charakteristischer Rollendruck-Bandverzierung, in der Mitte des Spiegels die Nachgravierung der Palmettenverzierung der Budaer Renaissance-Einbände. Ungarn (Kolozsvár?), 1550er Jahre (Detail).
Verzeichnis: Nr. 96
20×15 cm

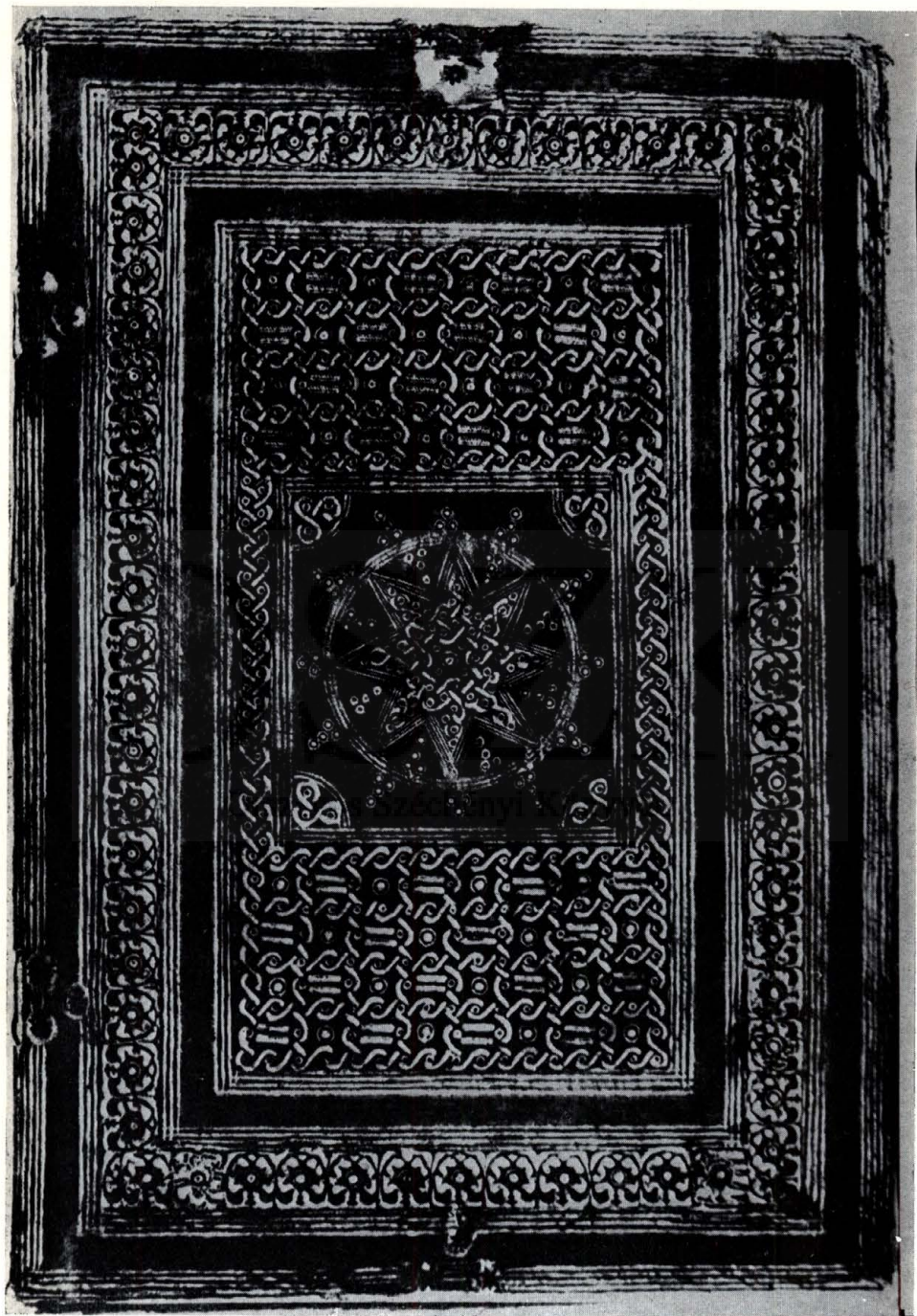

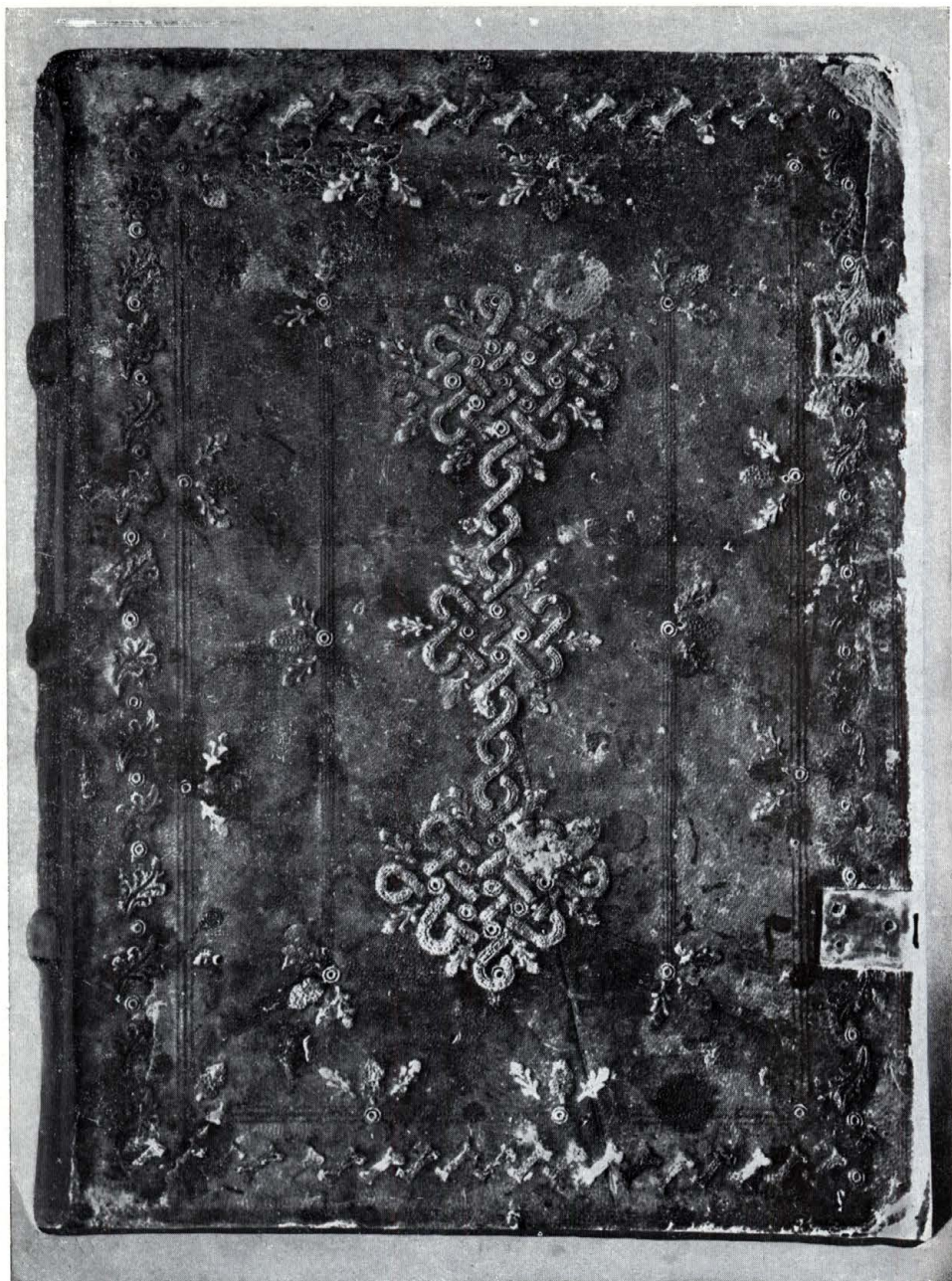
1. Vitéz János számára készült váradi kötés, 1455 után. Jegyzék 293.

2. Firenzei reneszánsz kötés, 1470 körül. Jegyzék 79.

3. Magyarországi kötéstábla gótikus és reneszánsz elemekkel, XV. sz. második fele. Jegyzék 80.

4a. A bubnicai krónika kötése. XV. sz. második fele. Jegyzék 92.

Anno do-
mini
milleſi-
mo
tricesimo quinquagesimo octa-
uo; scilicet tercia
mensis octavas
Ascensionis dñi
incipit ista
Cronica: de
gestis Hungarorum
antiquis & no-

tissimis. octa et progressu victoria coruider et audacia
collecta ex diversis Cronis veteribus caruider veritates
ascribendo. & falsitatem omnino rescribendo. In nomine dñi Amen
Incipit primapars Cronice de origine hungarorum

De me
reger
ignat
ait do-
minus deus. p
saperentem Sa-
lamonez; puz-
diaz; octavo Ca-
pitulo Salomon
deus in sanctis
suis in miraculis
te mirabilis cui
messabitis altu-
do prudentie Nul-
lus molus huius

ibus. Nullis terminis comprehensa: & cetera censura iudicij

Chronica de Pestis Hungarorum

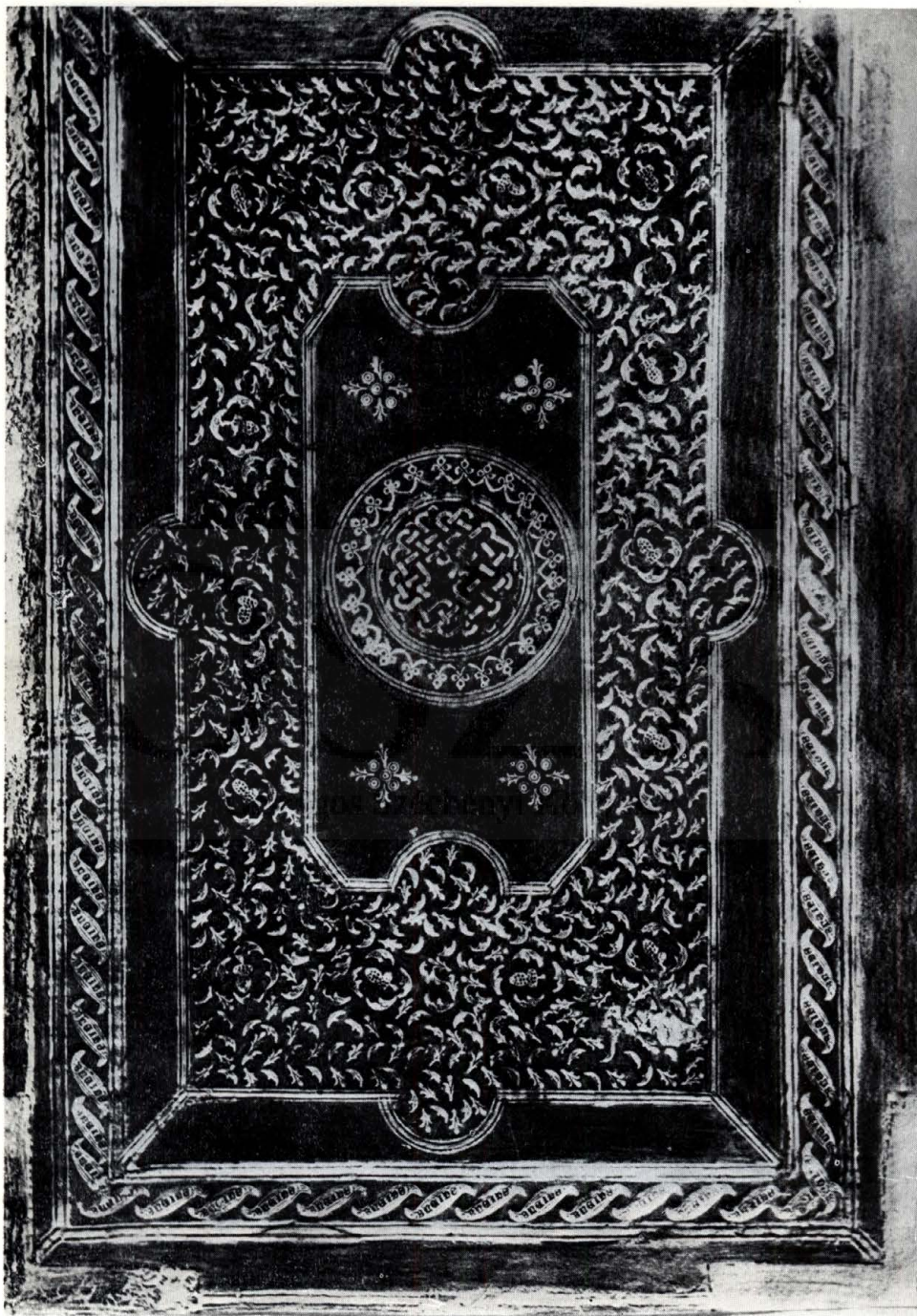
Ex Museo
Hungarico

5. Budai kötés, Egidus-csoport, 1470 körül. Jegyzék 267.

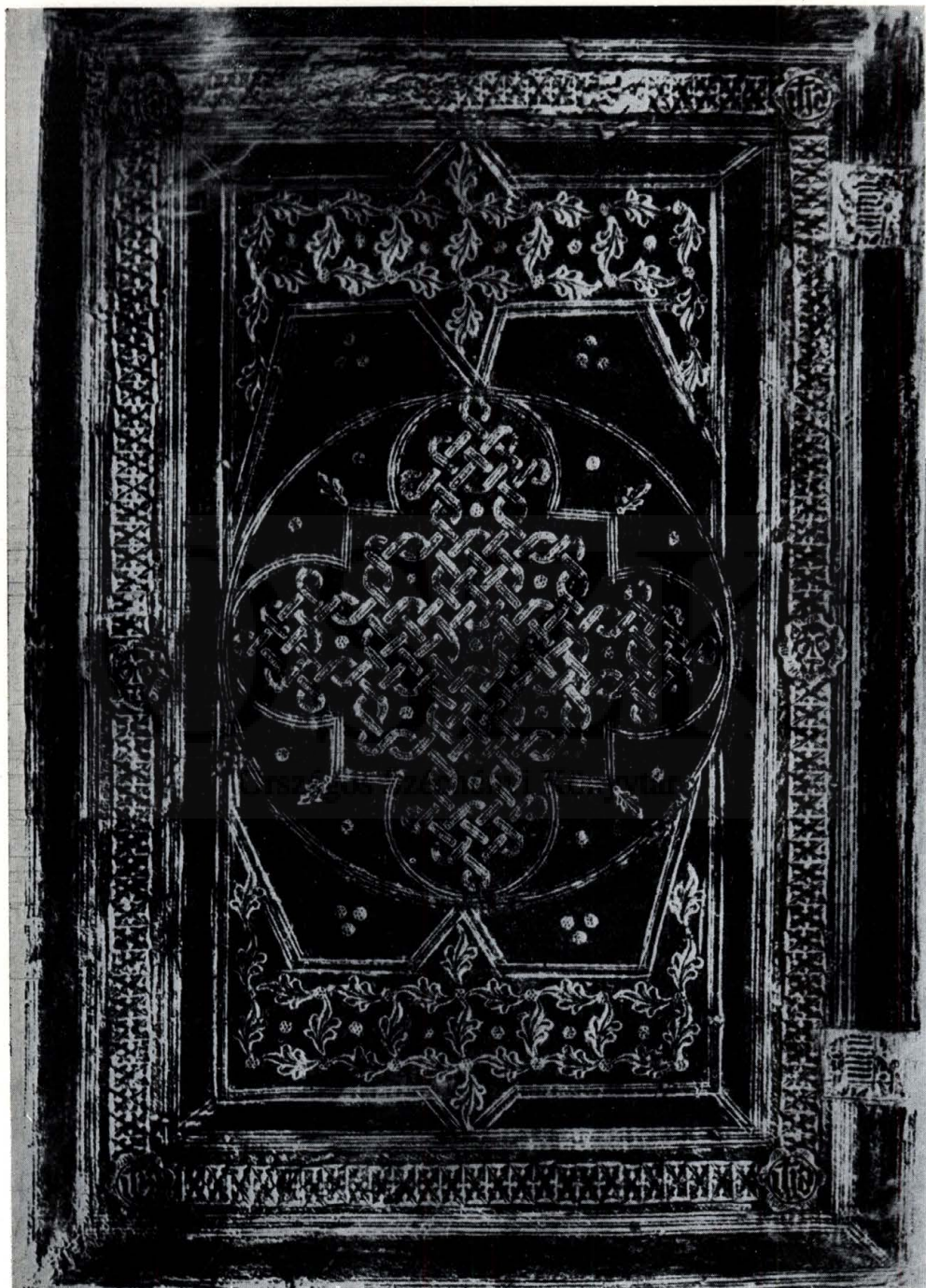
6. Budai kötés, Egidus-csoport, 1470-es évek. Jegyzék 263.

7. Budai kötés, Egidus szignatúrával, 1480 körül. Jegyzék 52.

8. Budai kötés, Lucanus-csoport, 1480 körül. Jegyzék 125.

9. Budai kötés, Lucanus-csoport, 1480-as évek. Jegyzék 305.

Orduba me genuit. rapuit Nero. prelia docti.
Que gessere pareti: hunc socer. inde gener.
Continuo nunq̄ direxi carmina ductu:
Que fractum serparit. plus mihi coma placet.

Elle per ænathios
plus q̄ cuncta campos
Iusq̄ datum sceleri
centum. populisq̄ potentes
In sua uictoria cõuersum
uiscera dextra.

Cognatasq̄ acies: & rupto fædere regni
Certatum: totis concussis uiribus orbis:
In commune nefas. infestisq̄ obuia signis
Signa. pareti aquilas: & pila mirantia pilis.
Vil furor o cives: quæ tanta licentia ferri:
Gentibus inuisis lacum prebere cruorem?

Cumq̄ iuppæ foret Babylonis spolianda trophæis
Ausonius: umbraq̄ erraret Crassus inulta:
Bella geri placuit nullo habitura triumpho.
Heu q̄tum terræ potuit pelagiq̄ parari
Hoc: quæ cives hauserunt sanguine dextræ.
Vnde uenit titan: & nox ubi sidera condit.
Quaq̄ dies medius flagrantibus æstuæ oris.
Et qua bruma rigens: ac neclia uere remota
Astringit Scythicis glaciali frigore pontum.
Sub iuga iam Sacre. iâ Barbarus islet Araxes.
Et geni siqua tacet nascenti conscia Nilo.
Tunc si tantus amor belli tibi Roma nefandi:
Tocum sub Latias leges cû miseris orbem:
In te uerte manus. nondum tibi defuit hostis.
Ac nunc semi rutilis pendent q̄ mænia tectis
Vrbibus Italie. lapsisq̄ ingentia muris
Saxa tacent: nulloq̄ domus custode tenentur:
Rarus: & antiquis habitator in urbibus errat:
Horrida qd̄ dumis: multosq̄ inarata per annos

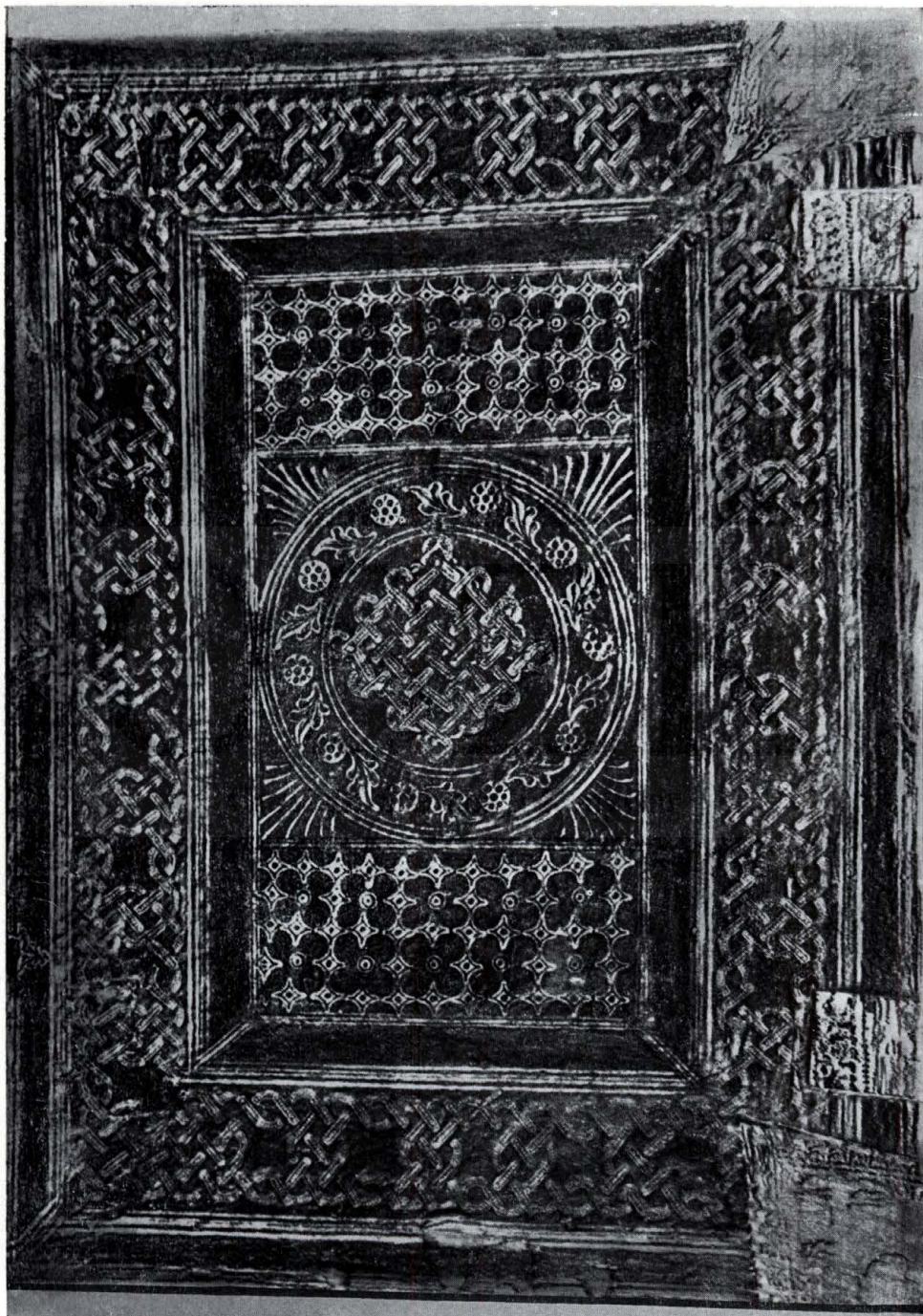
BIBLIOTHECA
SEM. S. ANNAE
VIGEVANENSIS

Lucanus

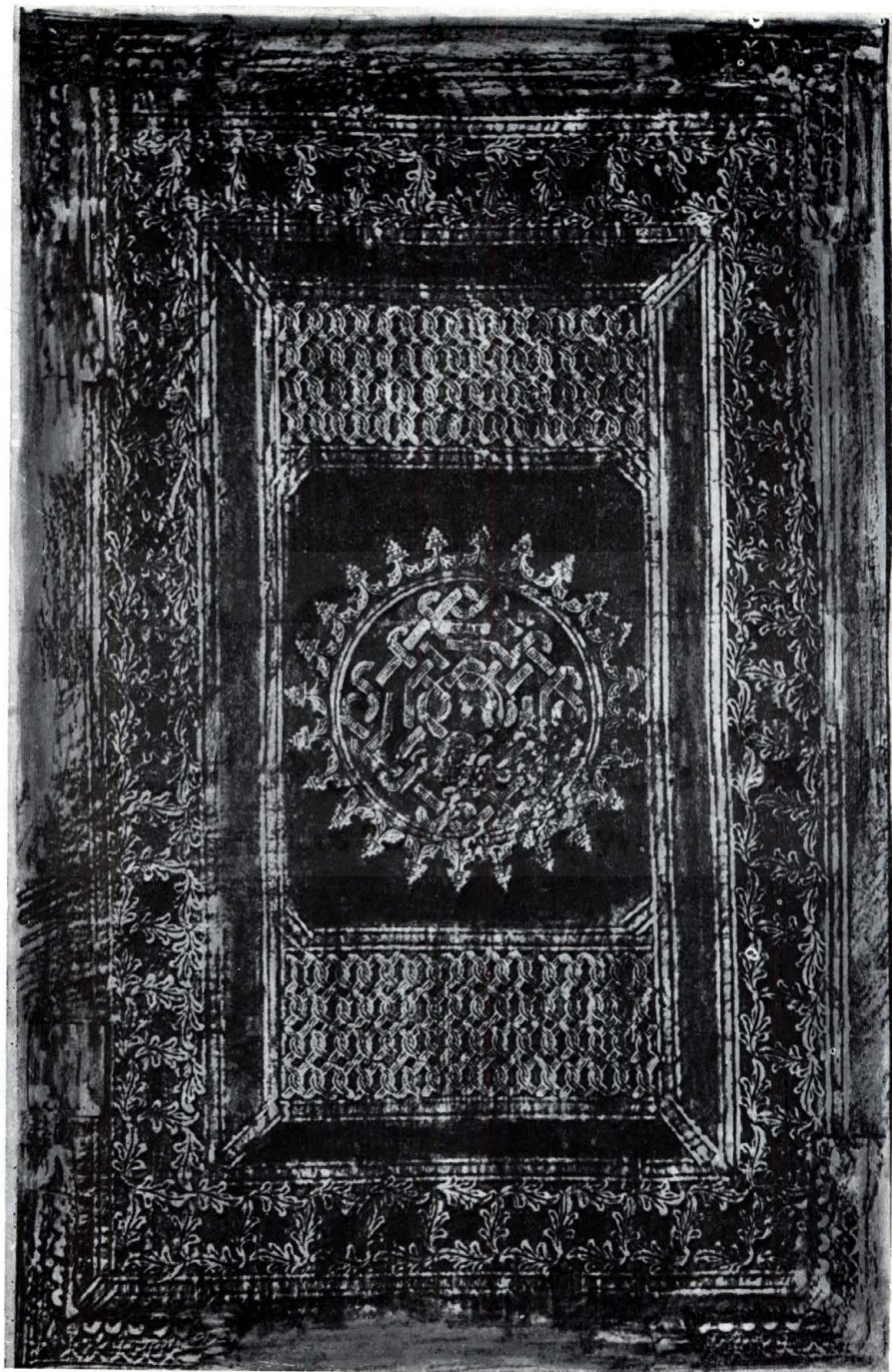
Seminarij
S. Annae.

Lucanus

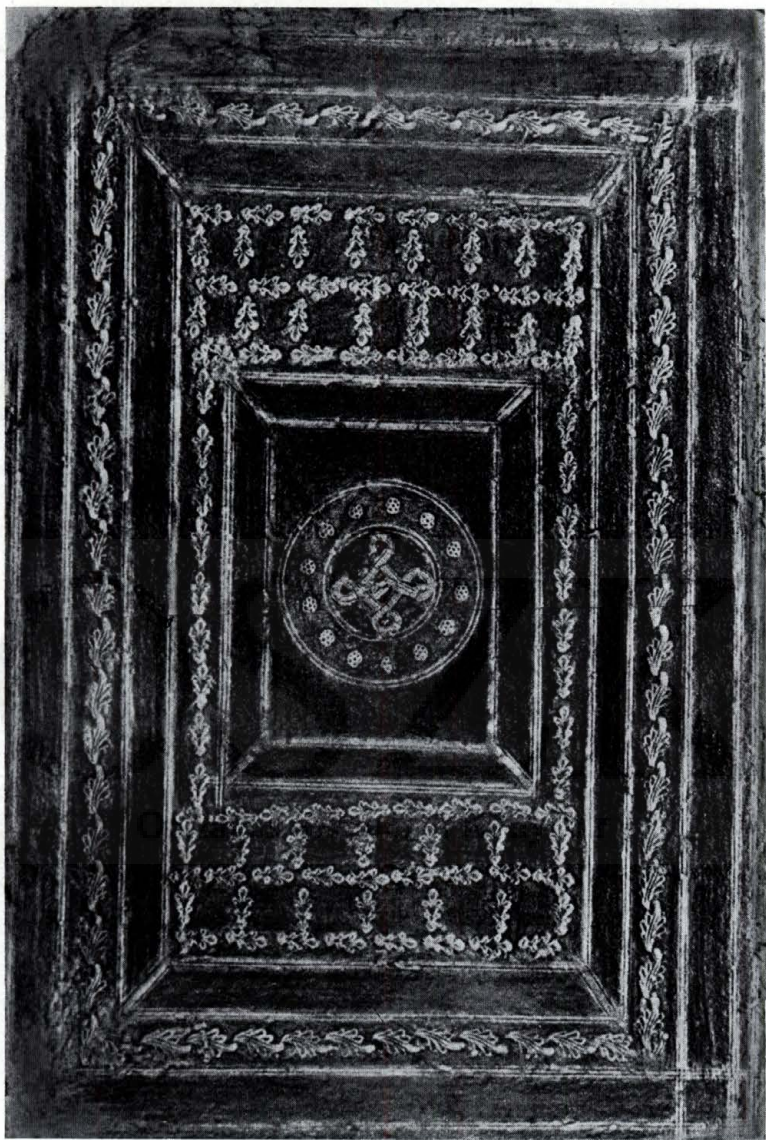
1469

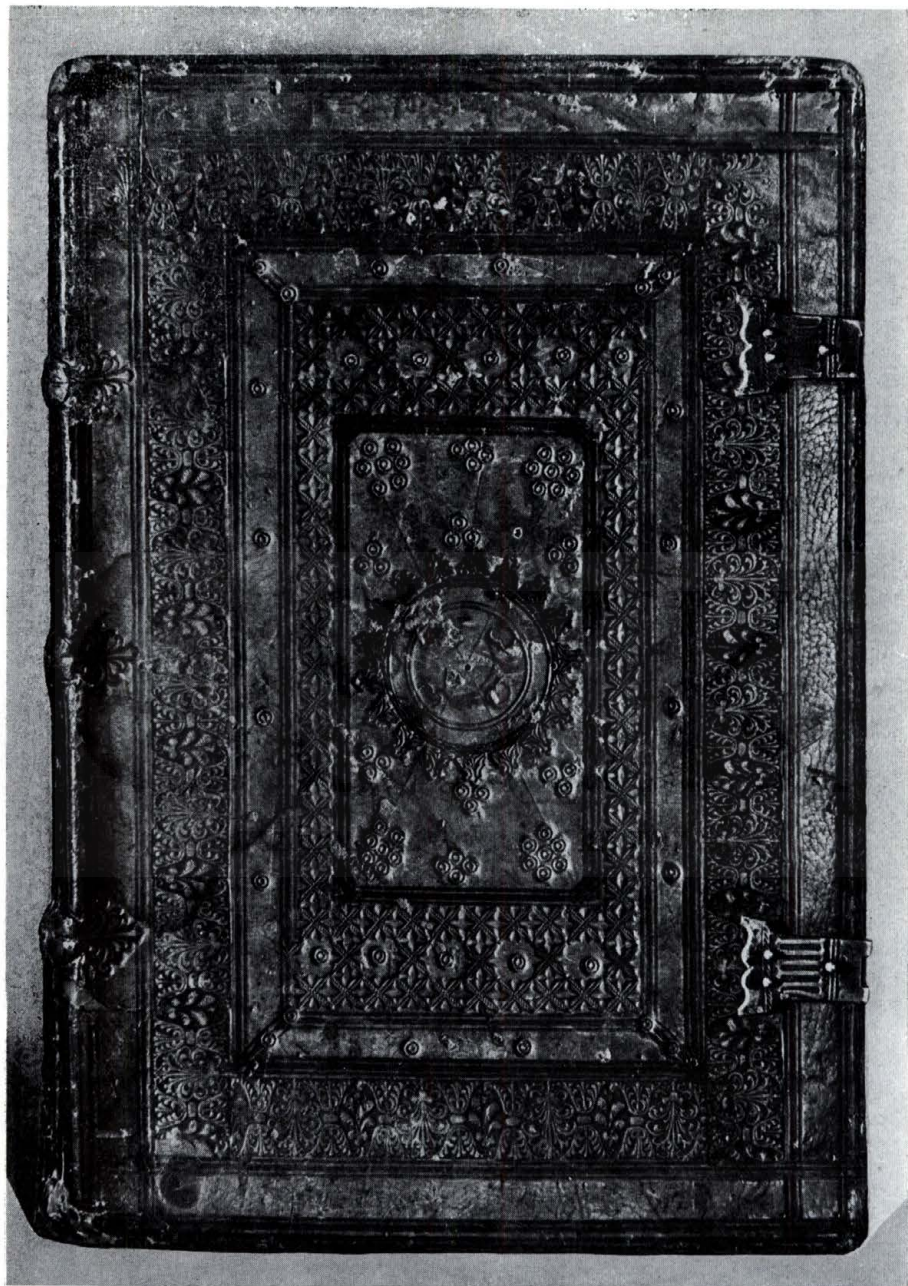
11. Budai kötés, Lucanus-csoport, 1490 körül. Jegyzék 307.

12. Budai kötés, Seneca-csoport, 1490-es évek. Jegyzék 49.

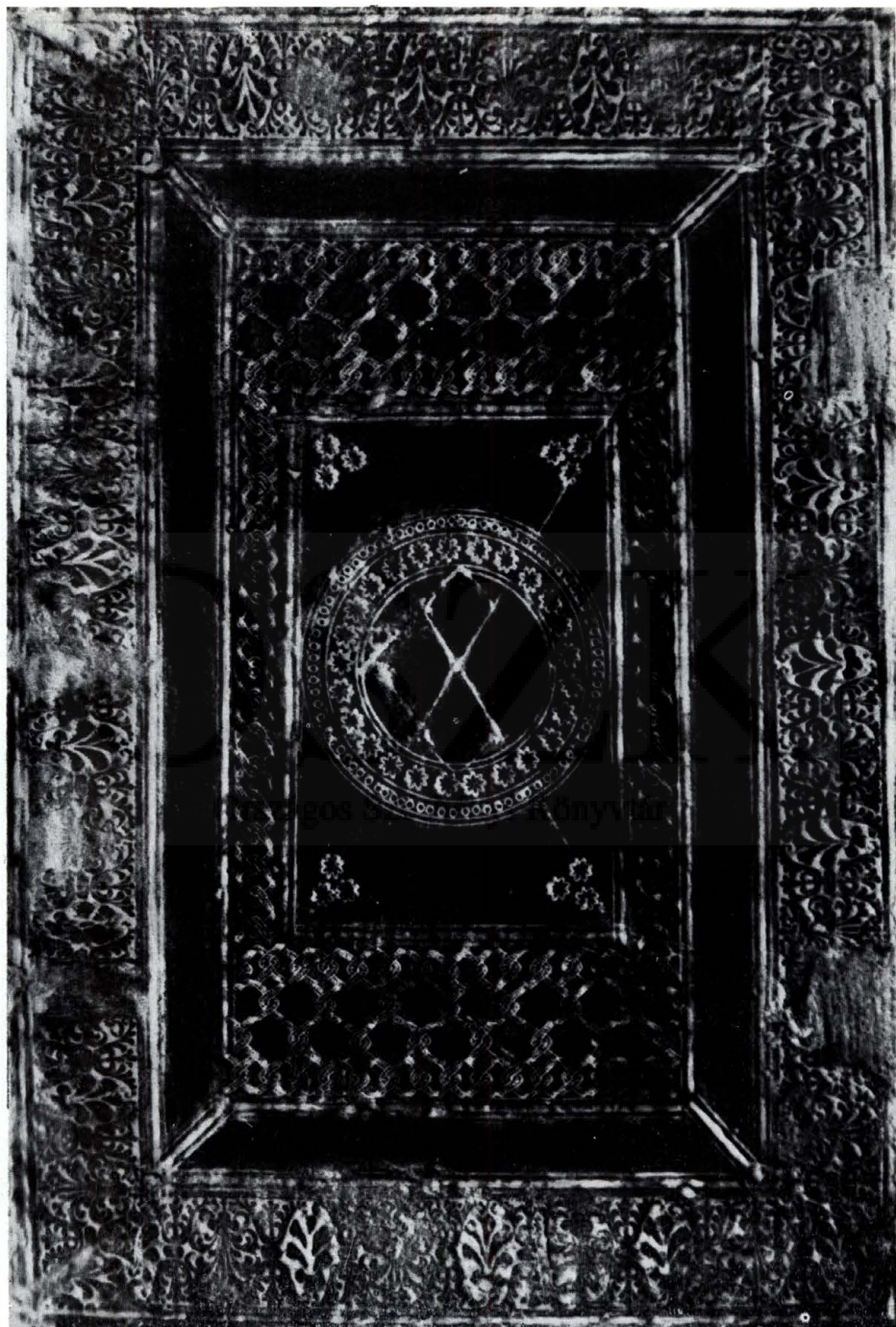
13. Magyarországi kötés, 1480-as évek. Jegyzék 98.

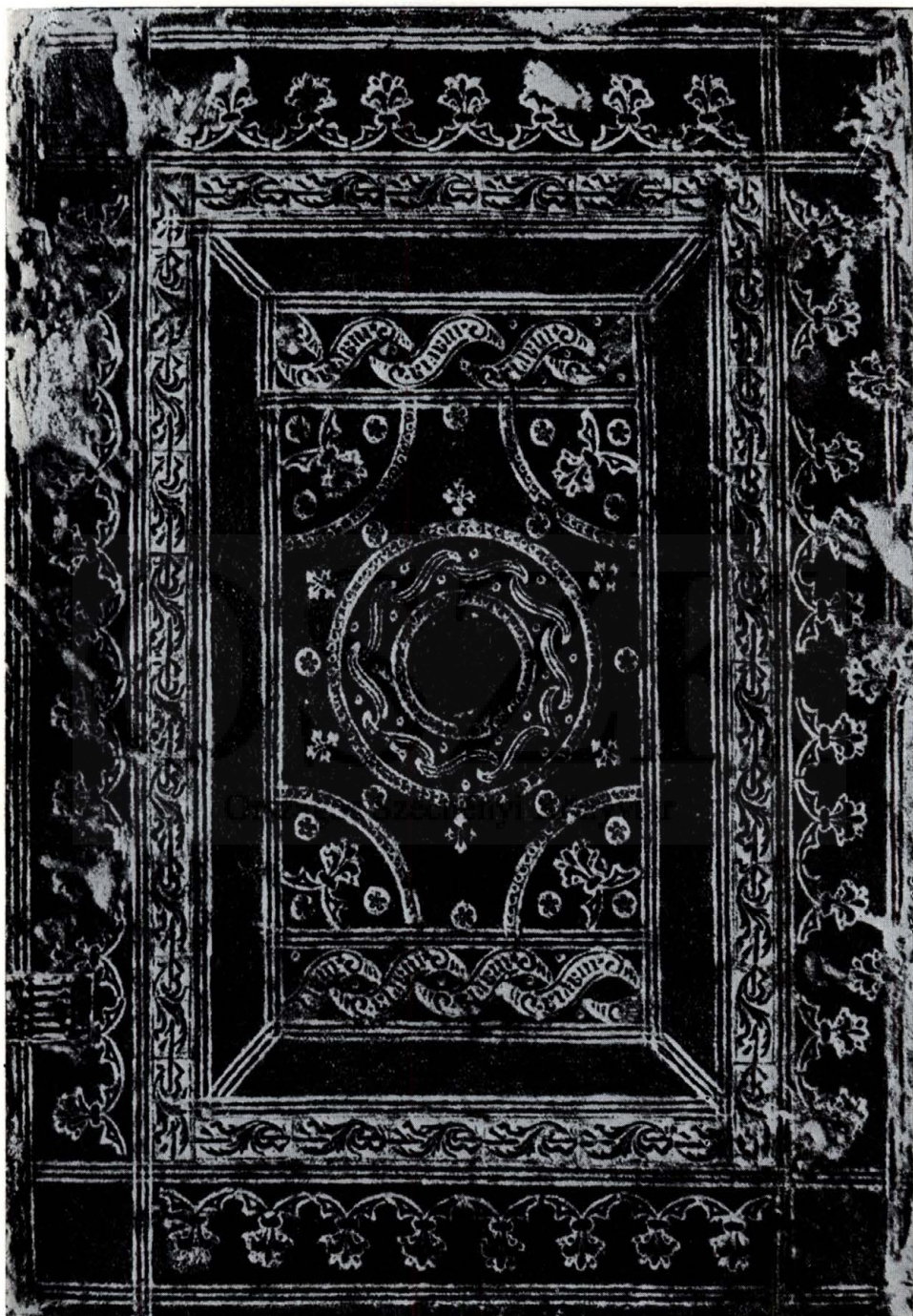
14. Budai kötés, Aristoteles-csoport, 1490-es évek. Jegyzék 59.

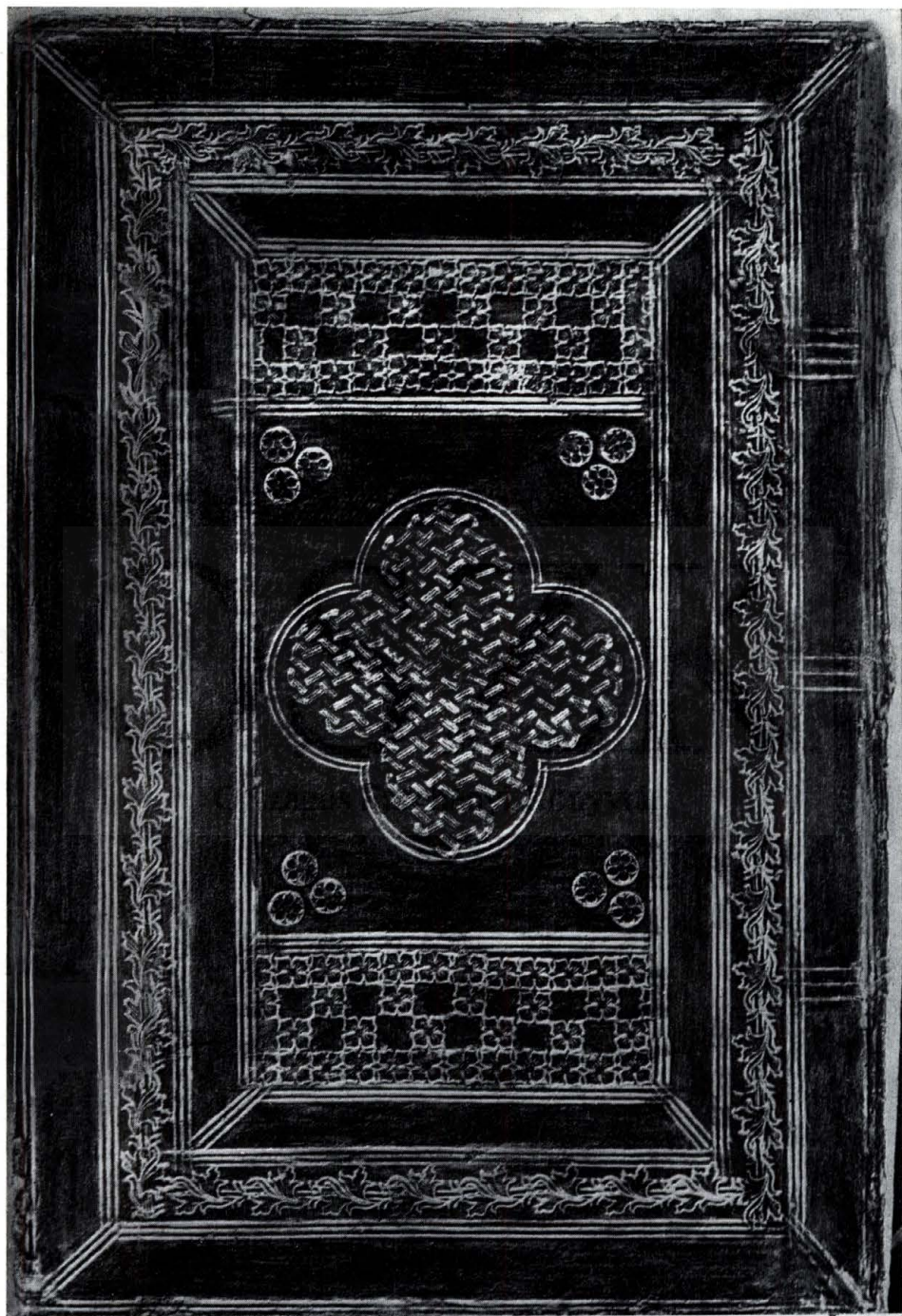
15. Budai kötés, Aristoteles-csoport, XV. sz. vége. Jegyzék 290.

16. Budai kötés, Aristoteles-csoport, XV. sz. vége. Jegyzék 300.

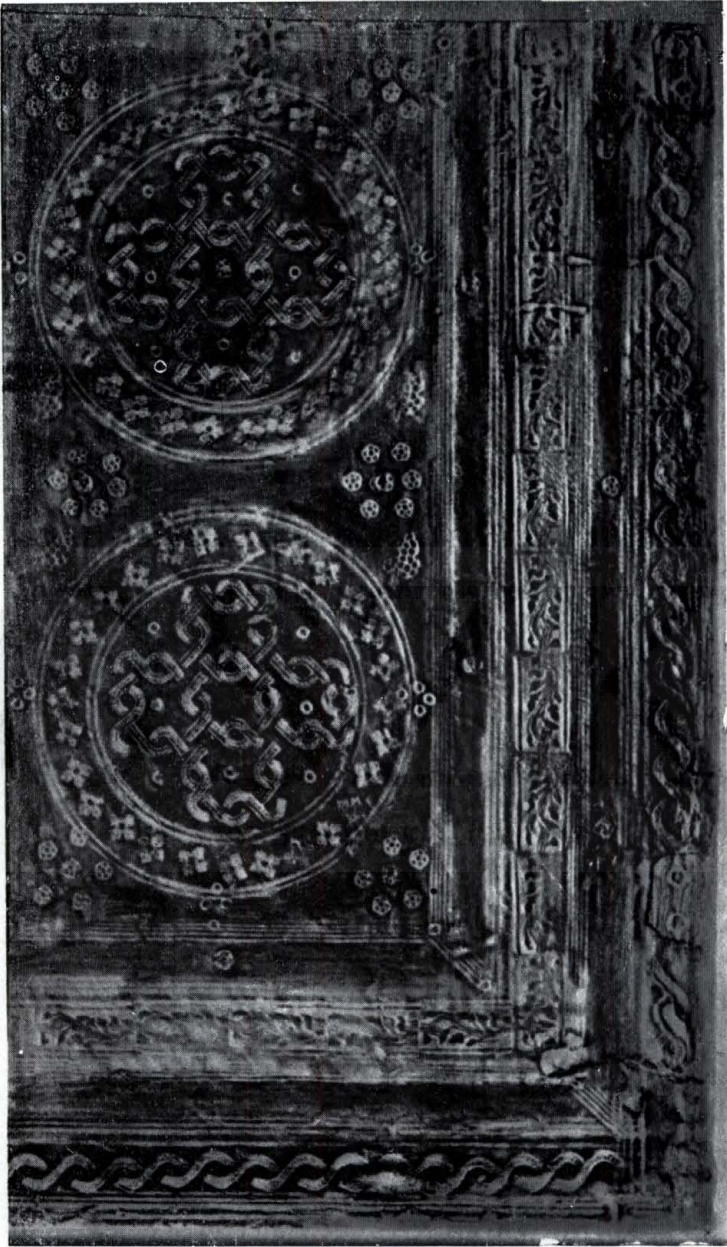
17. Közép-európai reneszánsz kötés, XV. sz. vége. Jegyzék 57.

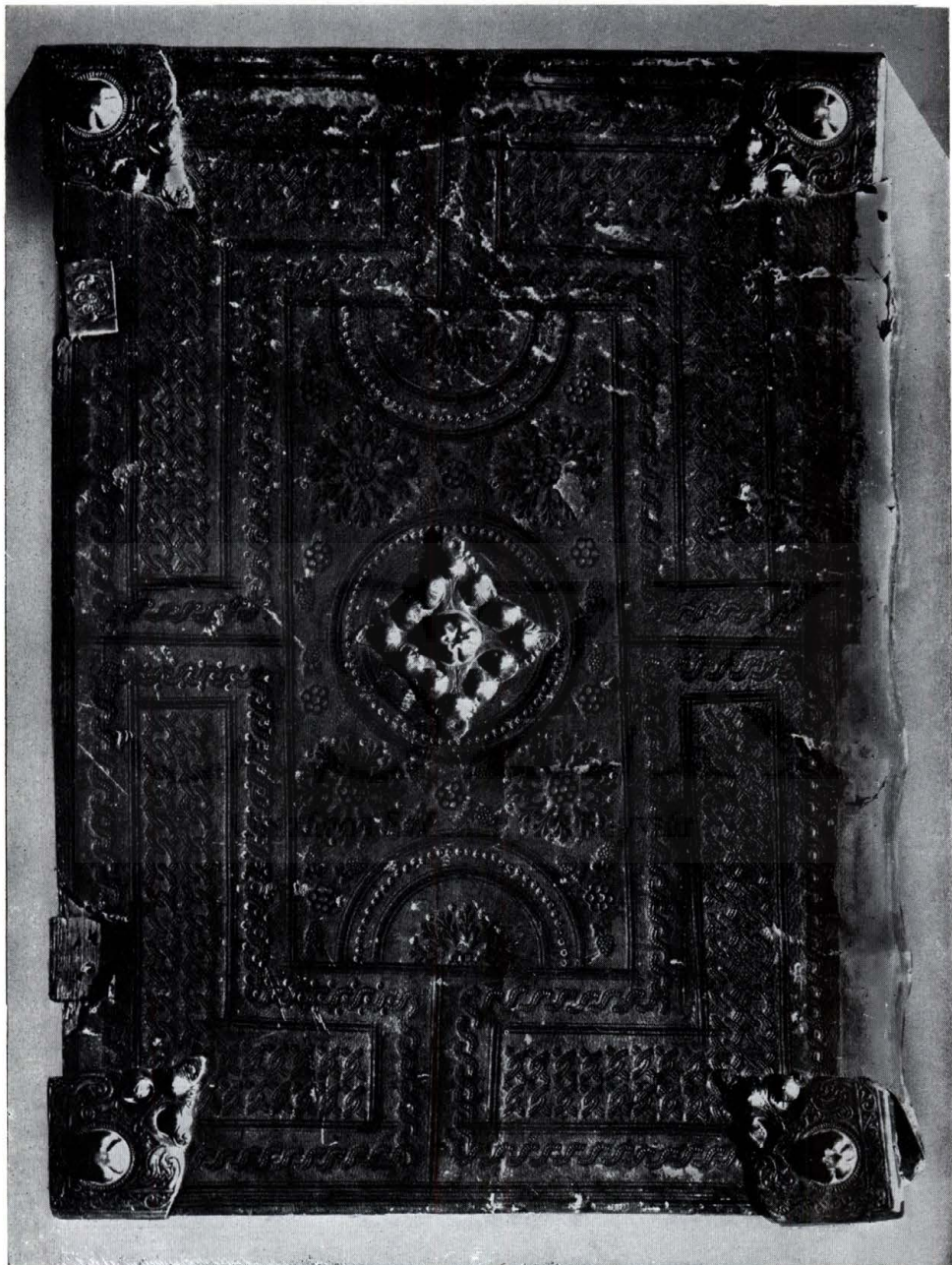
18. Lövöldi karthauzi kötés, 1490 körül. Jegyzék 137.

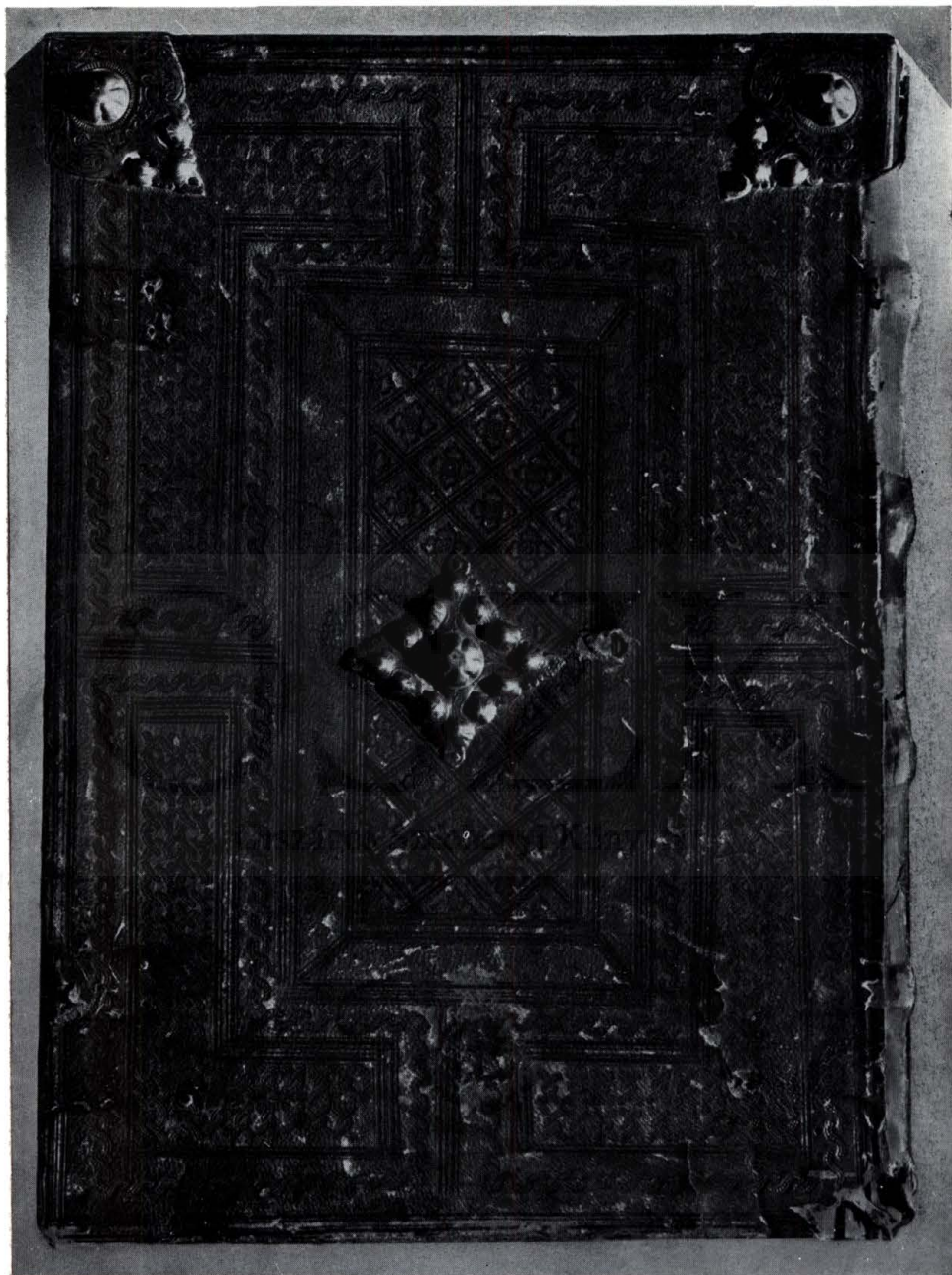
19. Közép-európai (magyar?) reneszánsz kötés, XV. sz. vége. Jegyzék 142.

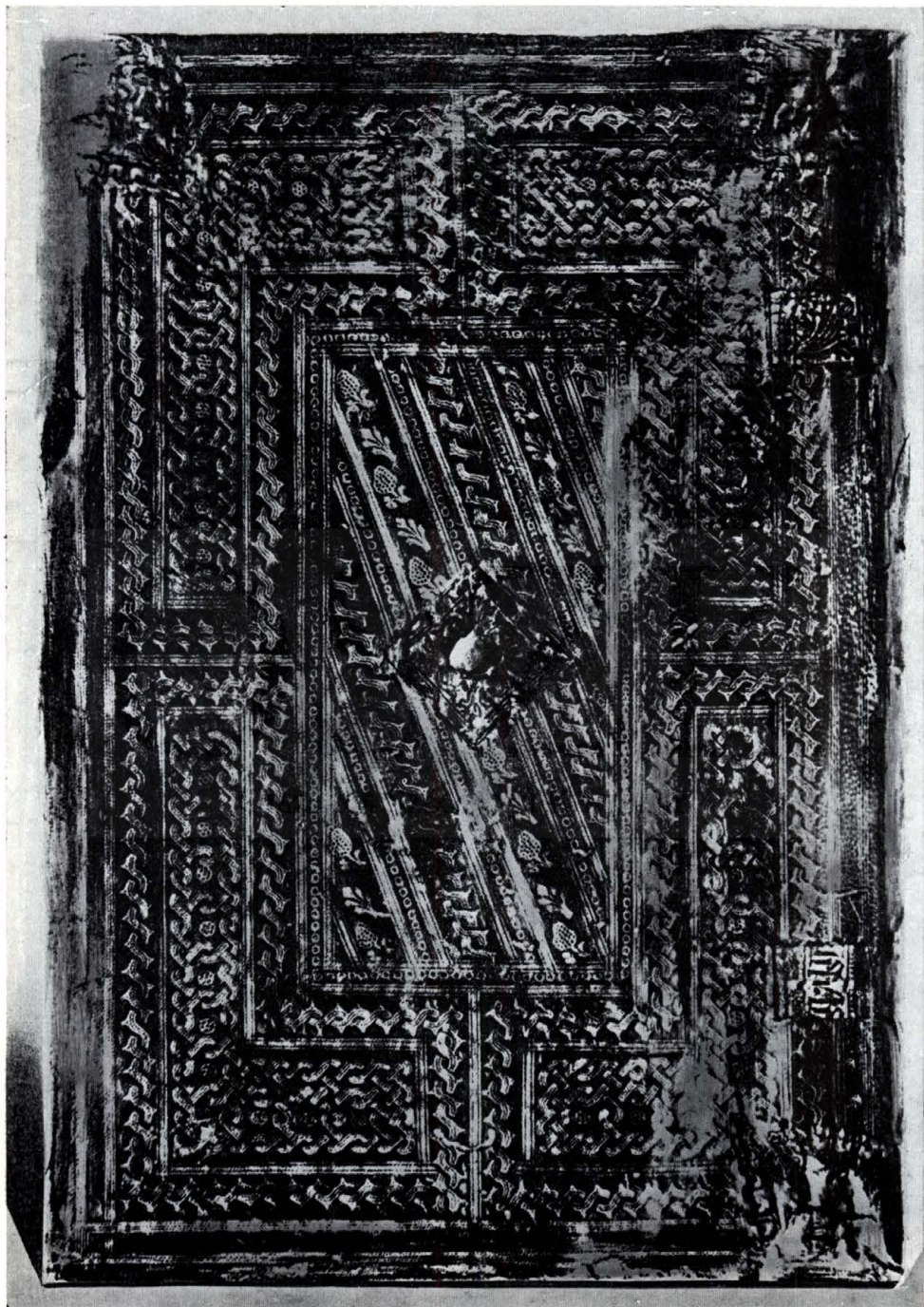
20. Közép-európai (magyar?) reneszánsz kötés (részlet), XV. sz. vége.
Jegyzék 38.

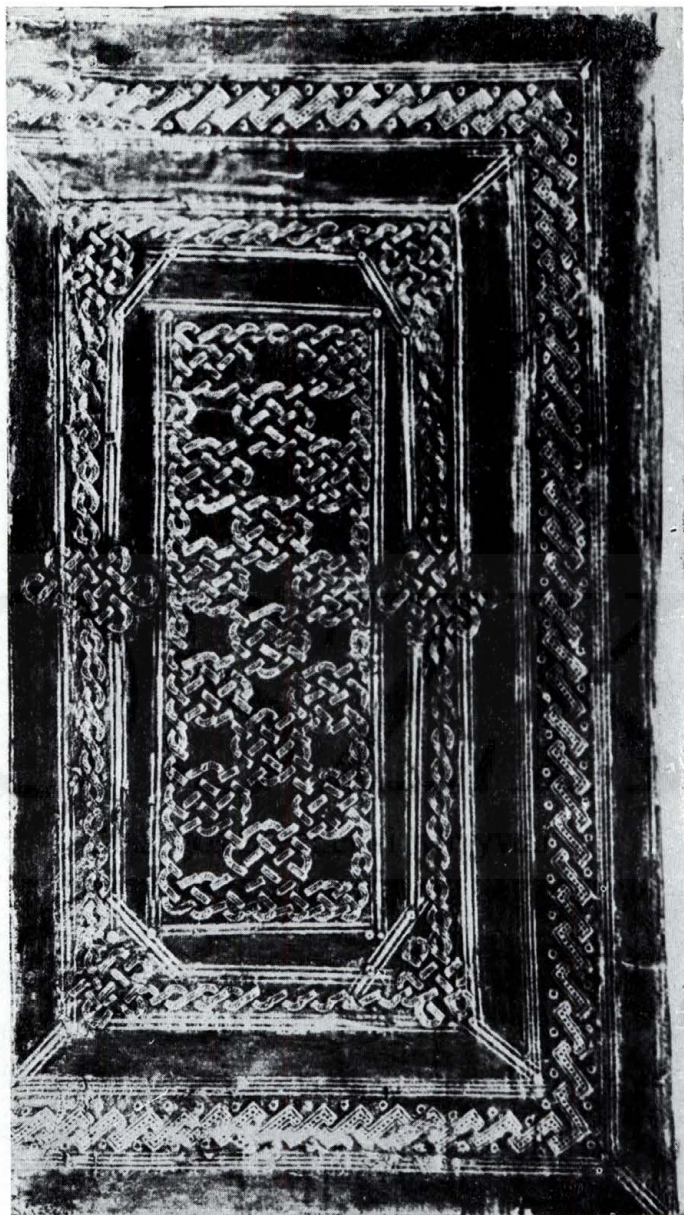
21a. A Pálóczi-missale kötésének előlapja, 1490 után. Jegyzék 94.

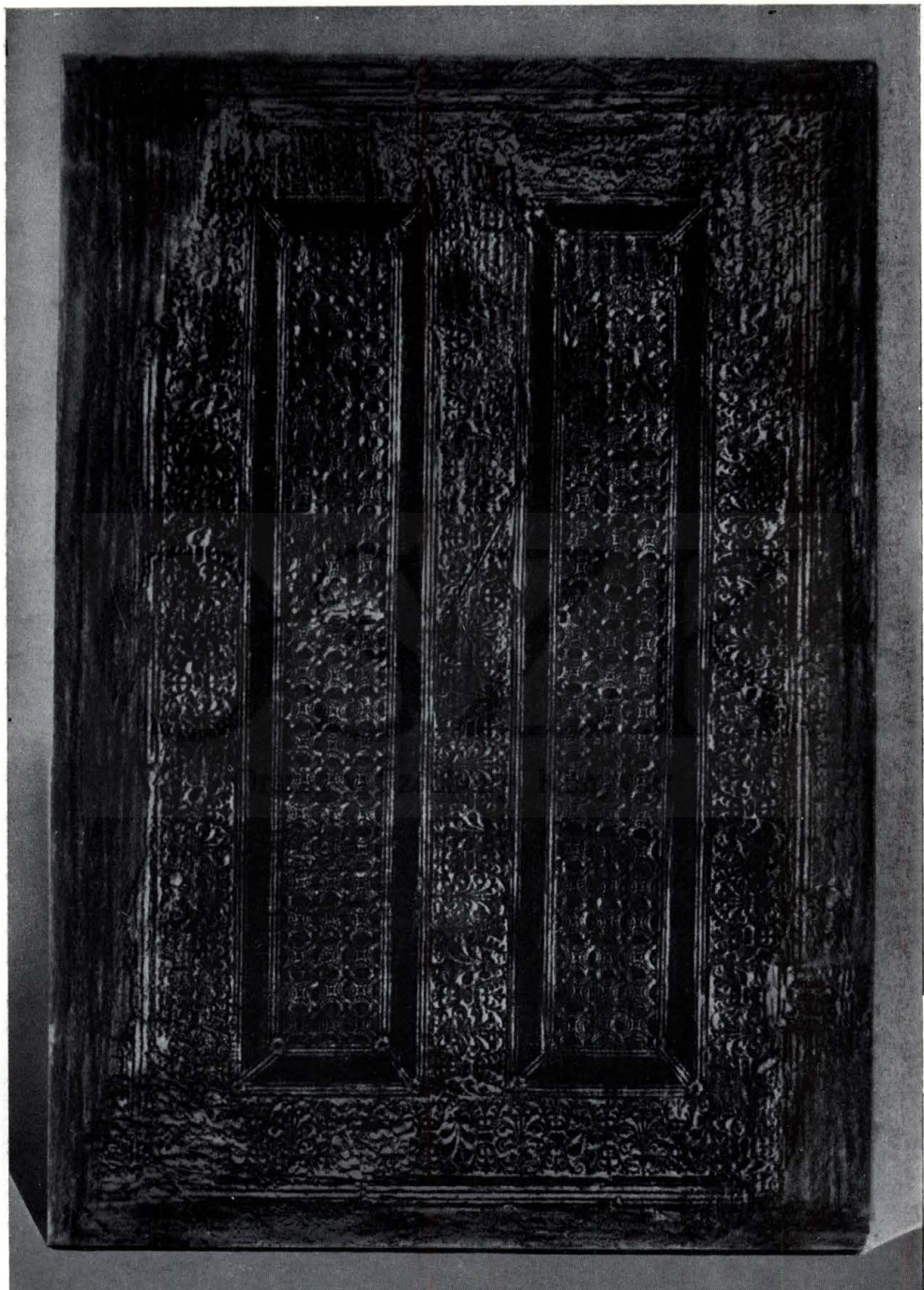
21b. A Pálóczi-missale kötésének hátlapja, 1490 után. Jegyzék 94.

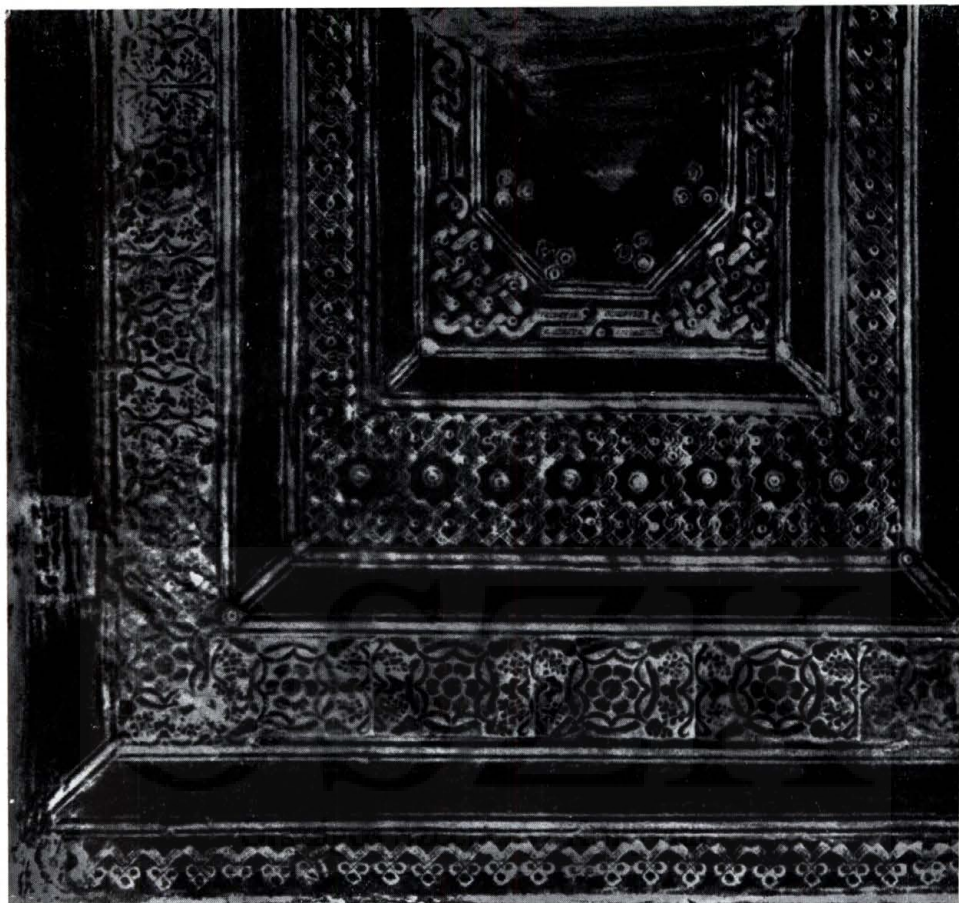
22. Magyarországi kötés, 1490 körül. Jegyzék 132.

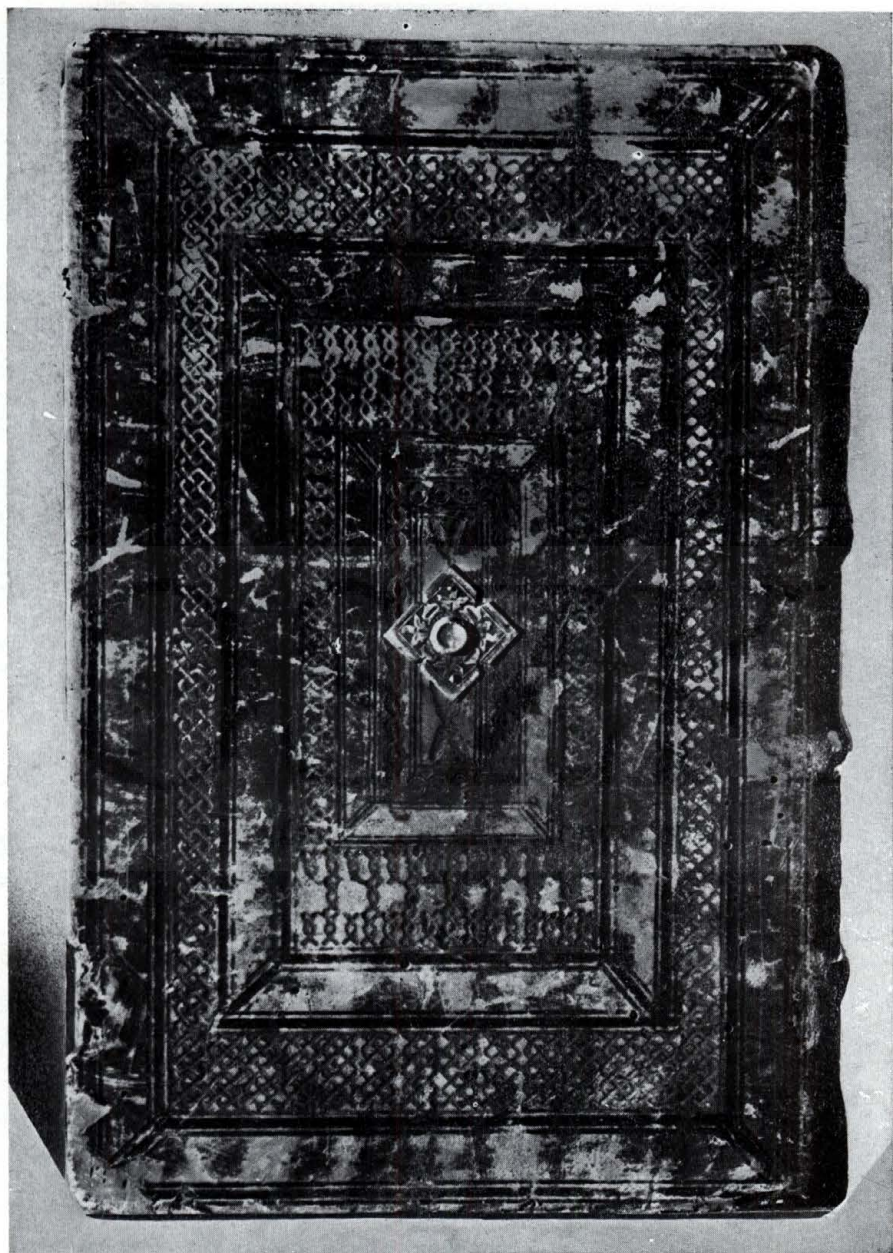
23. Budai kötés (részlet), Egidus-csoport, 1480-as évek. Jegyzék 275.

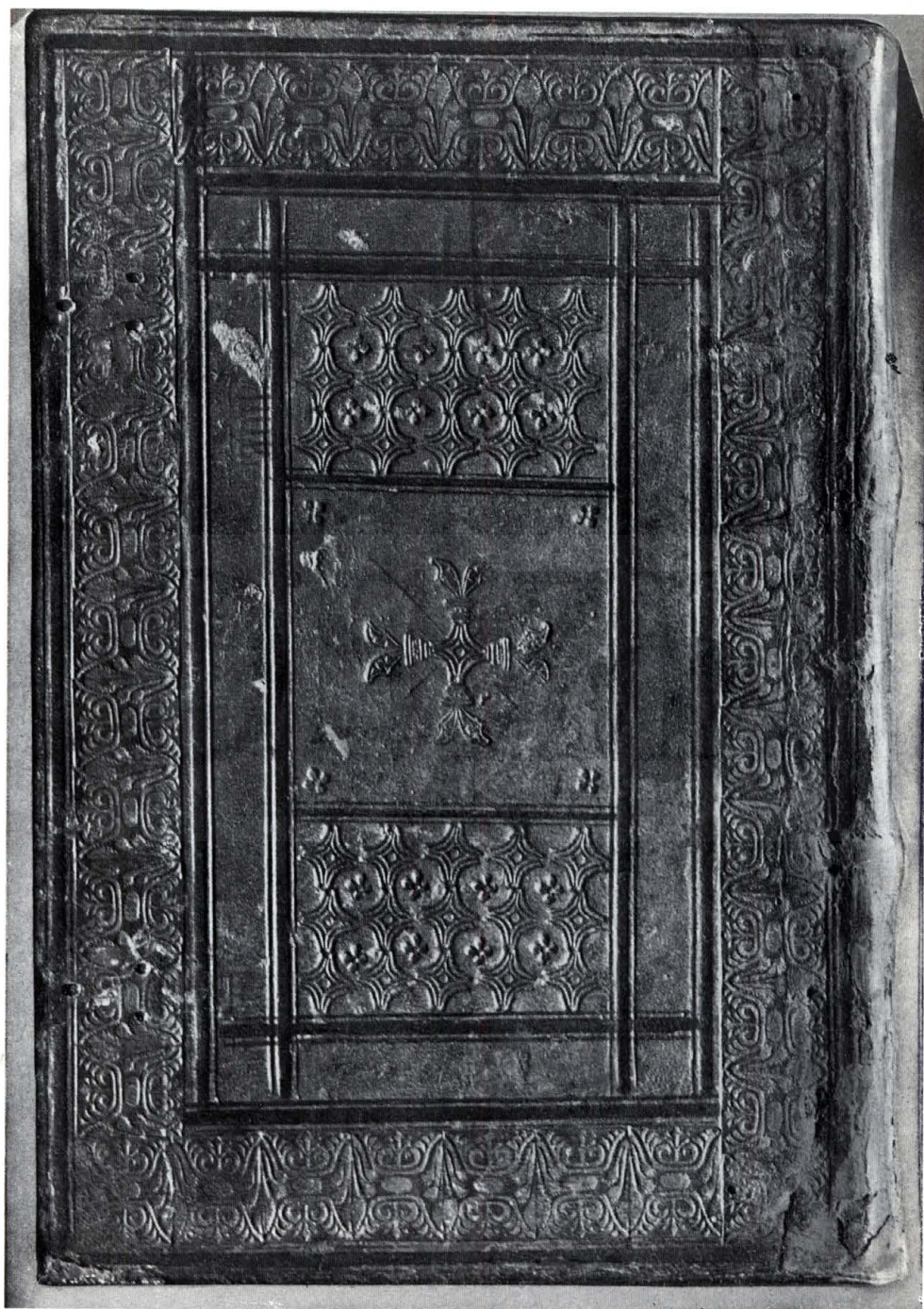
24. Budai kötés, Aristoteles-csoport, 1490-es évek. Jegyzék 89.

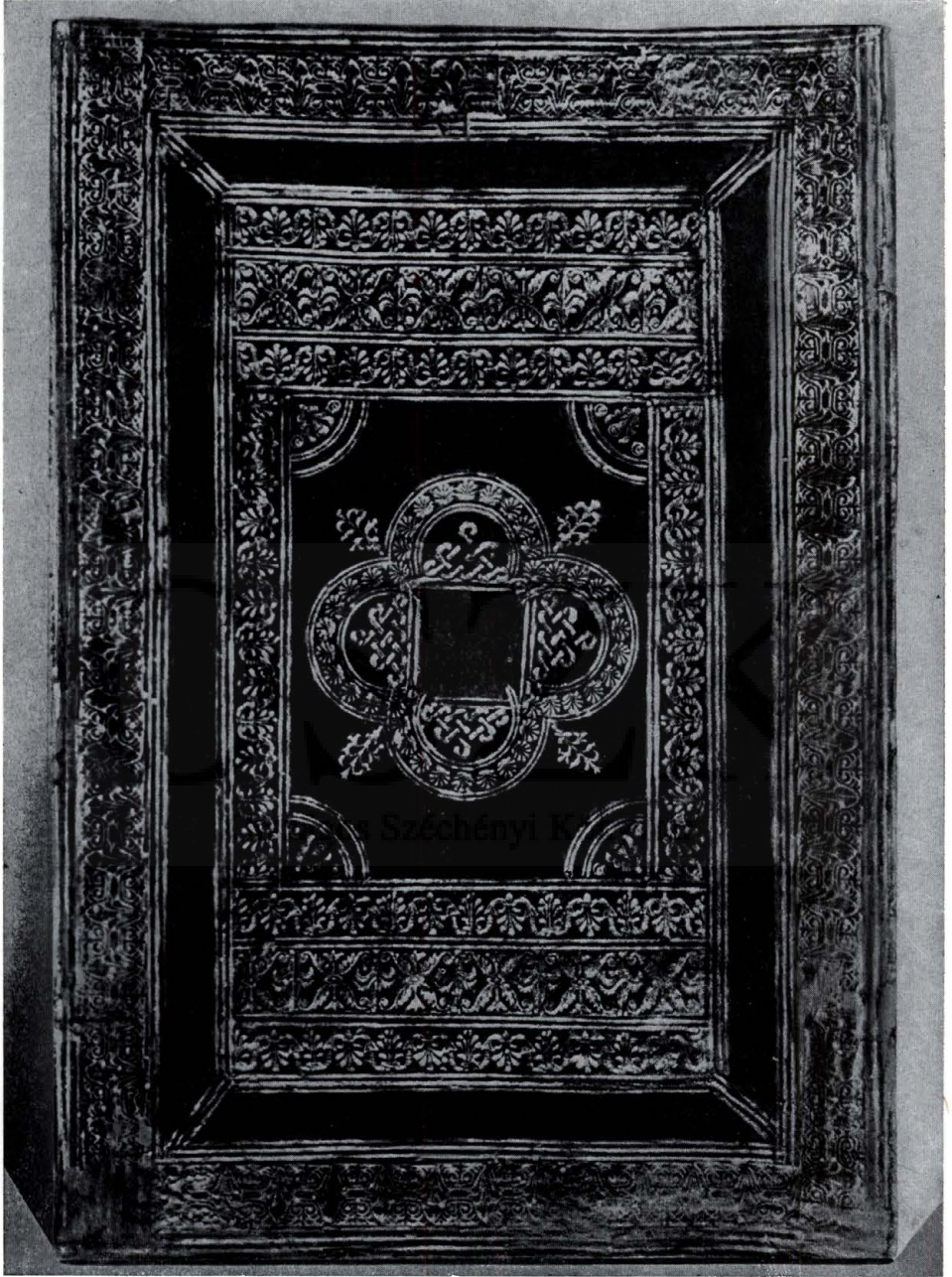
25. A budai törvénykönyv kötése (részlet), Aristoteles-csoport. 1490-es évek. Jegyzék 24.

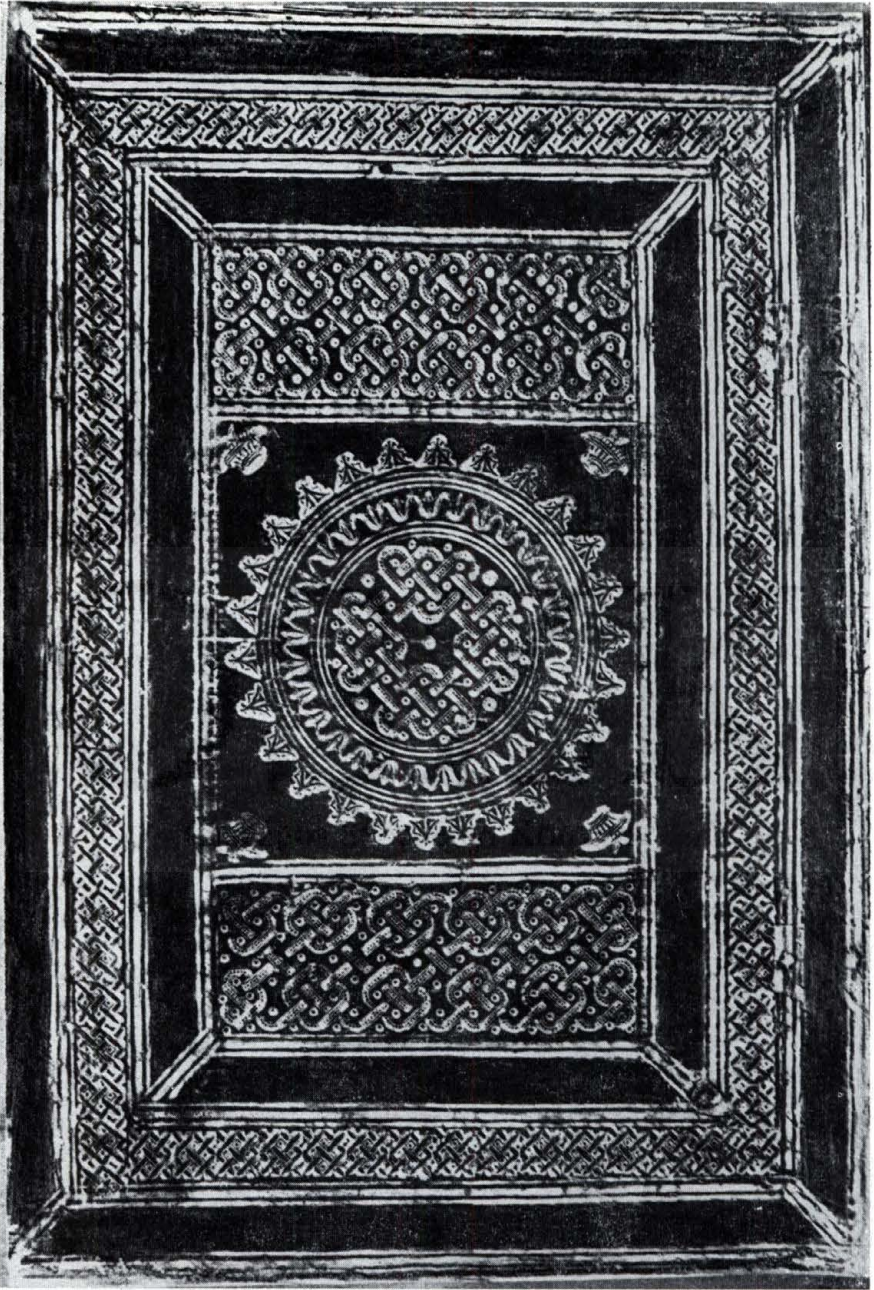
26. Budai kötés, 1490-es évek. Jegyzék 58.

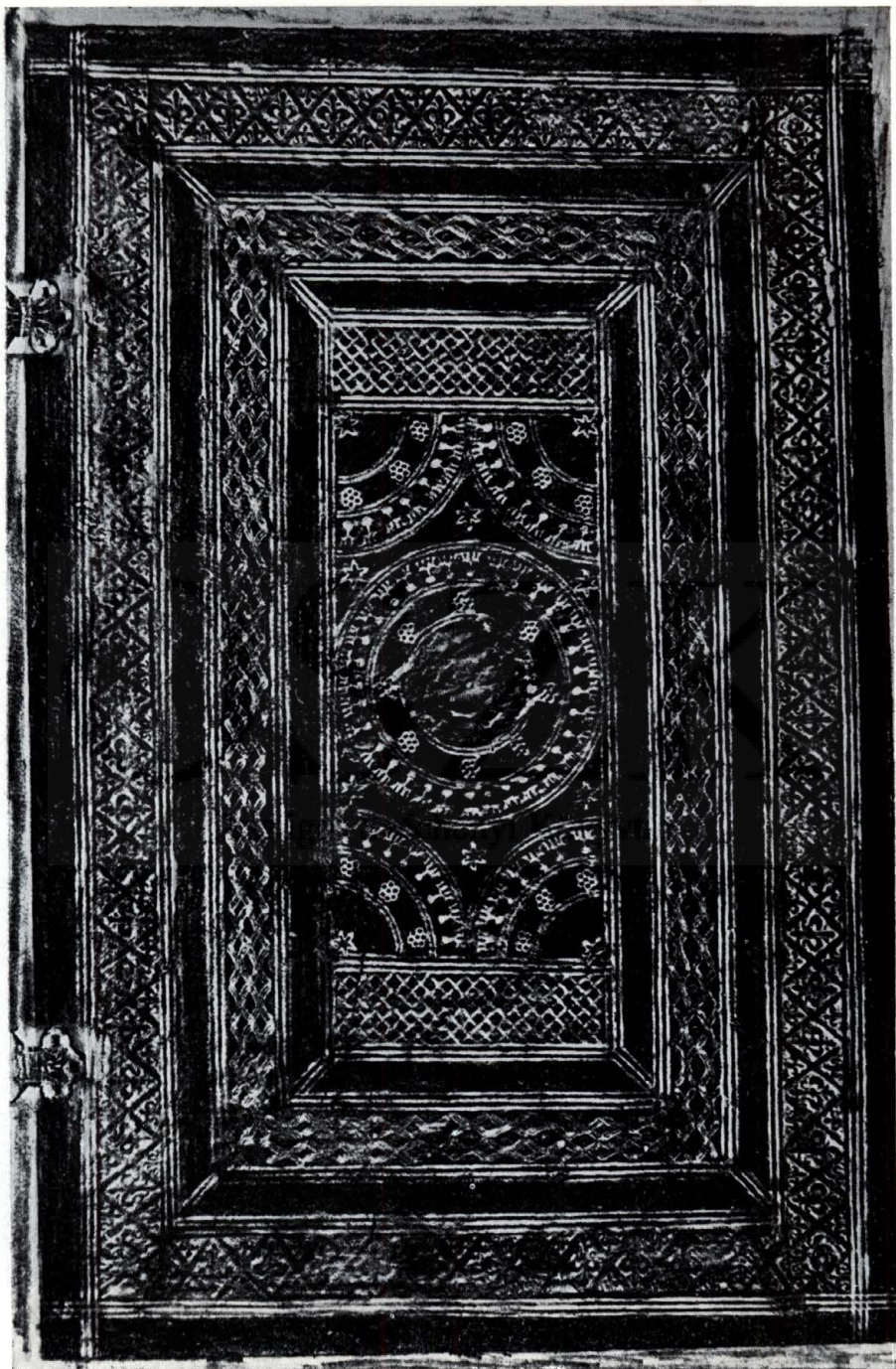
27. Budai kötés, Seneca-csoport, 1500 körül. Jegyzék 65.

28. Budai kötés, 1500 körül. Jegyzék 7.

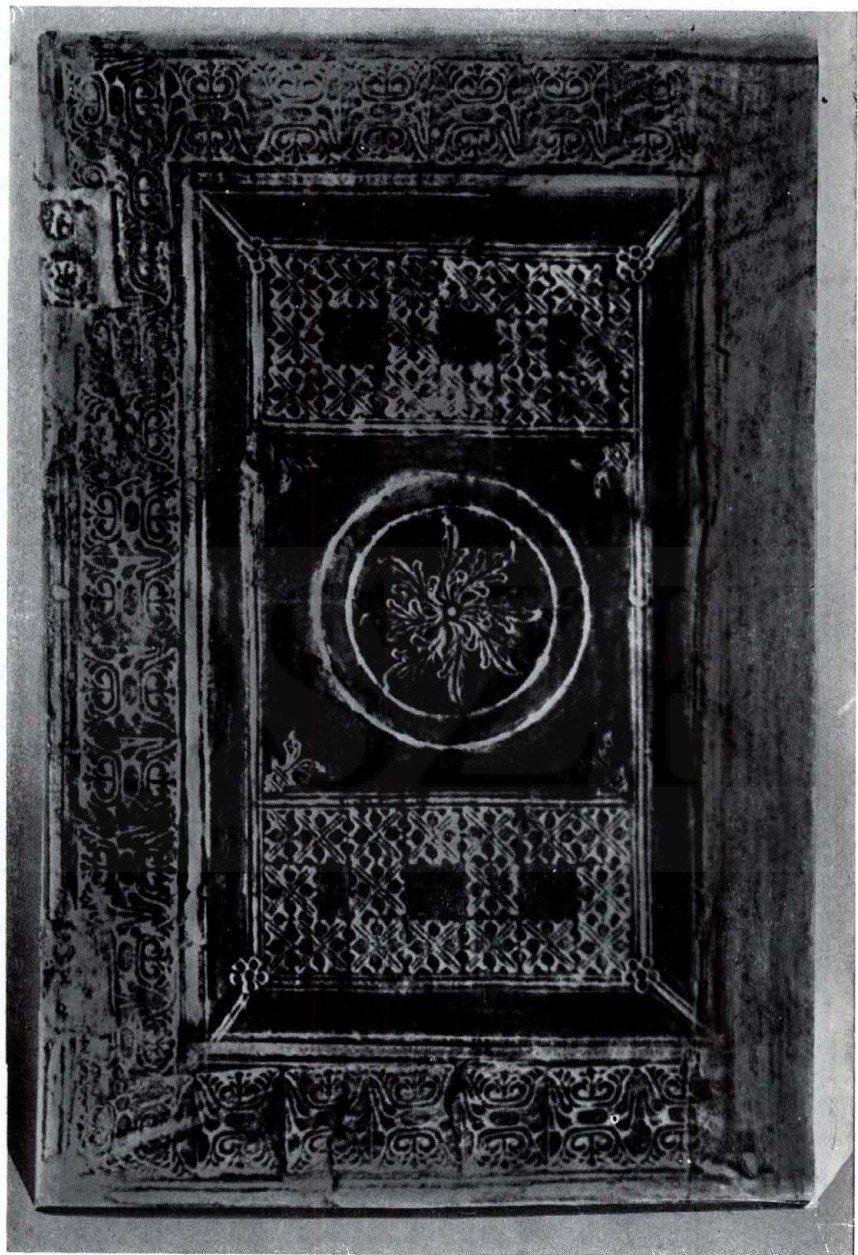
29. Budai reneszánsz kötés, Lucanus-csoport, 1490-es évek. Jegyzék 291.

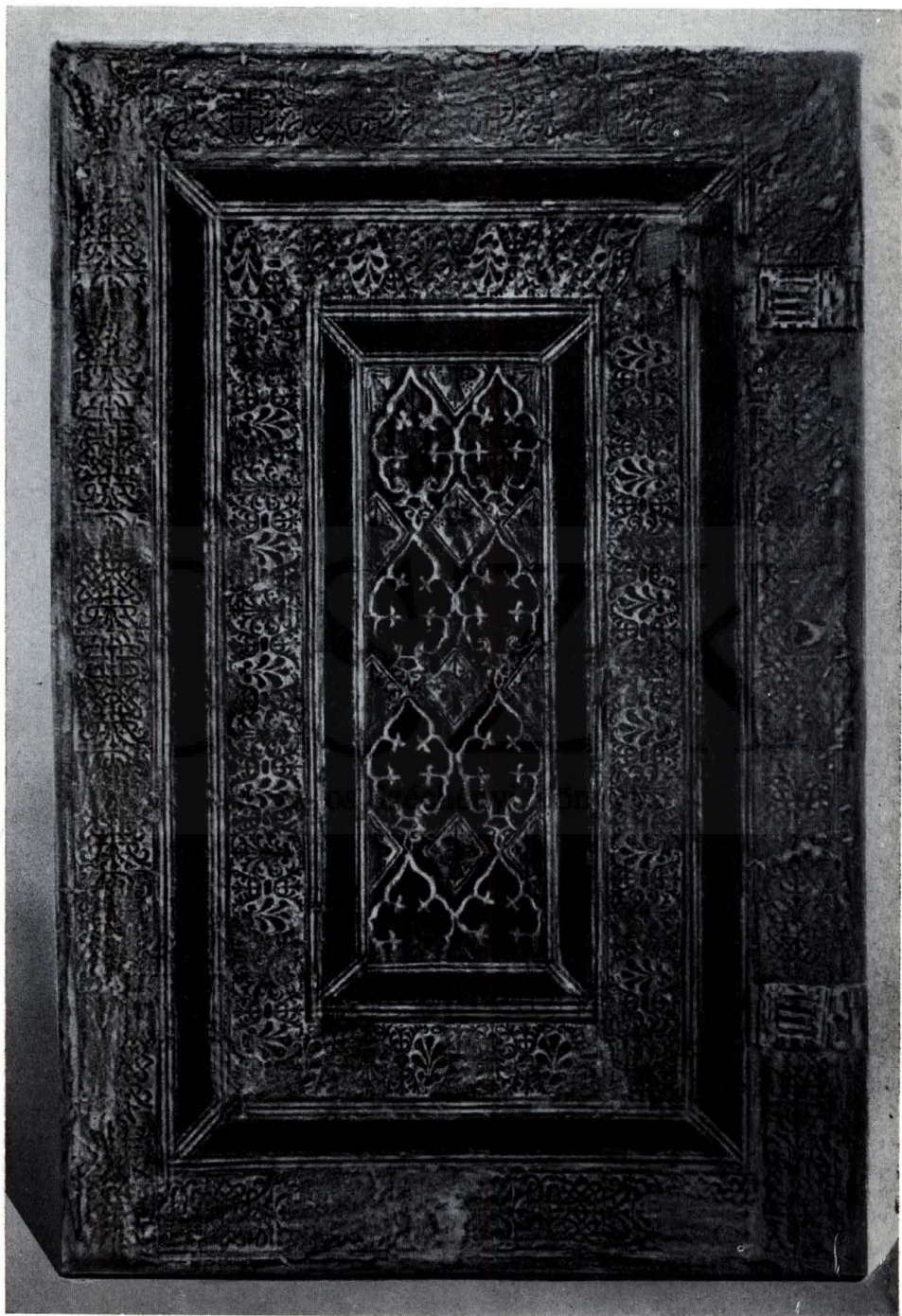
30. Budai kötés, Seneca-csoport, előlap, 1500 körül. Jegyzék 82.

31. Budai kötés, Seneca-csoport, hátlap, 1500 körül. Jegyzék 82.

32. Budai kötés, Seneca-csoport, 1500 körül. Jegyzék 33.

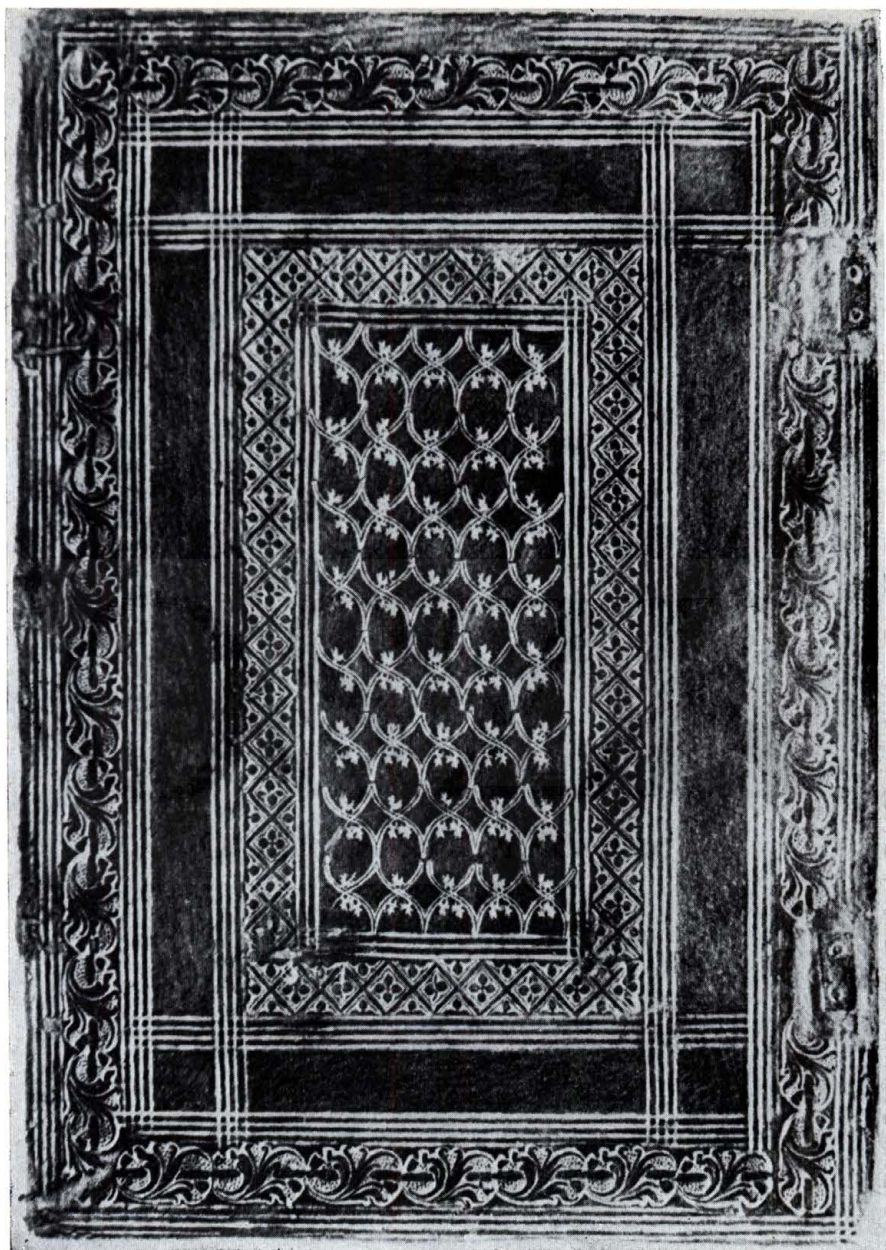
33. Budai kötés, Aristoteles-csoport, XV. sz. vége. Jegyzék 121.

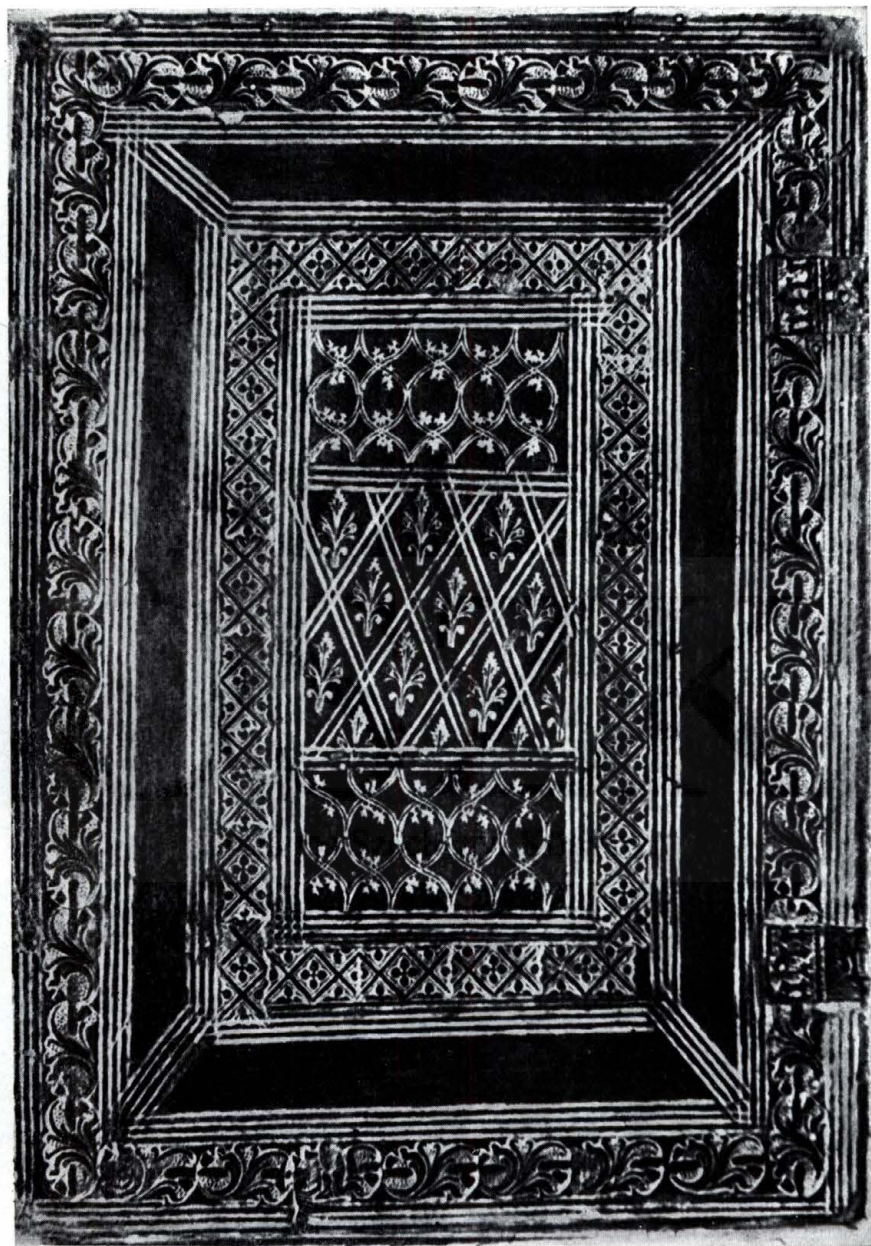
34. Közép-európai (magyar?) kötés, 1500 körül. Jegyzék 257.

35. A veszprémi káptalan számadáskönyvének kötése, 1500 körül. Jegyzék 306.

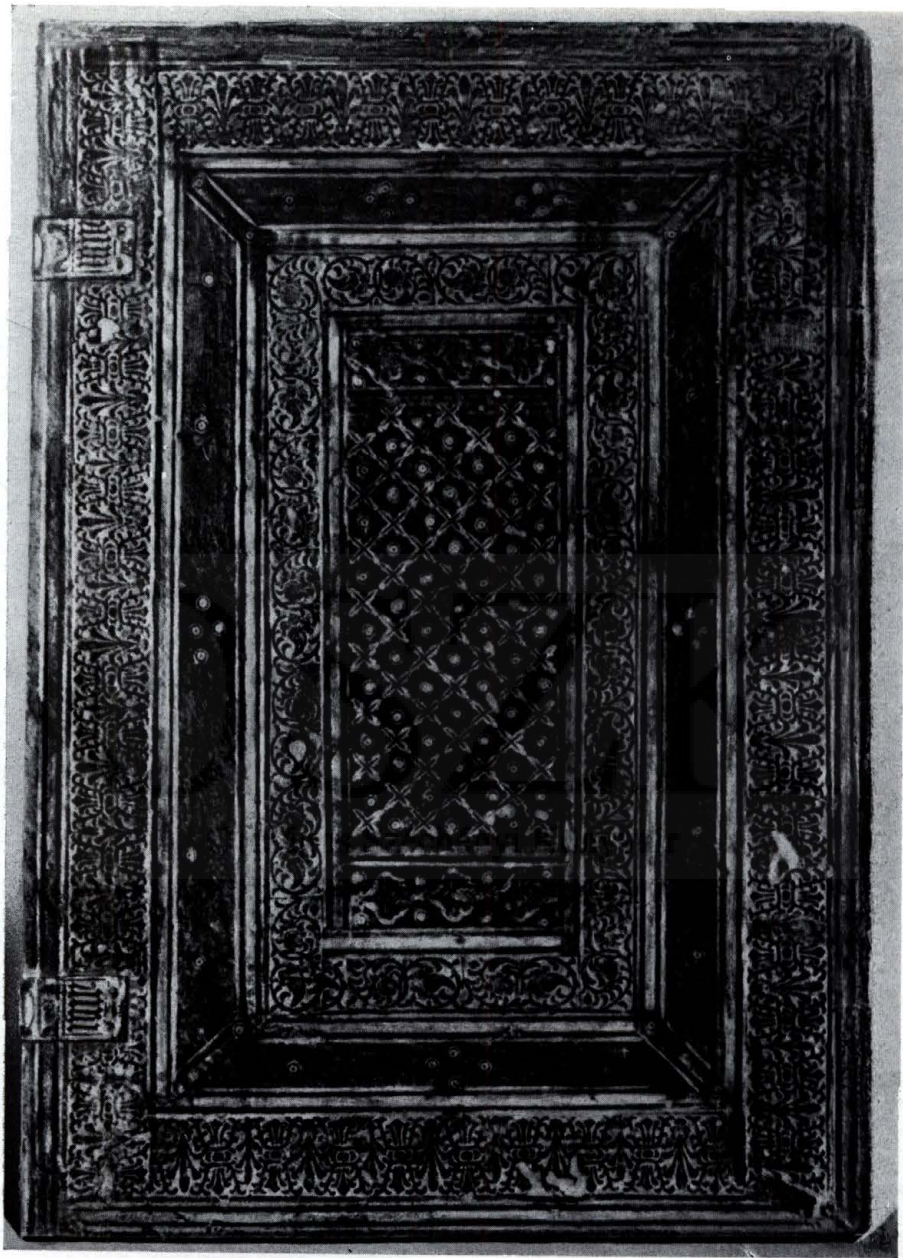
36. A budai mészáros céhkönyv csoportjába tartozó kötés előlapja, XVI. sz. eleje.
Jegyzék 84.

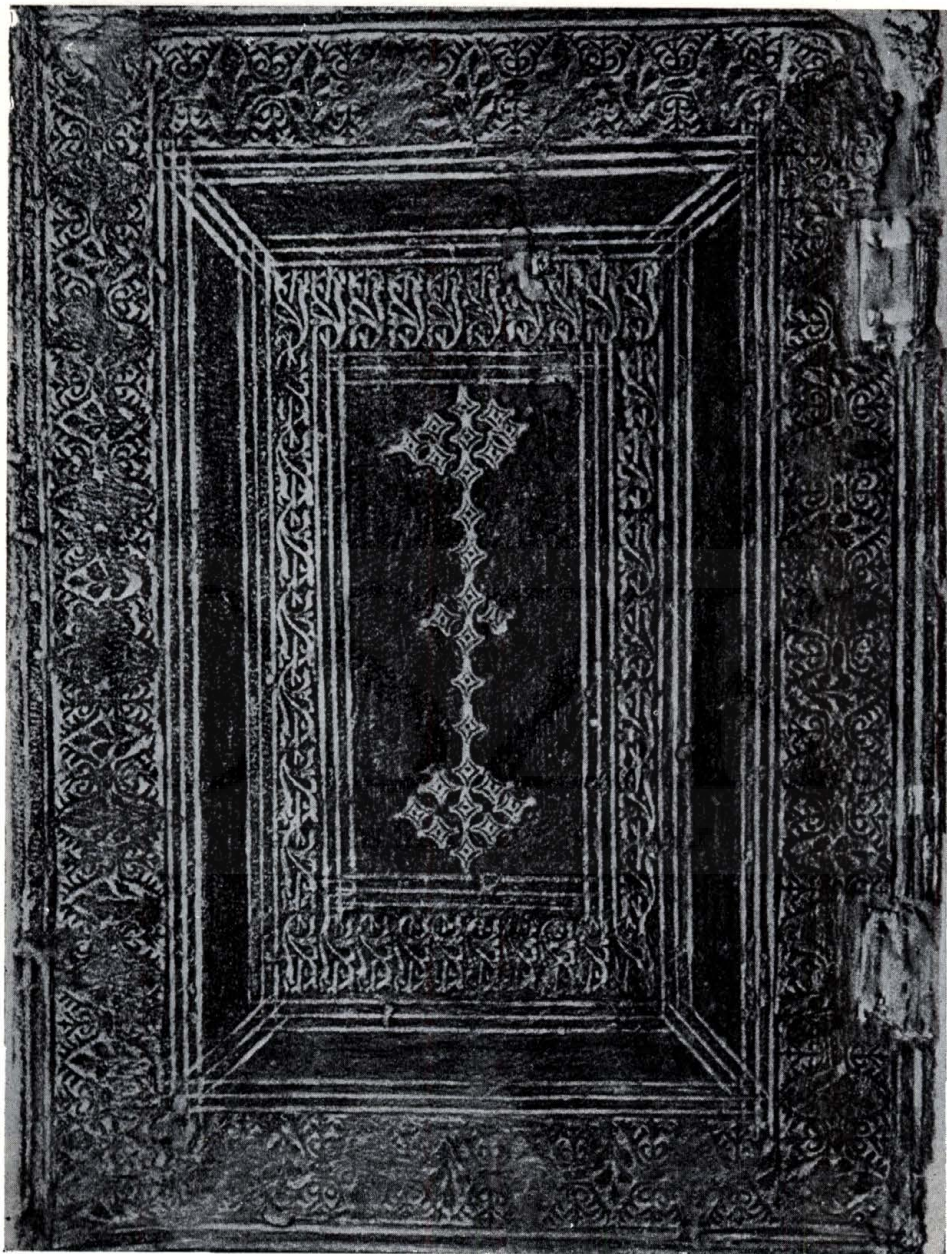
37. A budai mészáros céhkönyv csoportjába tartozó kötés hátlapja, XVI. sz. eleje.
Jegyzék 84.

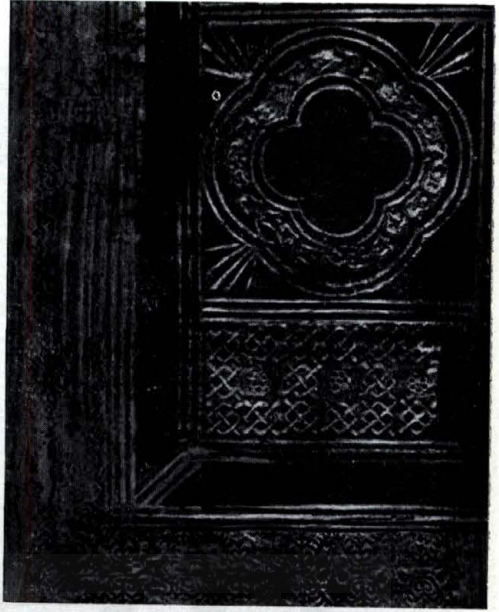
38. A budai mészáros céhkönyv kötéstáblája, 1506 körül. Jegyzék 64.

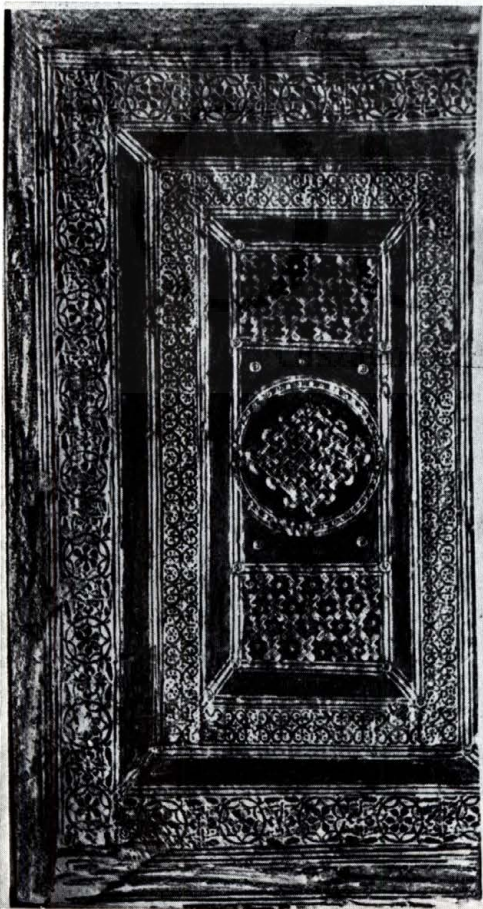
39. A Virginia-kódex csoportjába tartozó kötés, XVI. sz. első évtizede. Jegyzék 287.

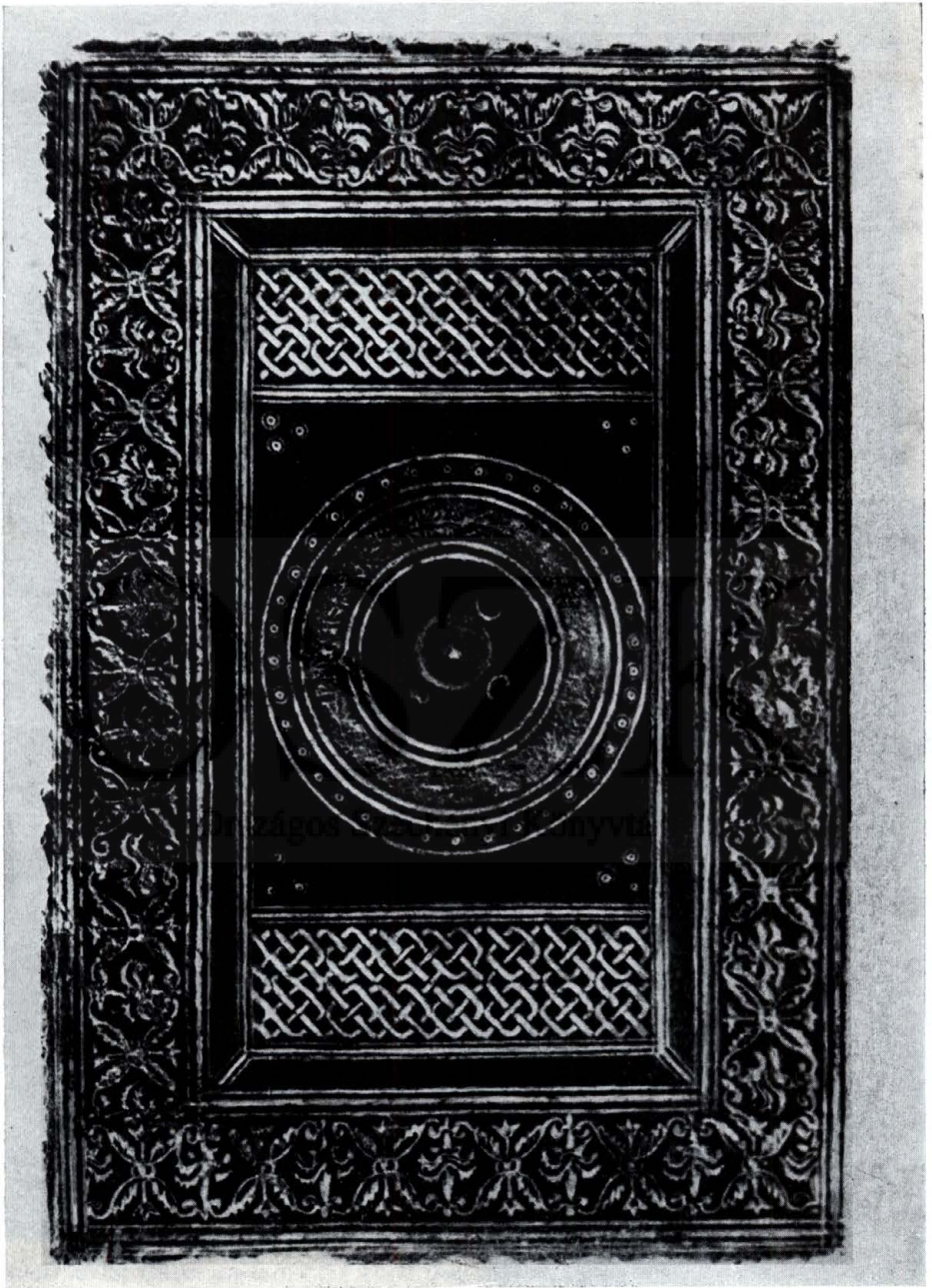
40. Budai kötés, Gazius-csoport, 1511 körül. Jegyzék 295.

41. Magyarországi kötés (részlet), XVI. sz. első évtizede. Jegyzék 106.

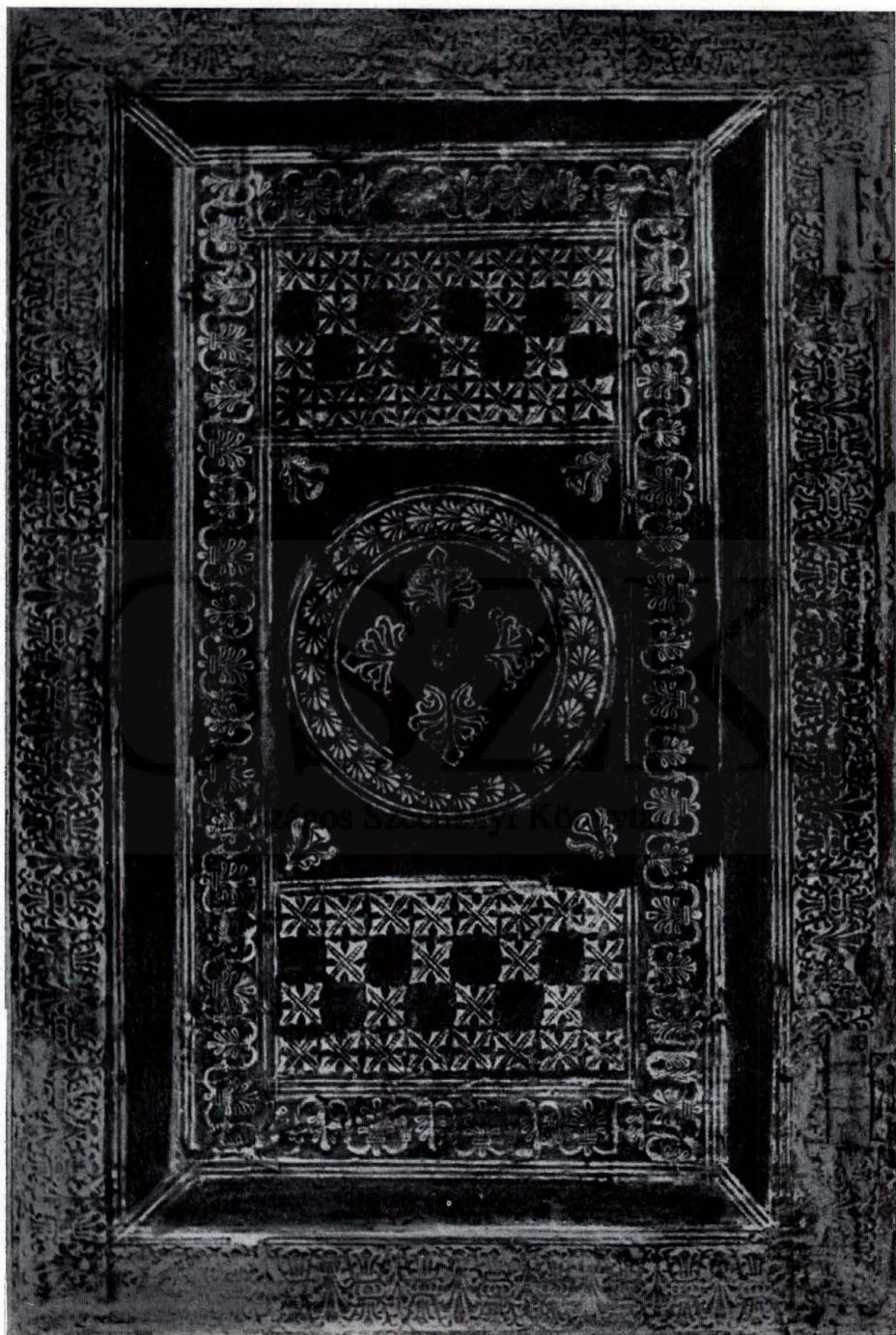
42. Közép-európai (magyar?) kötés (részlet), XV. sz. eleje. Jegyzék 41.

43. Budai kötés, Gazius-csoport, 1506 körül. Jegyzék 61.

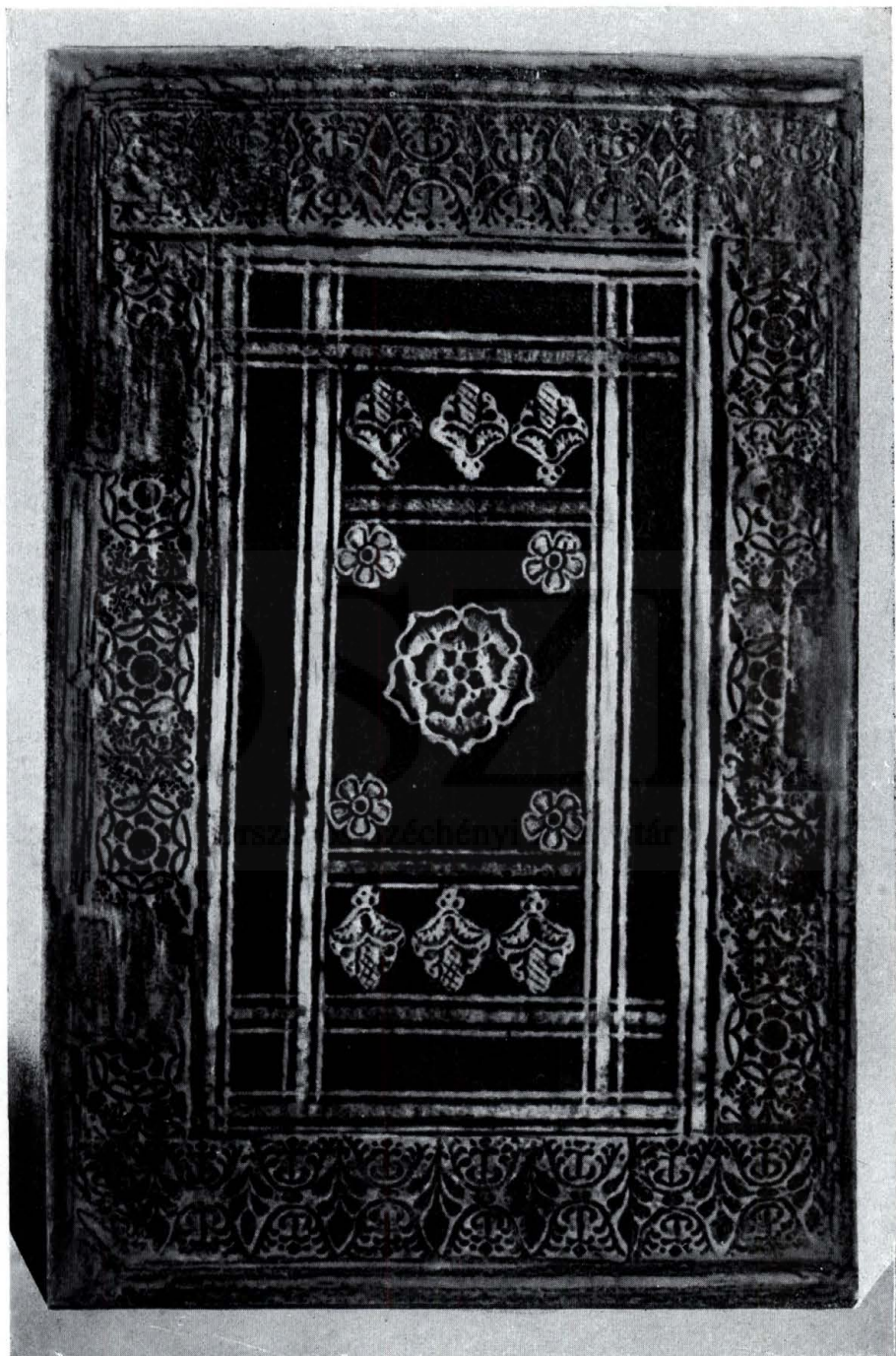
44. Budai kötés, Gazius-csoport (részlet), 1506 körül. Jegyzék 150.

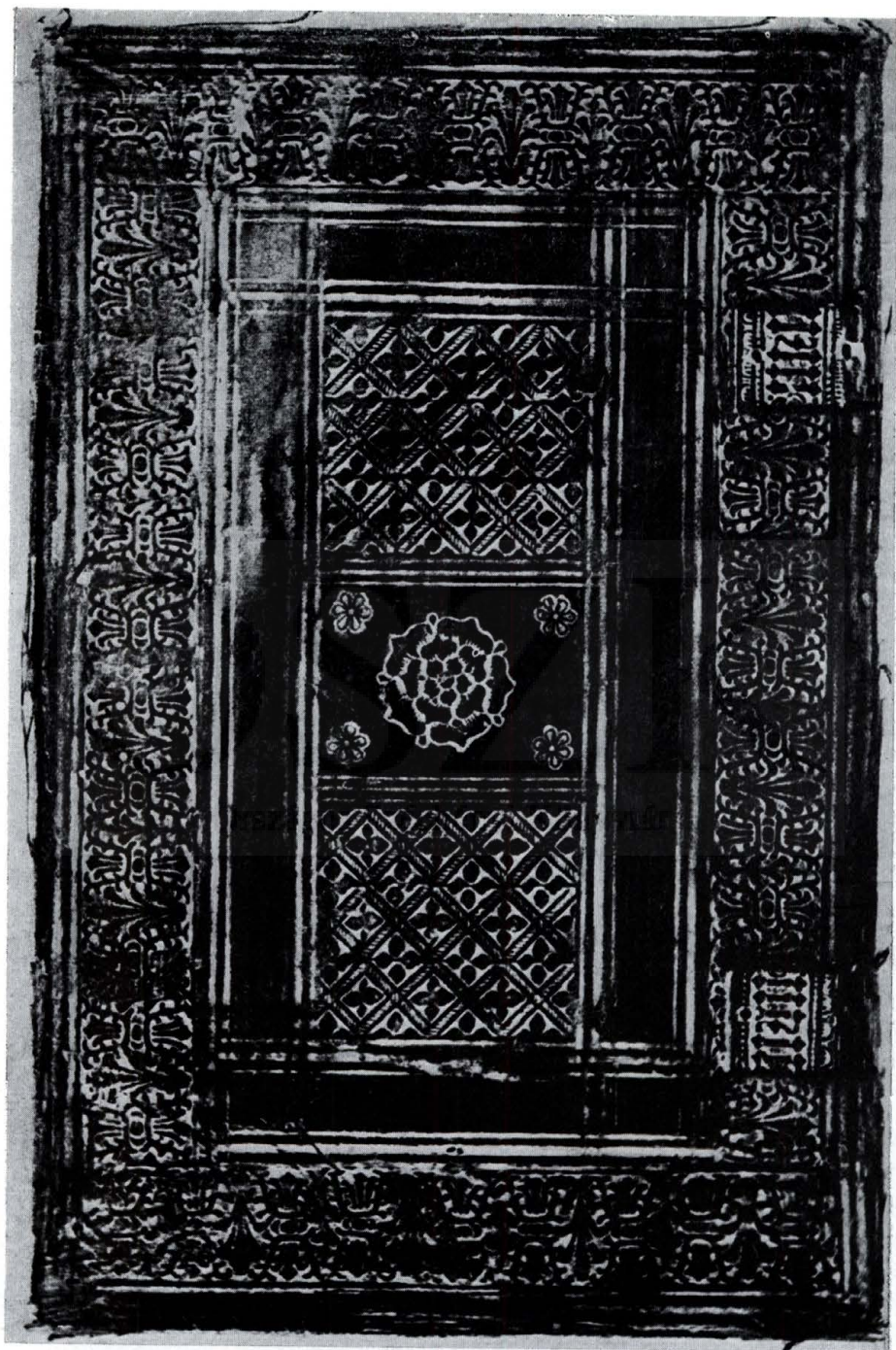
45. A Virginia-kódex csoportjába tartozó kötés, XVI. sz. első évtizede. Jegyzék 48.

46. A Veszprémi számadáskönyv csoportjába tartozó kötés, 1510 körül. Jegyzék 172.

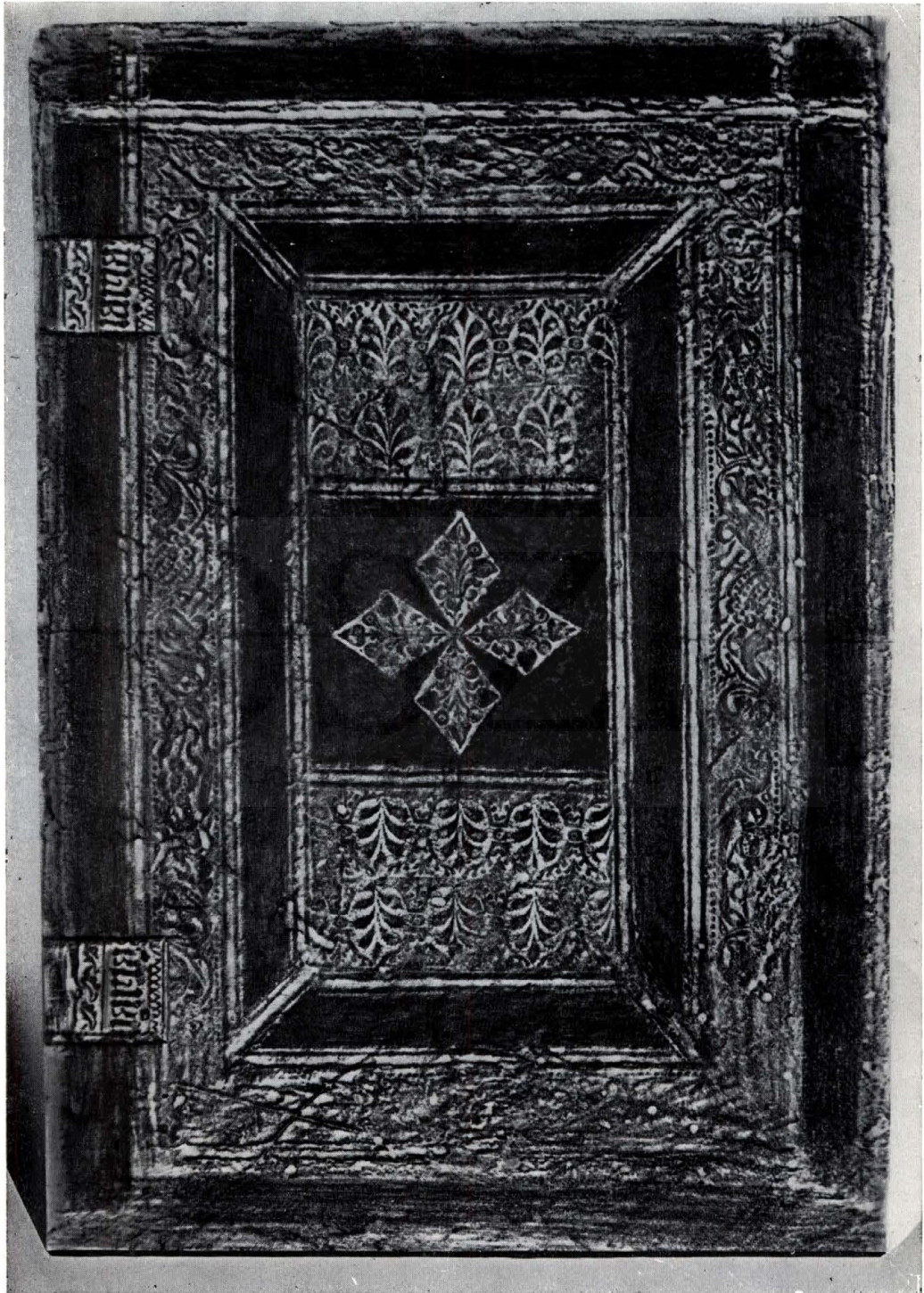
47. A Lányi-kódex csoportjába tartozó kötés, XVI. sz. eleje. Jegyzék 120.

48. A Virginia-kódex csoportjába tartozó kötés, 1512–1515 között. Jegyzék 236.

49. Magyarországi kötés, Erasmus-csoport, 1515 után. Jegyzék 119.

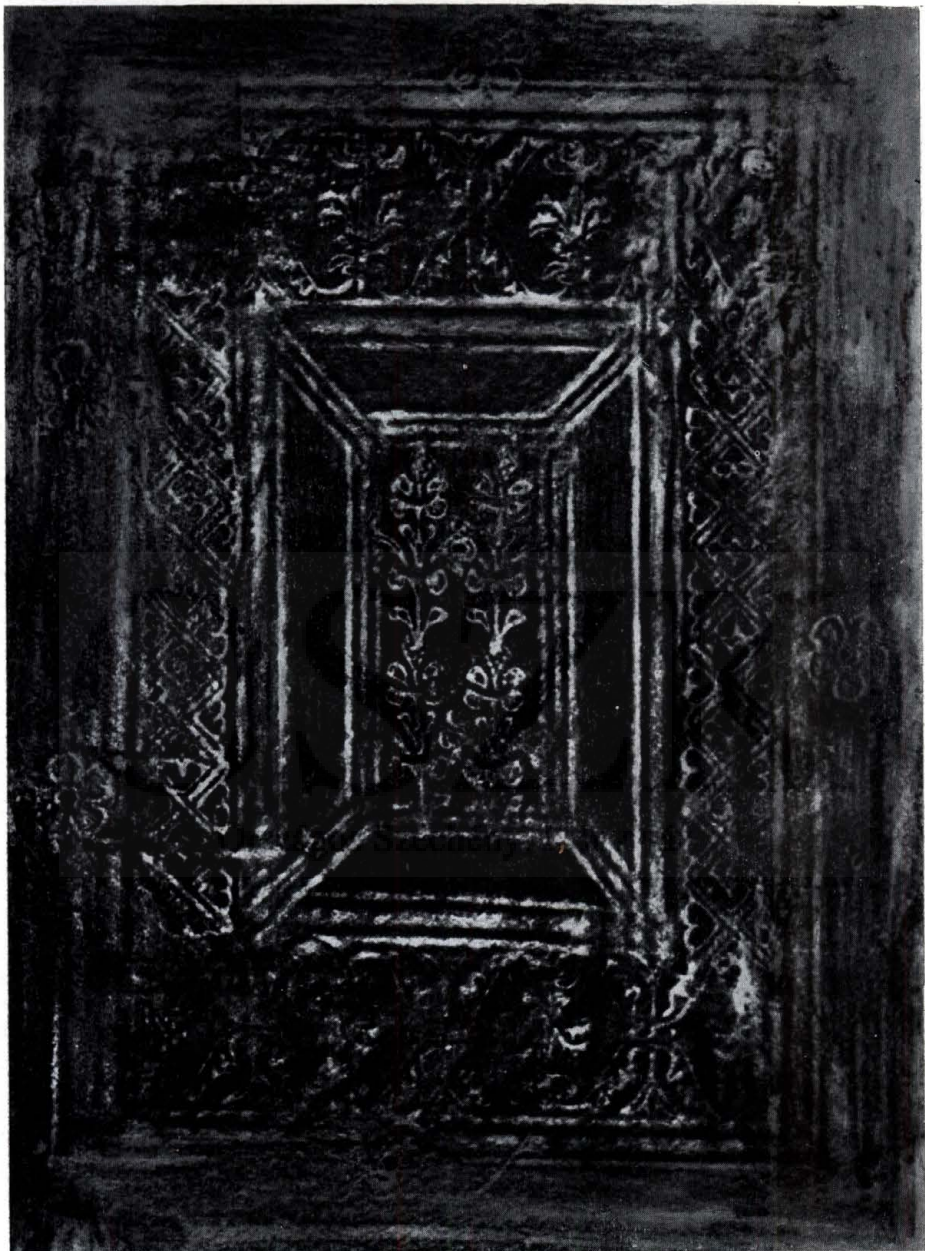
50. Magyarországi kötés, Erasmus-csoport, 1520 körül. Jegyzék 122.

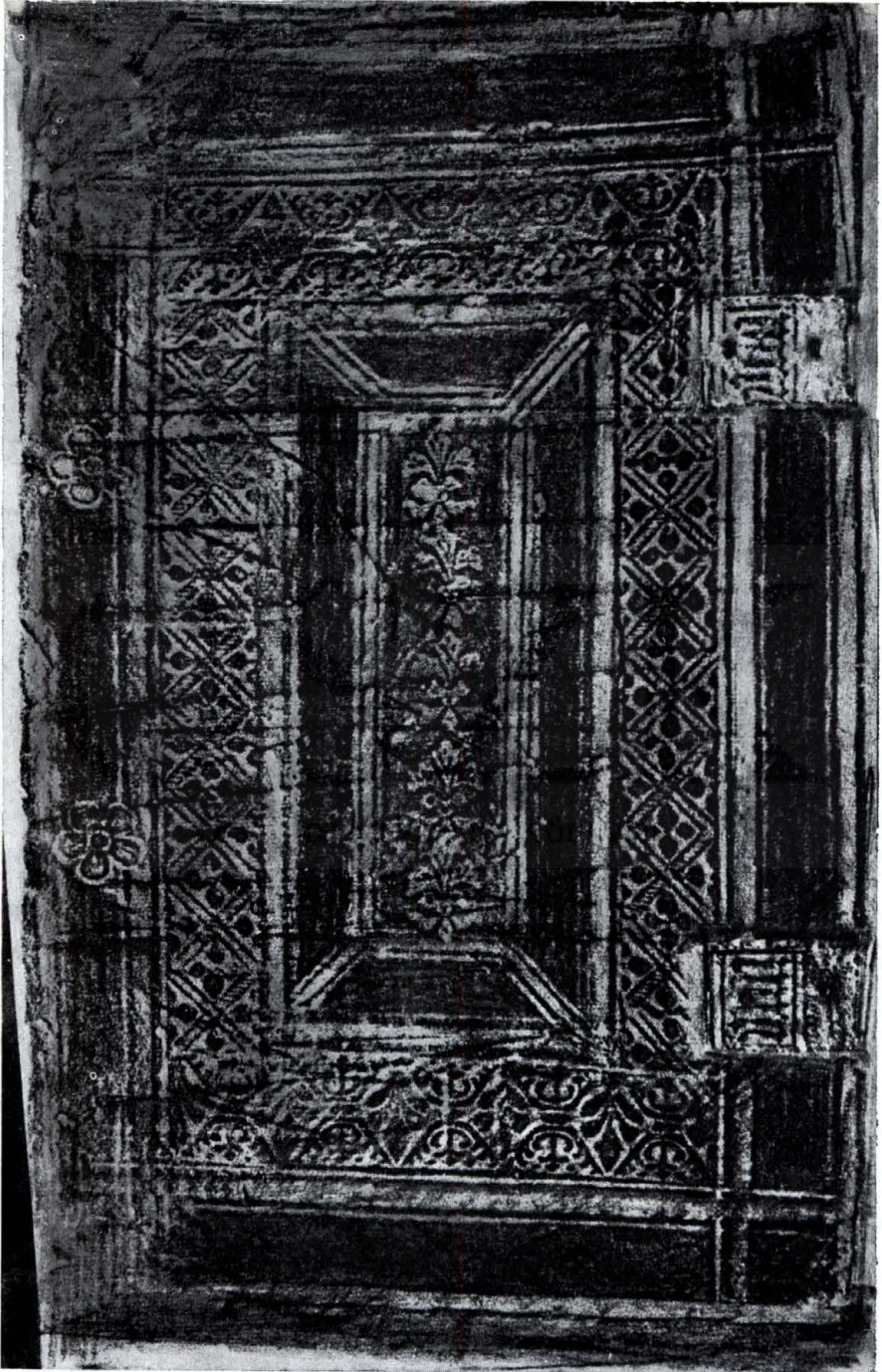
51. A Margit-legenda kötése és metszése, Buda vagy Pest, XVI. sz. eleje. Jegyzék 87.

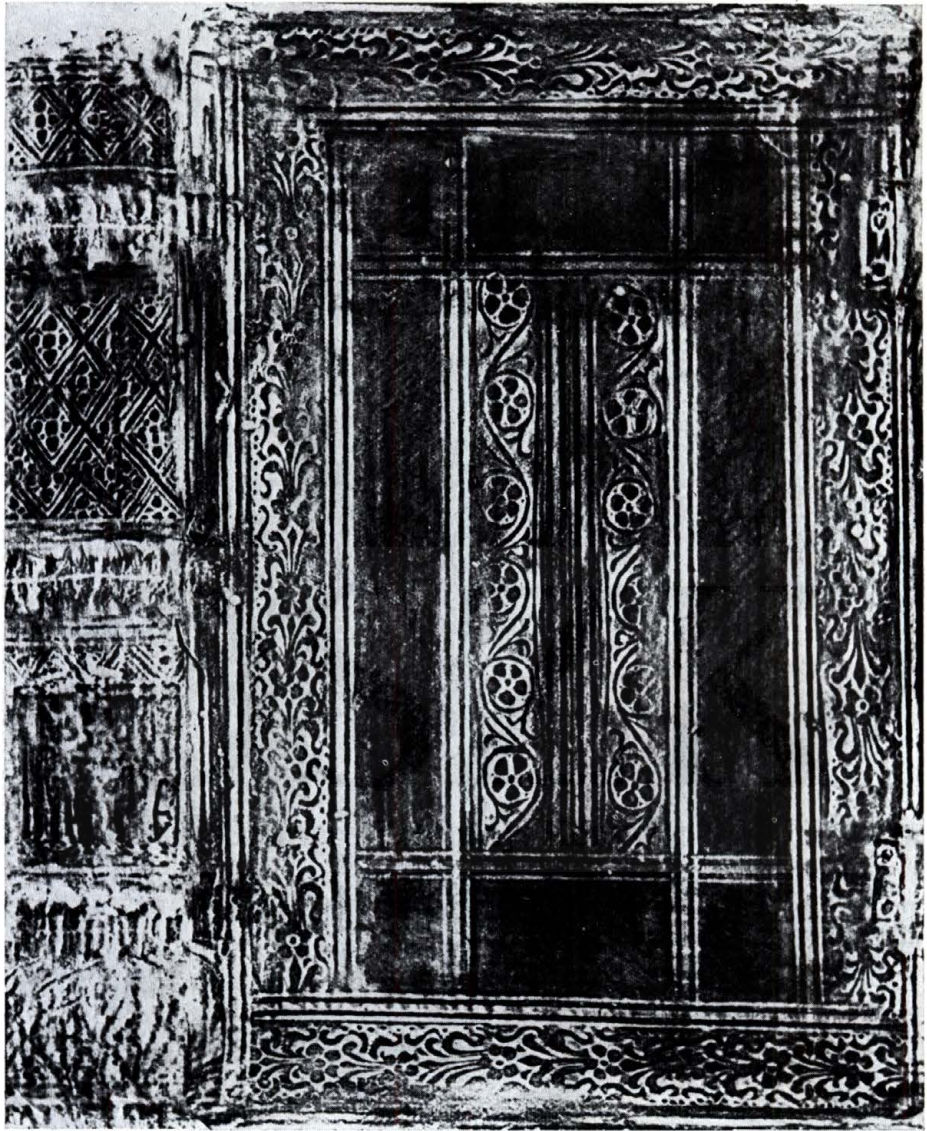
52. A Horváth-kódex kötése (részlet), 1522 körül. Jegyzék 88.

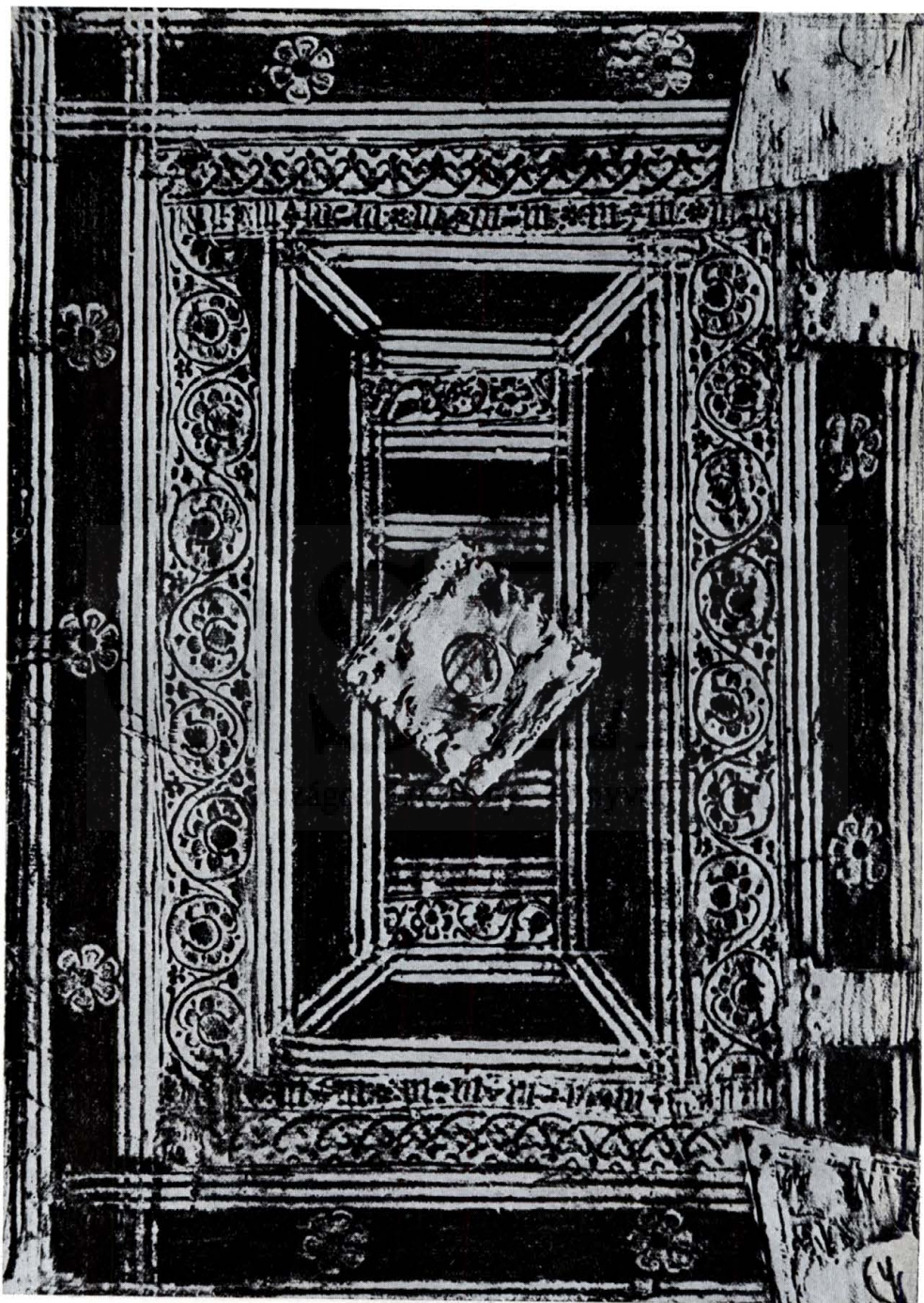
53. A Lányi-kódex kötéstáblája, 1519. körül. Jegyzék 77.

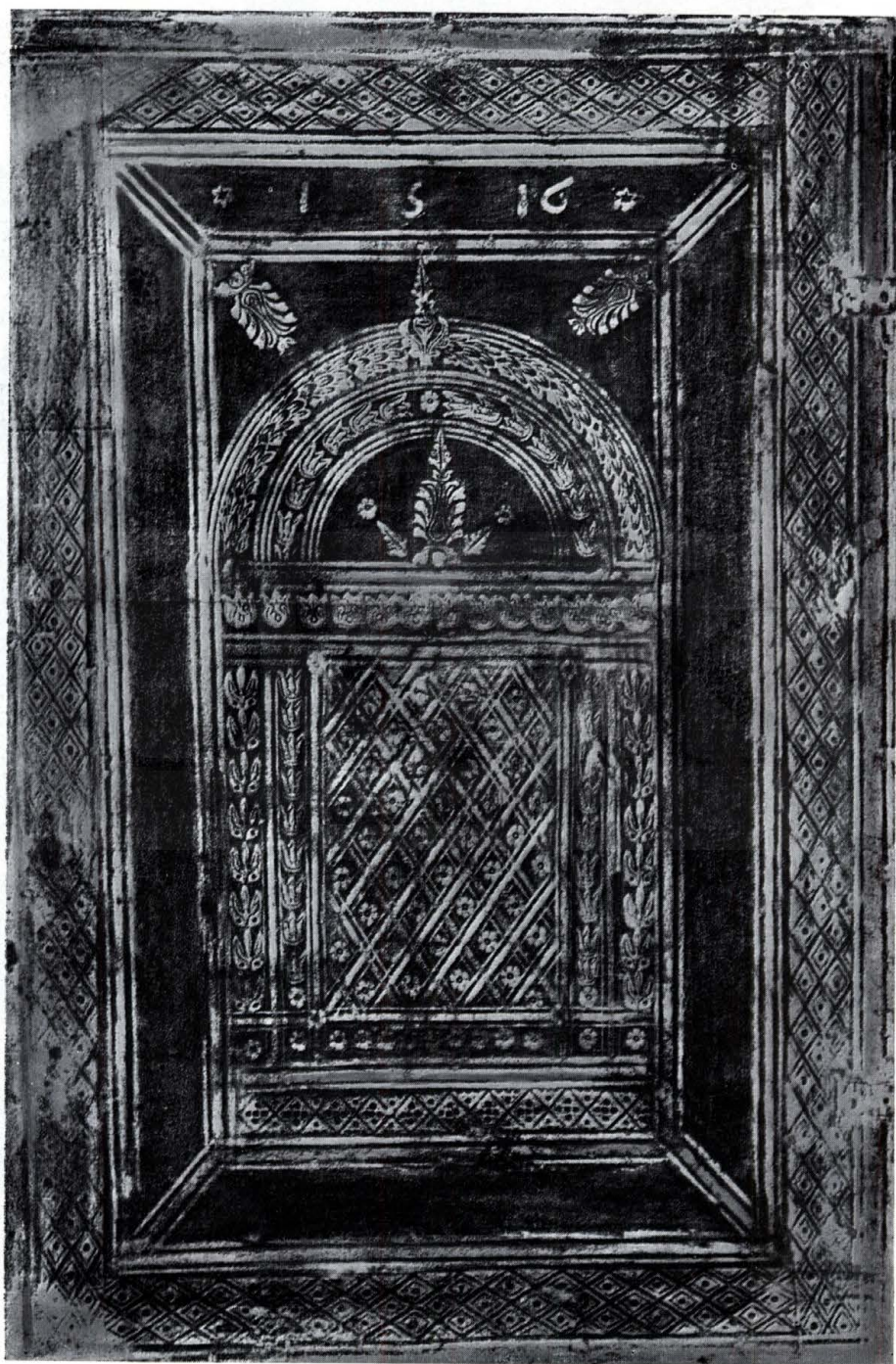
54. Magyarországi kötés, 1520-as évek. Jegyzék 296.

55. Görgetős díszű magyarországi kötés, 1520-as évek. Jegyzék 221.

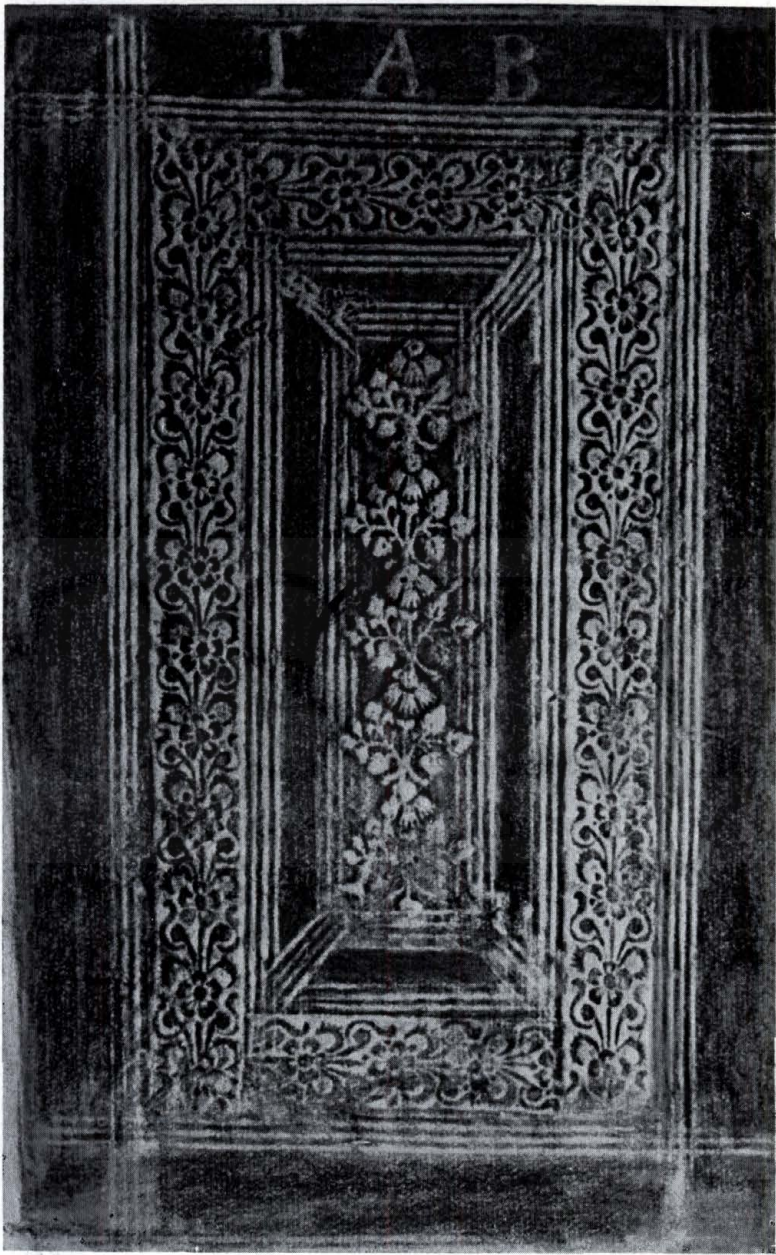
56. Görgetős díszű magyarországi kötés, 1520-as évek. Jegyzék 127.

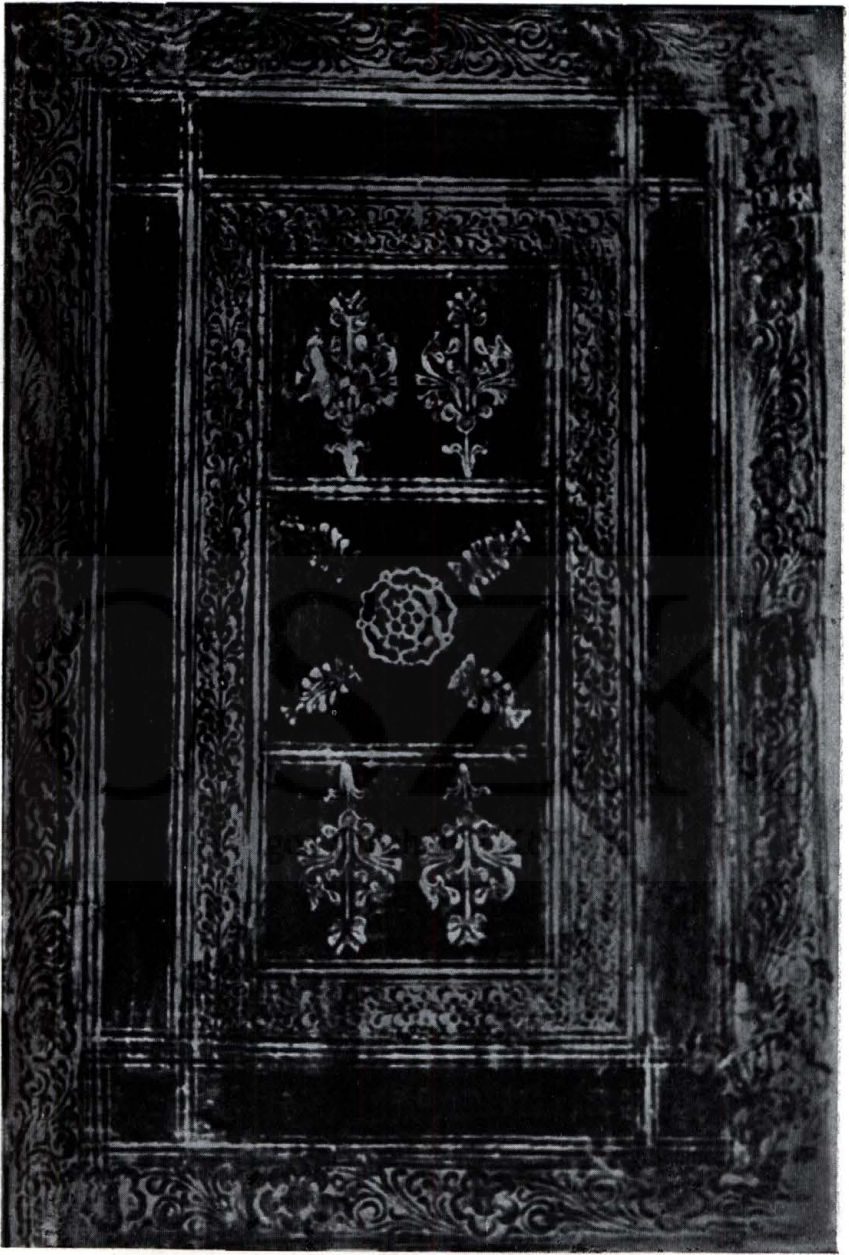
57. G A mester kötése, 1516. Jegyzék 22.

58. Boroszlói kőtés, 1531. (Jegyzéken kívül.)

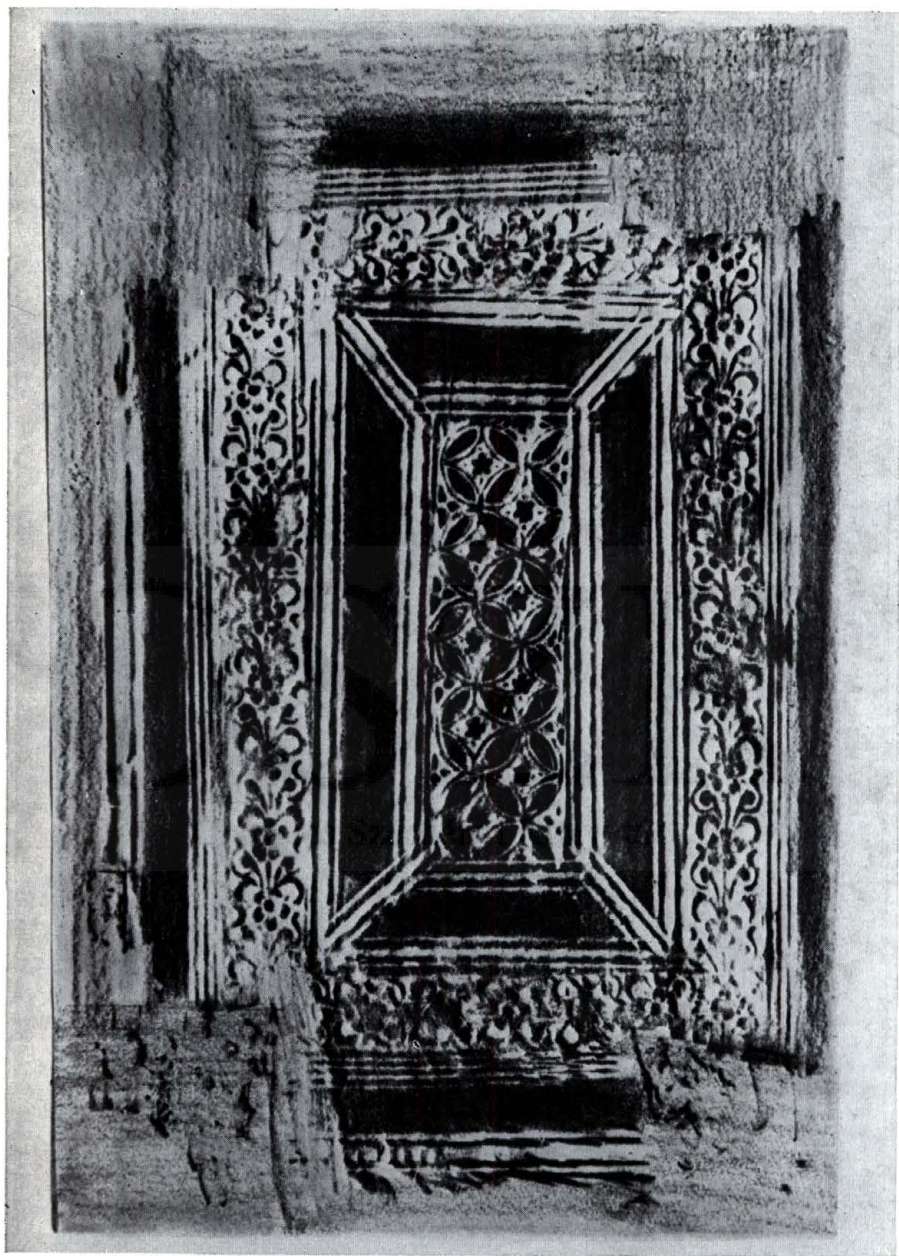
59. Közép-európai kötés, 1520-as évek. Jegyzék 298.

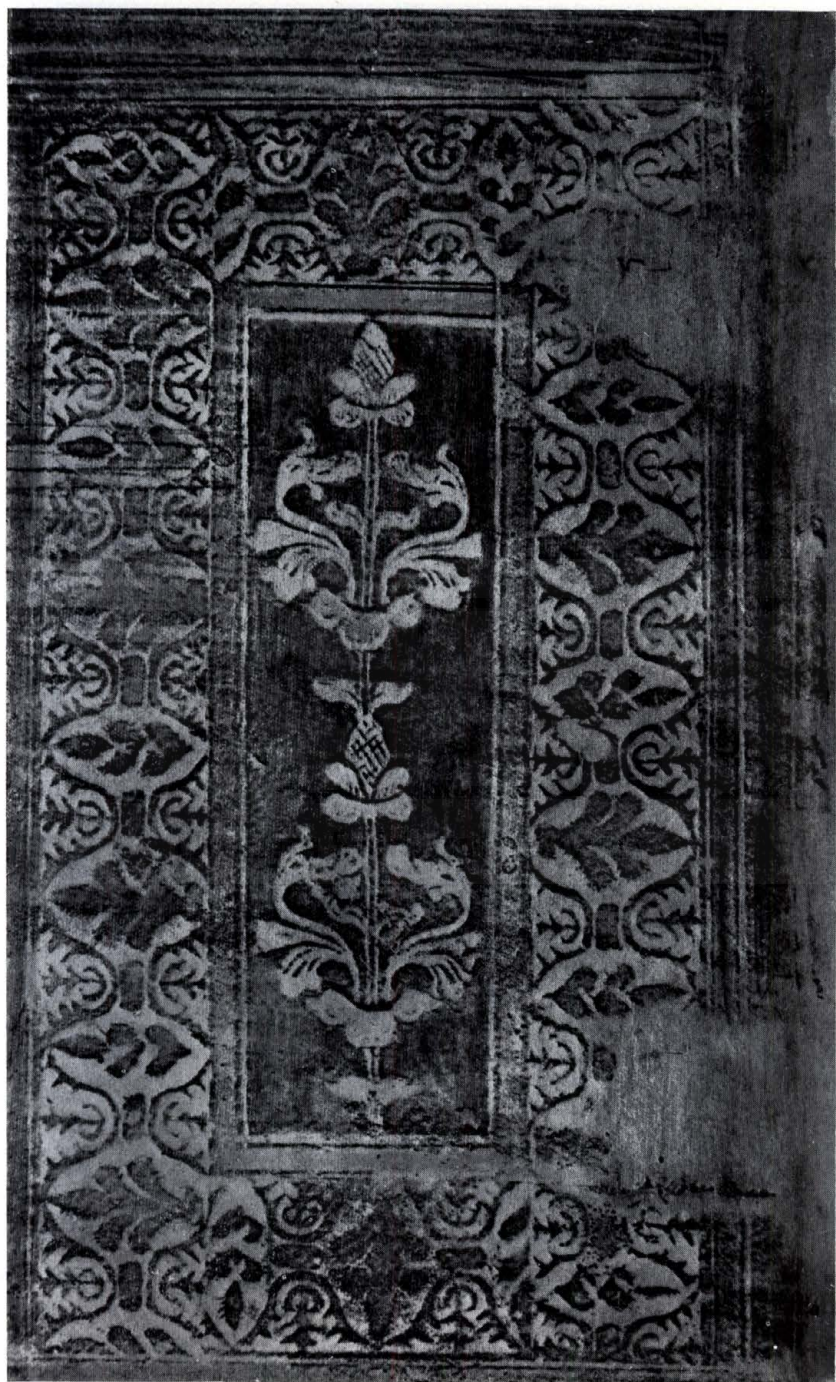
60. Közép-európai kötés, XVI. sz. első fele. Jegyzék 39.

61. Kötéstábla a budai reneszánsz kötések modorában, előlap, 1569-es évszámmal. Jegyzék 32.

62. Kötéstábla a budai reneszánsz kötések modorában, hátlap. Jegyzék 32.

63a. Közép-európai kötés, előlap, XVI. sz. Jegyzék 209.

63b. Közép-európai kötés, hátlap, XVI. sz. Jegyzék 209.

64. Kolozsvári kötés (részlet)?, a budai reneszánsz kötések palmettás díszítményével, 1550-es évek. Jegyzék 96.

Ára: 34, —Ft

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

MAGYARORSZÁG KÖNYVTÁRSZAKÁRNYA SZ. KÖRÖKNAY ÉVA